

TAPIO JUNTUNEN

**KAMPPAILU SUOMEN TURVALLISUUSPOLITIIKAN LINJASTA JA
TURVALLISUUDEN MERKITYKSIÄ 2010-LUVULLE TULTAESSA**

Tampereen yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Joulukuu 2009

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen laitos
JUNTUNEN, TAPIO: Kamppailu Suomen turvallisuuspolitiikan linjasta ja turvallisuuden merkityksistä 2010-luvulle tultaessa
Pro gradu -tutkielma, 158 s.
Kansainvälinen politiikka
Joulukuu 2009

TIIVISTELMÄ

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani Suomen kylmän sodan jälkeistä turvallisuuspoliittista merkityskamppailua. Keskityn erityisesti siihen, minkälaisiin turvallisuuskäsityksiin eri toimijat – asiantuntijat, poliitikot ja tutkijat – merkityskamppailussa tukeutuvat ja mitä turvallisuuden poliittisesti johdannaisia merkityksiä turvallisuuskäsitysten syvärakenteista on löydettävissä. Turvallisuuskäsitykset ovat näin ollen poliittisesti johdannaisia suhteessa toimijoiden käsityksiin siitä, mitä tavoitteita politiikalle ylipäätään asetetaan.

Tutkielmani pohjautuu filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan ja kriittisen turvallisuustutkimuksen kautta muodostamaani tutkimusasetelmaan. Kriittisen turvallisuustutkimuksen sekä erityisesti Walesin koulukunnan muotoileman emansipatorisen realismin mukaisesti turvallisuus on instrumentaalinen väline emansipaation – globaalien tason turvattomuudesta vapautumisen – mahdollistamiseksi. Turvallisuus on ajassa, paikassa ja kulttuurissa jatkuvasti elävä, intersubjektiivisesti tuotettu suhteellinen arvo. Turvallisuusteorian kautta kartoitan, paitsi käytettyjen turvallisuuskäsitysten sisältöä ja laatua, myös toimijoiden käsityksiä kansainvälisestä politiikasta sekä historian merkityksestä siihen, miten turvallisuutta ja sen politiikkaa ymmärretään.

Tutkimukseni metateoreettiset ja metodologiset lähtökohdat perustuvat Martin Heideggerin ja Hans-Georg Gadamerin muodostaman filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan pohjalle. Ymmärtävässä tutkimusotteessa tulkinnat nähdään tyhjentymättömiksi, tiettyssä historiallisessa kontekstissa muodostetuiksi. Pyrin tutkielmassani ymmärtämään hermeneuttisesti sitä, miksi tietyt toimijat haluavat luoda tiettyssä historiallisessa kontekstissa juuri tietynlaisen turvallisuuskäsityksen, jonka perusteella myös (turvallisuus)politiikkaa tulisi harjoittaa.

Tutkielmani empiirinen aineisto perustuu lehtiartikkeleihin, puheisiin, instituutioaineistoon (etenkin turvallisuus- ja puolustuspoliittisiin selontekoihin) sekä tiedeyhteisön tuottamaan turvallisuustutkimukseen. Vaikka tutkielmani keskeisin aineisto on puhetta ja tekstiä, ovat myös näitä tuottavien toimijoiden maailmankatsomukselliset ja historiallis-traditionaaliset kytkökset vaikuttamassa siihen, miksi ja miten eri toimijat osallistuvat turvallisuuspoliittiseen merkityskamppailuun. Erityisesti kylmän sodan konsensuslinjan historiallinen kokemus määrittelee tutkimukseni perusteella turvallisuuspoliittisen ymmärtämisen reunaehdoja vahvasti myös kylmän sodan jälkeisessä suomalaiskansallisessa turvallisuuspoliittisessa keskustelussa.

Kylmän sodan jälkeinen epävarmuus ja muutos mursivat pitkän ja pysyvältä vaikuttaneen turvallisuuspoliittisen tradition. Tilalle kehittyi vaihtoehtoisia turvallisuuskäsityksiä, joita tarkastelen tutkielmassani turvallisuusedilemmatarkoituksina. Vaikka kylmän sodan aikaiset kokemukset muodostivat traditionaalisen kytköksen uusille turvallisuuden merkityksille, kehittyi suomalaiskansalliseen turvallisuuskeskusteluun kolme kilpailevaa turvallisuuskoulukuntaa: offensiivisten realistien, defensiivisten realistien ja rationalistis-liberalististen turvallisuustulkintojen välisten erojen yhteensovittaminen muodosti sekä teoreettisen että käytännöllisen kehyksen, jonka puitteissa Suomen virallista turvallisuuspoliittista linjaa ja sen ympärille kytkeytyvää määrittelykamppailua käytiin aina 2000-luvun puoliväliin saakka. Muodostettu uusi konsensus – kahden toisistaan poikkeavan realistisen tulkinnan ja länsimaiseen arvoyhteisöön poliittisesti Suomea integroivan liberalistisen lähestymistavan kaksoislinja – osoittautui kuitenkin turvallisuusmerkityksiltään sisäisesti ristiriitaiseksi. Tämä tuotti 2010-luvulle tultaessa kasvavana tyytymättömyytenä purkautuneen turvallisuuspolitiikan linjateknologisen dilemman.

Turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun uusi murros ei tuottanut 2000-luvun puolivälin jälkeen turvallisuuskäsitteen syventävää tarkastelua – keskustelua turvallisuuden poliittisista merkityksistä ja päämääristä. Myöskään turvallisuuden doktrinaalisen ja kansallisvaltiolähtöisen linjaamisen kulttuuria ei merkityskamppailussa ole kyseenalaistettu. Kritiikkiä, jonka uutena sytykkeenä toimii Georgian ja Venäjän välisestä sodasta syksyllä 2008 tehdyt tulkinnat, on sen sijaan kohdistettu entistä selvemmin kylmän sodan jälkeen vahvistunutta laaja-alaista turvallisuuskäsitystä ja turvallisuuslinjan muodostamisen institutionaalisia menettelytapoja kohtaan.

Vuoden 2009 selonteossa toteutunut laaja-alaisen turvallisuusympäristökuvauksen täsmentäminen on saanut entistä selvemmin tukea myös konstruktivistista turvallistamistutkimusta harjoittavalta tiedeyhteisöltä. Samalla Suomen turvallisuuspolitiikan suuntaa luodaan entistä valtiolähtöisemmin, mikä on nostanut suomalaiskansallisen turvallisuuskeskustelun ytimeen kapea-alaisemmat, usein puhtaasti toimijaperustaiset turvallisuuskäsitykset, joiden puitteissa turvallisuuden poliittisia merkityksiä sidotaan entistä selvemmin sotilasvoimakkeisiin kysymyksiin.

Turvallisuus koetaan Suomessa 2010-luvulle tultaessa niukkana ja kansainvälisesti kilpailtuna hyödykkeenä, jota tuotetaan toisia vastaan, ei toisten kanssa. Samalla turvallisuuden poliittisesti johdannaistet merkitykset ja politiikan päämäärät, jotka kriittisen turvallisuustutkimuksen agendalla ovat keskeisimpiä, jäävät yhä selvemmin turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun ulkopuolelle. Turvallisuus rinnastetaan näin ollen entistä partikularistisemmaksi ja negatiivisemmaksi arvoksi sen sijaan, että se nähtäisiin sekä rakenteellisesta että toimijalähtöisestä turvattomuudesta vapautumiseen johtavana yhteisöllisenä prosessina.

Asiasanat: turvallisuuspolitiikka, Suomi, kriittinen turvallisuustutkimus, hermeneutiikka, turvallisuusdilemma

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat, aihealue ja tutkimuskysymykset	3
1.2. Tutkimuksen rakenne ja käytettävien käsitteiden alustavia määritelmiä	8
2. TUTKIMUKSEN METATEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT – FILOSOFIS-FENOMENOLOGINEN HERMENEUTIikka	13
2.1. Kansainvälisen politiikan tieteenalan metateoreettiset kiistat ja kriittinen teoria	14
2.1.1. Kansainvälisen politiikan tarina: tiede ja metodologia	16
2.1.2. Kriittinen teoria ja kriittinen etäisyys metodina	18
2.1.3. Reflektiivinen ja pragmaattinen suhtautuminen teoriaan	21
2.2. Filosofis-fenomenologinen hermeneutiikka	23
2.2.1. Hermeneutiikan historia: filologisesta tulkinnan metodista kohti täälläolon olemiskyvyn analytiikkaa	25
2.2.2. Ymmärtämisen esirakenne ja merkityshorisontit hermeneuttisessa kehässä	29
2.3. Hermeneutiikka ja yhteiskuntatieteet: hermeneutiikan rajat	31
2.3.1. Hermeneutiikka, kriittinen teoria ja ideologiakritiikki	33
2.3.2. Dekonstruktionismi: kielen ja tekstin rajat	36
2.3.3. Kaksoishermeneutiikka: tiede, konstitutiivisuus ja käsitteistön vaikutus tulkintaan	38
3. KRIITTINEN TURVALLISUUSTUTKIMUS JA TEORIA MAAILMAN TURVALLISUUDESTA	43
3.1. Kriittinen ja perinteinen turvallisuustutkimus	46
3.1.1. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kritiikki realistisille turvallisuusorientaatioille	48
3.1.2. Kriittisen turvallisuustutkimuksen suhde konstruktivistisiin turvallisuusorientaatioihin ja Kööpenhaminan koulukuntaan	54
3.2. Kriittinen turvallisuustutkimus ja emansipatorinen realismi	62
3.2.1. Turvallisuuskäsityksen laajentaminen ja syventäminen	64
3.2.2. Emansipatorinen realismi – kriittisen tiedon joukosta maailman turvallisuusteoriaan	69
3.2.3. Emansipaatio ja yhteisö	73
3.2.4. Tutkimusasetelman täydentyminen	78

4. SUOMALAISKANSALLINEN TURVALLISUUSKÄSITYS 2010-LUVULLE TULTAESSA	81
4.1. Turvallisuuskäsitys muutoksessa? Analyysin historiallinen ja temaattinen tausta	82
4.1.1. Kylmän sodan turvallisuuspolitiikka: konsensus ja puolueettomuuden linja	84
4.1.2. Kansallisen turvallisuuskäsityksen virallinen linja muutoksessa	87
4.1.3. Turvallisuustutkimuksen ja politiikan suhde Suomessa	95
4.1.4. Kiista uudesta turvallisuuspoliittisesta perusratkaisusta	99
4.2. Määrittelykamppailu suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikasta vuoden 2009 selonteon yhteydessä	109
4.2.1. Turvallisuuspoliittinen määrittelykamppailu vuoden 2004 selonteon jälkeen	112
4.2.2. Historiallisen katkoksen hetki?	120
4.2.3. Turvallistamisteorian esiinmarssi	125
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	134
5.1. Suomalaiset turvallisuusorientaatiot	135
5.2. Turvallisuuskäsitykset 2010-luvulle tultaessa: suomalaisen turvallisuuskeskustelun piilotetut merkitykset ja muutoksen mahdollisuus	139
LÄHDELUETTELO	143
Primääriaineisto	143
Sekundääriaineisto	149
KUVIO 1: Tutkimuksen metateoreettiset lähtökohdat	42
KUVIO 2: Tutkimusasetelma	79
KUVIO 3: Reaktiot turvallisuusdilemmaan	108
TAULUKKO 1: Turvallisuusorientaatiot turvallisuuspoliittisessa merkityskamppailussa	137

1. JOHDANTO

*Mihin enää uskoa, miten elää, kun kaikki muuttui, uhkakuvatkin: mitä pelätä?*¹

*Haasteet, riskit ja epävarmuudet ovat maamme osalta selvästi kasvaneet ja tulevien tilanteiden ennustettavuus on huonontunut.*²

Kylmän sodan päättymisellä oli suuri vaikutus kansainvälisen politiikan teoriaan ja todellisuuteen. Pysyväksi oletettu, kahden suurvallan välisen valtatasapainon ylläpitämiseen perustunut kansainvälinen järjestelmä romahti, haihtui kuin tyhjänä ilmaan Karl Marxin kuuluisaa ajatusta lainaten. Kansainvälinen politiikka, niin teoriassa kuin käytännössäkin, siirtyi uuteen käymistilaan – aikaan, jota alettiin nopeasti täyttää uusilla merkityksillä, käsitteillä ja lähestymistavoilla.³ Sittemmin aikakautta on yleisesti kutsuttu kylmän sodan jälkeiseksi ajaksi (*post-cold war era*). Kuvaus on paitsi mielikuvituksen, myös paljastava: kylmää sotaa ei enää ollut, mutta samalla sen ymmärtäminen vaikutti suuresti siihen, mitä uudesta tilanteesta saatettiin ymmärtää. Kylmä sota näyttäytyi eheänä ja maailmanpoliittiselta dynamiikaltaan ennustettavana ajanjaksona. Kylmään sotaan liitetty varmuuden ja pysyvyyden tulkinta jätti näin ollen sitkeän jälkensä sitä seuranneeseen ajanjaksoon ja siinä tehtäviin tulkintoihin. Kylmä sota oli ohi, mutta kukaan ei osannut määritellä pysyvästi, mikä sen itse asiassa korvasi tai tulisi korvaamaan. Varmuutta, ennakoitavuutta ja pysyvyyttä henkinen aikakausi loi kiinnepisteet vuosien 1989–1991 murroksen jälkeiselle kansainväliselle politiikalle, joka kaipasi itselleen (ja itsestään) kylmän sodan hengessä pysyvyyttä korostavia, järkähtämättömiä kuvauksia ja määritelmiä⁴.

Pysyvät merkitykset kuitenkin kaihoivat uudeksi ymmärrettyä aikakautta ja siitä esitettäviä tulkintoja. Parhaimmillaankin sitä onnistuttiin kuvailemaan vain suhteessa kylmään sotaan – siihen, mitä se *ei ole*.⁵ Optimistisimmat (länsimaalaiset) kommentaattorit näkivät Francis Fukuyaman tavoin ihmiskunnan saapuvan uudessa murrosvaiheessa historian teleologiseen päätepisteeseen, jossa voitonkellot soivat liberaalin demokratian väistämättömän ideologisen menestystarinan ja 'uuden maailmanjärjestyksen' kunniaksi. Historian loppu tulisi kuitenkin olemaan, Fukuyamaa lainatakseni, "hyvin surullista aikaa", jota varjostaa rohkeuden, idealismin ja mielikuvituksen sijaan taloudellisen laskelmoinnin, arkea varjostavien teknisten ongelmien, ympäristöhuolien ja kulutusyhteiskunnan arvojen täyttämä tylsyyden

---

¹ HS 31.12.1989. Helsingin Sanomat kuvasi vuosikymmenkatsauksessa 1980-luvun "vapauden ja rahan vuosikymmeneksi", jota vasten tulevaisuus näytti sen sijaan epävarmemmalta: "[t]urvattomuus ja epävarmuus valtaavat alaa, kun edes vanhat uhkakuvat eivät pidä paikkaansa [...]" (Kivinen 1989.)

² Puolustusvoimain komentaja (1990–1994) Jan Klenberg syyskuussa 1994 (Klenberg teoksessa Nokkala 2009, 25).

³ Kylmän sodan loppumisen ja sen jälkeisen ajan tulkintoista sekä näiden suhteista kansainvälisen politiikan tieteenalalla katso esimerkiksi Halliday 1995; Little 1995, 62–64 ja 83; Booth 1998, erityisesti sivut 49–53.

⁴ Booth ja Wheeler 2008a, 266.

⁵ Dunne, Cox ja Booth 1998, xiii; Booth 1998, 29.

kokemus⁶. Monet päätyivät Samuel Huntingtonia seuraten Fukuyaman teleologista historiankäsitystä huomattavasti konservatiivisempaan arvioon maailmanpolitiikasta; (neo)liberalistisen ideologian voittokulun sijaan uusi maailmanjärjestys tulisi pohjautumaan historiallisesti muodostuneiden, partikularististen sivilisaatorajojen väliselle vastakkainasettelulle ja jännitteille⁷. Toisille uusi aikakausi ei tarjonnut edes tilaa vanhan, historian loppua edeltäneen ajan elinvoimaisuuden tai traditionaalisten sivilisaatorajojen nostalgiseen muisteluun: uusi kylmän sodan jälkeinen todellisuus tulisi fukuyamalaisen teleologismiin ja huntingtonilaisen traditionalismin sijaan täyttymään riskeistä, huolesta ja epävarmuudesta, joiden pohjalta ihmiskunnan tulee yhdessä globaalisti uudet poliittisen identiteettinsä ja merkitystaistelunsa rakentaa⁸.

Kansainvälisen politiikan tieteenalalla 1990-luvun uusien merkitysten aika konkretisoitui kylmän sodan ajan valtavirtateorioille kriittisten lähestymistapojen nousuna, joskin liikehdinnän siemenet oli kylvetty jo kylmän sodan aikana – sekä teorian, että käytännön puolella⁹. Kansainvälisen politiikan turvallisuustutkimuksessa, jonka puitteisiin tämä tutkimus teoreettisesti ja empiirisesti asettuu, uusi liikkumatila nosti esiin tulkintoja, jotka paljastivat perinteisten turvallisuuskäsitysten heikkouden selittävä maailmanpoliittista murrosta. Samalla kylmän sodan rakenteiden takaa paljastui entistä selkeämmin niin tutkimuksessa kuin tutkimuksen tukemassa käytännön politiikassa laiminlyötyjä turvallisuusuhkia, joista esimerkiksi globaalin epätasa-arvon ja rakenteellisen väkivallan teemat olivat marginalisoituina olleet rauhantutkimuksen käytännöllisellä ja teoreettisella agendalla jo pitkään ennen kylmän sodan päättymistä.¹⁰ Kansainvälisen politiikan tutkimuksen ja todellisuuden kautta katsottuna kylmän sodan jälkeistä aikaa voidaankin kenties pysyvimmillään kuvailla uusien ja vanhojen *merkitysten välisen kohtaamisen aikakaudeksi*. Kylmän sodan jälkeiselle aikakaudelle luonteenomainen tarve siihen liitettäviä uusien merkityksien hahmottamiseen on tutkimuksessani keskeisessä osassa, joskin yhden pienen kansakunnan idean ympärille rakentuvan turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun puitteissa.

---

⁶ Fukuyama 1989, 16. Fukuyaman teesi historian lopusta ja neoliberaalin yhteiskuntajärjestelmän universalisoitumisesta käy turvallisuustutkimuksen puolella yhteen niin sanotun demokraattisen rauhan teorian kanssa. Demokraattisen rauhan teesissä oletetaan historiallisen todistusaineiston perusteella, etteivät liberaalit valtiot sodi toisia liberaaleja valtioita vastaan. (Navari 2008, 36; Booth ja Wheeler 2008a, 209–211.) Demokraattisen rauhan teesille on kuitenkin esitetty runsaasti kritiikkiä (katso esimerkiksi Navari 2008, 37–38). Tämän tutkimuksen kohdalla keskeisin kritiikki on kohdistettavissa demokraattisen rauhan teesin käsitykseen turvallisuudesta. Kuten myöhemmin tämänkin tutkielman aikana huomataan, on turvallisuus huomattavasti moniulotteisempi käsite kuin vain (valtioiden välisen) sotien poissaoloa kuvastava tila.

⁷ Huntington 1993.

⁸ Katso esimerkiksi Booth ja Wheeler 2008a, 266–267; Booth 2007, 461–463; Delanty 2003; Beck 1996, 16–26; Beck 1998; Beck 2000, 38.

⁹ Katso esimerkiksi Booth 2007, 66–67.

¹⁰ Rauhantutkimuksen ja turvallisuustutkimuksen suhteesta katso esimerkiksi Lawler 2008, 79–80; Booth 2007, 68 ja 169–170.

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat, aihealue ja tutkimuskysymykset

Merkityskamppailuun kiteytyy myös se asema ja historiallinen kokemus, josta käsin suomalaiskansallista turvallisuuspolitiikan ja turvallisuuskäsityksen uusia suuntia ryhdyttiin kylmän sodan jälkeisessä todellisuudessa muodostamaan. Tutkimukseni aihepiiri, suomalaiskansallinen turvallisuuskäsitys ja -politiikka sekä etenkin näiden taustalta vaikuttavat poliittiset merkitykset (politiikan ja käsitysten syvärakenne), limittyvät historiallisesti murroksen ja epävarmuuden kokemuksiin, mistä myös luvun alkuun sijoittamani sitaatit – toinen valtamediasta, toinen turvallisuusasiantuntijalta – kielivät. Epävarmuutta ja pysyväksi oletettujen rakenteiden romahtamisen jälkeen paljastunutta tyhjiötä alettiin täyttää uusilla, pysyvyyden perään haikailevilla merkityksillä myös Suomessa. Vaikka kylmän sodan päättyminen toi mukanaan eksistentialistisen epävarmuuden kokemuksen, varsinkin suhteessa maailmanpolitiikkaan, tarkoitti uusi tilanne osalle myös mahdollisuutta luoda tasa-arvoisemman ja humanimman järjestelmän ensitahdit¹¹. Myös suomalaisessa turvallisuustutkimuksessa reaktio nosti esiin uuden vireän keskustelun, jossa vanhat westfalenilaisiin rakenteisiin sidotut turvallisuuskäsitykset pyrittiin korvaamaan laajan turvallisuuskäsityksen ja inhimillisen turvallisuuden kaltaisilla ajatusrakenteilla: ”[t]ämä asteittain tapahtuva muutos konkretisoitui ennen kaikkea sen ymmärtämisessä, kuinka rajalliset mahdollisuudet perinteisellä [valtiolähtöisellä] turvallisuusajattelulla oli lopultakaan tuottaa kestäviä ratkaisuja”, kuten Kari Laitinen asian esittää¹². Uusi turvallisuuskeskustelun murros oli saanut lähtösäyksensä jo kylmän sodan loppuvaiheiden suurvaltapolitiittisen vastakkainasettelun lientymisestä¹³.

Turvallisuustutkimuksen puolella murrosta ilmensi uusien, perinteisen strategisen realismin valta-aseman haastavien kriittisempien turvallisuustutkimuksen muotojen esiinmarssi, jota tuki tieteenalan niin sanotun neljännen debatin aikana voimistuneiden jälkipositivististen teoriasuuntausten luoma kriittisesti avoimempi tila¹⁴. Suomessa turvallisuuskeskustelun kriittinen liikkumatila ja murros toteutuivat kuitenkin vain osittain. Kansainvälisen tiedeyhteisön alun perin lanseeraaman laajan turvallisuuskäsityksen myötä keskusteluun nousi niin sanotut uudet uhkakuvat, kuten ilmastokaaos, globaali epätasa-arvo, kansainvälinen rikollisuus, väestöliikkeet sekä vuosituhannen alun tapahtumien jälkeen kansainvälinen terrorismi¹⁵. Uudet turvallisuusympäristötulkinnat sidottiin valtion virallisessa politiikassa parlamentaarisen turvallisuus- ja puolustuspolitiittisen selontekomenetelmän ympärille.

¹¹ Booth ja Wheeler 2008a, 185.

¹² Laitinen 2009, 49.

¹³ Booth ja Wheeler 2008a, 154–158.

¹⁴ Katso esimerkiksi Booth 2005a, 10–12.

¹⁵ Raitasalo (2008) tarjoaa yleisesityksen Suomen virallisen turvallisuuspolitiikan uhkakuvarakenteiden muutoksesta kylmän sodan jälkeisellä ajalla.

Selontekomenetelmästä tuli 1990-luvulla uuden turvallisuuspolitiikan nimissä luotujen merkityksien kannalta keskeisin, edelleen valtiolähtöisen kansallisen intressin ideaan sidottu instituutio¹⁶. Muistikuvat kylmän sodan turvallisuuspoliittisesta konsensuksesta ja puolueettomuuslinjasta vaikuttivat selonteon saavuttamaan painoarvoon. Selontekomenetelmän luomassa, varsin ahtaassa liikkumatilassa, alettiin muodostaa eräänlaista turvallisuuspoliittista kaksoislinjaa, 'uutta konsensusta', joka perustui toisaalta jälkivaltiolliseen, uusia turvallisuusuhkia korostavaan turvallisuusympäristökuvaukseen sekä toisaalta poliittisilta tavoitteiltaan edelleen vahvasti kansalliset intressit turvallisuuden päämääräksi sitovaan valtiolähtöiseen turvallisuusontologiaan.

Laaja turvallisuuskäsitys (etenkin sen analyyttinen käyttöarvo) ja suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen linjurina toiminut selontekomenetelmä ovat molemmat kohdanneet 2010-luvulle tultaessa yhä voimistuvampaa kritiikkiä. Turvallisuuspoliittinen keskustelu on (taas) uudessa murroksessa – keskustelun reunaehdoista muotoillaan kansalliset intressit ja valtiolähtöiset lähestymistavat edelleen sisältävässä *merkityskamppailussa*. Tutkimukseni lähtökohtaisena tavoitteena on tulkita sitä, *minkälaisia turvallisuuden merkityksiä kansallisen turvallisuuskäsityksen ja -politiikan kannalta keskeiset toimijat tiettyyn historialliseen aikaan ja paikkaan sijoittuneena tuottavat*. Näiden merkitysten taustalta löytyvien syiden, poliittisten maailmankuvien ja niiden pohjalta toteutettavan käytännön politiikan seurausten tulkitseminen, ymmärtäminen ja problematisointi ovat tutkimukseni tematiikassa keskeisessä osassa, joskin mainitut kehityskulut ovat jo itsessään merkittäviä, tutkimusprosessin aikana tekemiäni havaintoja ja täten myös tutkimustuloksia.

Tarkastelen suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan sekä turvallisuuskäsityksien muutoksia teoreettisesta viitekehyksestä, joka perustuu kriittisen turvallisuustutkimuksen ja filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan muodostamalle tutkimusasetelmalle. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kautta jäsenän (luvussa 3.) tutkielmani turvallisuusteoriaa; mitä turvallisuus on, miten se tulisi ymmärtää ja miten politiikkaa tulisi tämän ymmärryksen pohjalta toteuttaa? Filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan kautta määrittelen tutkimukseni metateoreettiset lähtökohdat (luvussa 2.), joiden puitteissa lähestyn suomalaiskansallista turvallisuustutkimusta; mistä tutkittava maailma koostuu, miten siitä voidaan saavuttaa ymmärrystä, mikä on tutkimuksen ja todellisuuden suhde? Tutkimukselleni asettamani tavoitteet, tutkimuskohteen ymmärtäminen ja tästä ymmärtämisestä muodostuvat tutkimuskysymykset perustuvat valitsemaani tutkimusasetelmaan. Nämä ovat valitsemani teoreettisen lähestymistavan perusteella edelleen jaettavissa kahteen toisiaan täydentävään osaan.

---

¹⁶ Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon merkityksestä kansallisen turvallisuuskäsityksen muotoilemiselle katso esimerkiksi Limnell 2008.

Ensinnäkin hahmotan – kriittisen turvallisuustutkimuksen muodostaman turvallisuusteorian käsitteiden ja lähtökohtien kautta – suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan keskeisimpiä valintoja kylmän sodan jälkeisessä todellisuudessa: sitä, *minkälaisiin turvallisuuskäsityksiin suomalaiskansallisessa turvallisuuskeskustelussa keskeisesti turvaudutaan, mitä nämä käsitykset kertovat meille niiden käyttäjien näkemyksestä kansainvälisestä politiikasta ja minkälaisista poliittis-historiallisista elementeistä sekä konteksteista näiden turvallisuuskäsitysten voidaan nähdä koostuvan?* Tutkimuskohteeni ei näin ollen koostu ainoastaan turvallisuutta ja uhkakuvia käsittelevistä puheista ja puhumisen tavoista, vaan ennen kaikkea näiden puheiden taustalta löytyvistä turvallisuuden poliittisistä merkityksistä ja historiallisista konteksteista. Näiden merkitysten arvioiminen pohjautuu turvallisuuden käsitteelliseen syventämiseen, jonka mukaan turvallisuus on ajassa, paikassa ja kulttuurissa muotoiltava *poliittisesti johdannainen käsite*: turvallisuusmerkitykset muodostuvat siitä, mitä tavoitteita politiikalle ylipäätään asetetaan.

Suomalaiskansallisen turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun keskeisimpien elementtien ymmärtäminen perustuu näin ollen laajojen historiallisten kehityskulkujen ja poliittisesti johdannaisten käsitysten ymmärtämiselle. Tämä luo omat vaatimuksensa tutkimuksen taustalla olevalle metateoreettiselle lähestymistavalle.¹⁷ Rakennan tutkimukseni teoreettis-metodologisen lähestymistavan keskeiset piirteet filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan kautta, jonka avulla pyrin – ja tämä on tutkimukseni toinen keskeinen tavoite – *ymmärtämään sitä, miksi turvallisuuspoliittinen määrittelykamppailu ja siinä keskeisesti esillä olevat turvallisuuskäsitykset muodostuvat tietyksi aikaan, paikkaa ja kulttuuriin kiinnittyväksi politiikaksi siten, kun ne tutkimuksen perusteella muodostuvat?* Toisin sanoen, hermeneuttisen lähestymistavan kautta kyetään näkemykseni mukaan ymmärtämään hedelmällisimmin sitä, *miksi tietyt toimijat haluavat luoda tietyssä historiallisessa kontekstissa juuri tietynlaisen turvallisuuskäsityksen, jonka perusteella myös (turvallisuus)politiikkaa tulisi harjoittaa.*¹⁸ Tutkimukseni aihealueen, lähtökohtien ja tutkimuskysymysten taustalta löytyy myös useita

---

¹⁷ Ymmärtävän tutkimusotteen mukaisesti kysymyksiin tarjottuja vastauksia on pidettävä täydentymättöminä, eräänlaisina suuntaviivoina, joiden pohjalta kriittisessä turvallisuustutkimuksessa pyritään luomaan kriittistä (turvallisuutta koskevaa) tietoa tutkimusta ohjaavien normatiivisten tavoitteiden mukaisen muutoksen mahdollistamiseksi (Katso esimerkiksi Booth 2007, 30).

¹⁸ Hermeneuttisesta lähestymistapaa turvallisuustutkimukseen on hiljattain soveltanut muun muassa Felix Ciută (2009), mutta muutoin hermeneuttisesti metateoreettiselta lähestymistavaltaan orientoitunutta turvallisuustutkimusta ei tieteenalalla juuri ole tehty.

yksityiskohtaisempia apukysymyksiä, jotka ovat nousseet esiin tutkimuksen aikana saavuttamastani tutkimuskohteen syvemmästä ymmärtämisestä¹⁹:

- Mikä on Venäjistä tehtävien tulkintojen rooli suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen ja siitä edelleen muotoiltavan politiikan taustalla?
- Mitkä ovat historiallisten traditioiden vaikutukset suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan puitteissa muodostetuille merkityksille?
- Mikä on Suomessa harjoitettavan turvallisuustutkimuksen ja käytännön politiikan välinen suhde ja mihin nämä episteemiset sidokset perustuvat?
- Onko Suomessa kilpailevia turvallisuuskäsityksiä ja/tai -koulukuntia? Miten ja miksi nämä käsitykset ja tulkinnat ovat muodostuneet sekä mitkä ovat näiden koulukuntien näkemykset kansainvälisen politiikan todellisuudesta?
- Miksi turvallisuus- ja puolustuspoliittiselle selontekomenetelmälle sekä sen turvallisuusympäristökuvauksen lähtökohtana olevalle laaja-alaiselle turvallisuuskäsitykselle on esitetty 2010-luvulle tultaessa yhä voimistuvampaa kritiikkiä?

Rajaan tutkimusaineistoni valitsemani teoreettisen lähestymistavan ja tämän pohjalta muodostamieni tutkimuskysymysten ja -aihealueen mukaisesti. Tutkimuskohteeni, suomalaiskansallisessa turvallisuuspolitiikassa muodostettavat *turvallisuuden merkitykset*, ovat luettavissa tutkimuksessani turvallisuuspoliittiseen merkityskamppailuun osallistuvien toimijoiden puheenvuoroista sekä toisaalta laajempien traditioiden ja virallisen politiikan yhteydessä myös instituutionaineiston sekä näiden muotoilemisen taustalla vaikuttavien historiallisten traditioiden välisestä jännitteestä. Näin ollen tutkimuskohteeni ei ole pelkästään tekstiä, puhetta tai diskursseja²⁰, vaan myös näiden taustalta löytyviä laajempia merkityksiä, joihin itse puhe, teksti ja siinä esitettävät perustelut kytkeytyvät. Laadullisesti rajaan tutkimusaineistoni Suomen valtion viralliseen turvallisuuspolitiikkaan vaikuttamaan pyrkiviin (ja samalla turvallisuuden merkityksiä paljastaviin) artikkeleihin, puheisiin, tiedeyhteisön tutkimustuloksiin sekä instituutioaineistoon.²¹ Myös turvallisuuspolitiikkaa seuraava ja arvioiva tiedeyhteisö on näin ollen konstitutiivisen ja kaksoishermeneuttisen tutkimusasetelmani²² puitteissa nähtävissä osaksi

---

¹⁹ Hermeneuttinen lähestymistapa ei pyri luomaan metodologisia asetelmia tutkimuskohteen tyhjentävälle selittämiselle tai tulkinnalle. Sen sijaan tutkimuskohteesta saavutettava ymmärrys on ideaalitalanteessa syvenevää (katso myöhemmin luku 2.2.).

²⁰ Palaan tähän problematiikkaan myöhemmin filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan keskeisten lähtökohtien yhteydessä.

²¹ Käyttämäni aikakauslehtiaineisto on pääsääntöisesti Helsingin Sanomista, joka on Suomen laajalevikkisin päivälehti ja täten keskeinen turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun 'näyttämö'. Aineistossa on tosin artikkeleita, kolumneja sekä uutisia myös Turun Sanomista, Uudesta Suomesta ja Suomen Kuvalehdestä. Valitsemani instituutioaineiston rajaan turvallisuus- ja puolustuspoliittisiin selontekoihin sekä niiden ympärillä käytäviin puheisiin ja sitä pohjustaviin tai niihin välillisesti liittyviin valtioneuvoston raportteihin, kuten turvallisuus- ja puolustuspoliittisen seurantaryhmän (turpo-ryhmä) raportteihin ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategioihin (YETTS).

²² Tieteen ja politiikan suhdetta sekä tiedonintressejä tarkastelen kaksoishermeneutiikkaa käsittelevässä alaluvussa 2.3.3.

tutkimuskohdettani, mikä johtaa primääriaineiston ja sitä tukevan tutkimuskirjallisuuden osittaiseen päällekkäisyyteen. Näkemykseni mukaan myös tiedeyhteisö osallistuu omalla panoksellaan suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan merkityksien muodostamisen määrittelykamppailuun, vaikka tätä ei aina tiedeyhteisön esittämien tutkimustulosten yhteydessä julkilausutusti tuotaisikaan esiin.

Pyrin valitsemaani kriittisen turvallisuustutkimuksen muodostamaa teoreettista taustaa vasten arvioimaan myös kriittisen turvallisuustutkimuksen kehitysmahdollisuuksia Suomessa, etenkin suhteessa sotilasvoima- ja valtiokeskeisiin turvallisuustutkimuksen traditioihin. Toisaalta kartoitan myös 2000-luvun puolella turvallisuustutkimuksen piirissä Suomessa nousseiden konstruktivististen ja/tai turvallistamisteoreettisten lähestymistapojen²³ sekä kriittisen turvallisuustutkimuksen välisiä näkemuseroja. Näin ollen pyrin tutkimuksellani osallistumaan myös turvallisuustutkimuksen sekä laajemmin kansainvälisen politiikan tieteenalan sisäiseen teoreettis-metodologiseen keskusteluun. Ajallisesti rajaan tutkimukseni ensisijaisesti vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon jälkeisen ajan määrittelykamppailuun (luvussa 4.2.), mutta pohjustan tarkastelua tutkimukseni hermeneuttisen luonteen vuoksi suomalaisen turvallisuuspolitiikan lyhyehkällä historiallisella kartoituksella (luvussa 4.1.). Tässä kartoituksessa nostan esiin tämän johdantoluvun alussa sivuamani kylmän sodan jälkeisen uuden turvallisuustodellisuuden kokemuksen ja kylmän sodan aikana muodostuneen traditionaalisen vaikutushistorian horisontaalisen kohtaamisen. Tästä hermeneuttisesta tilanteesta muodostuneet merkitykset ovat keskeisesti vaikuttamassa myös vuoden 2004 selonteon jälkeisessä turvallisuuspolitiikan merkityskamppailussa.

Kriittistä turvallisuustutkimusta on tehty Suomessa toistaiseksi varsin niukasti²⁴. Tiedossani ei ole ainuttakaan tutkimusta, jossa olisi tutkimusasetelmaltaan yhdistetty filosofis-fenomenologisen

---

²³ Kööpenhaminan koulukunnan konstruktivistis-realistista turvallistamisteoriaa ja sen suhdetta kriittiseen turvallisuustutkimukseen käsittelemäni myöhemmin alaluvussa 3.1.2. Suomessa Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuustutkimusote näkyy viime vuosina voimistuneessa uhkakuvapoliittisessa turvallisuustutkimuksessa (katso esimerkiksi Raitasalo 2008; Limnell ja Raitasalo 2008 ja 2009; Limnell 2009), joskin uhkakuvakeskeistä turvallisuustutkimusta on Suomessa aina 1990-luvulta saakka tehnyt muun muassa Arto Nokkala (katso esimerkiksi Nokkala 1999, 2004 ja 2009). Arto Nokkalan artikkelikokoelmasta muodostuva väitöskirja *Laajeneva sotilaspolitiikka. Strategia ja turvallisuus suomalaisen asevoiman rakentamisessa* (2001) on hyvä esimerkki konstruktivistisesti orientoituneesta ja uhkakuvapolitiikkaa käsittelevästä turvallisuustutkimuksesta suomalaiskansallisessa kontekstissa.

²⁴ Kari Laitisen väitöskirja *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka. Tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen* (1998) esitteli kriittisen turvallisuustutkimuksen ja muiden turvallisuustutkimusten suuntausten välisiä eroja (painottaen ensiksi mainittua) ensimmäistä kertaa laajasti suomenkielisenä. Vaikka Laitinen on sittemmin jatkanut tutkimustaan juuri kriittisen turvallisuustutkimuksen piirissä, on hän keskittynyt ensisijaisesti turvallisuustutkimuksen sisäiseen teoreettiseen keskusteluun (katso esimerkiksi Laitinen 1999; 2005; 2009). Laitisen työ tukee teoreettisesti ja osin myös analyysiosiltaan valitsemaani lähestymistapaa. Turvallisuuden, politiikan ja tieteenalan suhdetta suomalaisessa keskustelussa käsittelee kattavasti muun muassa Jouko Hurun ja Tarja Väyrysen toimittama teos *Kadonnutta poliittista etsimässä. Kansainvälinen turvallisuus ja politiikka* (2004), josta etenkin Hurun (2004), Väyrysen (2004) ja Pirjo Jukaraisen (2004) artikkelien katson tukevan analyysini kaksois hermeneuttista osaa. Vilho Harlen ja Sami Moision ulko- ja

hermeneutiikan ja kriittisen turvallisuustutkimuksen pohjalta muodostettu lähestymistapa²⁵. Odotan valitsemani lähestymistavan tuottavan uutta kriittisesti turvallisuutta käsittelevää tietoa, jonka perusteella voidaan saavuttaa syvenevää ymmärrystä turvallisuuspolitiikan taustalla vaikuttavien turvallisuuskäsitysten poliittisesti johdannaisista merkityksistä – poliittisesta syvärakenteesta – sekä siitä, miten nämä merkitykset voidaan ymmärtävän (erotuksena kausalisoin, selittävän tai kuvailevan) tutkimusotteen mukaisesti nähdä muodostuvan. Ajallisesti tutkimukseni sijoittuu suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan merkityskamppailun kannalta aktiiviseen vaiheeseen. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiselle selonteolle esitetty kritiikki sekä turvallisuusasiantuntijoiden ja -tutkijoiden piiristä esitetyt vaatimukset turvallisuuskäsitteen ”täsmäntämisestä” (katso myöhemmin alaluvut 4.2.2. ja 4.2.3.) kertovat siitä, että turvallisuuskäsite ja siihen sisällytetyt poliittiset merkitykset elävät jälleen uutta murroksen aikaa. Ymmärtävän ja kriittisen turvallisuustutkimuksen tarve ja tämän tutkimuksen merkitys perustuu näihin yhteiskunnallisiin ja poliittis-historiallisiin taustoihin. Turvallisuuden teorian ja käytännön politiikan välisten merkitysten ymmärtäminen antaa entistä paremmat edellytykset kestävämmän ja humanimman turvallisuuskäsityksen mukaisen toiminnan mahdollisuuksien ja suunnan hahmottamiseen.

1.2. Tutkimuksen rakenne ja käytettävien käsitteiden alustavia määritelmiä

Turvallisuus on hyvin kiistelty ja moniulotteinen käsite. Tämä ei tee siitä kuitenkaan poliittisesti käyttökeltvontta käsitettä. Päinvastoin, se on kiistanalaisuutensa kautta poliittisesti hyvin arvolatautunut käsite, jonka nimissä pyritään oikeuttamaan ulottuvuuksiltaan paljon perinteisiä, sotilasvoimakkeiksiä turvallisuuspoliittisia kysymyksiä laajempia seurauksia tuottavia poliittisia päämääriä.²⁶ Turvallisuutta on sen suhteellisuuden vuoksi käytännössä mahdotonta mitata, ainakaan tutkimusta edeltävillä objektiivisilla kriteereillä; joillekin turvallisuus on synonyymi sodan poissaololle ja selviytymiselle, kun

---

turvallisuuspolitiikan identiteettipoliittista määrittelykamppailua kriittisen geopolitiikan kautta tarkasteleva teos *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipoliitiikan historia ja geopolitiikka* (2000) ja sen ympärillä käyty vilkas keskustelu sivuaa omaa tutkimusongelmaani, mutta jää asetelmaltaan selvemmin identiteettipoliitiikan kuin turvallisuuspolitiikan ja -tutkimuksen piiriin. Lopulta on mainittava myös Mika Aaltolan monografia *Suomen ulkopoliitiikan kielipelejä. Analyysi ulkopoliitiikan tutkimuksesta 1970–2003* (2003), jossa hän tarkastelee Suomen ulkopoliittikkaa wittgensteiniläisen kielipeliteorian kautta. Myös Aaltolan työ, vaikka ei suoraan limity kansainvälisen politiikan turvallisuustutkimukseen, taustoittaa tutkimustani ja voidaan täten lukea aihepiiristä aikaisemmin tehdyksi tutkimukseksi.

²⁵ Puolustus-, ulko-, ja turvallisuuspolitiikkaa usealta eri lähestymistavalta kartoittavaa, pääasiassa kuvailevaa ja selittävää tutkimusta on sen sijaan tehty Suomessa runsaasti. Näistä mainittakoon myös tutkimukseni analyysivaihetta pohjustavassa luvussa 4.1. esiin tulevat kokoelmateokset, kuten Tapani Vaahtorannan ja Tuomas Forsbergin toimittama teos *Johdatus Suomen Ulkopoliittikkaan. Kylmästä sodasta uuteen maailmanjärjestykseen* (1993), selvästi kriittisemmin orientoitunutta tutkimusta esittelevä Jouko Hurun toimittama teos *Uuden ulkopoliitiikan haasteet. Kekkonen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle* (1993) sekä Hurun ja Olli-Pekka Jakosen toimittama teos *Eurooppalaistuvan Suomen turvallisuushaasteet* (1995) ja turvallisuuspolitiikkaa ennen kaikkea puolustuspolitiikan näkökulmasta tarkasteleva, Pekka Visurin toimittama teos *Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linjaukset* (2001).

²⁶ Katso esimerkiksi Booth 2007, 108 ja Linnéll 2009, 44.

toisille turvallisuus on huomattavasti syvempi olotila, instrumentaalinen arvo, joka on päämäärän sijasta nähtävissä eräänlaisena vähimmäisvaatimuksena inhimillisemmän elämän edellytyksille; samalla turvallisuuden käsitteen suhde siihen läheisesti kuuluvien *turvattomuuden, turvan ja uhkan* käsiteisiin tulee kapeaa, pelkkään selviytymiseen kiinnittyvää turvallisuuskäsitystä selkeämmin esiin. Tässä tutkimuksessa tukeudun jälkimmäiseen, *syvemmän turvallisuuden käsitykseen*, johon perehdyn tarkemmin kriittistä turvallisuustutkimusta käsittelevässä kolmannessa luvussa. Ken Boothin määritelmä maailman turvallisuudesta (erotuksena kapea-alaisempaan kansainväliseen turvallisuuteen) antaa kuitenkin viitteitä ajatusrakenteista, joihin tämän tutkimuksen turvallisuuskäsityksessä normatiivisesti nojaan:

Maailman turvallisuus viittaa ihmisyyhteisössä paikallisesti ja globaalisti vaikuttaviin rakenteisiin ja prosesseihin, jotka pyrkivät yksilöiden ja ryhmien elämää määrittävien uhkien ja riskien vähentämiseen. Mitä suurempi tämä turvallisuuden aste on, sitä enemmän ihmisten ja ryhmien (mukaan lukien kokonainen ihmiskunta) olemassaolo ulottuu pelkän vaistonvaraisen ja eläimellisen selviytymistaistelun yli.²⁷

Vaikka tämä alustava määritelmä jättää kenties (toistaiseksi) enemmän myöhemmin tarkennettavia kysymyksiä kuin vastauksia, selventää se turvallisuuskäsitettä kahdella keskeisellä tavalla. Ensinnäkin siten, että turvallisuus nähdään kriittisessä turvallisuustutkimuksessa kylmän sodan ajan ydinasepariteetin ja supervaltasuhteiden rakenteisiin sidottua yksinkertaista valtavirtakäsitystä huomattavasti monimutkaisempana ja monitasoisempana ilmiönä. Turvallisuuskäsitteen (ja turvallisuustodellisuuden) moniulotteisuudesta seuraa toiseksi se, että turvallisuustutkimus risteää väistämättä paitsi laajempien kansainvälisen politiikan teoriaperinteiden, myös muiden yhteiskuntatieteiden, kuten sosiologian, sosiaalipolitiikan ja sosiaalipsykologian piirissä tehtyjen havaintojen ja lähestymistapojen kanssa. Turvallisuustutkimus on tässä tutkimuksessa nähtävissä osaksi kansainvälisen politiikan laajempia tutkimustraditioita, jonka sisällä se on kehittynyt esimerkiksi rauhantutkimuksen tavoin poikkitieteelliseksi lähestymistavaksi.²⁸ Kansainvälisen politiikan tieteenalaan läheisesti kytköksissä oleva turvallisuustutkimus kuitenkin lähestyy turvallisuutta ensisijaisesti makrososiaalisena ja rakenteellisena ilmiönä²⁹, joita tämän tutkimuksen problematiikassa edustavat

---

²⁷ World security refers to the structures and processes within human society, locally and globally, that work towards the reduction of the threats and risks that determine individual and group lives. The greater the level of security enjoyed, the more individuals and groups (including human society as a whole) can have an existence beyond the instinctual animal struggle merely to survive. (Booth 2007, 4. Käännös minun.)

²⁸ Turvallisuustutkimuksen suhteesta muihin yhteiskuntatieteisiin katso esimerkiksi Croft 2008, 500–503; Niemelä 2000, 21–25.

²⁹ Esimerkiksi liikenneturvallisuus, paloturvallisuus ja työttömyysturva ovat käsitteitä, jotka eivät kuulu tämän tutkimuksen ongelma-alueisiin. Sen sijaan esimerkiksi lentoturvallisuus voidaan hyvin nähdä esimerkiksi siihen liittyvän kansainvälisen ulottuvuuden ja terrorismin vastaisen sodan mukanaan tuomien ilmiöiden kautta ainakin välillisesti myös kansainvälisen turvallisuustutkimuksen ongelma-alueisiin. Tutkimuksessani merkittävää turvallisuutta koetaan ennen kaikkea yksilötasolla

kansakunnan ja valtion ajatuksien yhteyteen sidotut turvallisuusmerkitykset – valtion käsitteen yhteyteen sidotaan merkityksiä turvallisuudesta, joilla edelleen muokataan myös käsitystämme valtiosta, yhteisöstä sekä turvallisuuden viittauskohteesta ja merkityksestä.

Turvallisuus on paitsi poliittinen termi, myös osa itse politiikkaa. Valtion puitteissa harjoitetun turvallisuus-, ulko-, puolustus-, ja sisäpolitiikan sisällön – niille keskeisiksi koettujen ongelma-alueiden sekä niiden puitteissa tavoiteltavien päämäärien – määrittelemine on eri politiikan toimialueiden ja intressien edustajille tapa osallistua laajempiin politiikan järjestämistä koskeviin määrittelykamppailuihin. Määrittelykamppailua ei käydä pelkästään mainittujen politiikan alojen sisällöistä ja näiden taustalla vaikuttavista poliittisista teorioista, vaan myös näiden välisistä painotuseroista ja niille kohdistettavien hallinnollisten resurssien allokoinen perusteista. Termi ”turvallisuuspolitiikka” tuli Suomessa yleiseen käyttöön vasta 1960-luvulla, mutta sen merkitys korostui jatkuvasti kylmän sodan kuluessa. Esimerkiksi kolmannen parlamentaarisen puolustuskomitean mietinnössä vuonna 1981 ulko-, puolustus, ja turvallisuuspolitiikan välinen arvojärjestys muotoiltiin jo selvästi jälkimmäisen ensisijaisuuden pohjalta:

Suomen turvallisuuspolitiikan päämääränä on valtiollisen itsenäisyyden säilyttäminen ja kansalaisten elinmahdollisuuksien turvaaminen. [...] Turvallisuuspolitiikan tärkeimmät välineet ovat ulkopoliittika ja puolustuspolitiikka. Suomen turvallisuuspolitiikassa on ulkopoliittika etusijalla. Maanpuolustus on nähtävä ulkopoliittikan tukijana niin rauhan kuin mahdollisen kriisin aikana. Talous- ja kunnallispolitiikka liittyvät yhä kiinteämmin turvallisuuspolitiikkaan. Turvallisuuspolitiikan tulee turvata politiikkamme peruslinjan jatkuminen ja itsenäinen päätöksenteko kaikissa oloissa.³⁰

Mietinnössä korostuu turvallisuuspolitiikan näkemine eräänlaisena kattokäsitteenä, jonka alle muut mainitut politiikan lohkot on järjestettävä. Turvallisuuden määritelmä rakentuu varsin ristiriidattomaksi oletetun kansallisen intressin ja ihmisten rauhanomaisten elinehtojen tavoitteiden takaamisen varaan. Mietinnön esittämästä turvallisuuskäsityksestä huokuu talous- ja sisäpolitiikan sekä turvallisuuspolitiikan välisiä läheisiä suhteita korostava suuntautuminen kohti hallinnollisesti laaja-alaista turvallisuuskäsitystä, joka kuitenkin koskee suhteellisen kapeaa osaa ihmisen kokonaisturvallisuudelle keskeisistä asioista³¹.

Palaan tarkemmin turvallisuuden syvyys- ja laajuusasteen problematiikkaan sekä turvallisuuspolitiikan ja muiden politiikan lohkojen välisistä erotteluista turvallisuuskäsitykselle aiheutuviin seurauksiin

---

(jossa myös viime kädessä kaikki turvallisuuden merkitykset luodaan), mutta tämä yksilötason kokemus kiinnittyy laajempiin makrososiaaliin rakenteisiin ja instituutioihin, kuten kansallisvaltiotason, systeemitaso ja viime kädessä globaalin tason tuottamiin rakenteellisiin ja suoriin turvallisuusvaikutuksiin.

³⁰ Tömudd 1986, 17. Korostukset minun.

³¹ Katso esimerkiksi Suhonen 1986, 154.

tutkimuksen edetessä. Tässä vaiheessa tutkimuksen kannalta on keskeisintä ymmärtää, että turvallisuuden käsite ja turvallisuuden politiikan sisällöllinen agenda elävät jatkuvasti sosiaalisessa maailmassa, jolloin myös määritelmät on nähtävä pragmaattisina ja tilannesidonnaisina. Lopullisten merkitysten ja mainittujen politiikan alueiden välisten rajojen muodostaminen ei ole tutkimukseni tavoitteena – päinvastoin, tutkimuksen hermeneuttisen avoimuuden ja ymmärtävän luonteen mukaisesti keskityn ennen kaikkea siihen miten, miksi ja millä perusteilla turvallisuudesta käydään määrittelykamppailua. Samalla pyrin saavuttamaan syventyvää ymmärrystä siitä, miten turvallisuus voidaan essentialistisen käsityksen sijasta kokea instrumentaalisen ja *määritelmällisesti avoimena* välineenä, jonka avulla voimme kiinnittää itsemme sen taustalla vaikuttaviin poliittisesti arvokkaisiin emansipatorisiin prosesseihin ja ymmärtämisen tapoihin.

Aloitan tutkimukseni esittelemällä sen metateoreettiset ja metodologiset lähtökohdat. Pohjustan tätä esitystä luvussa 2.1. sijoittamalla tutkimukseni kansainvälisen politiikan tieteenalan teoreettiseen keskusteluun pohtimalla kriittisen ja perinteisen teoria-asetelman välisiä eroja. Samalla limitän tutkimukseni myös laajempaan keskusteluun tieteen metodologisista perusteista – siitä, mikä on tutkimuksen ja todellisuuden välinen suhde, miten tutkimus voi saavuttaa tietoa tai/vai ymmärrystä sekä mikä on menetelmien ja teoreettisten lähtökohtien välinen suhde kriittisessä teoriassa. Luvuissa 2.2. ja 2.3. esitän ymmärtävän tutkimusotteeni keskeiset metateoreettiset lähtökohdat, jotka perustuvat filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan ontologiselle lähestymistavalle (erotuksena menetelmäkeskeisestä lähestymistavasta). Samalla esitän myös kaksoishermeneutiikan ja käsitteistön merkityksiä tutkimukselleni.

Luvussa kolme siirryn varsinaisen kansainvälisen politiikan teorian piiriin esittelemällä tutkimukseni turvallisuusteorian. Luvussa 3.1. käsitteelen kriittisen turvallisuustutkimuksen suhdetta tieteenalan valtavirrassa oleviin lähestymistapoihin, joista nostan esiin strategisen realismin ja Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteorian. Turvallisuustutkimusten koulukuntaerojen ymmärtäminen ei ole kuitenkaan tutkimukseni päämääränä, vaan pikemminkin keinona tutkimuksen empiirisen osan syvemmälle ymmärtämiselle ja teoreettiselle jäsentämiselle. Koulukuntaerojen jälkeen, luvussa 3.2., esittelen ensin kriittisen turvallisuustutkimuksen keskeiset lähtökohdat: turvallisuuden käsitteellisen laajentamisen ja syventämisen liikkeet. Tämä jälkeen esittelen tutkimukseni teoriaosion päätteeksi kriittisen turvallisuustutkimuksen laajempaan teoriaperinteeseen kuuluvan Walesin koulukunnan emansipatoriseksi realismiksi nimeämää turvallisuustutkimusta, johon tutkielmani turvallisuusteoria perustuu. Tämän jälkeen kokoan tutkimukseni metateoreettiset, metodologiset ja normatiivis-teoreettiset

lähtökohdat yhteen tutkimusasetelmaksi, jonka puitteissa lähestyn tutkimuksen empiiristä osiota, suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan merkityskamppailua 2010-luvulle tultaessa.

Luvussa 4.1. aloitan tutkimukseni empiirisen osan hermeneuttisella analyysillä kylmän sodan jälkeisen epävarmuuden ja muutoksen aikakaudesta. Analyysini perustuu vaikutushistorian, hermeneuttisen tilanteen ja merkityshorisonttien sulautumisen käsitteisiin, joita avaan tutkimuksen metateoriaa käsittelevässä, toisessa luvussa. Kylmän sodan traditiot sekä toisaalta uusi, kylmän sodan jälkeinen turvallisuusympäristötulkinta muodostavat perustan merkityshorisonttien kohtaamiselle, joka loi uudet puitteet Suomen turvallisuuspoliittiselle merkityskamppailulle. Merkityshorisonttien sulautumisella viitataan hermeneuttisesti tulkittavaan määrittelykamppailuun, hermeneuttiseen tilanteeseen, jossa pienvaltiorealismien traditio ja kylmän sodan ajan poliittinen konsensus sekä toisaalta uusi, jälkimoderni epävarmuuden kokemus ajautuivat ristiriitaan. Syntyi uusia tulkintoja ja turvallisuuden merkityksiä, jotka edelleen vaikuttavat esiyymmärryksenä siihen, miten ja miksi suomalaiskansallista turvallisuuspolitiikkaa ja siihen liittyviä poliittisesti johdannaisia turvallisuusmerkityksiä tuotetaan 2010-luvulle tultaessa. Analysoin esiyymmärryksen ohjaamia tulkintoja historiallisesti vaikuttaneina turvallisuuskäsitteinä, joilla pyrittiin luomaan uutta järjestystä ja politiikan suuntaa kylmän sodan romahtamista seuranneen epävarmuuden ja muutoksen kokemuksen tilalle.

Luvussa 4.2. pyrin arvioimaan vuonna 2004 julkaistun turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon jälkeisen ajan merkityskamppailua, jossa alkaa esiintyä yhä selkeämpiä vaatimuksia kylmän sodan jälkeen muodostetusta turvallisuuspoliittisesta linjasta ja turvallisuuspolitiikan muotoilemisen tavoista irtautumiselle. Samalla turvallisuutta tutkivassa tiedeyhteisössä on noussut entistä selkeämpiä uhkakuvapolitiittisen tutkimuksen suuntaa, jossa turvallisuus rinnastetaan entistä selvemmin puheissa ja teksteissä tuotettujen uhkakuvien yhteyteen. Pyrin analysoimaan tässä keskustelussa havaitsemiani turvallisuuden poliittisiä merkityksiä ja turvallisuuskäsityksiä. Lopulta johtopäätösluvussa tarkastelen sitä, miten olen onnistunut asettamissani tutkimustavoitteissa ja mitkä ovat tutkimukseni keskeiset tutkimustulokset.

2. TUTKIMUKSEN METATEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT – FILOSOFIS-FENOMENOLOGINEN HERMENEUTIikka

Tutkimukseni teoreettis-metodologinen lähestymistapa perustuu filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan (metateoria ja metodologia) ja kriittisen turvallisuustutkimuksen (turvallisuusteoria) muodostamalle kokonaisuudelle. Turvallisuuskäsityksistä käytyyn määrittelykamppailuun osallistuu median, kansalaisyhteisön, turvallisuusasiantuntijoiden ja muiden keskeisten turvallisuuspoliittisten toimijoiden lisäksi myös turvallisuuskäsityksen teoreettista ja empiiristä perustaa hahmottava tiedeyhteisö. Usein mainitut roolit ovat keskenään päällekkäisiä, mikä näkyy esimerkiksi tiedeyhteisön edustajien, poliitikkojen ja muiden turvallisuusasiantuntijoiden tehtäväkuvien muodostamien rajapintojen sekä tiedonintressien eettis-poliittisten asemien muutoksena. Turvallisuuspolitiikan toiminnallisen ja poliittisen ulottuvuuden sekä toisaalta turvallisuustutkimuksen tarjoamien teorioiden ja orientaatioiden välinen suhde on näin ollen keskeisessä osassa tutkimukseni problematiikassa: molemmat osallistuvat samojen, maailmassa olemista ja toimintaa ohjaavien historiallisten traditioiden ja horisonttien määrittelemiseen. Täydennän tutkimukseni teoreettis-metodologista lähestymistapaa tämän havainnon mukaisesti myös tieteesosiologisella (tai -filosofisella) ulottuvuudella, jota tutkielmassani jäsenän kaksoishermeneuttisesti tulkitsemalla turvallisuustutkimuksen sekä siitä perinteisestä etäisenä tutkimuskohteena pidetyn politiikan välisiä tiedonintressejä.

Keskityn seuraavan kahden pääluvun ajan tutkimukseni teoreettis-metodologisen lähestymistavan esittelyyn. Pyrin muodostuvan tutkimusasetelman kautta luomaan tarvittavan metateoreettisen pohjan ymmärtävän ja tulkitsevan tutkimusotteen sekä toisaalta kriittisen turvallisuustutkimuksen perinteestä nousevan kriittisen turvallisuusteorian välille. Tässä kokonaisuudessa teoria kansainvälisestä politiikasta (kriittinen turvallisuustutkimus ja kriittinen turvallisuusteoria) sekä toisaalta maailmassa olemisen reunaehtoja, olemusta ja historiallista ymmärtämistä määrittävä filosofis-fenomenologinen hermeneutiikka sulautuvat ja mukautuvat yhteen toisiaan täydentäen. Tutkimukseni liittyy läheisesti tieteenalan teoreettisen keskustelun ytimessä 1980-luvulta asti olleeseen kiistaan tieteenalan ontologisista, tutkimuseettisistä sekä epistemologisista lähtökohdista, jotka hahmottavat ennen kaikkea kysymyksiä siitä miten, miksi ja kenelle kansainvälistä politiikan tutkimus on olemassa suhteessa tutkimaansa todellisuuteen. Tämä tieteenalan itsestään kertomassa historiallisessa tarinassa neljänneksi suureksi debatiksi nimetty metateoreettinen kehitysvaihe toimii eräänlaisena peilinä, jonka kautta hahmotan hermeneutiikan merkitystä suhteessa kansainvälisen politiikan kriittisiin suuntauksiin ja

niiden todellisuuskuvaan, jossa myös tutkimus ja tiede nähdään ymmärtävänä, tulkitsevana ja tutkimansa todellisuuden määrittelemiseen aktiivisesti osallistuvana konstitutiivisena osana.

Tarkastelen jatkossa tutkimukseni teoreettis-metodologista kysymyksenasettelua kahdella, toisiaan täydentävällä tasolla: ensimmäiseksi arvioimalla kriittisten ja jälkipositivististen teoriasuuntien keskinäisiä suhteita sekä tästä muodostuvan kokonaisuuden merkitystä kriittisen turvallisuustutkimuksen lähestymistavoille (metateoria). Toiseksi käsittelen kriittisen teorian menetelmällisiä reunaehtoja ymmärtävänä ja tulkitsevana lähestymistapana, jossa kieli ja teksti ovat inhimillisen todellisuuden muotoutumisen keskeisimpiä elementtejä. Kriittis-metodologinen lähestymistapa tarvitsee näin ollen taustalleen teoreettisen käsityksen siitä, miten inhimillinen ymmärtäminen ja ihmisten sosiaaliseen luonteeseen liittyvä intertekstuaalisuus vaikuttavat kriittisen teorian tutkimuksen lähtökohtiin (ontologisista lähtökohdista johdetaan epistemologiset ja metodologiset lähtökohdat). Juuri tätä tehtävää – ymmärtämisen ja tulkinnan ontologisia reunaehtoja määrittelevien kysymysten avaamista – pyrin lähestymään myöhemmin tässä luvussa filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan sekä etenkin sen oppihistorian keskeisten muotoilijoiden, Martin Heideggerin ja Hans-Georg Gadamerin filosofoiden kautta. Tämän jälkeen siirryn varsinaiseen kansainvälisen politiikan teoriaperinteeseen ja sen osaluueksi katsottujen turvallisuusteorioiden piiriin kriittisen turvallisuustutkimuksen muodossa. Aloitan tutkimusasetelman tarkastelun kuitenkin hahmottamalla kriittisen teorian sijaintia tieteenalan metateoreettisissa ja tieteenfilosofisissa kiistoissa.

2.1. Kansainvälisen politiikan tieteenalan metateoreettiset kiistat ja kriittinen teoria

Metodologialla ja tieteen itselleen omaksumien tutkimusmenetelmien korostamisella on ollut keskeinen asema länsimaisen tieteenihanteen kehitymisessä³². Menetelmälähtöisyys ja tieteenalan kehitysasteesta kertova yhteisten tutkimusmenetelmien olemassaolo ovat olleet keskeisiä tieteen tekemisen arvoja ja tieteenalojen välisen paremmuuden arviointimittareita 1900-luvun puolivälin jälkeen myös

---

³² Metodologia on jaettavissa käsitteellisesti/etymologisesti kahteen osaan: sen ensimmäinen osa on alkuperältään paikannettavissa antiikin kreikan sanaan *methodos*, joka tarkoittaa ”seuraamisen tietä” (Gadamer 2005, 17); käsitteen *logos*-johdannainen sen sijaan viittaa tietoon tai oppiin jostakin, tässä yhteydessä oppiin ”seuraamisen tiestä” (Kupiainen 2005, 87). Itse ymmärrän Osmo Apusen määritelmää seuraten metodologian merkitsevän pikemminkin kapean, tieteenalalle valmiin menetelmäopin tarjoavan katsannon sijaan tarkoittavan ”[t]ieteenalalle ominaisten tutkimuskäytäntöjen perustan kriittistä tarkastelua [...]”, jonka avulla pyritään selvittämään ”[...] millä tavoin eri suuntausten ja koulukuntien edustamat versiot kansainvälisten suhteiden ja kansainvälisen politiikan ’todellisuudesta’ ovat syntyneet (Apunen 1991, 16).” Metodologia on siis enemmän kuin pelkkää tutkimusta edeltävää eksplisiittisesti kirjattua oppia tieteen tekemiseksi hyväksytyistä tutkimusmenetelmistä – se on myös näiden menetelmien sekä valintojen taustalta löytyvien tieteenfilosofisten sitoumuksien kriittistä tarkastelua. Toivo Salosen (2008, 169) filosofian sanakirjassa antama määritelmä metodologiasta on tässä suhteessa osuva: ”[metodologia on] menetelmäoppi, oppi menetelmien arviointiperusteista, tutkimusta metodien mahdollisuuksista ja rajoista”.

yhteiskuntatieteiden puolella. Thomas Kuhnin vuonna 1962 julkaisemaa teosta, *The Structure of Scientific Revolutions*, pidetään yleisesti länsimaisen tieteenihanteen kehityksen kannalta keskeisenä työnä. Kuhn muotoili teoksessaan käsityksen *normaalitieteestä* ja sen paradigmaattisesta tilasta: Tiede on kuhnilaisittain tarkasteltuna kehittynyt kypsään ja tuottavaan vaiheeseensa silloin, kun sen keskeiset metafysiset lähtökohdat, tutkimusongelmat ja näiden ratkaisemiseksi edellytetyt sekä sovitut välineistöt ovat kirjattu pysyvästi tutkimuksen tekemisen lähtökohtiin.³³ Näin ollen tieteenala välttää tutkimuksessaan resursseja nakertavan tieteen lähtökohtien filosofisen pohdiskelun (yhteinen oppihistoria, tieteen metafysiset taustaoletukset ja tiedolliset tavoitteet) ja voi keskittää tarmonsä mahdollisimman taidokkaaseen ja systemaattiseen 'tien seuraamisen' toteuttamiseen³⁴. Toisaalta jokainen paradigmaattiseen vaiheeseen evoluutiossaan kehittynyt normaalitiede edellyttää esiparadigmaattisen vaiheen, jolloin ratkaistaan edellä mainitut tieteenalan lähtökohtaiset kysymykset³⁵.

Normaalitiede voi kuitenkin ajautua kriisivaiheeseen, jos se ei pysty rakentamaansa tietä seuraten vakuuttavasti selittämään sen tutkimustuloksissa esiintyviä epäyhtenäisyyksiä anomalioiksi. Kuhnin teoria on tästä tieteen dynamiikkaa hahmottavasta huomiostaan huolimatta konservatiivinen. Kriisivaiheessa olevan paradigman pohjalta kasvaa uusi, vallankumouksellinen paradigma, joka kantaa paradoksaalisesti edellisen paradigman perintöä itsessään, koska sen tulee Kuhnin mukaan irtaantua tästä täysin.³⁶ Paradigman olemassaololle on kuhnilaisen käsityksen mukaan asetettu negatiivisen heuristiikan mukaiset reunaehdot. Tieteenihanteen mukaista pyrkimystä metodologiseen eheyteen ja menetelmällisyyden systemaattiseen seuraamiseen ei itsessään aseteta kyseenalaiseksi, vaikka juuri suhtautuminen metodologiaan saattaisi olla osana tieteenalan paradigmaattisuuden ihannetta varjostavaa

---

³³ Barnes 1982, 45–47.

³⁴ Kuhn 1996, 25–28; Kiiikeri ja Ylikoski 2004, 57–59. Kiiikeri ja Ylikoski kuitenkin muistuttavat (emt., 56), että sittemmin kanonisoitu Kuhnin filosofia oli vain yksi tekijä isossa joukossa tieteenfilosofian naturalistista uusliikettä 1960-luvulla. Kuhnin, Paul Feyerabendin ja kumppaneiden 1900-luvun alusta asti tieteenfilosofia lähestymistapoja hallinneelle loogiselle positivismille ja empirismille asettama haaste on kuitenkin siinä määrin puhdasta tieteenfilosofian historian kertausta, ettei sen esittäminen ole yksityiskohdiltaan ja argumenteiltaan tarpeellista tämän tutkielman kannalta.

³⁵ emt., 59–60.

³⁶ Emt., 62. Kuhnin mukaan tieteenalan tai tutkimusohjelman keskenään kilpailevat paradigmat ovat aina lähtökohtaisesti yhteismitattomia (*incommensurable*). Tällöin tieteenalan hallitsevan paradigman kriisi vaarantaa koko tutkimusohjelman kehityksen. Sittemmin muun muassa Imre Lakatos pyrki korjaamaan Kuhnin konservatiivista ja varsin radikaalia näkemystä paradigmojen yhteensovittamattomuudesta siten, että tutkimusohjelmat tulisi nähdä progressiivisina. Lakatosin mukaan tutkimusohjelmat koostuvat tieteenalan kovasta ytimestä ja tätä varjelevasta suojavyöhykkeestä. Tieteenala pystyy kehittymään progressiivisesti ja paradigmaattisesti silloin, kun se kykenee pitämään tieteenalan ytimen immuunina sen teoriaa vastaan osoitettavista empiirisistä vastaesimerkeistä muuttamalla ydintä suojaavan vyöhykkeen apuoletuksia. (Vasquez 1997, 231; Kiiikeri ja Ylikoski 2004, 72.) Waever muistuttaa, että neorealismien ja liberaalin institutionalismin sulautuminen yhdeksi, aikaisemmin kaksi erillistä tutkimusohjelmaa sisältäneeksi synteeksiksi on itsessään Kuhnin yhteismitattomuus-teesin vastaista kehitystä, mikä asettaa koko paradigmaattisuuden ajatuksen kyseenalaiseksi kansainvälisen politiikan teorioiden historiallista kehitystä tarkastellessa (Waever 1996, 163).

ongelmaa. Kuhnin naturalistinen tieteenihanne selitti hyvin luonnontieteellistä tutkimusta ja sen ehtoja³⁷, mutta tämän skeeman istuttaminen yhteiskuntatieteisiin oli vieras ajatus Kuhnillekin. Toisin kuin luonnontieteet, edustivat yhteiskuntatieteet Kuhnin mukaan epäilemättä *esiparadigmaattista* tutkimusta.³⁸ Pyrkimykset paradigmaattiseen tieteenihanteeseen ja sen naturalistiseen metodologiaan ovat kuitenkin vaikuttaneet myös moniin yhteiskuntatieteisiin, joista kansainvälisen politiikan teorioiden lähihistorian hahmottaminen 'suurina debatteina' ja 'paradigmoina' on oiva osoitus.³⁹

2.1.1. Kansainvälisen politiikan tarina: tiede ja metodologia

Kansainvälisen politiikan tieteenalan sisäistä dynamiikkaa kuvaillaan yleisesti sen keskeisestä teoreettisesta sisällöstä ja lähtökohdista kilpailevien paradigmojen välisenä debattina, mikä toimii samalla merkittävässä osassa tieteenalan itse itselleen tarjoamassa kertomuksessa, 'suuressa tarinassa'.⁴⁰ Kriittinen teoria osallistui tähän tarinaan sisälle kirjoitettuun 'kilpailuun' osittain jo 1980-luvulla tieteenalan teoriakeskustelua hallinneessa kolmannessa, paradigmojen väliseksi debatkiksi (*interparadigm debate*)⁴¹ kutsutussa kehitysvaiheessa. Kolmannen debatin kaksi keskeistä osapuolta, liberalismi ja realismi, olivat molemmat yleisesti sitoutuneet positivistiseen tieteenkäsitykseen. Tämä konsensus saavutettiin 1960-luvulta eteenpäin käydyssä, tieteen tekemiseen ja metodologiaan keskittyneessä debattissa, jossa vastakkain olivat historiallisiin ja toisaalta behavioralistisiin lähestymistapoihin sitoutuneet lähtökohdat.⁴² Myös kolmanteen debattiin osallistunut marxismi – ja sen myötä myös varhaisessa kehitysvaiheessa olleet kriittiset kansainvälisen politiikan suuntaukset – piti kiinni objektiivisen tieteenihanteen sanelemista tieteen tekemisen lähtökohdista. Pohtiessa kyseisen debatin tieteenfilosofista ristiriitaisuutta, voidaan jopa kyseenalaistaa kyseessä olleen varsinaisen

---

³⁷ On tosin huomautettava, että Kuhnin teoriaa tieteellisistä vallankumouksista ja hänen paradigmatähtäytään on myös kritisoitu ja haastettu, eikä Kuhnin tieteenfilosofinen lähestyminen ole itsessään saavuttanut eksplikoimaansa paradigmaattista statusta tieteenfilosofian merkittävimpänä lähestymistapana (Kuhnin, Lakatosin ja Karl Popperin tieteenfilosofisista kiistoista katso esimerkiksi Steve Fullerin teos, *Kuhn vs. Popper. The Struggle for the Soul of Science* (2003) sekä Lakatos 1978, 110–117 ja Barnes 1982, 58–63.)

³⁸ Waever 1996, 161; Kiikeri ja Ylikoski 2004, 57. Waeverin mukaan paradigmaattisuus toimi sisäisissä vaikeuksissa olevalle tieteenalalle eräänlaisena metaforan, jolla se kykeni järjestämään sen teoriaperinteiden laajan kirjon stabiiliksi kuvaukseksi (Waever 1996, 158). Kuhn itse keskittyi normaalitieteitä ja paradigmoja käsittelevässä tieteenfilosofis-historiallisessa lähestymistavassaan nimenomaan luonnontieteiden arvioimiseen (katso esimerkiksi Kuhn 1996, 10 ja 24–34).

³⁹ Smith 1997, 15. Kari Laitinen katsoo, että kuhnilainen käsitys paradigmaattisesta, kovan teoreettisen ytimen sisältävästä tieteenihanteesta on lumonnut myös kansainvälisen politiikan tutkimuksen valtavirran, vaikka kuhnilaisen paradigmaattisuuden soveltaminen prototieteelliseen, ei-fysikaaliseen tutkimusalaan on hyvin ongelmallista ja johtaa monin kohdin tieteelliseen konservatismiin. (Laitinen 1999, 27–29. Katso etenkin alaviitteet 23–25)

⁴⁰ Katso esimerkiksi Smith 1997, 13–14; Booth 1995, 339; Waever 1996, 149. Anni Kankaan mukaan tieteenalan debattien meille kautta hahmotuva ”kysymys tieteenalan tieteellisyyden luonteesta” on ollut hermeneuttisen lähestymistavan kautta katsottuna tieteenalan omakuvaa ”johtava ennakkoluulo” (Kangas 2007, 61).

⁴¹ Waever (1996, 161) katsoo, että varsinainen debatti, mikäli sellaista oli, hiipui jo 1980-luvun puolivälille tultaessa, joskin sitä ylläpitäviä termejä käytettiin vielä tuon jälkeen hyödyllisinä teoriasuhteita jäsentävinä työkaluina.

⁴² Kurki ja Wight 2007, 18; Smith 1996, 11.

debatin termin kuhnilaisessa merkityksessä. Esimerkiksi Steve Smith toteaa, että kilpailevat teoriat poikkesivat toisistaan korkeintaan siinä, minkä ne kokivat tieteenalalle relevantiksi tutkimuskohteeksi ja tutkimuksen kannalta merkittäviksi tapahtumiksi.⁴³

Tieteenalan perustassa edelleen vaikuttava neljäs debatti⁴⁴ nousi esiin 1980-luvun puolesta välistä eteenpäin. Toisin kuin toisesta debatista esiin nousseelle naturalistiselle ja positivistiselle tieteenihanteelle perustunut kolmas debatti, käsitteli neljäs debatti jälleen tieteenfilosofisia kysymyksiä tieteenalan kehityksestä ja olemuksesta. Edelleen vailla 'ratkaisua' käyvän debatin keskeiset kysymykset koskevat kiistaa selittävien ja ymmärtävien (naturalistiset vastaan hermeneuttiset lähestymistavat), reflektiivisten ja rationaalisten sekä toisaalta positivististen ja jälkipositivististen lähestymistapojen välillä.⁴⁵ Neljännen debatin taustalla vaikuttavat kysymykset ovat keskeisiä tutkielmalleni, sillä kansainvälisen politiikan valtaviiran turvallisuustutkimusta on leimannut sen keskittyminen nimenomaan realistisen teoriaperinteen selitysvaimaan ja sen positivistiseen tieteenihanteeseen, josta jälkipositivistisiin lähestymistapoihin tukeutuvat kriittiset turvallisuustutkimuksen orientaatiot ovat pyrkineet irtaantumaan. Käsitys tieteen roolista ja asemoitumisesta suhteessa tutkimuskohteeseensa, politiikkaan ja yleisesti yhteiskuntaan vaikuttaa myös tämän tutkimuksen kohteena olevan suomalaiskansallisen turvallisuustutkimuksen tieteensosiologiseen ymmärtämiseen. Tarkoitukseni onkin osaltaan selvittää, miten turvallisuustutkimuksen tieteellinen itseymmärrys vaikuttaa suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen taustalla ja miten ymmärtävät/jälkipositivistiset turvallisuusteoriat voivat haastaa tieteenalan valtaviirassa olevia valtiokeskeistä ja sotilaalliseen voimapolitiikkaan edelleen sitoutuneita turvallisuuskäsityksiä. Varsinaisiin turvallisuusorientaatioihin ja turvallisuustutkimukseen palaan kolmannessa luvussa. Ennen tätä on selvitettävä tutkimuksen metateoreettiset lähtökohdat, joiden varassa varsinainen tutkimuskohde ja sitä peilaavat teoriat

---

⁴³ Smith 1996, 11; katso myös Schmidt 2008, 297. Alaviitteessä 36 esitettyä yhteismitattomuus-teesiä seuraamalla voidaan todeta, ettei 1980-luvulla edes käyty varsinaista paradigmojen välistä debattia, sillä kaikki debatin osapuolet tukeutuivat rationalistiseen ja positivistiseen lähestymistapaan, jota on sittemmin kuvailtu niin sanottuna *neo-neo -synteesinä*. Tätä taustaa vasten tarkasteltuna voidaan sanoa, että edelleen käynnissä oleva neljäs debatti vastaa luonteeltaan selvemmin Kuhnin tieteellisten vallankumousten teoriaa (lähestymistavat ovat osittain keskenään yhteismitattomia). Kuhnin teoria toimii kuitenkin tämän tutkimuksen osalta edelleen sen dogmaattisen luennan sijaan tieteenalan omakuvan ja tutkimusheuristiikan tuntemisen kannalta hyödyllisenä työkaluna.

⁴⁴ Schmidt antaa termistä kunnian Ole Waeverille, joka nimesi debatin vuonna 1996 useita vuosia itse debatin kehittymisen jälkeen (ibid.). Waeverin alkuperäisessä jaottelussa hän korosti erityisesti tieteenalan kehityskaarta eksplikoivien paradigmadebattien keskenään merkittävästikin erilaista luonnetta, jonka perusteella hän erotti uuden, neljännen debatin 1980-luvun vaihteessa käydyistä paradigmojen välisestä debatista (*inter-paradigm debate*) (Waever 1996, 156). Debattien järjestäminen ja numerointi saattaa aiheuttaa osin sekaannustakin, sillä tieteenalalla puhutaan edelleen myös 1970- ja 80-lukujen paradigmojen välisen debatin sekä 80-luvulta edenneen postpositivistisen debatin kohdalla yhdestä *kolmannesta* debatista (katso esimerkiksi Käpylä ja Mikkola 2007b, 7–8 ja Booth 1995, 327).

⁴⁵ Kurki ja Wight 2007, 19–20. Hyvän yleisesityksen edelleen käynnissä olevan neljännen debatin ja sitä edeltäneiden tieteenalan peruskiistojen suhteesta tarjoaa Smith 1997.

kohdataan kriittisen teorian lähestymistavan perustassa vaikuttavan *kriittisen etäisyyden* ajatuksen kautta.

2.1.2. Kriittinen teoria ja kriittinen etäisyys metodina

Kansainvälisen politiikan kriittisen teoriaperinteen metateoreettiset lähtökohdat ovat julkilausutusti kehittyneet kansainvälisen politiikan valtavirtateorioille esitetystä menetelmällisestä ja metateoreettisesta kritiikistä.⁴⁶ Tieteenalalle 1980-luvulla kehittyneitä, naturalistiselle tieteenihanteelle kriittisiä teoriasuuntauksia ei voi luonnehtia tietoisesta pyrkimyksestä teoreettis-metodologiaaltaan paradigmaattisen tilan löytämiseen, vaan päinvastoin, tällaisesta tilanteesta yhteiskuntatieteiden sosiaalisen luonteen vuoksi erottautumisella. Vaikka kyseisten teoriasuuntausten metateoreettiset lähtökohdat ovat paikoitellen keskenään ristiriitaisia (etenkin suhtautumisessa epistemologiaan), sisältävät ne kaikki myös keskeisen yhdistävän piirteen: kriittisen suhtautumisen luonnontieteistä johdettuihin lähestymistapoihin yhteiskuntatieteissä sekä näiden korvaamisen ymmärtävillä ja tulkitsevilla lähestymistavoilla. Jälkipositivistisen orientaation⁴⁷ mukaan naturalistista tutkimusotetta edustaa ennen kaikkea kansainvälisen politiikan tieteenalan valtavirrassa oleva realistinen 'paradigma' ja sen metodologisena lähestymistapana suosima positivismi. Kansainvälisen politiikan kriittisen teorian keskeisimpiin kehittäjiin kuuluvan Robert Coxin kuuluisa, tieteenalan teorioiden tiedonintressien jako ongelmanratkaisuteorioihin ja kriittisiin teorioihin kuvailee samalla 1980-luvulta virinnyttä metateoreettista kiistaa osuvasti. Cox seurasi muun muassa Frankfurtin koulukunnan perustajaa Max Horkheimeria, Jürgen Habermasia ja Antonio Gramscia ja pyrki osoittamaan, että (myös) kansainvälisen politiikan teoriat ovat aina jollekin tai jotain käyttötarkoitusta varten.⁴⁸

---

⁴⁶ Katso esimerkiksi Vasquez 1997, 217; Smith 1997, 24; Devetak 2005a, 140–141.

⁴⁷ Booth 2007, 193–194; Smith 1997, 24–26. Jälkipositivistisia suuntauksia on eri yhteyksissä kutsuttu muun muassa ”dialektis-diskursiiviseksi” (Apunen 1991, 22), ”reflektiiviseksi” (Laitinen 1999, 30), ”antifundamentalistiseksi” (Booth 2007, 40), ”jälkirealistiseksi” (Beer ja Hariman 1996) ja ”normatiiviseksi” lähestymistavoiksi. Varsinkin jälkimmäisin kuvaus on hyvin ongelmallinen, sillä kuten Booth muistuttaa, ovat kaikki maailmasta tehtävät teoreettiset tietoväittämät enemmän tai vähemmän normatiivisia (Booth 2007, 59). Myös Esimerkiksi Walkerin mukaan poliittinen realismi on normatiivinen ja idealistinen näkemys siitä, millainen maailman tulisi olla, toisi kuin tieteenalalla yleisesti oletetaan (Walker teoksessa Laitinen 199, 54). Lisäksi on huomautettava, ettei jälkipositivismi muodosta yhtenäistä ja ristiriidatonta lähestymistapaa kansainvälisen politiikan tutkimiseen, vaan on pikemminkin joukko erilaisia lähestymistapoja (Smith 1996, 35). Steve Smithin, Ken Boothin ja Marysia Zalewskin toimittama teos *International Theory: Positivism and Beyond* (1996) tarjoaa läpileikkauksen jälkipositivistisiksi kutsuttujen lähestymistapojen kirjosta.

⁴⁸ Cox 1981, 128–129; Devetak 2005a, 141; Booth 2007, 47–48, 239 ja 242. Erityisen keskeinen kansainvälisen politiikan kriittiselle teorialle ammennettu oivallus tuli Frankfurtin koulukunnan perustajahahmolta, Max Horkheimerilta, joka käsitteli juuri teorian ja tiedon, teoreetikon/tutkijan ja tietämisen suhteen analysointia (Horkheimer 1972, 199). Horkheimer kritisoi perinteisiä positivistisia teoriasuuntauksia tiedon tuottamisen poliittisen ja sosiaalisen ulottuvuuden unohtamisesta, jolloin tietoa ja tiedettä käytetään vain jo vallitsevien olosuhteiden jatkuvaksi uudistamiseksi (emt., 194 ja 196). Tällöin todellinen ontologisen tason muutos vaikuttaa mahdottomalta saavuttaa, sillä positivistinen epistemologia alistaa ontologian itseensä

Kriittinen teoria asettaa näin ollen haasteen tieteellisen tiedon objektiivisuuteen, sen kasaantumiseen sekä näiden edellytysten historiattomuuteen perustuvalla, menetelmäorientoituneella kansainvälisen politiikan tutkimukselle, joka nousi behavioralismin myötä esiin tieteenalan toisen debatin yhteydessä 1950- ja 60-lukujen taitteessa⁴⁹. Toisin sanoen, myös metodologiset ja tutkimusmenetelmälliset lähtökohdat ovat kriittisen teorian lähtökohdissa normatiivisia, historiallisia aikaan ja paikkaan asettuvia valintoja. Naturalismin käyttökelpoisuutta yhteiskuntatieteissä vierastava kanta ei kuitenkaan oikeuta yksioikoisesti välinpitämättömään suhtautumiseen tutkimusmetodologiaa kohtaan. Sen sijaan teorian ja metodin asetelma pyritään jo lähtökohtaisesti kääntämään päinvastaiseksi sen naturalistisesta ihanteesta. Menetelmien tulee palvella teoriaa ja sen asettamia normatiivisia tavoitteita, kuten pyrkimystä pragmaattiseen ja emansipaatiohakuiseen⁵⁰ tietoon sekä näiden kautta hahmotettavaan käytäntöön. Tieteenalan paradigmaattisen eheyden vaaliminen on toisarvoista, jos lainkaan arvokasta, suhteessa mainittuihin normatiivisiin tavoitteisiin. Keinoja ei tule siis erottaa päämääristä.⁵¹ Kriittinen teoria, jonka varsin väljään kaanoniin myös tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimiva kriittinen turvallisuustutkimus sekä edelleen tästä johdettu turvallisuusteoria sijoittuu, vaatii itsereflektiivistä ja kriittistä arviointia myös tieteen tekemisen tavoista. Opin 'seuraamisen tiestä' tulee kysyä metodologian suhteen *miten* kysymysten lisäksi myös taustalla sijaitsevia *miksi* kysymyksiä. Ymmärtämisen ja tiedon mahdollisuuksien perusteiden lisäksi kriittiselle teorialle on keskeistä jatkuvasti pitää selkeästi esillä omaa tutkimusta ohjaavat normatiiviset tavoitteet.

Ken Boothin mukaan kriittisen teoretisoinnin metodina on "[...] *astua* vallitsevan järjestelmän ulkopuolelle, etsiä sen rakenteista ja prosesseista alistavia tekijöitä ja luoda resursseja muutoksen mahdollisuudelle"⁵². Kriittinen metodi takaa käytännön yhdistää tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat yhteen sen tekemistä motivoivien normatiivisten ja ihmisten arkipäivään suuntautuvien tavoitteiden kanssa. Näin esitetyn, varsin ylimalkaiselta kuulostavan kriittisen metodin käyttö ei ole kuitenkaan

---

ottamalla vallitsevan todellisuuden tutkimuksen lähtökohdaksi ja estää täten vallitsevien rakenteiden kriittisen tarkastelun (Wyn Jones 1999, 22–23).

⁴⁹ Smith 1997, 14–16. Vaikka kriittinen teoria, erotuksena esimerkiksi epistemologisesti radikaalimmasta postmodernismista, suhtautuu usein varauksellisesti positivistisen metodologian objektivistiseen ja empiristiseen lähestymistapaan, ei se kuitenkaan hylkää esimerkiksi käytännöllisen tiedon kasaantumisen ja käytön tärkeyttä myös emansipaatiokeskeisen yhteiskuntatieteen edellytyksenä. Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ei voi tehdä suoraan – ja ainoastaan – luonnontieteistä omaksutuilla metodeilla, mutta tämä ei poissulje positivististen metodien hyödyllisyyttä joissain tilanteissa. (Katso esimerkiksi Booth 2007, 244–246.)

⁵⁰ Emansipaatiolla tarkoitan Boothia seuraten vapautumista, jonka puitteissa ihmiset kykenevät irtaantumaan fyysisistä ja/tai inhimillisistä esteistä, jotka rajoittavat heitä tekemästä asioita, joita he vapaana ollessaan tekisivät (Booth 1991a, 319). Emansipaation teemaan pureudun tarkemmin Walesin koulukunnan emansipatoriseksi realismiksi nimeämän turvallisuusteorian yhteydessä alaluvussa 3.2.3.

⁵¹ Emt., 243–244.

⁵² "The method of critical theorising is to stand outside the status quo, identify the oppressions within existing structures and processes, and then develop the resources for change (Booth 2007, 39. Käännös minun)".

ongelmatonta ja itsestään selvää, minkä myös Booth myöntää kriittisen turvallisuusteorian esittävässä teoksessaan. Holistinen teoriaote⁵³ vaatii käyttäjältään huomattavaa herkkyyttä suhteessa omiin tietoväittämiin. Sen tulee välttää piilotettuja dogmaattisia ja tutkimuskohdetta pelkistäviä selektiivisiä lähtökohtia, joihin se saattaa ajautua erityisesti epistemologisissa valinnoissaan⁵⁴. Boothin mukaan kriittisen teorian tapa kritisoida esimerkiksi positivistista metodologiaa lähtökohtaisen tuomitsevasti on käytännössä ristiriidassa suhteessa kriittisen teorian vaatimuksin emansipaatiohakuisen teorian käytännöllisyydestä ja refleksiivisyydestä⁵⁵.

Kriittinen teoria joka tapauksessa hylkää *täysin objektiivisen* tiedon mahdollisuuden tieteessä. Kaikki teoria ja sen kautta saavutettu tieto ovat samalla aina sekä konstitutiivista että intressidonnaista.⁵⁶ Kriittinen teoria pyrkii kuitenkin välttämään edellisestä havainnosta helposti lankeavaa syytöstä tiedollisesta relativismista vetoamalla sen teorian normatiivisiin ja emansipatorisiin tavoitteisiin. Tietoa maailmasta saavutetaan *kriittisen etäisyyden*, ei objektiivisuuden avulla⁵⁷. Kriittisen metodin perusajatuksena olevan tutkijan kriittisen etäisyyden hahmottaminen suhteessa tutkimuskohteeseen on ennen kaikkea ontologinen kysymys, ja sikäli kun metodologia nähdään opiksi tietyn tutkimuksen 'seuraamasta tiestä', on kriittisen teorian metodologiassa otettava esiin kysymykset siitä, miten kriittinen etäisyys saavutetaan (tai on mahdollista saavuttaa) ja miksi näin tulisi olla suhteessa vaihtoehtoisin tapoihin kokea maailma?

---

⁵³ Holismilla pyrin tässä yhteydessä kuvailemaan kriittisen teorian käsitystä tutkimastaan todellisuudesta. Kriittisen teorian on kriittisen etäisyyden saavuttamiseksi luotava ensisijaisesti käsitys tutkimuskohteen muodostamasta kokonaisuudesta – ei (ainoastaan) suhteessa menetelmällisesti valittuun, kokonaisuuden itsenäiseksi osaksi koettuun ongelmaan. Todellisuus on kompleksinen sosiaalinen ilmiö, joka ei ole redusoitavissa muutamaan kokonaisuudesta menetelmällisesti irrotettavaan erityiskysymykseen ilman, että ymmärryksemme näistä ongelmista, erityisesti suhteessa kokonaisuuteen, kärsisi. (Katso esimerkiksi Horkheimer 1972, 208; Booth 2007, 228.) Holistinen todellisuuskäsitys istuu, kuten tulemme huomaamaan, näin ollen myös hyvin yhteen filosofis-hermeneuttisen ontologian kanssa.

⁵⁴ Eräs jälkipositivistisia suuntauksia keskeisesti jakaneista teoreettisista seikoista on ollut juuri tietoteoreettinen jakautuminen foundationalisteihin ja antifoundationalisteihin (Smith 1997, 28–30). Boothin edustama kriittinen turvallisuustutkimus pyrkii selkeästi erottautumaan radikaalista postmodernistisesta antifoundationalismista, mutta pitää sen konstruktivistista todellisuuskäsitystä myös paikoin hyödyllisenä kriittiselle tutkimusheuristikalle, minkä vuoksi kriittistä turvallisuustutkimusta ei voi luonnehtia varsinaisesti foundationalistiseksi (Booth 2007, 275–277 ja 151–152).

⁵⁵ emt., 194 ja 244–246.

⁵⁶ Emt., 239 ja 247. Boothin näkemys tieteellisen tiedon konstitutiivisuudesta juontuu Jürgen Habermasin teoriasta, jossa erotellaan kolme ihmiskunnan *a prioria* intressiä suhteessa tietoon: 1) tekninen tiedonintressi (luonnontieteellinen tieto), 2) käytännöllinen tiedonintressi (historiallis-hermeneuttinen tieto ymmärtämisestä ja ihmisten intersubjektivisen todellisuuden käsittämisestä) sekä 3) emansipatorinen tiedonintressi (kriittisen teorian lähtökohtana oleva käsitys siitä, miten itsensä tiedostavat ihmisyyksilöt voivat kehittyä). (Booth 2007, 238–239; Held 1980, 254–259.) Habermasista ja hänen tiedonintressien teorian suhteesta hermeneutiikkaan lisää alaluvussa 2.2.2. Katso myös esimerkiksi Hekman 1986, 35–38 ja Bleicher 1983, 6–7.

⁵⁷ emt., 236–238.

2.1.3. Reflektiivinen ja pragmaattinen suhtautuminen teoriaan

Kriittiseen teoriaan pohjautuva tutkimus vaikuttaisi olevan varsin kaukana kuhnilaisen normaalitieteen ihanteesta, jos sen käyttökelpoisuutta arvioitaisiin luvun alussa esittämäni modernin tieteen ihanteena olevaa metodologista eheyttä vasten. Tieteen tekemisen keinojen korostumisen sijaan kriittisesti orientoitunut tutkimus keskittyy tutkimuksen tavoitteellisuuteen. Metodologian ja todellisuuden mahdollisimman tarkan kuvailemisen merkitystä ei tästä huolimatta unohdeta myöskään kriittisessä tutkimusotteessa, jonka tulee olla samaan aikaan sekä emansipatorista *että* realistista⁵⁸. Realismilla on tässä yhteydessä hyvin erilainen merkitys kuin kansainvälisen politiikan valtavirrassa pitkään vaikuttaneella teoriajoukolla, jonka kuvausta ja lähestymistapaa maailmasta on pidettävä tämän sijaan hyvin idealistisena ja yksinkertaistavana⁵⁹.

Kriittisessä turvallisuustutkimuksessa hylätään tieteelliseen idealismiin perustuva ja positivismiin välityksellä luotu kuva tieteellisillä menetelmillä historiattomasti hallittavasta maailmasta. Neorealistic turvallisuustutkimuksen suosima, arvojen ja totuuden vastakohtaisuuteen perustuva metodologia on Boothin mukaan lähtökohdiltaan todellisuutta pelkistävä (*unsophisticated*) – se hylkää tarkastelutapojen moniulotteisuuden mahdollisuuden tieteellisen selittämisen tehokkuuden nimissä.⁶⁰ Realismi ei ole näin ollen realistinen teoria termin tieteellisessä merkityksessä.⁶¹ Lisäksi realismin metodologian taustalla vaikuttavat ongelmallisesti virheellinen käsitys historiallisuuden luonteesta (sen teoriassa ei huomioida kehittymisen, oppimisen, dialogin ja tulevaisuuden merkitystä)⁶², negatiivinen käsitys ihmisluonnon olemuksesta⁶³ sekä tieteellinen konservativismi (se ei hyväksy kilpailevien teorioiden haastetta)⁶⁴. *Kansainvälisen politiikan kriittisen teorian ja kriittisen turvallisuustutkimuksen metodologiassa on tämän sijaan keskeistä tarkastella tutkimuksen konstitutiivisen luonteen mukaisesti inhimillistä todellisuutta ja ihmisyyttä määritteleviä ontologisia kysymyksiä, kuten miten ymmärtäminen, tulkinta ja historiallinen muutos ovat mahdollisia ja mitä näistä löydöksistä seuraa tutkimukselle ja politiikalle?*

⁵⁸ Booth 2007, 2. Emansipaation teemaan syvennyn myöhemmin aluvussa 3.2.3.

⁵⁹ Esimerkkejä neorealismiin kyvyttömyydestä 'realistisen' teorian muotoilemiseen tarjoaa esimerkiksi Linklater 1997; Wyn Jones 1999, 95–97; Booth 2005b, 5–8 ja Booth 2007, 33–36. Tässä yhteydessä on huomautettava, että kansainvälisen politiikan realistisista teorioista, jotka ovat hallinneet pitkään myös turvallisuustutkimuksen valtavirtaa länsimaissa, on olemassa useita erilaisia, enemmän ja vähemmän toisiaan muistuttavia versioita, joihin palaan aluvussa 3.1.1. (katso eroista esimerkiksi Booth 2007, 33 ja Donnelly 2005).

⁶⁰ Booth 2007, 35 ja Booth 2005b, 6–7.

⁶¹ Todellisuuden pilkkominen osiin – reduktionismi, johon Boothin mukaan erityisesti neorealistic lähestymistavat sortuvat – on tässä mielessä, nimestään huolimatta, kaikkea muuta kuin 'realistisia' tiedettä (Booth 1991, 537–538 ja 2005d, 228).

⁶² Booth 2005, 5–8.

⁶³ Kattavan esityksen realismin ihmisluontokäsityksistä turvallisuusedilemman yhteydessä tarjoavat Booth ja Wheeler 2008a, 23–26.

⁶⁴ Vasquez 1996, 235.

Kriittisessä turvallisuustutkimuksessa teoriaote on metodologista eheyttä tavoittelevan pelkistävyuden sijaan holistinen, pragmatistinen⁶⁵ ja inhimillisen todellisuuden moniulotteisuutta vastaamaan pyrkien realistinen. Metodi, jolla kriittistä ja emansipatorista tietoa maailmasta saavutetaan, ei ole kriittisessä turvallisuustutkimuksessa erehtymättömän ja staattisen työkalun kaltainen. Sen sijaan, että tutkija määritteli ja rajaisi tutkimuskohteensa hänen käyttämänsä työkalupakin sisällölle mahdollisimman edulliseksi, vaatii kriittinen turvallisuustutkimus avoimempaa suhtautumista käyttökelpoisia menetelmien valintaan.⁶⁶ Tutkimuskohde ja siinä havaittavat ongelmat määrittävät kriittisessä tutkimuksessa käytettävät menetelmät. Menetelmälliset valinnat ovat näin ollen sidoksissa siihen, minkälainen teoria maailmasta ja tutkimuskohteesta vaikuttaa tutkimuksen taustalla. Näiden valintojen on oltava kriittiselle tutkimukselle eksplisiittisiä ja itsereflektiivisesti⁶⁷ haastettavissa, jotta tutkimuksen tavoitteet voivat ohjata emansipaatiotavoitteen toteutumista.

Teorian toimivuutta tarkastellaan kriittisessä turvallisuustutkimuksessa sen käytännön hyödyllisyyden, ei sen sisäisen eheyden, kuvailevuuden tai tieteenalan paradigmaattisen identiteetin saavuttamisen perusteella⁶⁸. Suhtautuminen teoriakokonaisuuksiin on tällöin pragmaattinen, ei dogmaattinen⁶⁹. Kriittinen teoriaote haluaa käyttöönsä mahdollisimman hyödyllisen ja holistisen teoriapohjan, mitä

---

⁶⁵ Seuraan pragmatismiin määrittämisessä Käpylää ja Mikkolaa (2007b, 7), joiden mukaan kansainvälisen politiikan omakuvan ja teorioiden merkitys tulisi nähdä täydellisen selittämisen ihanteen sijaan tietyssä hetkessä hyväksi ja toimivaksi koettujen ”käytännön ratkaisujen joukkona”. Myös Ken Booth suosittelee pragmaattista suhtautumista teoriaperintöihin: akateemisen purismin ja dogmatismiin vaalimisen sijaan meidän tulisi suhtautua avoimesti hyvin erilaisiksikin kanonisoitujen teoreettisten lähestymistapojen hyville puolille, jolloin niitä voidaan tutkimuksessa koota yhteen uudeksi, paikkaan ja aikaan sidotuksi käytännölliseksi lähestymistavaksi (Booth 2007, 39–40).

⁶⁶ Kurki ja Wight huomauttavat, että tieteenalan naturalistiin ihanteisiin perustuvat selittävät lähestymistavat (neorealismi, neoliberalismi sekä osa rationalistisista ja neomarxilaisista lähestymistavoista) nimenomaan pelkistävät sosiaalisen maailman monimutkaisen ontologisen rakenteen. Tutkimukselle merkittävänä seikkoina pidetään vain niitä asioita, joita voidaan objektiivisesti tarkkailla ja mitata. Selittävät lähestymistavat alistavat tieteenalan perustassa olevan ontologian siihen, mitä sen metodologiset ja epistemologiset (empirisimi) lähtökohdat tälle sallivat. Toisaalta monet rationalistiset (rationaalisen valinnan teoriaan perustuvat) lähestymistavat perustuvat induktiivisesta, tiedon kasaantumisen menetelmälähtöisestä tutkimuksesta poiketen deduktiiviseen lähestymistapaan, jonka perustuu yhdelle (ontologiselle) hypoteesille tutkimuskohteen luonteesta. (Kurki ja Wight 2007, 20.)

⁶⁷ Booth 2007, 126. Refleksiivisyys on keskeisessä asemassa Boothin emansipatorisessa realismissa (jonka keskeiset elementit selitän tarkemmin luvussa 3.3.). Sen avulla yhteiskunnat kykenevät luomaan edellytyksiä moraaliseen ja emansipatoriselle kehitykselle, vaikka tämän kehityksen tiellä koettaisiinkin aika ajoin myös askeleita taaksepäin. Boothin mukaan refleksiivisyys, kriittisen ajattelun valmius itsekritiikkiin, on välttämätöntä, jos se pyrkii totuuteen. Reflektivisistä teoriasuuntauksista katso Laitinen 1999, 30.

⁶⁸ emt., 194.

⁶⁹ Pragmatismi on nouseva ja edelleen sisäisesti kehittyvä kansainvälisen politiikan tutkimus- ja/tai teoriasuuntaus – tai pikemminkin tapa suhtautua tutkimukseen ja teoriaan –, jossa korostetaan ontologisten perusrakenteiden ja tietoteoreettisten kysymysten sijaan metodologiaa, abduktiivista päättelyä (teorioiden sosiologista ja poliittista oikeuttamista) ja teoreettisten havaintojen käytännöllisyyttä. Pragmatisteille teoriat ovat sidottu vaikutushistoriaan ja käytäntöön – ne ovat meille välineitä ymmärtää ja edetä maailmassamme tilanteen mukaan. (Katso esimerkiksi Käpylä ja Mikkola 2007b, 24–25; Rytövuori-Apunen 2009, 642; Hellman 2009, 640–641.) Kriittisen turvallisuustutkimuksen tai kriittisen teorian piirissä pragmatismia ei ole tietääkseni juuri hyödynnetty, mutta teorioiden ja uskomusten oikeuttaminen niiden tilannesidonnaisen hyödyllisyyden perusteella on jotain, jonka esimerkiksi Ken Booth myöhemmin esitettävässä maailman turvallisuusteoriassaan luultavasti hyväksyisi.

Booth kuvailee Hannah Arendtin tavalla erottaa erilaisista historiallisista ajatustraditioista kaikkein käyttökelpoisimpia, ajan saatossa merkityksensä säilyttäneitä elementtejä uudeksi kokonaisuudeksi, kuin kalastaisi helmiä merestä (*Perlenfischerei*).⁷⁰ Tutkimuksen teoreettiseksi perustaksi hahmottuu näin kriittisen teoriaperinteen muodostama moniulotteinen, keskenään pintapuolisesti hyvin erilaisiakin oivalluksia ja perinteitä sisältävä tutkimusasetelma. Tämän asetelman kokonaisuutta ohjaa tavoite emansipaation toteutumisesta.⁷¹ Emansipatorisen realismin pragmatistinen suhtautuminen teoriaan tarvitsee taustalleen kuitenkin näkemyksen siitä, miten ja millä edellytyksillä ymmärtäminen ja maailmassa olemisemme on mahdollista, sekä mitä tästä seuraa⁷². Tämä kriittisen teorian 'transsendentti ulottuvuus'⁷³ ihmisen maailmassa olemisen metafysisistä lähtökohdista on keskeisessä asemassa, kun määritellään perusteita tutkimuksen ja tieteen menetelmille sekä metodologialle. Käsittelen seuraavaksi tätä kriittisen turvallisuustutkimuksenkin taustalla vaikuttavaa metateoreettista tasoa filosofisen hermeneutiikan kautta. Pyrin vastaamaan ennen kaikkea seuraavaan kysymykseen: mitkä tekijät mahdollistavat, rajoittavat ja määrittelevät tieteellisen, traditionaalisen ja poliittisen tekemisen taustalla olevaa tietämistä ja ymmärtämistä?

2.2. Filosofis-fenomenologinen hermeneutiikka

*To be Human is to make meaning*⁷⁴.

Kansainvälisen politiikan jälkipositivistisia ja kriittisiä teoriasuuntauksia yhdistää tieteelliselle naturalismille suunnatun kritiikin lisäksi myös ajatus ihmisistä ymmärrystä ja merkityksiä luovina olentoina. Kuten Tzvetan Todorov asian ilmaisee, "[i]hmiset toteuttavat itseään ihmisinä kehittämällä taitoaan tulkita. Mitä enemmän he yrittävät ymmärtää maailmaa, sitä enemmän he ymmärtävät itseään ja sitä enemmän ihmisiä he ovat."⁷⁵ Merkitykset rakentuvat ja järjestyvät inhimillisessä maailmassa kielen

---

⁷⁰ Emt. 3 ja 39–40. Booth listaa emansipatoriseen realismiin perustuvan maailman turvallisuusteoriaansa (johon palaan myöhemmin kattavammin luvussa 3.3.) vaikuttaneita ajatusperinteitä ja yhteensä 47 sivun verran(!). Pääosin hän jakaa teoriaperinnön kahteen osaan, kriittiseen teoriaan sekä radikaaliin kansainväliseen teoriaan, jotka yhdessä muodostavat pohjan kriittiselle globaalille teorialle, jota ohjaa ajatus emansipatorisesta realismista (Booth 2007, 37–91).

⁷¹ Wyn Jones 2001, 4.

⁷² Booth 2007, 277–278. Emansipatoriseen realismiin palaan tarkemmin alaluvussa 3.2.3.

⁷³ Booth ei teoriansa transsendentalistisesta ulottuvuudesta huolimatta tukeudu epistemologiassaansä foundationalismiin, jossa tietoa maailmasta pyritään saavuttamaan muutaman todellisuutta historiattomasti määrittävän pohjatotuuden kautta. Sen sijaan Boothin metafysiset ja metateoreettiset lähtökohdat – seuraavassa alaluvussa esitettävää filosofis-fenomenologista hermeneutiikkaa mukaillen – korostavat ihmisen sosiaalisuutta, biologisuutta sekä tiedon historiallisuutta, jotka taas ovat usein nähty selvästi antifoundationalistisen filosofian peruskäsitteistöksi. Boothin korostama holismi sekä toisaalta reduktionismin välttäminen metateoreettisena lähestymistapana viittaavat samoin hänen antifoundationalistiseen epistemologiaansa, minkä hän on myös julkilausutusti teoksissaan esittänyt. (Katso Booth 2007, 209–230; Booth 1995, 347.)

⁷⁴ Booth 2007, 223.

⁷⁵ "Humans fulfill themselves as humans by developing their powers of interpretation. The more they try to understand the world, the more they understand themselves, and the more fully human they are." (Todorov teoksessa Booth 2007, 223. Käännös minun.)

välityksellä⁷⁶. Toisin kuin eräiden analyttisen, postmodernistisen ja jälkirakenteellisen kielifilosofian edustajien kohdalla, ei kriittisen turvallisuustutkimuksen todellisuuskäsite ole kuitenkaan täysin kielideterministinen. Biologia ja materiaallinen maailma vaikuttavat kielen edellä siihen, miten todellisuus *voi* muotoutua.⁷⁷ Turvallisuutta koskevien käytäntöä ja teoriaa hahmottavien kysymysten kohdalla ihmismielen luomilla moraalisisilla merkityskokonaisuuksilla on joka tapauksessa keskeinen asema tutkimuksessa. Kriittisesti orientoituneen turvallisuustutkimuksen keskeisenä tehtävänä on sen kriittisen metodin mukaisesti (katso edellä alaluku 2.1.2) astua ulos tieteenalan valtaviirassa olevista regressiivisistä, todellisuutta pelkistävästä merkityskaanoneista. Tämän lisäksi kriittinen turvallisuustutkimus pyrkii teorian konstitutiivisen luonteen mukaisesti luomaan regressiivisten merkitysten tilalle itsereflektiivisesti valistuneita emansipatorisia vaihtoehtoja.⁷⁸

Siirtyminen perinteisestä, kuvailevasta tutkimusotteesta (tutkimuskohteen ja tutkimustradition erottaminen toisistaan) merkitysten ja tiedon historiallisuuden itseensä sisäistävään ymmärtävään tutkimusotteeseen ei kuitenkaan ole pelkkä metodologinen ratkaisu. Samalla muuttuvat myös tutkimuksen ontologiset ja epistemologiset lähtökohdat suhteessa perinteiseen tiedekäsitykseen.⁷⁹ Kriittistä teoriaa käytettäessä on vaarana, että tutkimuskohteesta ja sitä määrittelevistä perinteistä otettava kriittinen etäisyys muodostaa uuden todellisuutta pelkistävän, essentialistisen tai regressiivisen diskurssin. Koska myös kriittinen teoria on pysyvästi kytköksissä sen kuvailemaan ja tutkimaan todellisuuteen, tulee sen metodologian perustua ontologisiin kysymyksiä siitä, miten, ja millä metateoreettisilla lähtökohdilla, ymmärtäminen ja tulkitseva tutkimusote ovat mahdollisia? Mielestäni filosofis-fenomenologinen hermeneutiikka tarjoaa parhaat edellytykset näiden kysymysten jäsentämiseen, etenkin, kun kyseessä on pitkiin kansallishistoriallisiin perinteisiin ja kokonaisiin tieteellis-poliittisiin paradigmoihin kiinnittynyt tutkimuskohde. Hermeneutiikan avulla ei pyritä tässä yhteydessä niinkään määrittelemään sitä, miten tulkinnan tulisi toimia mahdollisimman kirikkaasti (epistemologis-metodologinen kysymys), vaan sitä, *mitkä tekijät ja olosuhteet vaikuttavat tulkinnan tekemiseen* (ontologinen kysymys).⁸⁰

Hermeneutiikka (ymmärtämisen taito), etenkin sen fenomenologis-vaikutteiset ontologiset lähtökohdat, kriittisen teorian perinne sekä eräät dekonstruktivistiset vaikutteet yhdistyvät tässä luvussa tutkimukseni teoriapohjaan omaamani pragmaattisen suhtautumisen mukaisesti tutkimusasetelmaksi

---

⁷⁶ Berger & Luckmann 1994, 81.

⁷⁷ Booth 2007, 224.

⁷⁸ Emt., 225.

⁷⁹ Katso esimerkiksi Väyrynen 2003, 108.

⁸⁰ Kincheloe ja McLaren 2000, 286.

(*constellation*)⁸¹. Vaikka tämän tutkimusasetelman sisältämät filosofiset suuntaukset sisältävät niitä dogmaattisesti luettuna useita, keskenään ristiriitaisiakin näkemyksiä⁸², tulen kiinnittämään huomiota ennen kaikkea näitä suuntauksia keskenään yhdistäviin tekijöihin⁸³. Tutkimukseni metodologian ja tutkimusheuristiikan kannalta filosofis-fenomenologinen hermeneutiikka, sen merkkihahmot Martin Heidegger ja Hans-Georg Gadamer sekä heidän hermeneuttinen ontologiansa nousevat työssään keskeiseen asemaan. Kriittisen teorian puolelta asetelmaa täydentää muun muassa eräät Jürgen Habermasin kommunikatiivisen teorian elementit ja jälkirakenteellisen teorian puolelta Jacques Derrida sekä hänen radikaalihermeneuttinen filosofiansa. Tältä pohjalta pyrin luomaan kriittisen turvallisuustutkimuksen taustalle sen metodologisen sekä tutkimuksen tekemisen edellytyksiä ja seurauksia hahmottavan metateoreettisen tason, jonka perustana toimii hermeneuttinen käsitys ihmisestä ymmärtävänä olentona.

2.2.1. Hermeneutiikan historia: filologisesta tulkinnan metodista kohti täälläolon olemiskyvyn analytiikkaa

Hermeneutiikan käsitteen etymologia juontuu kreikan kielen verbistä *hermeneuō* (julistaa, kääntää, sanoa). Antiikin Kreikan mytologian mukaan jumalien lähetti Hermes loi kielen ja kirjoittamisen, jotta jumalien viestit voitaisiin tuoda ihmisille ja välittää heidän ymmärrettäväkseen. Hermeneutiikasta alkoi muodostua tekstin tulkinnan ja tekstin sanallisten ilmaisujen todellisen merkityksen arviointiin jalostettavaa *taitoa*.⁸⁴ Platon ja Aristoteles olivat kiinnostuneita toisaalta kielen sisäisesti paradoksaalisesta luoteesta – siitä, kuinka kieli kykenee samanaikaisesti olemaan sekä väline totuuden esittämisessä että petoksen tuottamisessa⁸⁵. Hermeneutiikka jumalien tulkinnan 'taitona' oli lähtöisin Platonin muotoilemasta käsitteestä *hermeneutike teknē*⁸⁶ ("hermeneuttinen taito"). Tulkinnan taitoa tarvittiin merkityssisällöltään vaikeasti ymmärrettävien sanojen kääntämiseen sekä pyhien tekstien merkitysten ja ohjeiden muotoilemiseksi yhteensopivaksi sen hetkisen filosofisen, yhteiskunnallisen ja

---

⁸¹ Richard Wyn Jones ehdottaa, että kriittistä teoriaa ei tulisi pakottaa johonkin tiukasti syntetisoituun muotoon, vaan sen tulisi perustua keskenään varsin erottuvilta vaikuttavien lähestymistapojen asetelmaan (*constellation*), jotka kaikki perustuvat pyrkimykseen edistää emansipaation toteutumista (Wyn Jones 2001, 4).

⁸² Katso etenkin Gadamerin, Habermasin ja Derridan välisistä kiistoista myöhemmin alaluvuissa 2.3.1. ja 2.3.2.

⁸³ Seuraan tässä kohdin Richard J. Bernsteinin näkemystä, jonka mukaan kriittisesti orientoituneen tutkimusotteen ei tulisi olla välinpitämätön suhteessa hermeneutiikan, kriittisen teorian ja dekonstruktionismien välisiin eroihin. Kykenemme kuitenkin saavuttamaan näistä jokaisesta entistä purevampaa lähestymistavan, jos lähestymme niitä *uutena asetelmana* (*new constellation*), joilla on samalla sekä yhtäläisyyksiä, eroja, vetovoimaisia elementtejä ja vähemmän hyödyllisiä oivalluksia (Bernstein 2002, 281 ja Bernstein 1991, 9–10).

⁸⁴ Kusch 1986, 13; Hankamäki 2003, 161. Klassisessa kreikassa tulkinnan taitoa tarvittiin vastaamaan filosofian ja metafysiikan tuottamiin haasteisiin, jotka osoittivat arkielämän perustassa olevat jumalia koskevat väitteet ristiriitaisiksi.

⁸⁵ Oesch 2005, 15; Oesch 1994, 2–3, erityisesti alaviite 1. Platonin *Kratylos*-dialogissa puhetta ja tulkintaa ei eritelty toisistaan käsitteellisesti, vaan ne toimivat samanaikaisesti ollen samanaikaisesti sekä totuuden että peittämisen välineitä.

⁸⁶ Vaihtoehtoisesti hermeneutiikka taitona -käsitteen etymologia voidaan johtaa kreikan kielen sanoista *hermēneia* (jostain puhuminen, keskustelu, jonkin ilmaiseminen) ja *teknē* (Kupiainen 2005, 86).

tieteellisen ymmärryksen kanssa. Myöhemmin vastaavaa metodikeskeistä lähestymistapaa sovellettiin myös suhteessa muihin pyhiin teksteihin, kuten Vanhaan testamenttiin sekä juridisten tekstien ja ohjeiden tulkintaan.⁸⁷

Hermeneutiikan kehittyminen eettis-pedagogiseksi menetelmäksi vaikutti pitkään kristinuskon kautta länsimaisen tulkinnan taidon päämääriin ja periaatteisiin, mikä edelleen antoi suoran leimansa myös metodikeskeisen filologian, historismin ja romantistisen hermeneutiikan kehitysvaiheisiin⁸⁸. Hermeneutiikka koki 1800-luvun alusta eteenpäin yhä tähän päivään asti vaikuttaneen laadullisen uudistusliikkeen. Hermeneutiikkaa alettiin hiljalleen siirtää pois sen traditionaalisesta ja dogmaattisesta perinteestä. Friedrich Schleiermacherin (1768–1834) sekä edelleen Wilhelm Diltheyn (1833–1911) havainnot⁸⁹ kielen ja historiallisuuden vaikutuksesta tulkintaan ja ymmärtämiseen veivät huomiota pois uskosta löytää pätevä, ajasta ja paikasta riippumatta metodi historiallisten tekstien tulkitsemiseksi.⁹⁰ Hermeneutiikka muutti muotoaan tekstin tulkinnan työkalusta kohti laajempaa filosofis-refleksiivistä lähestymistapaa. Hermeneutiikan nimissä alettiin kysyä vakiintuneita käytäntöjä haastavia kysymyksiä historiallisen tiedon mahdollisuuksista ja luonteesta sekä edelleen sosiaalisen tiedosta ja sen mahdollisuuksista yleisesti.⁹¹ Hermeneutiikan tehtäväkenttään lisättiin tekstien piilomerkitysten tulkitsemisen ja arvioinnin edellytysten ymmärtäminen. Varsinkin Immanuel Kantin transsendentaalisen idealismiin sisältyneellä käsityksellä todellisuuden keskiöön nostetun subjektin tietoisuudesta ja Hegelin teleologis-historiallisella filosofialla oli suuri vaikutus hermeneutiikan modernin vaiheen kehittymisen kannalta.⁹² Samalla yhteiskuntatieteet alkoivat kehittyä esiin vallassa olleen naturalistisen luonnontieteellisen ihanteen varjoista.⁹³

---

⁸⁷ Bleicher 1987, 11; Kusch 1986, 13–14.

⁸⁸ Bleicher 1987, 12. Hermeneutiikan historian seikkaperäinen esittely ei ole tutkimukseni käyttötarkoituksia ajatellen tarpeellista (klassisen hermeneutiikan kehittämisestä kohti modernia hermeneutiikkaa katso esimerkiksi Gadamer 2005a, 40–47). Tarkoitukseni on sen sijaan tarkastella moderneja kilpailevia tulkintaa ja ymmärtämistä koskevia hermeneuttisia tai sen kaltaisia filosofisia lähestymistapoja tutkimusasetelmani metateoreettisen perustan muodostamiseksi.

⁸⁹ Modernin hermeneutiikan syntyhistoriasta Schleiermacherin ja Wilhelm Diltheyn ”psykologistisen” hermeneuttisen filosofian kautta tarkasteltuna katso Oesch 1994, 23–44 ja Kannisto 2002, 317–319.

⁹⁰ Gadamer 2005a, 29–30; Bauman 1992, 29–31. Friedrich Schleiermacherin hermeneutiikasta katso lisää esimerkiksi Kusch 1986, 17–44. Juho Varto mainitsee Schleiermacherin lisäksi Alexander ja Wilhelm Humboldtin sekä Ludwig Feuerbachin 1800-luvun alun saksalaisen romantistisen tradition keskeisiksi historiallisen hermeneutiikan kehittäjiksi (Varto 2005, 35–39). Toisaalta jo Schleiermacherin opettaja G. A. F. Astin (1778–1841) tekemä erottelu sisältöön kohdistuvan historiallisen ymmärtämisen ja muotoon, kieleen sekä henkiseen ymmärtämiseen kohdistuvaan grammaattiseen ymmärtämiseen voidaan myös tulkita vaikuttaneen Schleiermacherin näkemyksiin hermeneutiikasta (Kusch 1986, 16).

⁹¹ Bauman 1992, 8.

⁹² Immanuel Kantin transsendentaalisesta idealismista katso esimerkiksi Lammenranta 1993, 49–61.

⁹³ Bauman 1992, 9–14; Bleicher 1987, 19–20. Baumanin mukaan juuri hermeneutiikalla oli tieteellis-metodologisesti keskeinen asema yleisiin lakeihin ja kausaalisuhteisiin pyrkivän yhteiskuntatieteen naturalisoitumisen haastamisessa.

Hermeneutiikka siirtyi hiljalleen sen epistemologis-metodologisesta perinteestä kohti Martin Heideggerin ja Hans-Georg Gadamerin myötä huippuunsa kehittyneitä eksistentiaalis-ontologista vaihtetta.⁹⁴ Kysymykset historiallista kohdetta ymmärtämään ja tulkitsemaan pyrkivän subjektin käytettävissä olevista tekniikoista ja tietoisuuden prosesseista korvattiin filosofisilla kysymyksillä siitä, miten ymmärtäminen on ylipäätään mahdollista ja mitä siitä seuraa. Heideggerille ymmärtäminen (*Verstehen*), ja edelleen hermeneutiikka, oli osa subjektin täälläolon (*Dasein*) analytiikkaa – ymmärtäminen on heideggerilaisessa hermeneutiikassa osa täälläolon olemiskyvyn olemista, joka antaa täälläolon tietoisuuteen sen, mihin se kulloinkin kykenee mahdollisuuksissaan.⁹⁵ Ymmärtäminen ei siis olekaan enää vain jokin psykologinen ominaisuutemme, jonka voimme työkalun tavoin ottaa halutessamme käyttöömme, vaan se on *a priori* edellytys tietoisuutemme pyrkimyksille ja olemassaolollemme.⁹⁶

Heidegger kuitenkin irtaantui kantilaisesta transsendentalismista, jossa subjektin ulkopuolinen maailma on alisteinen ja riippuvainen subjektin aika-avaruudessa tapahtuvasta havainnoinnista. Ymmärtäminen ei ollut Heideggerille puhtaasti subjektin hallittavissa oleva instrumentaalinen teko. Sen sijaan aika ja paikka ovat määrittämässä ymmärtämistä ja sitä, mitä voimme ymmärtää. Heidegger erottaa edelleen tulkitsemisen (*Auslegung*) käsitteen ymmärtämisestä.⁹⁷ Tulkitseminen on subjektille tapa ymmärtää jotain jonakin, mutta tulkinnan kohteet ovat aina ajassa ja paikassa jo valmiiksi mukautuneita, mikä ohjaa ja rajoittaa tulkintaa. Tulkinta kytkeytyy aina johonkin ennakkonäkymään kohteen kokonaisuudesta (*Vorsicht*), joka meillä on jo hallussamme ennen tulkitsemistamme.⁹⁸ Ennakkonäkymä syntyy subjektin projisoidessa ja luonnostaessa ymmärtämisen yhteydessä syntyneitä mahdollisuuksia todellisuuteen. Tämän elinympäristön luonnostamisen (*Entwurf*) pohjalta subjekti kykenee edelleen työstämään ja tarkentamaan oman tulkintansa.⁹⁹ Tulkinnan (ja historiankirjoituksen) tehtävänä on

---

⁹⁴ Tontti 2005, 50. On kuitenkin huomautettava, että vielä Friedrich Schleiermacherin ja Wilhelm Diltheyinkin pitkälti edustamaa epistemologis-metodologista hermeneutiikan perinnettä on pitänyt 1900-luvulla yllä muun muassa Emilio Betti ja muut juridisen hermeneutiikan kaltaiset erityistieteet (Emilio Bettin metodiorientoituneen ja uusfenomenologisesti orientoituneiden hermeneutiikkojen erosta katso esimerkiksi Tuusvuori 2005a, 99–101). Näin ollen hermeneutiikka ei ole historiallisena tai filosofisena tieteenhaarana varsinaisesti missään vaiheessa kokenut paradigmaattista vaihtetta termin kuhnilaisessa merkityksessä. Mainittujen suuntausten lisäksi Tontti erottaa vielä Wittgensteinin myöhäisfilosofian vaikutuksesta kehittyneen analyyttisen hermeneutiikan, joka kuitenkin jää tutkielman rajauksien ulkopuolelle (Tontti 2005, 52). Analyyttisen ja filosofisen hermeneutiikan suhteesta katso esimerkiksi Hankamäki 2003, 170–171.

⁹⁵ Kupiainen 2005, 90; Tontti 2005, 52–53.

⁹⁶ Hankamäki 2003, 83–84.

⁹⁷ Heidegger 2000, 191.

⁹⁸ Emt., 193. Kusch kääntää *Vorsicht* -käsitteen 'näkökulmaksi', jossa "[j]okainen tulkinta on sellaisen rajallisen merkityksen paljastamista, joka *piilotetusti sisältyi jo* tulkintaa kantavien merkitysten kokonaisuuteen" (Kusch 1986, 90. Korostus minun). Tulkinnan ja ymmärtämisen erottelua oli jäsentänyt jo Schleiermacher omassa työssään 1800-luvulla, mutta erottelu jäi vielä Heideggerin systemaattisempaa esitystä huomattavasti epäselvemmäksi (Oesch 1994, 25).

⁹⁹ Tontti 2005, 53 ja 55.

jalostaa ihmisten kiinnostusta valintaan ja mahdollisuuksiin, jolloin se on sekä käytännöllisyyteen pyrkivää että tulevaisuusorientoitunutta.¹⁰⁰ Näin esitetyn *eksistentiaalisen a priorin* mukaan kaikki kokemus – myös tieteellisin menetelmin saavutettava tieto – on mahdollista vain jos hyväksymme sen olevan riippuvainen tiedon esirakenteesta.¹⁰¹

Heideggerin suuntaa käsityksensä hermeneutiikasta ennen kaikkea hänen fundamentaaliontologiansa mahdollisuuksien ja ehtojen määrittelyyn – ontologisen tutkimuksen perusteisiin sekä eksistenssin olemassaolon analytiikkaan¹⁰². Heidegger avasi hermeneuttisella filosofiallaan myös ihmis- ja yhteiskuntatieteisiin väistämättä kuuluvaa historiallisuuden ja niiden menneisyyteen sidotun luonteen käsitteistöä sekä edelleen näiden oivallusten seurauksia ihmis- ja yhteiskuntatieteille.¹⁰³ Hans-Georg Gadamerin vaikutusvaltaisessa hermeneutiikan filosofiassa¹⁰⁴ menneisyys ja traditionaalisuus saavuttivat tulevaisuuden ja nykyisyyden kanssa tasavertaisen aseman tulkinnan ja ymmärtämisen filosofian ytimessä.¹⁰⁵ Gadamer kritisoi vahvasti naiivia, metodikeskeistä historismia (historiallista objektivismia) korostaen sen sijaan historiallisen ajattelijan oman historiallisuuden vaikutusta tulkinnan ja merkitysten muodostumiseen: Gadamerille ”[...] hermeneuttisesti kouliintunut tietoisuus sisältää historiallisen tietoisuuden”.¹⁰⁶ Hermeneutiikka on Gadamerin vaikutuksesta lyönyt itsensä läpi myös yhteiskuntatieteiden teorianmuodostuksessa ja käytännön tutkimuksessa, sillä sen välityksellä kokemukselle avautuu mahdollisuus syvään juurtuneiden ennakkoluulojen ja traditioiden dogmaattisuuden reflektiiviseen arvioimiseen.¹⁰⁷ Ihmiset ovat oman historiallisuutensa determinoimia, mutta he kykenevät (ja heidän tulee kyetä) koettelemaan itsereflektiivisesti alistaisuuttaan omalle vaikutushistorialleen.¹⁰⁸

---

¹⁰⁰ Kusch 1986, 89.

¹⁰¹ Bleicher 1983, 11.

¹⁰² Kakkori 2009, 49.

¹⁰³ Kusch, 56–57. Heideggerin eksistenssin ainutkertaisuutta korostavaa filosofiaa on syytetty solipsismista (”[k]anta, jonka mukaan tiedostava minä on ainoa olemassa oleva olento (Saarinen 1985, 418)”), mikä on kuitenkin Lauri Rauhalan mukaan virhearvio. Rauhala korostaa, että Heideggerille ihmisen olemassaolo on jo primäärisesti olemista suhteessa muihin ihmisiin: ”[k]eskinäisen ymmärtämisen mahdollisuus seuraa heideggerilaisessa katsannossa siitä, että samassa kulttuuripiirissä, yhteiskunnassa ja yhteisössä jäsenillä on yhteisiä komponentteja situaatiossaan.” (Rauhala 2005, 140).

¹⁰⁴ Käytän hermeneutiikasta joko termiä ”filosofinen hermeneutiikka”, joka viittaa laajempaan metafyyysisiä elementtejä sisältävään hermeneuttiseen keskusteluun tai termiä ”filosofis-fenomenologinen hermeneutiikka”, jolla viitataan tarkemmin juuri Heideggeriin ja Gadameriin erotuksena esimerkiksi Derridan ja muiden poststrukturalistien dekonstruktionistisesta filosofiasta. Nimeämisen taustalla olevien termien problematiikasta katso esimerkiksi Oesch 1994, 46.

¹⁰⁵ Dostal 2002, 255.

¹⁰⁶ Gadamer 2005a, 38–39.

¹⁰⁷ emt., 71 ja 73; Kusch 1986, 108–109.

¹⁰⁸ Kusch 1986, 107. Gadamer painottaa ymmärtämisen sijaitsemista *perinteessä*, joka määrittää ymmärtämisen ennakkoehtojen transsendentaalisen joukon. Tässä kohdin – ymmärtämisen rajoja ja olemista koskevista kysymyksistä ja suhtautumisesta transsendentalismiin – löytyy kenties suurin Heideggeria ja Gadameria jakava ero. (Katso esimerkiksi Kannisto 2002, 320.)

2.2.2. Ymmärtämisen esirakenne ja merkityshorisontit hermeneuttisessa kehässä

Tulkitseminen ei ole instrumentin tavoin toimivaa tiedon keräämistä. Sen sijaan tulkitsemalla työstämme edelleen ymmärtämisessä muodostamiamme mahdollisuuksia.¹⁰⁹ Jotta pystymme tulkitsemalla auttamaan ymmärtämisemme – ja heideggerilaisittain ilmaistuna edelleen täälläolomme – täydellistymistä, täytyy meillä olla jo ymmärrystä siitä, mitä (ja miksi) lähdemme tulkitsemaan.¹¹⁰ Täälläolo on näin ollen tulkinnan kautta tietoinen omasta äärellisestä historiallisuudestaan sekä siitä, että se pystyy tästä huolimatta ylittämään esiymmärryksen asettamat valmiit lähtökohtansa.¹¹¹ Tulkitseminen on ymmärretyn esittämistä ja mahdollisuuksien löytämistä, jota ohjaa Heideggerin filosofiassa *kokemuksen esipredikatiivinen taso* sekä tulkinnan ehtoja määrittävä *hermeneuttinen situaatio*. Tiivistäen Heidegger pyrkii näillä käsitteillä eksplikoimaan sitä, kuinka oleminen ja ymmärtäminen tulevat merkittäviksi aina tietyssä historiallisessa ajassa ja paikassa. Ihmisille on luontaista seurata traditioihin kiinnittyneitä *merkitysrepertuaareja*, jotka ohjaavat oman tulkintamme esiymmärrystä.¹¹²

Tulkintaan liittyvä väistämätön historiallisuus, asenteellisuus sekä ennakkonäkymien ja -käsitusten ohjaavuus luonnehtivat hermeneuttista situaatiota. Näitä ”historian ja tradition sulkevia ja viettäviä liikkeitä” tasapainottaa hermeneuttisesti kouliintuneen tietoisuuden pyrkimys tuottaa tulevaisuusorientoitunutta, historiallisen tilanteen ylittävää, destruktiivista vastaliikettä.¹¹³ Näin nousee esiin filosofisen hermeneutiikan dialektista luonnetta korostava – ja samalla kenties sen kuuluisin – ajatus hermeneuttisesta ymmärtämisen kehästä, jonka perustana on käsitys ymmärtämisen ja selittämisen, kokonaisuuden ja sen osien sekä esiymmärryksen ja kohteen välisestä spiraalimaisesta liikkeestä.¹¹⁴ Hermeneuttinen kehä ei ole ongelma, vaan mahdollisuus ymmärtämiselle. Olennaista ei Heideggerin mukaan ole kehästä ulos pääseminen vaan pikemminkin oikea tyyli päästä kehään sisälle¹¹⁵:

[...] ymmärtämisen kehä ei ole ympyrä, jossa mikä tahansa tietämistapa liikkuu, vaan se on itsensä täälläolon eksistentiaalisen (*esi*)rakenteen ilmaus. Kehää ei pidä vetää alas *vitiosumiin* [*kehäpäätelmään*] [...] Kehään kätkeytyy alkuperäisimmän tiedon positiivinen mahdollisuus, johon

¹⁰⁹ Heidegger 2000, 191.

¹¹⁰ emt., 196.

¹¹¹ Kupiainen 2005, 91.

¹¹² emt., 92–93.

¹¹³ emt., 93.

¹¹⁴ Oesch 1994, 45; Tontti 2005, 60–61; Bleicher 1987, 102–103. Hermeneuttisesta kehästä tieteenfilosofiassa tieteen luoman tiedon historiallisuuden analyysin yhteydessä Bleicher 1983, 11. Hermeneuttisen kehän ajatus sisältyi Kuschin mukaan jo aikanaan Friedrich Schleiermacherin dialektisesti motivoituneeseen hermeneutiikkaan (Kusch 1986, 22–25 ja 37).

¹¹⁵ Kusch 1986, 91. Termi kehä todellakin kuvaa varsin heikosti ajatusta, jota luonnehtisi paremmin liikkeen kuvailu ”syklimäiseksi” tai ”spiraalimäiseksi”; hermeneuttinen kehä ei (ideaalitalanteessa) pyri historiattoman synteessin muotoilemiseen eikä toisaalta johda ymmärtäjää tai tulkitsijaa kehäpäätelmän kaltaiseen tilanteeseen.

tosin on tartuttu oikealla tavalla vasta silloin, kun tulkitseminen on ymmärtänyt, ettei sen ensimmäinen, pysyvä ja viimeinen tehtävä suinkaan ole sallia, että edeltä hallussa oleva, ennakkonäkymä ja esikäsitys olisivat annetut mieleenjohtumien ja sovinnaisuuksien pohjalta, vaan taata tieteellinen teema näiden työstämisessä asioiden itsensä mukaan.¹¹⁶

Heideggerin käsitys hermeneutiikasta loi pohjan sen historiallisuuteen, dialektisuuteen ja eksistentiaalis-ontologiseen perinteeseen kytkeytyville lähtökohdille. Hermeneuttisen ymmärtämisen syklin avulla vältetään ajautumasta täydelliseen kontekstisidonnaisuuteen (vaikka hermeneuttisen tilanteen merkitys tulkinnalle onkin edelleen keskeinen) mikä saattaisi johtaa lopulta hermeneutiikan situationalisoitumiseen ja merkitysfinitiismin. Gadamer jatkoi siitä, mihin Heideggerin dialektinen ote jäi ja kehitti hermeneutiikan teoriaa ja käsitteistöä edelleen¹¹⁷. Ymmärtämisen syklin lisäksi Gadamer loi Heideggerin teoreettisista apparaateista muun muassa esipredikatiivisuutta ja ymmärtämisen esirakennetta hyödyntämällä *merkityshorisonttien sulautumisen* (*Horizontverschmelzung*) ja ymmärtämistä ohjaavan *ennakkoluulon* (*Vorurteil*) käsitteet.

Gadamerin mukaan tulkinta muodostuu kahden *merkityshorisontin sulautumisen* yhteydessä. Ymmärtämisessä sulautuvista horisonteista ensimmäinen on tradition ylläpitävä ja merkityksen pysyvyyttä korostava voima. Tätä vastaan tulkintaprosessissa asettuu tulkitsijan 'tässä ja nyt' olemassaolosta ja historiallisesta tilanteesta koostuva merkitysprosessin voima. Näiden kahden horisontin yhteensulautuminen on gadamerilaisittain koko tulkintatapahtuman päämääränä.¹¹⁸ Tulkitsija on Gadamerin mukaan näin ainakin jossain määrin kognitioltaan 'alivoimainen' suhteessa tulkinnan teoreettisen täydellisyyteen – tulkitseminen on vaikutushistoriallisesti sävyttynyttä tietoisuutta.¹¹⁹ Gadamerin mukaan "[t]ulkitsija, joka haluaa ymmärtää tekstiä, antaa pikemminkin vapaaehtoisesti tekstin sanoa hänelle jotain. Hermeneuttisesti kouliintunut tietoisuus on alusta pitäen vastaanottavainen tekstin toiseudelle."¹²⁰

Traditionaalisen merkityshorisontin vaikutus näyttäisi kuitenkin tekevän Gadamerin ymmärtämisen teoriassa luomasta tulkinnasta ehdoiltaan varsin konservatiivisen (historiallisen tiedon yhtenäisyyttä ja jatkuvuutta korostavan), jossa ajan merkitys korostuu selvästi suhteessa paikkaan. Gadamer kuitenkin väistää traditionalismin määräävän vaikutuksen lisäämällä teoriaan käsityksen *ennakkoluuloista*, joka on

¹¹⁶ Heidegger 2000, 197. Käännös Kupiainen, korostukset alkuperäisessä tekstissä.

¹¹⁷ Gadamerin hermeneutiikan Heidegger-vaikutteista katso Dostal 2002. Dostalin mukaan eräs Gadamerin hermeneuttisen filosofian keskeisimmistä tavoitteista oli täydentää, kritisoida ja kehittää rakentavalla tavalla Heideggerin 'keskenäiseksi' jäänyttä työtä. Myös Edmund Husserlin fenomenologialla oli merkittävä vaikutus Gadamerin filosofiaan, mikä näkyy muun muassa Husserlin horisontin käsitteen jalostamisessa (emt., 252).

¹¹⁸ Oesch 1994, 58.

¹¹⁹ Kusch 1986, 107

¹²⁰ Gadamer 2005a, 33–34. Yhtymäkohdat myöhemmin alaluvussa 2.3.2. esiteltävään dekonstruktioismin käsitykseen kielestä ovat tässä kohtaa ilmeiset.

paljon velkaa edellä esitetyle Heideggerin näkemykselle ymmärtämisen ennakkorakenteesta¹²¹. Ennakkoluulot tulevat tulkintaan mukaan ylisubjektiviisella tasolla osana tulkittavan kohteen traditiota. Tulkintaan vaikuttavat ennakkoluulot tulee kuitenkin avata itselle suhteessa tarkasteltavaan traditioon, jotta niistä voi muodostua osa ymmärtämisen ja tulkinnan kannalta positiivista voimaa.¹²² Ilman historiallis-hermeneuttista tietoisuutta omista tulkintaa ohjaavista ennakkoluuloistamme, emme kykene asianmukaiseen ja Gadamerin puolustamaan käsitykseen tulkinnasta tai ylipäätään ymmärtämisestä.¹²³ Siinä missä ennako-oletukset antavat suunnan tulkinnalle, ovat ne myös syvenevän ymmärtämisen saavuttamiseksi pystyttävä kyseenalaistamaan ja ylittämään.¹²⁴

Ennakkoluulojen tiedostamiseen ja oman historiallisen tiluaation merkityksen tunnustamiselle perustuva tulkinta ja hermeneuttinen kehäliike ei pyri traditioiden ja toisen ymmärtämisen totalisoimiseen omaan itseensä. Päinvastoin ymmärtämisessä pyritään eteenpäin kohti toista, ulos omasta merkityshorisontista. Merkityshorisonttien sulautuessa olemme mukana hermeneuttisen kehän positiivisessa liikkeessä, mikä mahdollistaa meidän oman positiomme ymmärtämisen ja edelleen keskustelun suhteessa johonkin traditioon¹²⁵. Toisen ymmärtäminen tarvitsee tuekseen näin ollen myös oman itsensä ymmärtämisen.¹²⁶ Gadamerin hermeneutiikka pyrkii näiden käsitteiden kautta universalisoimaan myös kielen merkityksen ymmärtämisen kokemuksen mahdollistavan dialektiikan edellytyksenä. Kyetäksemme hermeneuttisesti kouliintuneeseen tiedostamiseen on meidän ymmärrettävä kielen merkitys hermeneuttisesti tiedostavan keskustelun universaalina edellytyksenä.¹²⁷

2.3. Hermeneutiikka ja yhteiskuntatieteet: hermeneutiikan rajat

Hermeneutiikalla on pro gradu -tutkielmani kannalta kaksiosainen tehtävä. Ensinnäkin se toimii hahmottamani teoreettis-metodologisen lähestymistavan perustana ja kriittisen turvallisuustutkimuksen asettamien reunaehtojen hahmottamista edistävänä heuristiikkana. Hermeneutiikka antaa näin tarvittavan filosofisen perustan tutkielman teoreettisen osion ja sen kautta hahmotettavan todellisuuden

---

¹²¹ Hekman 1986, 101. Esimerkiksi Jukka Hankamäki kritisoi Gadamerin hermeneutiikkaa historiallisesti determinoivaksi, jolloin historiallisuudella on auktoriteettiasema suhteessa tulkintaan – historiallisen tulkinnan tulisi siis olla koherentisti muotoiltua. Hankamäki syyttää Gadamerin hermeneutiikkaa deterministiseksi, koska se ei laajemman dialektisen filosofian lähestymistavan mukaisesti salli ajallista, historiallista ja yhteiskunnallista muutosta. Gadamerin hermeneutiikan lähempi tarkastelu, etenkin kehotus ennakkoluulot ylittävään ja ulospäin suuntautuneeseen tulkintaan kuitenkin asettaa Hankamäen tulkinnan Gadamerin ”metodisesta spiraalista” kyseenalaiseksi (Hankamäki 2003, 173–174). Myös Jürgen Habermas esittää Gadamerille vastaavaa kritiikkiä (katso Habermas 2005, 205 ja Gadamerin vastaus tähän (Gadamer 2005c).

¹²² Kusch 1986, 111; Tuusvuori 2005b, 197.

¹²³ Hekman 1986, 104–105.

¹²⁴ Hankamäki 2003, 174;

¹²⁵ Oesch 1994, 59–60; Kusch 1986, 114; Hankamäki 2003, 172–173.

¹²⁶ Hekman 1986, 104.

¹²⁷ emt., 108–109; Oesch 1994, 59–60; Grondin 2002, 39–42.

sekä varsinaisen tutkimuskohteen välille (metateoreettinen tehtävä). On kuitenkin muistettava, että Heideggerin ja Gadamerin muotoilema fenomenologis- ja eksistentiaalistis-vaikutteista filosofiaa edustava hermeneutiikka *ei* tästä huolimatta pyri luomaan tulkinnalle (oli tulkinnan kohteena sitten teksti tai laajemmat traditiot) ja ymmärtämiselle historiatonta, subjektiivisuuden ylittävää menetelmäoppia. Päinvastoin, Gadamer välttelee eksplisiittisesti ajautumasta tilanteeseen, jossa häntä voitaisiin kritisoida (tai pikemminkin syyttää) hermeneuttisen metodin rakentamisesta tai sortumisesta historismiin.¹²⁸

Toiseksi hermeneuttinen lähestymistapa antaa tutkielmalleni myös konkreettista tulkintaa jäsentävää välineistöä, joka auttaa varsinaisessa tutkimuskohteen analyysissa, varsinkin kun tutkimuskohteena on traditioihin kytkeytyvä turvallisuuspolitiikka ja -käsite. Hermeneuttisesti tietoinen tutkimusote antaa analyysissä mahdollisuuden ymmärtää tietyn tradition tapaa ymmärtää maailmaa (ymmärrys tutkimuskohteen tuottamasta ymmärryksestä) ja edelleen sitä, miten ja mistä tämä traditio¹²⁹ – tässä tutkimuksessa suomalaiskansallinen turvallisuustutkimus, -käytäntö sekä näiden ontologiset ja epistemologiset lähtökohdat – muodostaa tietyinä aikakautena ymmärrystään. Toisin sanoen hermeneuttinen lähestymistapa antaa analyysille välineitä hahmottaa tutkimuskohteesta piirteitä, joiden avulla kykenen erottamaan traditioon tieteellisesti kytkeytyvät dogmaattisemmat sekä toisaalta siitä erottautumaan pyrkivät, turvallisuuden käsitteen ja todellisuuden suhteen itsereflektiivisemmät lähestymistavat (epistemologis-metodologinen tehtävä).

Tutkimukseni hermeneuttisen lähestymistavan taustalla vaikuttaa julkilausutusti esiyymmärrystä ja tutkimuksen normatiivista suuntaa avaava teoreettinen viitekehys, jossa yhdistyvät kriittinen teoria ja siitä ammentavat turvallisuustutkimuksen kriittiset ja/tai jälkipositivistiset teoriat, ymmärtävä ja tulkitseva tutkimusote sekä näitä tukeva käsiteanalyysi. Tämän käsitteellisen ja teoreettisen kokonaisuuden avulla lähestyn tutkimuskohdettani. Lähestymistapani on täten selvästi teoriapainotteinen, mutta sisältää myös menetelmällisyyteen viittaavia elementtejä. Hermeneuttisesti kouliintunut lähestymistapa antaa ymmärryksen esirakenteen, merkityshorisonttien, hermeneuttisen kehän ja kaksoishermeneutiikan kaltaisten käsitteiden jäsentämisen kautta tutkimukselleni sen

---

¹²⁸ Katso esimerkiksi Gadamerin pääteoksensa *Wahrheit und Methode* toiseen painokseen kirjoittamansa alkupuhe, jossa hän vastaa kärkevästi teokselle esitettyyn epistemologis-metodologistiseen hermeneutiikkaan pohjautuvalle kritiikille (Gadamer 2005b, 127). Katso myös Hekman 1986, 92 ja 95. Hankamäki toisaalta osoittaa ansiokkaasti, että filosofisen hermeneutiikan teoria ja peruskäsitteistöt voidaan asettaa palvelemaan heuristisella tasolla kokonaisen dialogisen filosofian metodin löytämistä (Hankamäki 2003, 161–162 ja 174–181).

¹²⁹ Traditioon sisältyy tutkimukseni kaksoishermeneuttisen tieteesosiologian näkökulmasta (katso alaluku 2.3.3.) vakiintuneiden historiallisten ajattelutapojen lisäksi myös laajemmin näitä konstituoivat poliittiset teoriat sekä tieteellinen tutkimustyö. Myös käytännön politiikka, varsinkin mahdollista traditiota tukevana, kuuluu myös traditioon. Yhtä lailla on mahdollista, ettei tutkimukseni perusteella ole löydettävissä vakiintunutta tapaa, käytäntöä tai toiminnan tavanomaisuutta suomalaisen turvallisuuspolitiikan yhteydessä ilmentävää traditiota.

tarvitsemaa ryhtiä. Näin saan myös tutkimuksen normatiiviset ja teoreettiset lähtökohdat läpinäkyvämmiin esiin ja edelleen tutkimuksen käyttöön.

2.3.1. Hermeneutiikka, kriittinen teoria ja ideologiakritiikki

Yhteiskuntatieteiden teoreettis-metodologisena lähestymistapana filosofinen hermeneutiikka yhdistetään yleisesti kriittisen teorian ja erityisesti siihen liitettävän ideologiakriittisen ja emansipatorisen tehtävän yhteyteen.¹³⁰ Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa perinnettä edustavat muun muassa Andrew Linklater, Robert Cox, Richard Ashley ja muut vastaavat jälkipositivistisen suuntauksen edustajat. Hermeneutiikassa ollaan kuitenkin ideologiakritiikin ja normatiivis-emansipatoristen tavoitteiden sijaan Gadamerin mukaan kiinnostuneita ennen kaikkea inhimillisen toiminnan edellytyksistä, ehdoista ja rakenteista, ei niinkään siitä, miten asioiden tulisi olla tai miten ne juuri nyt ovat rakentumassa.¹³¹ Korostettakoon edelleen, ettei filosofinen hermeneutiikka ole, ainakaan sen kehittäneiden filosofien mukaan, sellaisenaan tavoitteiltaan redusoitavissa yhteiskuntatieteiden metodologiseksi opiksi eikä myöskään kriittisen teorian normatiiviseksi lähtökohdaksi.¹³² Näin ollen gadamerilaisen hermeneutiikan käyttökelpoisuus kriittisen ja emansipaatiolähtöisen yhteiskuntateoretisoinnin välineistönä on pikemminkin Gadamerin edustaman filosofisen hermeneutiikan jalostamista, hyödyntämistä ja tulkintaa, ei sen dogmaattista seuraamista.

Filosofinen hermeneutiikka ei ole metodologia, mutta kuten edellä on jo nähty, tämä ei poista sen *metodologista relevanssia* yhteiskuntatieteille¹³³. Hermeneuttisesti suuntautunut metodologinen ote vaikuttaa kriittisen teorian normatiivis-emansipatorisia tavoitteita vasten hedelmälliseltä ja pragmatistisesti ajateltuna hyödylliseltä lähestymistavalta. Se antaa kriittisille yhteiskuntatieteellisille lähestymistavoille edellytyksiä arvioida myös itsekriittisesti teorian ja tieteen tekemisen rajoja, mahdollisuuksia¹³⁴ ja kuten Anni Kangas toteaa kansainvälisen politiikan kohdalla, paremman mahdollisuuden huomioida tieteenalan ymmärtämiseen kuuluvan ”ylitsepäsemättömän historiallisuuden”¹³⁵. Hermeneutiikan käyttäminen tutkittavan ja tutkijan välisen etäisyyden ja erottelun

---

¹³⁰ Devetak 2005a, 145.

¹³¹ Dostal 2002, 251.

¹³² Hekman 1986, 139–140 ja 156.

¹³³ Emt., 140. Toisaalta Paul Ricœur ja E. D. Hirsch ovat pohtineet ja edelleen kehittäneet filosofisen hermeneutiikan metodologista perustaa ja päätyneet sen relevanssiin juuri metodina (katso esimerkiksi Ricœur 2000, 124–125). Gadamerilainen näkemys hermeneutiikasta on kuitenkin hyvin epäileväinen Ricœurin ja Hirschin suosimalle tulkitsijan ja tulkittavan kohteen (teon tai tekstin) välisen etäisyyden problematiikan unohtamiselle metodisen eheyden saavuttamiseksi (katso esimerkiksi Enwald 2004, 20).

¹³⁴ Bleicher 1983, 11; Tuusvuori 2005b, 197

¹³⁵ Kangas 2007, 63. Kankaan Gadamerin filosofisesta hermeneutiikasta ammentama kontribuutio on merkki kansainvälisen politiikan tieteenalalla 2000-luvulla jälleen kasvaneesta mielenkiinnosta historiallisia lähestymistapoja kohtaan. Tästä

varmistamana metodina johtaisi sen sijaan lähemmäksi tekstin sisällöllistä analyysia tai Ricœurin hermeneutiikasta nousevaan diskurssianalyysia¹³⁶, mikä ei riitä kriittisen teorian vaatimukselle tuottaa kriittistä tietoa emansipaation ja muutoksen mahdollistamiseksi¹³⁷. Oman historiallisuutensa tutkimuksen objektiivisiksi perusteltujen lähtökohtien ulkopuolelle jättävä tutkimusote on Gadamerille lähinnä myyttinen ajatus. Kriittinen teoria sen sijaan hyväksyy ja pyrkii tunnustamaan myös omien tietoväittämiensä historiallisuuden, mikä tekee gadamerilaisen hermeneutiikan sille luontaiseksi tavaksi jäsentää reflektiivisesti sen teoreettis-metodologisia edellytyksiä.¹³⁸

Kriittinen teoria on samaan aikaan filosofisesti vähemmän puristinen, mutta ideologiakritiikkinsä kautta poliittis-yhteiskunnalliselta itsetietoisuudeltaan normatiivisesti enemmän kuin hermeneutiikka. Habermas esimerkiksi muistuttaa Gadamerin hermeneutiikalle kohdistamassaan kritiikissä, ettei kriittisesti latautunut ja emansipaatiokeskeinen yhteiskuntatutkimus voi hyväksyä Gadamerin puolustamaa traditionaalisuuden painoarvoa tulkinnassa ja ymmärtämisessä¹³⁹. Tämän sijaan kriittisesti valistuneen teoretisoinnin tulee tietoisesti ylittää kritiikissään traditoiden ja ideologioiden regressiiviset vaikutukset. Kriittinen teoria vaikuttaisi näin jatkavan yhteiskuntatieteissä (ja yhteiskunnassa) siitä, mihin filosofinen hermeneutiikka jää. Samalla kriittinen yhteiskuntatutkimus joutuu myös tinkimään gadamerilaisen filosofian itselleen varaamasta kriittisen etäisyyden ja tosiasiallisen kuvailevuuden sekä, kuten kohta huomaamme, kieli-idealismien filosofisista ihanteista.¹⁴⁰

---

huolimatta filosofinen hermeneutiikka on suurelta osin jätetty huomioimatta tieteenalan teoreettisten lähestymistapojen joukosta (katso esimerkiksi Smith 1996, 25–27 ja Williams 2003, 2–3.) Tilanne on jokseenkin paradoksaalinen: hermeneuttisesti kouliintuneen tietoisuuden edut kansainvälisen politiikan kriittisille lähestymistavoille tunnustetaan avoimesti, mutta käytännön tutkimusohjelmaa tai kansainvälisen politiikan ontologisen keskustelun siirtoa hermeneuttisen filosofian tasolle ei ole merkittävässä määrin tapahtunut. Esimerkiksi Steve Smith nosti vuonna 1996 Heideggerin ja Gadamerin edustaman filosofisen hermeneutiikan yhdeksi lupauksia herättävimmistä lähestymistavoista kansainvälisen politiikan jälkipositivistisille teoriasuuntauksille. Ajatuksestaan huolimatta hänen toimittamassa teoksessaan ei ollut omistettu kappalettakaan hermeneuttiselle kansainvälisen politiikan teorialle tai tutkimukselle. Peter Mandavillen ja Andrew Williamsin toimittama teos *Meaning and International Relations* (2003) tarjoaa lähtökohtia hermeneuttisten lähestymistapojen ja kansainvälisen politiikan valtavirrassa olevien lähestymistapojen keskinäiseen arviointiin.

¹³⁶ Ricœurin ja Hirschin suosima metodilähtöinen hermeneutiikka on tavoitteiltaan toisaalta ontologisempaa kuin esimerkiksi Bettin (katso edellä alaviite 14), mutta yhtymäkohdat esimerkiksi Schleiermacherin ja Diltheyn 'objektivoivaan hermeneutiikkaan' ovat ilmeiset. Ricœurin ja Gadamerin hermeneuttisen filosofian eroista katso esimerkiksi Oesch 1994, 69–79.

¹³⁷ Katso esimerkiksi Wyn Jones 2001 6–7 ja Fay 1987, 22–24.

¹³⁸ Held 1980, 312.

¹³⁹ Bernstein 2002, 270–271. Gadamer näki keinotekoisena Habermasin tavan rakentaa filosofisesta hermeneutiikasta metodologista pohjaa emansipaatiotietoiselle kriittiselle teorialle. Gadamerille emansipatorisuus sisältyy jo hermeneutiikan olemista ja historiallista ymmärtämistä määrittäviin ehtoihin. Habermas taas koki, ettei filosofinen hermeneutiikka sisältämistään universalistisista lähtökohdista huolimatta ole riittävä teoria ihmisten arkipäivän tason pragmaattisen politiikan teorian sisältämille vaatimuksille (emt., 274).

¹⁴⁰ Tuusvuori 2005b, 196–199; Held 1980, 315–316. Ideologiakritiikin, kriittisen teorian ja hermeneutiikan suhde oli Habermasin ja Gadamerin sekä muun muassa kriittisestä hermeneutiikastaan tunnetun Karl-Otto Apelin välisen kiistelyn kohteena 1960-luvulta lähtien. Habermasin ja Apelien mukaan Gadamerin historiallista jatkuvuutta korostava konservatiivinen

Ideologikriitikillä kriittis-hermeneuttisesti kouliintunut yhteiskuntatutkimus kykenee haastamaan vallitsevia yhteiskunnallisia valtasuhteita, konventioita ja todellisuutta määrittäviä historiallisiin traditioihin kiinnittyviä ideologioita. Ajatus ideologikriitikistä on näin ollen hyvin lähellä edellä Boothin esittämää kriittisen etäisyyden metodia ja sen tavoitteita. Passiivisesta, ontologisen tason määrittelyfilosofisesta lähestymistavasta tulee näin ollen aktiivinen, ihmisten arkipäivän pragmaattisia vaateita kohti suuntautuvaa käytännön kriittistä teoriaa.¹⁴¹ Ideologikriitikki pyrkiikin vastaamaan yhteiskunnan ja ihmisten arkipäivässä tuntuja ongelmia tuottavaan *väärään tietoisuuteen*, jota yhteiskunnan jäsenet eivät välttämättä edes tunnista ideologiseksi, sillä jonkin asteen ideologinen suhde on aina joka tapauksessa olemassa. Historiallinen situatio on välttämättömyys, joka luonnehtii ”[...] ajattelevan vääjäämätöntä suhdetta historiallis-sosiaaliseen ympäristöönsä”¹⁴². Emansipaatiohakuinen väärän tietoisuuden purkamiseen tähtäävä ideologikriitikki ei saa kuitenkaan toimiakseen tuottaa uutta dogmaattista tapaa tarkastella maailmaa. Näin ideologikriittisen tutkimuksen tulee myös tarkastella itseään sekä tuottamaansa tietoa ja sitä ohjaavia lähtökohtia kriittisesti ja reflektiivisesti suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan¹⁴³. Kulttuurisen keskustelun näivettävän, julkisen puheen depolitisoivan ja keskustelua tekniseen rationaliteettiin alistavan ’yleisen’ mielipiteen tilalle Habermas pyrkiikin muotoilemaan kommunikatiivista ja pragmatistista yhteiskuntateoriaansa, jossa tiedettä ei pyritä erottamaan, vaan sisällyttämään yhteiskunnan poliittiseen elämään¹⁴⁴.

Filosofisen hermeneutiikan ja kriittisen teorian läheiset suhteet paljastuvat Gadamerin ja Habermasin välisestä kiistasta. Habermasilaista diskurssietiikkaan ja kommunikatiivisuuteen perustuvaa mallia onkin osuvasti kutsuttu myös kriittiseksi *syvähermeneutiikaksi*.¹⁴⁵ Syvähermeneutiikka perustuu kriittisen teorian normatiivisiin ihanteisiin ja eroaa täten Gadamerin edustamasta filosofisesta hermeneutiikasta erityisesti suhtautumisessa kieleen.¹⁴⁶ Gadamerin hermeneutiikassa kieli asetetaan todellisuuden keskiöön ja sitä pidetään ymmärtämisen ja tulkinnan keskeisimpänä universaalina elementtinä.

---

suhtautuminen traditioihin on este hänen muotoileman diskurssietiikan emansipatorisen vaikutuksen tiellä (Habermasin ja Gadamerin välisestä kiistasta katso esimerkiksi Habermas 2005 ja Gadamer 2005c. Yleisesti teemaa käsittelevät Bernstein 2002; Nikander 2005; Tuusvuori 2005b ja Devetak 2005a, 156–157. Apelin habermasilaista linjaa hieman filosofisemmasta Gadamerille kohdistetusta kriitikistä katso esimerkiksi Bleicher 1986, 146–151).

¹⁴¹ Booth 2007, 112–113.

¹⁴² Tuusvuori 2005b, 195.

¹⁴³ Booth 2007, 45–46. Booth mainitsee erityisesti Antonio Gramscin olevan merkittävässä asemassa siinä, että teoretisoijan itsereflektiivisuuden vaatimus on päättynyt myös kriittisen kansainvälisen politiikan teoriaperintöön.

¹⁴⁴ Bleicher 1983, 6–7.

¹⁴⁵ Tuusvuori 2005b, 198.

¹⁴⁶ Kun hermeneutiikka pyrkii fenomenologian ja ymmärtämisen/olemisen ontologiaan perustuvalla filosofisella analyysillaan hahmottamaan kaiken tulkinnan ja ylipäättään ihmisen olemisen reunaehtoja, mahdollisuuksia ja rajoja, lisää kriittinen teoria tähän tehtävään omalla syvähermeneuttisella lähestymistavallaan normatiivisia, tutkimusta ymmärryksen tiedostettuna ennakkorakenteena ohjaavia tavoitteita.

Kriittinen teoria ei välttämättä lähde liikkeelle vastaavanlaisesta kielideterminismistä, sillä sen tutkimuskohteet voivat kielen lisäksi koostua muun muassa rakenteista, valtasuhteista, historiallisista traditioista ja uskomuksista, empiirisestä todellisuudesta ja poliittisesta käytännöstä. Tuusvuoren mukaan kriittinen syvähermeneutiikka ulottuu yli kielen, sillä se

tarvitsee näkymän *kieltä taustoittaviin* yhteiskunnallisiin mahteihin, järkevän puheen sääteleväksi periaatteeksi ja tasavertaisuudessaan ihanteellisen keskustelutilanteen iäti lähestyttäväksi päämääräksi.¹⁴⁷

Samalla tavalla kuin hermeneutiikkaa, on myös kriittistä teoriaa lähes mahdotonta määritellä tyhjentävästi sortumatta historismiin ja monimutkaisten yhteiskunnallisfilosofisten ajatustraditioiden pelkistämiseen. Kriittisen teorian ja filosofisen (syvä)hermeneutiikan mukaisessa yhteiskuntatutkimuksessa suhtaudutaan kriittisesti sekä kansantajuisesti että tieteellisesti tuotettuun tietoon ja pidetään tietoväittämiä lähtökohtaisesti historiallisina konventioina. Hermeneutiikkaa ja kriittistä teoriaa yhdistävät myös muun muassa kriittinen suhtautuminen naturalistiseen tieteenihanteeseen ja varauksellisuus sen positivistista metodologiaa kohtaan; pyrkimys tieteellisesti ja filosofisesti kestävästi muotoiltuihin teorioihin; suhtautuminen kaikkeen tietoon historiallisena tietona; suhtautuminen ihmiseen ymmärtävänä oliona; sekä pragmatistinen ja dialogisuuteen pyrkivän keskustelun suosiminen tutkimuksen episteemisenä lähtökohtana.¹⁴⁸

2.3.2. Dekonstruktioismi: kielen ja tekstin rajat

Hermeneutiikka, sekä edelleen kriittinen teoria, sisältävät samankaltaisia elementtejä myös eräiden jälkirakenteellisen (postmodernististen) filosofian muotojen kanssa. Näistä erityisesti Jaques Derridan filosofian kautta tunnetuksi tullut dekonstruktioismi on saanut merkittävää jalansijaa myös yhteiskuntatieteiden ja edelleen kansainvälisen politiikan reflektiivisten ja jälkipositivististen teoriasuuntausten alueella.¹⁴⁹ Dekonstruktioismi on kahdelta keskeiseltä osaltaan hyvin samankaltainen filosofisen hermeneutiikan kanssa: Ensinnäkin Derridan dekonstruktioismi, samoin kuin moderni filosofinen hermeneutiikka, on oppihistoriallisesti paljon velkaa Heideggerille. Derrida on myöntänyt, että dekonstruktioistisen projektin tavoite haastaa länsimaista filosofiassa hallinnutta näkemystä tarkastella nykyisyyttä metafysiikan keskeisimpänä elementtinä (*métaphysique de la présence*) juontuu Heideggerin samaista teemaa käsitelleestä destruktion (*Destruktion*) käsitteestä.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Ibid. Korostus minun.

¹⁴⁸ Vertaa esimerkiksi Horkheimer 1972, 199; Wyn Jones 1999; Booth 2007, 31; 22–23; Bleicher 1983, 14; Kusch 1986, 12.

¹⁴⁹ Smith 1997, 25–26 ja Vasquez 1997, 217.

¹⁵⁰ Enwald 2004, 46 ja 116; Bernstein 2002, 275–276.

Toiseksi dekonstruktionismia ja filosofista hermeneutiikkaa yhdistää käsitys kielestä (Derridalle nimenomaan kirjoitetun tekstin muodossa¹⁵¹) todellisuuden keskeisimpänä osana. Derridan radikaalissa kielikeskeisessä todellisuustulkinnassa oletetaan, ettei mikään merkitys, merkityksen kokija tai olemassaolon muoto voi edeltää kieltä.¹⁵² Derrida kuitenkin tähdentää, että hänen kuuluisaa lausettaan, ”mitään ei ole olemassa tekstin ulkopuolella”¹⁵³, on useimmiten tulkittu rakenteellisen lingvistiikan puolustamisena. Tämä ei kuitenkaan Derridan mukaan pidä paikkaansa, sillä tämän sijaan hän pyrkii dekonstruktionismillaan löytämään kielen rajoja ja kielen tuottamissa merkityksissä sijaitsevaa alati läsnä olevaa toiseutta.¹⁵⁴ Dekonstruktionismi on teoreettinen lähtökohta, jonka avulla pyritään paljastamaan esiin kielen dynaaminen ja konstitutiivinen luonne.

Derridan mukaan kriittisinkään tulkitsija ei voi tietoisesti päättää sitä hetkeä, jolloin hänen olisi aloitettava dekonstruktio. Sen sijaan itse teksti ja sen historiallinen tilanne määrittelevät *tekstuaalisen tapahtuman* syntyhetken.¹⁵⁵ Derridan mukaan nimenomaan teksti itse, ei sitä ulkopuolelta tulkitseva subjekti, tuottaa oman dekonstruktionensa: tekstin sisältämät vastakohtaisuudet kumoavat itse itseään.¹⁵⁶ Huomaamme, että Derridan ajatus on hyvin läheinen myös Gadamerille, joka korosti, että tulkitsijan tulee tekstiä ymmärtääkseen antaa tekstin vapaaehtoisesti sanoa hänelle jotain, jolloin ”[h]ermeneuttisesti kouliintunut tietoisuus on alusta pitäen vastaanottavainen tekstin *toiseudelle*.”¹⁵⁷ Kuten Gadamer hermeneutiikkansa kohdalla, myös Derrida kumoaa käsityksen, jonka mukaan dekonstruktionismi olisi redusoitavissa metodiksi tai metodologiaksi. Päinvastoin, dekonstruktionismi edustaa Derridan ajattelussa pysyvyyttä vastustavaa ”kriittistä liikehdintää”, joka pyrkii välttämään päätymistä teoreettis-metodologisesti kanonisoituun muotoon.¹⁵⁸ Dekonstruktionismille tyypillinen *purkava* lähestymistapa auttaa jäsentämään suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan traditioita, niiden kautta rakentuvia merkityksiä sekä turvallisuuskäsitteen ympärillä käytettäviä metaforia myös käsitteellisesti. Tästä on hyötyä erityisesti turvallisuustutkimusta ja sitä seuraavaa turvallisuuspolitiikkaa muotoilevien tekstien ja niiden sisäisen logiikan tulkitsemisessä.

---

¹⁵¹ Enwald 2004, 112 ja 126.

¹⁵² Meredith 2005, 7; Enwald 2004, 133.

¹⁵³ “Il n’y a pas de hors-texte” (Derrida teoksessa Enwald 2004, 126. Käännös minun.)

¹⁵⁴ Emt., 127.

¹⁵⁵ Enwald 2004, 56.

¹⁵⁶ Bernstein 2002, 277.

¹⁵⁷ Gadamer 2005a, 33–34. Korostus minun. Katso edellä alaluku 2.2.2.

¹⁵⁸ Enwald 2004, 56 ja 59. Derrida antoi dekonstruktionismille ensimmäisen, sittemmin useasti eläneen määritelmän vuonna 1972. Toisaalta Enwald muistuttaa, että Derrida on myös vältellyt ja jopa hylkinyt ajatusta dekonstruktionismin tarkan määrittämisen mahdollisuudesta (emt., 54). Dekonstruktionismi ei kuitenkaan ole Derridan mukaan nihilististä tuhoamista, vaan pikemminkin ”osiin purkamista” ja ”geneologista restaurointia” (emt., 56; vertaa Meredith 2005, 8).

Richard J. Bernstein määrittelee hermeneutiikan, kriittisen teorian ja dekonstruktionismin suhteen toisiaan täydentäväksi asetelmaksi (*constellation*)¹⁵⁹. Bernstein päätyy lopputulokseensa tarkastelemalla mainittujen ajatustraditioiden keskeisten filosofien, Gadamerin, Habermasin ja Derridan, välisiä keskusteluja. Derridan filosofia auttaa meitä ymmärtämään paremmin omaa rajallisuuttamme historiallisissa tulkintaprosesseissa. Gadamerille tulkinta on edelleen hyvin subjektikeskeinen tapahtuma, joskaan ei merkityshorisontaalisuudesta ja historiallisesta sijoittumisesta johtuen täysin subjektin hallittavissa. Kriittinen teoria tarjoaa edelleen tulkitsevalle tutkimusotteelle normatiivisen suunnan, mutta tarvitsee filosofisen hermeneutiikan ontologisia ja epistemologisia lähtökohtia oman syvähermeneuttisen tulkintansa ja maailmankuvansa rajallisuuden tiedostamiseen.

2.3.3. Kaksoishermeneutiikka: tiede, konstitutiivisuus ja käsitteistön vaikutus tulkintaan

Gadamerin muotoilemat lähtökohdat hermeneuttiselle ymmärtämiselle avaavat subjektille ymmärtämisen ja tulkinnan mahdollisuuden, jos hän vain kykenee tiedostamaan oman historiallisen tilanteensa sekä siinä vaikuttavat traditioista syntyvät merkityshorisontaaliset voimat. Subjektilla ei siis ole hermeneuttisen romantismin mukaista pääsyä kaiken tiedon suvereeniin itse-ehtoiseen ymmärtämiseen. Hermeneuttisesti onnistunut tulkinta luo kytköksen perinteessä ilmaistuun asiaan tai tradition nimissä esitettyyn presentaatioon, mutta ei voi olla sidoksissa tähän traditioon ilman ajallista katkoa. ”Hermeneutiikan todellinen paikka [...]” onkin Gadamerin mukaan siinä välitilassa, joka muodostuu “[...] traditioon kuulumisen ja historiallisesti tarkoitettun, etäisen ulkokohtaisuuden [...]” väliin.¹⁶⁰ Hermeneuttisen ymmärtämisen spiraalinomainen liike lisää tällöin jotain tutkittavana olevasta kohteesta omattuun ymmärtämiseen ja asettaa tästä edelleen ponnistavalle tulkinnalle uuden, entistä syvemmän ymmärryksen pohjan. Hermeneuttinen kehä on näin ollen ideaalitalanteessa laajeneva.¹⁶¹

Ymmärtäminen on aina asioiden ymmärtämistä toisin. Objektiviivisen historismin ja metodikeskeisen hermeneutiikan mahdollisuuden hylkäämisen jälkeen tähän voidaan lisätä, että kaikki ymmärtäminen on jonkin intressin mukaista tai sen puolesta tapahtuvaa toisin ymmärtämistä.¹⁶² Tutkimuskohteena olevaa turvallisuuspolitiikkaa voidaan analysoida hermeettisesti, sekä sen traditionaalisilta että tieteellisiltä ulottuvuuksiltaan, koska nämä ovat osana sitä sosiaalista ja inhimillistä maailmaa, jota hermeneuttisesti kouliintuva tietoisuus käsittelee. Tieteenä turvallisuustutkimusta voidaan lähestyä

---

¹⁵⁹ Bernstein 2002, 275–276.

¹⁶⁰ Gadamer 2005a, 37; Dostal 2003, 254.

¹⁶¹ Hankamäki 2003, 163.

¹⁶² emt., 164.

kaksoishermeneutiikan avulla. Mahdollisista naturalistisista ihanteistaan ja positivistisesta metodologiastaan huolimatta myös yhteiskuntatieteet ovat luonteeltaan käsitteellistä ja konstitutiivista sosiaalista toimintaa. Ne luovat ja rakentavat todellisuutta edelleen tieteellisesti löytämillään, sosiaalista maailmaa eksplikoimaan pyrkivillä tuloksillaan.¹⁶³

Yhteiskuntatieteiden konstitutiivinen luonne ilmenee etenkin tieteellisten käsitejärjestelmien dialektisessa liikkeessä suhteessa tavanomaisiin arkielämän käsitteisiin. Kaksoishermeneuttisessa kehässä tiedeyhteisössä kehitetyt deskriptiiviset termit ja niitä tukevat teoriat kiertävät aikanaan tiedeyhteisön sisäisestä jargonista arkielämän käyttöön, jossa niistä tulee edelleen tieteenalan teoreettisia ja käytännöllisiä tavoitteita legitimoivaa ja konstituoivaa aineistoa.¹⁶⁴ Tieteen alun perin luomat teoreettiset ja käsitteelliset järjestelmät vaikuttavat banalisoituessaan heijastusvaikutuksena edelleen siihen, miten tiede jatkossa kokee tutkimuskohteensa.¹⁶⁵ Kun otamme kaksoishermeneutiikan lisäksi huomioon Gadamerin hermeneutiikassaan korostaman historiallisen auktoriteettiaseman merkityksen tulkinnan yleisesti hyväksytylle oikeudellisuudelle¹⁶⁶, saamme käsityksen siitä, kuinka tiede omalta osaltaan luo, ei siis vain kuvaile, todellisuutta. Tieteestä tulee tällöin kriittisesti ja hermeneuttisesti kouliintuneessa tutkimuksessa itsessään osa tutkimuskohdetta. Kaksoishermeneuttisella analyysillä voidaan osoittaa, minkälaiset vaikeudet tutkimuksessa subjektin ja objektin nomologista ja objektivistista erottelua suosivat yhteiskuntatieteet kohtaavat.¹⁶⁷ Tutkielmassani tutkimuskohteena on myös suomalaiskansallisessa kontekstissa turvallisuuden teoriaa ja käytäntöä konstituoiva tiede, tai vähintään tieteellisesti motivoituneet ajatustraditiot, jo(i)ta tarkastelen tieteensosiologisesti ja -

---

¹⁶³ Bleicher 1983, 11; Giddens 1987, 18–20; Jalava & Relander, 2001. Steve Smithin mukaan kansainvälisen politiikan tieteenalan teoreettista keskustelua hallitsi 1990-luvulla nimenomaan metateoreettinen kiistely teorioiden ja todellisuuden suhteesta. Suhtautumisessa teorioihin todellisuutta *rakentavana* (constitutive) on tyypillinen metateoreettinen lähestymistapa useille feministisille, kriittisille ja jälkirakenteellisille teoriasuuntauksille. Sen sijaan *selittävät* (explanatory) teoriat, kuten neorealismi ja neomarxilaiset suuntauksukset, näkevät teorian ja todellisuuden olevan toisistaan erillään. (Smith 1997, 26–27.) Tämä lisäksi Smith jakaa edelleen konstitutiiviset teoriat epistemologialtaan foundationalistisiin (tietoväittämien keskinäistä arvoa voidaan arvioida joko pragmaattisin, dialektisin tai emansipatorisin kriteerein) ja antifoundationalistisiin (kaikki tietoväittämät ovat relativistisesti osoitettavissa vajaiksi ja täydentymättömiksi metanarratiiviksi) lähestymistapoihin (emt., 29). Tutkielmani edustaa tämän jaottelun mukaisesti konstitutiivista lähestymistapaa, jossa yhdistyy sekä foundationalistisia että antifoundationalistisia piirteitä (emansipaatio ja moraalinen kehitys ovat saavutettavissa, mutta ilman tarvetta tukeutua tyhjentäviin, historiattomiin narratiiveihin).

¹⁶⁴ Giddens 1987, 30–31.

¹⁶⁵ Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa todellisuuden ja teorian keskinäisen suhteen problematiikkaa osoittaa kysymys kylmän sodan ja sen teoreettisen vastinparin, realismin suhde. Rakensiko realistinen traditio kylmän sodan todellisuutta teorioillaan pelkän etäisen kuvailun ja selittämisen sijaan? (Booth 2007, 248.)

¹⁶⁶ Kusch 1986, 110.

¹⁶⁷ Bleicher 1983, 52. Tutkimuskohteen ja tutkijan nomologisen erottelun vastakohtaksi Bleicher tarjoaa Jürgen Habermasin kommunikatiivisesta teoriasta kehitettyä tieteen pragmaattis-poliittista identiteettiä, jossa tutkimuksen ja sitä ympäröivän yhteiskunnan vuorovaikutuksellinen suhde tunnustetaan ja sitä pyritään käyttämään hyväksi. Yhteiskunnan käytäntöön sidotut tarpeet saadaan esiin kommunikatiiviseen (tai dialogiseen) suhteeseen subjektin ja objektin välillä perustuvalla tieteellisellä lähestymistavalla, jossa tiede ei erota itseään sosiaalisesta maailmasta, mutta voi pitää siihen tiedon ennakkokäsityksiä tarkastelemalla kriittisen etäisyyden. (Emt., 6–7; katso myös Hankamäki 2003, 181.)

filosofisesti kaksoishermeneutiikan avulla. Näin hermeneuttisen kehän käsite voidaan ulottaa turvallisuuskokemusten tradition, sitä tukevan tieteenalan teoreettisten lähtökohtien sekä näistä seuraavan poliittisen käytännön muodostaman kokonaisuuden analysoimiseen.

Tutkielmani tutkimuskohteena oleva turvallisuuspolitiikka (käytäntö, teoria ja traditio) ja sen ontologiset sekä epistemologiset lähtökohdat löytyvät pääosin aineistoista, jotka ovat laadultaan joko puhuttua tai kirjoitettua tekstiä. Kieli ja teksti ovat täten tutkimuksessani keskeisessä asemassa¹⁶⁸. Elämismailman kielelliset käytännöt ovat niitä välineitä, joiden kautta tutkimuskohteenani oleva tieteellinen turvallisuustutkimus sekä traditionaalinen turvallisuuspolitiikka luovat osana inhimillistä ja yhteisöllistä toimintaa kaikki sen tueksi rakennettavat konventionaaliset piirteet. Hermeneuttisesti tietoinen tutkimus myöntää kielen – tekstin, puheen ja symboleiden – konstitutiivisen merkityksen. Gadamerin ja Heideggerin kumpaisenkin käyttämää kuuluisaa metaforaa soveltamalla voidaan sanoa, että kieli on koti¹⁶⁹, jossa myös turvallisuuden ontologiaa ja käytäntöä määrittelevien traditioiden ja tieteellisten jäsenysten täytyy liikkua. Omaa tulkintaani ohjaavat samat ymmärtämisen ontologiset perustekijät, jotka vaikuttavat myös tulkittavana olevan tekstin ja niissä esitettävien näkemysten muodostumisessa. Myös tämä tutkimus liikkuu ja tapahtuu välttämättä tässä samassa 'kielen kodissa'. Heidegger lisäksi tulkintatapahtumaan sitä ohjaavan ja rajoittavan ymmärtämisen horisontaalisuuden sekä tulkinnan varsinaista muotoutumista määrittävän ennakkonäkymän lisäksi myös kolmannen kielellisyyteen viittaavan elementin, esikäsitteellistämisen (*Vorgriff*).¹⁷⁰ Kuschin mukaan Heideggerin filosofiassa juuri kielellinen tulkinta edellyttää tulkintaa jäsentävää ratkaisua sitä ohjaavasta käsitteistöä. Käsitteistön valinta ratkaistaan ontologisella tasolla, jolloin tulkinnassa käytetään "[...] käsitteistöä tulkittavana olevasta tai se voi pakottaa sen käsitteisiin, jotka eivät sovi olevan olemistavalle".¹⁷¹ Toisin sanoen, on keskeistä huomioida myös käsitteiden merkitys analyysille: tulkintakohdetta voidaan hahmottaa sille luontaisten käsitejärjestelmien ja metaforien kautta.

---

¹⁶⁸ Tekstin lisäksi turvallisuuspolitiikkaa voidaan katsoa muotoiltavan myös esimerkiksi erilaisissa hallinnollisissa kulttuureissa, traditioissa ja puhutun tai kirjoitetun tekstin ulkopuolisissa merkkijärjestelmissä, kuten kansallisten symbolien välityksellä. Keskityn kuitenkin aineistossani pääasiassa puhuttuun tai kirjoitettuun tekstiin.

¹⁶⁹ Oesch 1994, 50. Heideggerille kieli oli tarkennetusti koti, jossa *olemisen* tuli liikkua (katso esimerkiksi Dillon ja Reid 2009, 21).

¹⁷⁰ Heidegger 2000, 193. Heidegger jäsentää hermeneuttista ymmärtämistä kolmen käsitteen kautta: Taustalla vaikuttaa aina tulkintaa ohjaava tai rajoittava, tulkitsijan maailmassa olemisesta johtuva ymmärtämisen horisontaalisuus, joka määrittelee tulkintatapahtumalle sen historiallisen tilanteen pohjan ja perustan (*Vorhabe* – mitä on hallussa; edellä hallussa oleva). Tämän lisäksi jokainen tulkinta nousee aina esille jostain jo edellä hallussa olevasta kokonaisuudesta (*Vorsicht* – se, mitä on jo näkyvillä; ennakkonäkymä). Lopulta tulkinta *käsittää* tai *käsitteistää* tulkittavan tapahtuman ja kohteen tietyllä tavalla (*Vorgriff* – etukäteen tartuttu; esikäsitteittäminen).

¹⁷¹ Heidegger teoksessa Kusch 1986, 90. Kuschin käännös poikkeaa jokseenkin Reijo Kupiaisen käännöksestä: "[t]ulkitseminen voi hankkia tavan käsittää tulkittava joko tästä olevasta itsestään tai pakottaa oleva käsityksiin, joita se

Turvallisuus, ja sen vastakohtana turvattomuus, ovat kansainvälisen politiikan tieteenalalla hyvin kiistanalaisia käsitteitä, eikä niille ole olemassa edelleenkään tiettyä, universaalisti hyväksyttyä staattista määritelmää.¹⁷² Turvallisuuspolitiikka ja sitä legitimoiva, kuvaileva tai kritisoiva teoria luo itseään poliittisen sijaintia ja mahdollistumista käsitteellisesti määrittävästä tutkimuksesta. Tämä määrittelykamppailu liittyy Walkerin mukaan lähtemättömästi vallankäyttöön, sillä käsitteen sisältöä muokataan ennen kaikkea hallinnollisilla tietoväittämällä.¹⁷³ Vaikka turvallisuutta on pidetty käsitteenä hyvin kiistanalaisena, ei se ole kuitenkaan tehnyt siitä merkityksetöntä käsitettä. Päinvastoin, siihen liittyy juuri tästä syystä huomattavia, määrittelykamppailun ilmentämiä mahdollisuuksia. Turvallisuus vaikuttaa määrittelemättömänakin konkreettisesti ihmisten elinympäristöön ja elinmahdollisuuksiin.

Turvallisuuden määritelmällinen sijainti, kysymys siitä, missä turvallisuutta luova politiikka mahdollistuu, koostuu lisäksi useista alakysymyksistä, jotka vaativat edelleen omaa käsitteellistä jäsenystään: ketkä tai mikä on turvallisuuden kohde (makrososiaalisesti tarkasteltuna esimerkiksi valtio, globaali ihmisyyhteisö, sukupuoli tai kulttuuri ja mikrososiaalisesti tarkasteltuna esimerkiksi yksilö tai perhe); kuka tai mikä kokee turvattomuutta; mitkä ovat turvallisuusuhkia (kapeasti vain sotilaallisen uhkat vai laajemmin myös ympäristöpoliittiset ja sosiaaliset uhkat?); miten turvallisuutta saavutetaan tai tuotetaan (esimerkiksi sotilaallisesti, taloudellisesti vai teknologisesti?); mitkä ovat turvallisuuden empiiriset tai teoreettiset 'mittarit' (millä menetelmillä turvallisuudesta tai turvattomuudesta ylipäätään saadaan tieteellisesti merkittävää tietoa?); kuinka syvä käsitys meillä on turvallisuudesta (kuvaiillaanko turvallisuudella sotatilan poissaoloa vai onko turvallisuus huomattavasti selviytymistä merkittävämpi olotila?) ja niin edelleen.¹⁷⁴ Kysymykset saavat lisäksi erilaisia vastauksia ja painotuksia riippuen vastaajan käyttämästä teoreettis-metodologisesta lähestymistavasta.

Kuten tutkimuksen alussa tutkimusongelman ja -kysymysten kohdalla esitin, pyrin tässä luvussa hahmottamani tutkimusmetodologian ja metateoreettisten lähtökohtien avulla vastamaan siihen, *miksi juuri tietyt tutkimuksessa paljastuvat turvallisuuteen liittyvät teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohdat ohjaavat suomalaiskansallista turvallisuuspolitiikkaa, traditiota ja teoriaa*. Tutkimukseni normatiivisella panoksella, jonka esittelemiseen siirryn tutkielmani seuraavassa luvussa kriittisen turvallisuustutkimuksen myötä, pyrin lisäksi jäsentämään myös sitä, *miten asioiden mahdollisesti tulisi*

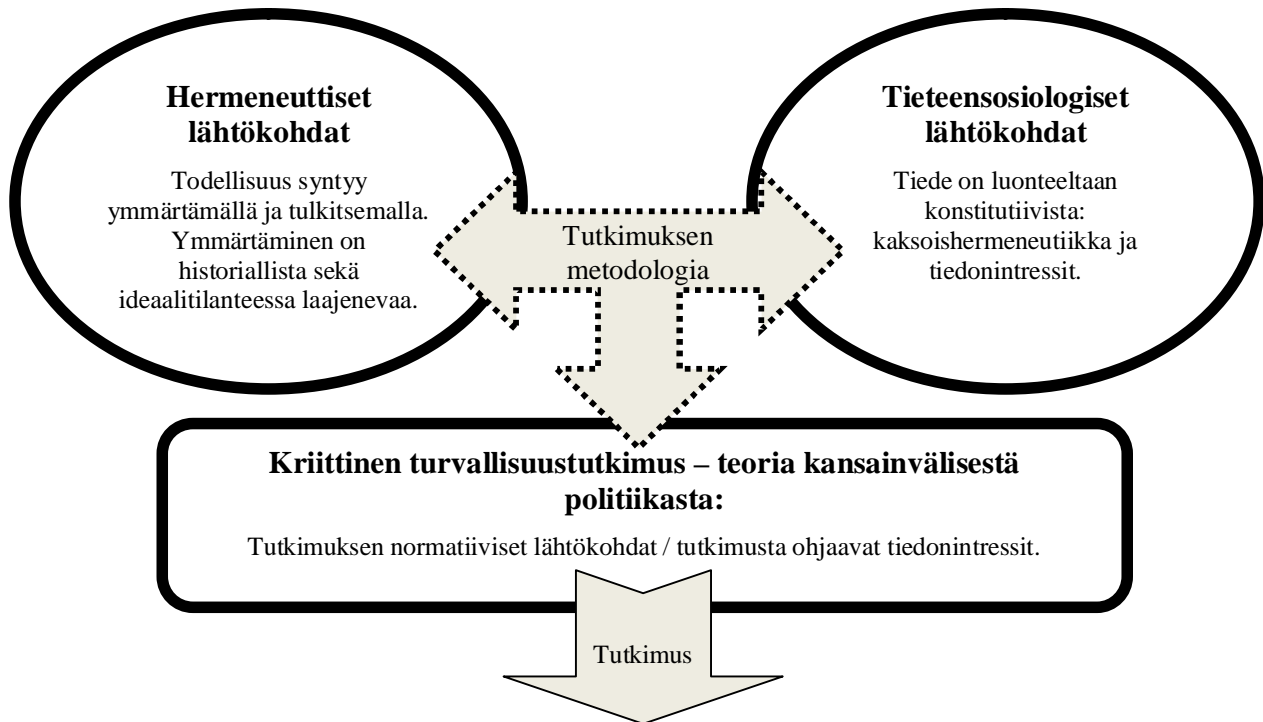
olemistapansa mukaisesti vastustaa (Heidegger 2000, 193)”. Katso myös Kupiaisen suomennokeeseen lisäämä alaviite Heideggerin käyttämien termien suomennoksesta (emt., 194 – alaviite 157.)

¹⁷² Williams & Krause 1997, ix; Smith 2005, 27–28; Booth 2007, 100; Williams 2008a, 1.

¹⁷³ Walker 1997, 61.

¹⁷⁴ Turvallisuuden käsitteen määritelmän problematiikasta katso esimerkiksi Niemelä 2000 ja kansainvälisen politiikan tutkimuksessa Laitinen 1999, 113–114.

olla, muistamalla samalla oman historiallisen, tiettyyn aikaan ja paikkaan sijoittuvan ymmärtämisen rajallisuuden – merkitysten tyhjentyttömyys asettaa omat välttämättömät seurauksensa tulkintatapahtumille. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kautta siirrän tähän saakka hahmottamani, lähinnä tutkimusta ohjaavia metateoreettisia ja metodologisia lähtökohdia avaavan tulkitsevan ja ymmärtävän lähestymistavan varsinaisen kansainvälisen politiikan teorian ja käytännön yhteyteen. Näin syntyy tutkimusasetelma – kokonaisuus, jolla varsinaista tutkimuskohdetta lopulta lähestyn:

Kuvio 1. Tutkimuksen metateoreettiset lähtökohdat

3. KRIITTINEN TURVALLISUUSTUTKIMUS JA TEORIA MAAILMAN TURVALLISUUDESTA

*Future historians will no doubt note, as one of the characteristics of our troubled times, the universal quest for security in which contemporary mankind is engaged. Who today is not discussing and aspiring to enhanced security?*¹⁷⁵

*Wherever such anarchic society has existed – and it has existed in most periods of known history on some level – there has arisen what may be called the “security dilemma” of men, or groups, or their leaders.*¹⁷⁶

*International politics, like all politics, is a struggle for Power. Whatever the ultimate aims of international politics, power is always the immediate aim. Statesmen and peoples may ultimately seek freedom, security, prosperity, or power itself [...] [b]ut whenever they strive to realize their goal by means of international politics, they do so by striving for power.*¹⁷⁷

Fyysinen turvallisuus on ihmisen yhteiskunnallisen ja henkilökohtaisen elämän perusedellytyksiä. Samalla tavalla turvallisuus – sen saavuttaminen ja toisaalta turvattomuuden minimoiminen – on pitkään kuulunut kansainvälisen politiikan oppialan teoreettisten ja empiiristen peruskysymysten ydinjoukkoon. Turvallisuus on läheisessä käytännöllisessä ja käsitteellisessä yhteydessä väkivaltaan, jota yksilöt, yhteisöt, kansat ja jopa koko ihmiskunta voivat kokea sekä somaattisesti (suora fyysinen väkivalta tai sen psykologinen tunteminen) että rakenteellisesti¹⁷⁸. Yksiselitteiseen käsitykseen turvallisuudesta ja sen merkityksestä ei tieteenalalla ole kuitenkaan koskaan päästy. Turvallisuus on käsitteenä pikemminkin kaihtanut pysyvyyttä ja monet tieteenalalla ovat olleet valmiita tuomitsemaan sen lähtemättömästi kiistanalaiseksi käsitteeksi (*essentially contested concept*). Turvallisuus on tämä näkemyksen mukaan sisäsyntyisesti tuomittu loputtoman kiistelyn kohteeksi, jossa kaikkien kannalta neutraalia ratkaisua, lopullista merkitystä, ei voida saavuttaa.¹⁷⁹ Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei turvallisuutta olisi pyritty määrittelemään tai että se olisi ollut poliittiselle vallalle käyttökeltoton käsite. Päinvastoin. Turvallisuuden problematiikka on koettu lähes historiattomana kansainvälisiä suhteita koettelevana kysymyksenä, kuten yllä olevat, toisen maailmansodan pölyjen vielä laskeutuessa esitetyt lainaukset osoittavat. Tällöin turvallisuutta alettiin myös kansainvälisen politiikan oppihistoriassa sitoa tiukasti

---

¹⁷⁵ Rappard 1946, 195.

¹⁷⁶ Herz 1950, 157.

¹⁷⁷ Morgenthau 2006 (1948), 29.

¹⁷⁸ Erottelu somaattisen ja rakenteellisen väkivallan välillä on keskeisessä osassa Johan Galtungin rakenteellisen väkivallan teoriassa sekä johtavana ajatuksena hänen 1960- ja 70-lukujen rauhantutkimusohjelmassa (Galtung 1969 ja 1971).

¹⁷⁹ Katso esimerkiksi Buzan 1983, 6/1991, 7; Smith 2005, 27–28; Fierke 2007, 33–34; Booth 2007, 100; Williams 2008, 1.

kiinni kansakuntien ja valtion muodostamaan poliittisuuden sijaintia määrittelevään ideaan, jonka turvallisuudesta kansainvälisessä politiikassa ollaan siitä asti oltu erityisen kiinnostuneita¹⁸⁰.

Vaikka turvallisuus on toistaiseksi kaihtanut lopullisia määritelmiä, ehti sille kylmän sodan kuluessa muodostua maailmanpolitiikassa vankka kiinnekohta. Kun valtioista oli tehty kansainvälisen turvallisuuden selkeä ja hegemoninen viittauskohde, kyettiin turvallisuuden problematiikassa keskittymään lähinnä turvallisuuden saavuttamiseksi tai ylläpitämiseksi varattuja *keinoja* punnitsevaan kiistelyyn. Esimerkiksi yllä olevien sitaattien taustalta löytyy kolme hyvin erilaista ratkaisuehdotusta. Kansainliiton kannattajana ja historioitsijana, talouspoliittisena tieteilijänä sekä diplomaattina tunnettu William Rappard jatkoi, tuolloin jo tieteenalan marginaaliin ajettuna, idealismiksi leimattua teoriaperinnettä, jossa turvallisuuden saavuttaminen oli sidottu yhteisöllisyyteen perustuviin rakenteisiin ja prosesseihin¹⁸¹. John Herz, turvallisuuskäsitteen kehittäjä, puolestaan satoi turvallisuuden turvallisuuskäsitteen prosessin hallitsemiseen, johon edellytykset löytyivät ihmisen lähtemättömän sosiaalisen luonteen ymmärtämisestä¹⁸². Hans Morgenthau sen sijaan näki turvallisuuden saavuttamisen edellytykset sidottuna ihmisluontoon kuuluvaan *a prioriin* pahuuteen, vallanhimoon. Tämä oli essentialistinen lähtökohta, jonka pohjalta *valtioiden* tuli ulko- ja turvallisuuspolitiikkansa järjestää.¹⁸³ Vasta kylmän sodan jälkeisenä aikana, supervaltojen väliselle tasapainoilulle perustuneen järjestelmän romahdettua, alettiin kansainvälisessä politiikassa kiistellä toden teolla myös turvallisuuskäsitteen sisällöstä sekä turvallisuuden viittauskohteesta. Kiistely siirtyi (takaisin) keinoja käsittelevistä kysymyksistä toiminnan taustalla vaikuttaviin sisällöllisiin ja poliittisiin kysymyksiin¹⁸⁴.

Kylmän sodan kaksinapaisen järjestelmän romahtaminen toimi kuitenkin lopulta vain sysäyksenä turvallisuustutkimuksen toiselle shokkiaallolle (1989–91)¹⁸⁵, sillä turvallisuustutkimuksen murroksen siemeniä oli kylvetty pitkään jo muun muassa rauhantutkimuksen piirissä¹⁸⁶. Lisäksi edellisessä luvussa esittämäni tieteenalan metateoreettisia rakenteita ravisutellut positivistien sekä jälkipositivistien välinen kiista tarjosi kriittiselle turvallisuustutkimukselle myös sen kaipaamat metateoreettiset lähtökohdat – perustan, jonka se tuli tarvitsemaan saadakseen myös tieteellistä ryhtiä sen valtavirtateorioille

¹⁸⁰ Williams ja Krause 1997, x.

¹⁸¹ Rappard 1946; Navari 2008, 34. Rappardin suhtautumisesta kansainliittoon katso esimerkiksi Rappard 1927 ja 1933.

¹⁸² Herz 1950, 157–158; Booth ja Wheeler 2008a, 24–25.

¹⁸³ Booth ja Wheeler 2008a, 24.

¹⁸⁴ Bill McSweeney onkin kyseenalaistanut Barry Buzanin kehittämän ajatuksen, jonka mukaan turvallisuus olisi ollut *aina* lähtemättömästi kiistanalainen käsite. McSweeney osoittaa, että turvallisuudesta on alettu toden teolla kiistelemään kansainvälisen politiikan tutkimuksessa vasta Buzanin huomion ja kylmän sodan järjestelmän romahtamisen jälkeen. (McSweeney teoksessa Booth 2007, 99.)

¹⁸⁵ Prins 1998, 795. Ensimmäinen shokkiaalto oli Rappardin, Herzin ja Morgenthauin lainauksistakin heijastuva toisen maailmansodan loppuminen ja sen seuraukset maailmanpolitiikalle (emt., 782–784).

¹⁸⁶ Booth 2007, 67. Booth viittaa ennen kaikkea Johan Galtungin työhön rakenteellisen väkivallan teorian parissa.

esittämänsä kritiikin tueksi. Kriittinen turvallisuustutkimus toi, hieman kärjistäen, ontologian ja politiikan takaisin turvallisuustutkimukseen. Tämä ajatus heijastuu kirkkaana Robert Coxin uraauurtavassa artikkelissa, jonka perusajatuksen mukaan jokaisen teorian taustalta löytyy vähintään implisiittinen ontologinen näkemys maailmasta – siitä, mistä todellisuus koostuu ja mihin osaan tätä todellisuutta tutkimuksessa sitoudutaan ja kohdistutaan. Teoriat ovat näin ollen olemassa aina jostain lähtökohdasta käsin muotoiltuja (ne eivät synny tyhjiössä) sekä edelleen jollekin tai joltain käyttötarkoitusta varten.¹⁸⁷ Nämä kansainvälisen politiikan kriittisen teorian sittemmin jo kanonisoidut lähtökohdat vaikuttavat edelleen myös kriittisen turvallisuustutkimuksen lähtökohdissa. Tämä on myös se lähtökohta ja ankkuri, johon tutkimukseni teoria-asetelmassa seuraavaksi esiteltävän kriittisen turvallisuustutkimuksen kohdalla tukeudun.

Tässä luvussa siirryn, tutkimuksen metodologiset ja metateoreettiset lähtökohdat sekä esittämäni turvallisuuden problematiikkaa pohtiva johdanto edelleen mielessä, hahmottamaan tutkimusasetelmani täydentävää kansainvälisen politiikan teoriaa, kriittistä turvallisuustutkimusta. Sidon sillä tutkimuksen, paitsi lähemmäksi varsinaista tutkimuskohdettani (kansallisen turvallisuuskäsityksen määrittelykamppailua), myös kansainvälisen politiikan turvallisuustutkimuksen traditioihin. Lähdän tässä työssä liikkeelle tarjoamalla yleiskatsauksen kriittisen turvallisuustutkimuksen sekä toisaalta muiden, tieteenalalla pitkään hallinneiden vaihtoehtoisten turvallisuusteorioiden suhteesta. Ensin, luvussa 3.1., peilaan kriittistä turvallisuustutkimusta siihen, mistä se eroaa ja mitä se ei ole – tilanteeseen ja episteemiseen kontekstiin, josta tämä ”turvallisuutta kriittisesti käsittelevän tiedon joukko”, kuten Ken Booth orientaatiota kuvailee, ponnisti liikkeelle¹⁸⁸. Tässä kriittisen turvallisuustutkimuksen teoreettisen lähestymistavan negatiivisen heuristiikan kehitysvaiheessa korostuu ennen kaikkea suhde edellä esittämään tieteenalan neljänteen metateoreettiseen ’debattiin’ sekä toisaalta vahva pyrkimys erottautua turvallisuustutkimuksen suuntaa kylmän sodan ajan määritelleestä strategisesta realismista ja sen käyttämästä valtiokeskeisestä käsitteistöä¹⁸⁹.

Tämän jälkeen, luvussa 3.2., esitän kriittisen turvallisuustutkimuksen teoreettisen orientaation positiivisen, rekonstruktivisen ulottuvuuden, jonka puitteissa turvallisuusteoriaa pyritään käsitteellisesti laajentamaan ja syventämään sekä tuomaan turvallisuuden teoria ja käsitteet strategisteilta takaisin poliittisten teorioiden piiriin. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kehityslinjojen kautta pääsen esittämään Walesin koulukunnaksi kutsutun turvallisuustutkimusorientaation (osa kriittisen turvallisuustutkimuksen

---

¹⁸⁷ Cox 1981, 128. Katso myös Cox 1992, 132 ja Booth 2007, 150.

¹⁸⁸ Booth 2007, 27 ja 29.

¹⁸⁹ Booth 1997, 106.

laajempaa liikehdintää 1990-luvulta eteenpäin) keskeisten vaikuttajien, Ken Boothin ja Richard Wyn Jonesin muotoileman maailman turvallisuusteorian, joka perustuu toisaalta kriittisen turvallisuustutkimuksen sekä toisaalta Boothin sittemmin emansipatoriseksi realismiksi kutsuman teoreettisen lähestymistavan yhdistelmälle. Lähestyn kriittisen turvallisuusteorian ja sen taustalla vaikuttavan ymmärtävän sekä tulkitsevan teoriaotteen avulla itse varsinaista tutkimuskohdetta, jonka analysoimiseksi tarvittavia keskeisiä teoreettisia välineitä pyrin kokoamaan tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen päättävässä alaluvussa (3.2.4.). Samassa yhteydessä täydentyy myös tutkimukseni teoreettis-metodologinen asetelma.

3.1. Kriittinen ja perinteinen turvallisuustutkimus

Turvallisuustutkimus kehittyi kansainvälisen politiikan tutkimuskentän haaraksi kylmän sodan alkuvaiheista eteenpäin. Sen angloamerikkalaisen realismin johtamaa valtavirtaa on sävyttänyt Gwyn Prinsin mukaan alusta alkaen toisaalta pyrkimys tutkimuksen objektivointiin ja tieteellistämiseen sekä toisaalta, edellisen tavoitteen skientististä ihannetta vastaan vaikuttaa mahdollisimman aktiivisesti empiiriseen todellisuuteen ja käytännön (turvallisuus)politiikan muotoon.¹⁹⁰ Laitinen esittää, että realismista on pyritty aina toisen maailmansodan päättymisestä saakka pelkistämään kansainvälisen politiikan tieteenalan tyyppiteoriaksi haluttu paradigmaattinen muutaman pohjatotuuden oppi. Richard Ashley huomauttaa kuitenkin, että eräät realistisen tradition keskeiset teokset ja teoriat, kuten Hans Morgenthau'n työ, ovat tosiasiallisesti huomattavasti tätä pelkistettyä mallia monisyisempiä, sisältäen hermeneuttisia ja jopa emansipatorisia elementtejä.¹⁹¹ Perinteinen poliittinen realismi ei ole moraaliton teoria, vaikka siinä ei nähdä positiivista rauhaa¹⁹² kansainvälisen politiikan vakauden ja edelleen ihmisen hyvän elämän toteutumisen kannalta otolliseksi tilanteeksi¹⁹³.

Kriittinen turvallisuustutkimus nousi esiin vastauksena kansainvälistä turvallisuusteoriaa kylmän sodan jälkimmäisellä puoliskolla hallinneelle strategiselle realismille. Haaste esitettiin pääsääntöisesti metateoreettisella tasolla, mutta sen keskeisenä syyttäjänä toimi strategisen realismin kyvyttömyys

---

¹⁹⁰ Prins 1998, 803. Prins (1998) esittää artikkelissaan turvallisuustutkimuksen kehittyneen toisen maailmansodan jälkeen neljän eri muutosvaiheen kautta.

¹⁹¹ Laitinen 1999, 47 (erityisesti alaviite 83) sekä Ashley 1981. Ashley erottelee artikkelissaan Jürgen Habermasin teorioiden pohjalta kaksi eri realismin muotoa, käytännöllisen (practical) ja teknisen (technical) realismin. *Käytännöllisessä* realismissa korostuu tradition varaan rakentuvan kognitiivisesti pätevän tiedon ja ymmärryksen intersubjektiivinen säilyttäminen hermeneuttisella lähestymistavalla. *Teknisessä* realismissa kognitiivisesti pätevään tietoon pyritään taas positivistisen tieteenihanteen mukaisesti muotoilemalla luonnontieteelle tyypillisiä objektiivisia lakeja, joilla pyritään teknisesti vahvistamaan teorian ulkopuolisen todellisuuden kontrolloimista. (ibid.)

¹⁹² Positiivisen rauhan käsite eroaa pelkkään sodan välittömän uhkan poissaoloon perustuvasta negatiivisen rauhan käsitteestä tarjoamalla kattavamman kuvan ihmisten turvallisuuteen vaikuttavista ongelmista. Käsite liittyy läheisesti Johan Galtungin rakenteellisen väkivallan teoriaan ja rauhantutkimuksen kehitykseen 1960-luvulla. (Booth 2007, 67.)

¹⁹³ Laitinen 1999, 48.

ennustaa kylmän sodan yllättävää loppumista sekä vastata jäykällä teoriaperinteillään sen raunioilta esiin nousseisiin uusiin turvallisuusuuhkiin ja samettivallankumouksien väkivallattomaan vaikutukseen.¹⁹⁴ 1980-luvun jälkipositivistisen käänteen sekä maailmanpoliittisten murrosvaiheiden jälkeen turvallisuustutkimuksen kenttään kasvoi moniulotteinen ja vivahteikas joukko teoreettisia lähestymistapoja. Eroja näiden välillä on löydettävissä sekä tutkimuskohteen lähestymisen metodologisia reunaehtoja määrittävistä kysymyksistä (mistä ja miten tutkimuksessa voidaan saavuttaa tietoa) sekä tutkimuksen ontologisista lähtökohdista (kenelle turvallisuus on olemassa, mistä se koostuu ja mikä sen aiheuttaa). Turvallisuustutkimuksen valtavirrassa olevan realistisen tradition edustajat ovatkin syyttäneet turvallisuustutkimuksen kriittisiä suuntauksia omaa naturalistisen tieteenihanteen määrittämää positivistista taustaansa vasten tieteenalan sisäisen kaaoksen aiheuttamisesta ja tutkimuksen kohteen (ja tutkimusongelman) laajentamisesta tiukan tieteellisen tiedonihanteen ulottumattomiin.¹⁹⁵ Realistien kritiikki haukkuu kuitenkin väärää puuta, sillä kriittinen turvallisuustutkimus ei alun perin edes pyrkinyt tarjoamaan järjestelmällistä *teoriaa* turvallisuudesta samassa merkityksessä kuin esimerkiksi neorealismi. Se on, kuten Booth toteaa, pikemminkin *turvallisuutta kriittisesti käsittelevän tiedon joukko*, jonka pohjalta varsinaista turvallisuusteoriaa voidaan kehittää ja reflektoida.¹⁹⁶

Kriittinen turvallisuustutkimus ei ollut ainoa turvallisuustutkimuksen muoto/orientaatio, joka nousi 1980-luvun taitteessa haastamaan tieteenalan valtavirtakäsityksiä. Esimerkiksi Steve Smith erottaa viisi perinteistä turvallisuustutkimusta haastamaan kehittynyttä orientaatiota: Kööpenhaminan koulukunnan, konstruktivistisen turvallisuustutkimuksen, kriittisen turvallisuustutkimuksen, feministisen turvallisuustutkimuksen sekä poststrukturalistisen turvallisuustutkimuksen¹⁹⁷. Paikoin nämä orientaatiot sisältävät toistensa kanssa päällekkäisiä piirteitä (esimerkiksi Kööpenhaminan koulukunnan ja konstruktivistisen turvallisuustutkimuksen sekä feministisen ja poststrukturalistisen turvallisuustutkimuksen kesken), mikä tekee selkeiden koulukuntarajojen seuraamisesta hankalaa ja osin tarpeetontakin. Lisäksi Smithin jaotteluun on lisättävä tutkimuksen teoriaosion kannalta keskeinen lisäys. Itse erotan Steve Smithin jo hahmottamia eroja seuraten Ken Boothin ja Richard Wyn Jonesin

---

¹⁹⁴ Booth 2005b, 7; Booth 2004, 5. Kuhnin ja Lakatosin tieteenfilosofiaa seuraten voidaan sanoa, että kriittinen turvallisuusteoretisointi nousi esiin osin sen vuoksi, että strategisen realismin muodostaman paradigman ydinhypoteesit, kuten vallan tasapainon rakenteen vakauttava vaikutus, ajautuivat kriisitilaan, eikä haasteen esittäneitä empiirisiä vastaesimerkkejä kyetty ohittamaan muuttamalla ydintä suojaavia apuoletuksia. Neorealistit, kuten Kenneth Waltz, ovat sittemmin pyrkineet pelastamaan neorealismien ydintä kylmän sodan jälkeistä maailmanpoliittista todellisuutta myötäilevillä *ad hoc* korjauksilla. Waltz on esimerkiksi yrittänyt ottaa huomioon demokraattisen rauhan teorian rakenteellisen anarkian hypoteesin yhteydessä (Linklater 1997, 247). Tämä on Vasquezin mukaan osoitus teoriasuuntauksen rappeutuvasta tilasta (Vasquez 1997, 231).

¹⁹⁵ Smith 2005, 44; Booth 2007, 30 ja 40–41. Katso myös myöhemmin luku 3.2.1. Vastaavaa kritiikkiä on hiljattain esitetty myös suomalaiskansallisessa turvallisuuskeskustelussa, johon palaan tarkemmin analyysiosiossa.

¹⁹⁶ Booth 2005d, 259–260; Booth 2007, 2 ja 29.

¹⁹⁷ Smith 2005, 32–51.

edustaman Walesin koulukunnan huomattavasti laajemmalle ja väljemmälle lähestymistavalle perustuvasta kriittisestä turvallisuustutkimuksesta. Keskityn ja tukeudun juuri Walesin koulukunnan¹⁹⁸ edustamaan turvallisuusteoriaan, joka edelleen pohjautuu kriittisen turvallisuustutkimuksen laajempaan tutkimusperinteeseen. Ennen Walesin koulukunnan kriittisen turvallisuusteorian esittelemistä (luvussa 3.3.) pitäydyn kuitenkin vielä kiinni laajemmassa kriittisen turvallisuustutkimuksen merkityksessä, koska tätä kautta on helpompi esittää se pohja, johon Walesin koulukunta oman, tarkennetun teoriansa lyö kiinni. Tässä kriittisen turvallisuustutkimuksen negatiivisen teorianmuodostuksen vaiheessa keskeisessä asemassa ovat ennen kaikkea kriittisen turvallisuustutkimuksen perinteiselle, realistiselle turvallisuustutkimukselle sekä jälkirakenteellisia, konstruktivistisia ja liberaaleja elementtejä yhdistävälle Kööpenhaminan koulukunnalle esittämä kritiikki.

3.1.1. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kritiikki realistisille turvallisuusorientaatioille

Valtio on perinteisen turvallisuustutkimuksen keskeisin tutkimusta ja turvallisuuden poliittista käytäntöä ohjaava idea. Paradigmaattisen tieteenihanteen mukaisesti perinteinen turvallisuustutkimus ottaa tutkimuksen taustalta löytyvät, kansainvälisen politiikan suvereeniksi perusyksiköksi nostetun valtion ympärille limittyvät epistemologiset ja ontologiset kysymykset ennalta annettuina.¹⁹⁹ Kriittisen turvallisuustutkimuksen terävin kritiikki kohdistuu juuri tähän realismiin pohjalta kehittyneeseen, kylmän sodan aikana muodostuneen strategisen realismin poliittis-ontologiseen ydinajatukseseen²⁰⁰. Poststrukturalistisen turvallisuustutkimuksen johtohahmoihin kuuluvan R.B.J. Walkerin mukaan valtio ei ole vain pelkästään *se* poliittinen instituutio, joka tuottaa käsityksemme turvallisuudesta tai turvattomuudesta. Se on lisäksi abstrakti käsite, jonka ontologia tarjoaa meille ainoan mahdollisen

---

¹⁹⁸ Walesin koulukunta kytkeytyy Aberyswythin yliopiston turvallisuustutkimuksen ympärille ja sen kaksi johtohahmoa ovat Ken Booth sekä Richard Wyn Jones. Wyn Jones ja Booth esittävät omat, ja samalla koulukuntansa keskeisimmät lähtökohdat teoksissaan *Security, Strategy, and Critical Theory* (Wyn Jones; 1999) sekä *Theory of World Security* (Booth; 2007). Huomattava yksityiskohta Walesin koulukunnan ja kriittisen turvallisuustutkimuksen yhteydestä on se, että Booth on toiminut molempien suuntausten alkuperäisenä nimeäjänä (Smith 2005, 41).

¹⁹⁹ Williams ja Krause 1995, ix; Krause ja Williams 1995, 39–40.

²⁰⁰ Strateginen realismi on angloamerikkalaisessa akateemisessa tutkimuksessa käytetty yleistermi turvallisuustutkimuksesta (Booth 1996, 334–335; Smith 2005, 40). Strategian tutkimus kuuluu sen sijaan selvemmin sotatieteiden alaan ja on täten rajattava tämän tutkimuksen ydinproblematiikan ulkopuolelle vaikka sillä olisi selkeitä yhteyksiä laajemman ja kansainvälisen politiikan kannalta perustavamman näkökulman omaavien realististen teorioiden kanssa. Suomessa strategian tutkimusta harjoitetaan angloamerikkalaiseen tapaan hyvin *policy*-orientoituneessa hengessä Maanpuolustuskorkeakoulussa, jonka ”[s]trategian laitoksen tutkimustoiminta palvelee opetuksen kehittämistä, puolustusvoimien pitkän aikavälin suunnittelua sekä puolustus- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa. (Maanpuolustuskorkeakoulu, <http://www.mpkk.fi/fi/tutkimus-opetus/> (luettu viimeksi 24.9.2009.)”

poliittisen elämänmuodon, jonka puitteissa voimme edes päästä käsitykseen siitä mitä turvallisuus tai turvattomuus kansainvälisissä suhteissa tarkoittaa, miten sitä voidaan tuottaa ja kenelle se kuuluu.²⁰¹

Walker vie kansainvälisen politiikan teoreettisia perusrakenteita ravisuttelevan kritiikkinsä hyvin pitkälle seuraamalla poststrukturalisteille tyypillistä sitoutumista vahvaan antifoundationalistiseen lähestymistapaan. Hän on valmis syyttämään kansainvälisen politiikan teorioita modernin poliittisen mielikuvituksen radikaalista pelkistämisestä. Luomillaan banaaleilla ulkopuoli/sisäpuoli²⁰² dikotomioillaan kansainväliset teoriat määrittelevät sen, mikä on ja ei ole poliittista kansainvälisessä politiikassa. Tässä kansainvälisen politiikan ytimessä sijaitsevassa

[...] reduktiivisessa strategiassa aika voidaan muuntaa tilaksi, historia rakenteeksi, pluralismi toivoksi universalismista. Epävarmuus puretaan, jolloin realismin historiallisten muotojen keskeiset oivallukset kestävät. Houkutus hetkessä paljastuvien eroavaisuuksien kumoamiseen voidaan näin ollen ymmärtää osana laajempaa hanketta paeta historiasta; ja politiikasta.²⁰³

Walkerin mukaan juuri kansallisvaltion ja kansallisen suvereniteetin tekeminen viralliseksi, modernin poliittisen elämän hallitsevaksi periaatteeksi tuottaa teoreettisen lähestymistavan, joka samalla reifioi ja väheksyy valtion suvereniteetin nimissä tehdyn politiikan eettis-poliittisia seurauksia: valtioiden rajojen pysyvyyden nimissä tuotetut rangaistusmekanismit, poissulkevat geopolittiset käytännöt, ulkomaalasiin kohdistuvat loukkaukset sekä väkivallan monopoliaseman itseoikeutettu legitimitteetti saavat poliittisen, lähes historiattomalta vaikuttavan oikeutuksensa valtion suvereniteetin historiallisesta ajatuksesta.²⁰⁴ Kaikki kriittisen turvallisuustutkimuksen nimissä 1990-luvulla kirjoittaneet eivät olleet valmiita menemään johtopäätöksissään aivan yhtä pitkälle. Esimerkiksi Mohammed Ayoob lähti liikkeelle ajatuksesta, jonka mukaan realistisen turvallisuusparadigman ”arvokkaat oivallukset” ja ”analyttisesti hyödyllinen selitysvoima” tulisi ottaa myös turvallisuutta rekonstruoivien lähestymistapojen lähtökohdaksi²⁰⁵. Käytännössä tämä tarkoitti valtiokeskeistä lähestymistapaa²⁰⁶, jonka tulisi kuitenkin

---

²⁰¹ Walker 1997, 68.

²⁰² Moderni kansallisvaltio luo todellisuutta pelkistävän kuvan inhimillisistä identiteeteistä, mikä pohjautuu historialliseen ihmisen subjektiviteetin sisä- ja ulkopuolisiin spatiaalisiin tiloihin jakavaan ajattelumaailmaan. Tämä luo eettisesti hierarkkisen jaottelun ihmisiin ja kansalasiin, joista jälkimmäinen, moraalisesti ylempi ryhmä on ainoa universaalien eettisten arvojen potentiaalinen kohde. (Walker 1993, 60–63 ja 169–175; Tickner 2005, 188–189.)

²⁰³ ”In the strategy of reduction, time can be turned into space, history turned into structure, pluralism turned into the hope for universalism. Ambivalence is cancelled, and the central insights of historical forms of realism is last. The temptation to abolish the moment of difference can thus be understood as part of a larger project of escaping from history; and from politics.” (Walker 1993, 12. Käännös minun.)

²⁰⁴ Walker 1993, 159–160.

²⁰⁵ Ayoob 1997, 121–122, 128 ja 138.

²⁰⁶ Ayoob kutsuu realismiaan termillä *Subaltern Realism*. Ayoobin hankalasti suomennettava termi perustuu oireellisen oloisesti sotilasarvojen hierarkiaa kuvailevaan terminologiaan ja se on käännettävissä ”alempiarvoiseksi” tai, Ayoobin realismiin sisältyviä normatiivisia tavoitteita ja lähtökohtia seuraten, ”alempiarvoisten” realismiksi (Katso emt., 1997, 141).

keskittyä heikkojen ja länsimaiden problematiikkaan juuttuneen valtavirtarealismin nimissä vaiennettujen (lue kolmannen maailman) valtioiden turvallisuusongelmiin²⁰⁷.

Kriittisen turvallisuustutkimuksen alkutaipaletta vahvasti leimannut realistiselle paradigmalle kohdistettu kritiikki sai hyvin moniulotteisia muotoja, jotka sijoittuvan kutakuinkin Walkerin ja Ayoobin esittämien ääripäiden varsin tilavaan välimaastoon. Steve Smith jopa toteaa, että kriittisen turvallisuustutkimuksen julkilausuttu strategisen realismin hylkääminen oli lopulta lähestulkoon ainoa asia, joka uutta orientaatiota yhdisti. Muista yhdistävistä, varsinaista kriittistä turvallisuusteoriaa edustavista lähtökohdista liike ei kyennyt pääsemään yhteisymmärrykseen, mistä kertoo jo Walkerin ja Ayoobin hyvin yhteismitattomilta vaikuttavien lähestymistapojen mahtuminen saman tutkimusohjelman perusteita hahmottavan kokoelmateoksen sisälle. Ken Booth kuitenkin muistuttaa, että realismille kohdistetulla kritiikillä on vahvat perusteet: jokaisen maailman turvallisuudesta kiinnostuneen tulee olla myös kiinnostunut realismista. Ei siksi, että se tarjoaisi totuuden, vaan siksi, että se on vaikutusvallallaan tehnyt meistä sellaisia kuin nyt olemme; ei siksi, että se olisi vanhentunut historiallinen reliikki, vaan päinvastoin juuri siksi, että se ei sitä vielääkään ole.²⁰⁸

Realismi on Boothin mukaan parhaiten ymmärrettävissä erilaisten ideoiden muodostamaksi perheeksi, sillä kuten kaikissa perheissä, on myös realistisen perheen sisällä erimielisyyksiä siitä, mihin tutkimuksen tulisi pohjautua ja keskittyä. Suurin realisteja jakava kysymys koskee valtioiden käyttäytymistä ohjaavien kausaalisten riippuvuustekijöiden luonteen tulkinnoista: Poliittisten realistien mukaan selitys valtioiden väliselle itsekkäälle käytökselle löytyy ihmisluonnosta. Neorealistit sen sijaan uskovat, että kilpailutilanteen tuottaa kansainvälinen rakenteellinen anarkia; rakenteelliset realistit ja yksikkötason selityksiin tukeutuvat neoklassiset realistit puolestaan kiistelevät siitä, kuinka puristinen tai pelkistetty realismin teoreettis-ontologisen perustan tulisi olla. Edelliset korostavat valtioiden ulkopuolisia rakenteellisia tekijöitä jälkimmäisten korostaessa lisäksi myös valtioiden sisäistä dynamiikkaa, ulkopoliittikan traditioita ja materiaalisia tekijöitä; osa realisteista korostaa poliittisen päätöksenteon syntyvän materialistisista ja mekanistisista tekijöistä (muun muassa rationaalisen valinnan teorioita soveltamalla) toisten korostaessa yksilöiden vapaaehtoisen ja tilannesidonnaisen käytöksen ja valintojen merkitystä.²⁰⁹

---

²⁰⁷ emt., 130.

²⁰⁸ Booth 2007, 32–33.

²⁰⁹ Booth 2007, 32; Smith 2005, 30–31. Esittämäni realistisen teoriaperinteen kuvaus ja jaottelu on vain alustava, enkä tutkimukseni luonteen, aiheen ja teoriapohjan laajuuden huomioon ottaen katso aiheelliseksi pureutua kansainvälisen politiikan realistiseen teoriaperinteeseen tätä syvemmin. Keskityn jatkossa ennen kaikkea turvallisuustutkimuksen realistisiin

Kriittisen turvallisuustutkimuksen, ja edelleen myös tämän tutkimuksen aineistoanalyysin kannalta keskeisimmät realismin sisäiset tulkintaerot löytyvät kuitenkin valtion sisäisille materiaalisille lähtökohdille ja sisäpoliittisille tulkinnoille enemmän painoarvoa antavien neoklassisten realistien sekä toisaalta valtion ulkoisia tekijöitä turvallisuuspolitiikan rakentumiselle korostavien rakenteellisten realistien väliltä. Rakenteelliset realistit voidaan edelleen jakaa kahteen tai jopa kolmeen ryhmään: *Offensiiviset realistit* näkevät valtioiden ajautuvan turvallisuuden tavoittelussaan väistämättä konfliktiin toisten valtioiden kanssa, riippumatta sisäpoliittisista valinnoista; *defensiiviset realistit* eivät puolestaan koe kansainvälisen rakenteellisen anarkian vaikutusta aivan yhtä fatalistisena, vaan uskovat turvallisuuden olevan saavutettavissa valtioiden väliseen tasapainoiluun perustuvalla politiikalla – turvallisuus ja valta eivät siis defensiivisten realistien mukaan ole täysin jakamattomia kansainvälisen järjestyksen piirteitä.²¹⁰ Näiden lisäksi Smith nostaa esiin vielä *sisäpolitiikan teorit* (*innenpolitik theories*), jotka korostavat valtioiden sisäistä poliittista määrittelykamppailua, taloudellisia ideologioita, sosioekonomista tilannetta sekä kansallisuonetta valtioiden turvallisuus- ja ulkopoliitiikan keskeisinä rakentavina elementteinä.²¹¹

Sekä offensiivisten että defensiivisten realistien turvallisuusajattelu perustuu vastaukselle turvallisuuskäsitteeseen, joka on Boothin ja Wheelerin mukaan turvallisuustutkimuksen perustavin ja olennaisin käsite²¹². Valtiot (tai muut turvallisuustoimijat) ajautuvat turvallisuuskäsitteeksi kutsuttuun tilanteeseen kaikkia ihmisten välisiä suhteita varjostavan *eksistentiaalisen ja ratkaisemattoman epävarmuuden* vuoksi²¹³. Kansainvälisessä politiikassa epävarmuus syntyy kahden toisiaan seuraavan strategisen ahdingon (*two-level strategic predicament*) vaiheiden tuloksena: Ensimmäisessä vaiheessa toimija A joutuu tekemään ratkaisemattoman ja eksistentiaalisen epävarmuuden tilassa tulkinnan

---

muotoihin, joita käsitellessä huomioidaan erityisesti näiden teorioiden taustalla vaikuttavat teorit poliittisesta ja politiikasta. Tärkeintä tässä vaiheessa on huomioida, että puhuttaessa realismista ei voida puhua teoreettisesti täysin homogeenisesta ajatustraditiosta. Realistisesta traditiosta ja sen vivahteista katso lisää esimerkiksi Linklater 1997, 242–245 ja Donnelly 2005.

²¹⁰ Sheehan 2005, 11; Smith 2005, 30–31; Donnelly 2005, 45; Booth ja Wheeler 2008a, 36–37. Booth ja Wheeler tarjoavat oivallisen esimerkin siitä, kuinka defensiiviset realistit ja offensiiviset realistit ovat päätyneet historiallisissa analyyseissään korostamaan hyvin erityyppisiä tekijöitä Jugoslavian hajoamisen jälkeen muodostuneiden konfliktien selittämiseen (Booth ja Wheeler 2008a, 73–78).

²¹¹ Smith 2005, 31. Neoklassisten systeemiteorioiden ja toisaalta sisäpolitiikan teorioiden välillä on löydettävissä myös paljon samankaltaisuuksia, mikä osoittaa koulukuntaerotteluiden sisältävän myös ajatustraditioita pelkistäviä ja eroja keinoitekoisestikin rakentavia piirteitä. Näin ollen niihin tulisi suhtautua, ei dogmaattisesti, vaan kriittis-reflektiivisesti tieteenalan tarjoamien vaihtoehtojen hahmottamisen perustana.

²¹² Turvallisuuskäsitteeseen (ja sen dynamiikan ymmärtäminen) on näin ollen Boothille ja Wheelerille esimerkiksi sotaa ja strategiaa huomattavasti keskeisempi käsite turvallisuustutkimuksessa (Booth ja Wheeler 2008b, 134).

²¹³ Booth ja Wheeler 2008a, 1 ja 2008b, 133–134. Turvallisuuskäsitteeseen johtava epävarmuus syntyy 1) modernin aseteknologiaan liittyvästä *monitulkintaisesta symbolismista*, minkä vuoksi maailmanpolitiikassa on käytännössä mahdotonta erottaa puhtaasti hyökkäys- ja puolustustarkoitukseen varattuja asejärjestelmiä ja/tai strategisia järjestelyitä; sekä 2) niin kutsutusta *toisen mielen ongelmasta*, jonka mukaan meillä ei ole koskaan täydellistä ymmärrystä siitä, miten toiset tulkitsevat meidät sekä siitä, miten toiset luulevat meidän tulkitsevan heidät (Booth ja Wheeler 2008a, 27–28 ja 42–45 sekä 2008b, 134–136).

muiden toimijoiden motiiveista, aikomuksista ja kyvyistä; toisessa vaiheessa toimija A:n joutuu edelleen tekemänsä tulkin pohjalta muodostamaan oma vastauksensa kehittyvään turvallisuuskonfliktin dilemmaan. Jos vastaus syntyy offensiivisen realismin mukaisesta katsannosta, on suuri vaara, että muodostuneeseen *strategiseen haasteeseen* kohdistettu vastaus luo edelleen vastareaktion, joka johtaa spiraalinomaiseen vastavuoroisen vihamielisyyden ja varustelukilpailun kierteseen, eli *turvallisuusparadoksin* syntymiseen²¹⁴. Vaikka turvallisuuskonfliktin dilemmaan on olemassa myös sen lieventämiseen (*mitigate*) sekä sen ylittämiseen (*transcend*) perustuvia lähestymistapoja²¹⁵, on fatalistiseen todellisuuskuvaan perustuva realismi edelleen sekä turvallisuusteoriaa että käytäntöä valtiolähtöisen tutkimusagendansa puitteissa hallitseva lähestymistapa²¹⁶.

Näin alustavasti hahmotetut realististen kansainvälisen politiikan lähestymistapojen piirteet ovat myös hyödyllisiä työkaluja, kun analyysivaiheessa tarkastelen suomalaiskansallista turvallisuuspolitiikkaa keskeisesti ohjaavia lähtökohtia. Palaankin realismien välisiin eroihin analyysiosiossa. Realististen lähestymistapojen erojen taustalta löytyy kuitenkin yksi, suuntauksia yhdistävä ja kriittisen turvallisuustutkimuksen kritiikin samalla kokoava ajatus: turvallisuuden absoluuttisena viittauskohteena pidetty valtio. Stephen Walt esittää vuonna 1992 julkaistussa (pahamaineisen) kuuluisassa, klassisen turvallisuustutkimuksen renessanssia hahmottavassa artikkelissaan realistisen agendan ja sille varatun menetelmävalikoiman hyvin selkeästi:

Turvallisuustutkimuksen keskeinen tutkimuskohde on helppoa osoittaa [...] se on sodan ilmiö. Turvallisuustutkimus olettaa, että *valtioiden välinen konflikti* on aina mahdollista ja että *sotilaallisen voiman* käytöllä on pitkäkantoisia vaikutuksia valtioille ja yhteiskunnille [ongelma, jota kriittinen turvallisuustutkimus ei jätä huomioimatta] [...] Turvallisuustutkimus voidaan määrittellä sotilaallisen voiman uhkan, käytön ja kontrollin tutkimukseksi [...] se tutkii olosuhteita, jotka tekevät voimankäytöstä todennäköisempää; tapaa, jolla voimankäyttö vaikuttaa yksilöihin, valtioihin, ja

²¹⁴ Booth ja Wheeler 2008a, 4–5 ja 2008b, 135. Booth ja Wheeler muistuttavat, että kansainvälisen politiikan tieteenalalla turvallisuuskonfliktin dilemman käsite on usein sekoitettu joko strategisen haasteen tai turvallisuusparadoksin käsitteisiin.

²¹⁵ Turvallisuuskonfliktin dilemma ei siis ole synonyymi turvallisuusparadoksille, sillä *a prioriin* turvallisuuskonfliktin dilemmaan on olemassa myös muita vähemmän konservatiivisia ja jopa emansipatorisia ratkaisuja. Näistä esimerkiksi rationalistiseen egoismiin perustuvat turvallisuusregiimiteoriat sekä englantilaisen koulukunnan ”maailmanyhteisö anarkiassa” -ajatus perustuvat lieventävään logiikkaan kun taas turvallisuusyhteisöajatus sekä Walesin koulukunnan myöhemmin tässä luvussa esiteltävä emansipatorinen realismi perustuvat turvallisuuskonfliktin dilemman ja eksistentialistisen epävarmuuden ylittämiseen pyrkivään todellisuuskuvaan (Katso näiden logiikkojen eroista esimerkiksi Booth ja Wheeler 2008b, 139–143).

²¹⁶ Realistis-strategistisessä viitekehyksessä turvallisuuskonfliktin dilemma perustuu fatalistiseen todellisuuskuvaan, jonka mukaan maailmanpolitiikkaa hallitseva jatkuvan epävarmuuden logiikka vaatii aina varautumaan pahimman varalle. Vaikka tietyn toimijan käytös kyettäisiin tulkitsemaan tietyssä ajassa ja paikassa rauhanomaiseksi, saattaa se esimerkiksi sisäpoliittisten muutosten seurauksena muuttua politiikkaansa tulevaisuudessa hyökkääväksi. Offensiiviset realistit vetoavatkin usein negatiivisen tulevaisuuskuvansa yhteydessä toisen mielen ongelmaan ja aseteknologian moniulotteiseen symbolismin perustellessaan omaa vastaustaan turvallisuuskonfliktin dilemmaan. (Booth ja Wheeler 2008a, 40–41 ja 77–78.) Kuten myöhemmin analyysivaiheessa huomataan, liittyy tämä problematiikkaa myös Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ydinongelmiin. Siinä missä offensiiviset realistit ratkaisevat tämän *tulevaisuuden epävarmuuden* panostamalla hyökkäyksellisiin strategioihin, saattaa defensiivinen realisti luottaa siihen, että se pystyy hetkellisesti myös viestittämään puolustuksellisista ja ei-hyökkäyksellisistä aikeistaan toisille toimijoille.

yhteiskuntiin; sekä tiettyjä poliittisia ratkaisuja, joita valtiot itselleen varaavat valmistellakseen, estääkseen tai osallistuakseen sotaan.²¹⁷

Turvallisuustutkimus etsii kumuloituvaa tietoa sotilasvoiman merkityksestä. Tieteenalan tulee seurata tieteellisen tutkimuksen yleisiä periaatteita saavuttaakseen sitä: termien harkittua ja johdonmukaista käyttöä, keskeisten termien puolueetonta mittaamista ja teoreettisten sekä empiiristen väittämien julkista dokumentointia.²¹⁸

Waltin määritelmistä on selkeästi löydettävissä johtoajatus, jonka taustalla vaikuttavien teoreettisten aukkojen ympärille kriittinen turvallisuustutkimus vastakritiikkinsä rakentaa. Tämän kritiikin keskeiset elementit voidaan jakaa metateoreettiseen ja käytännöllis-teoreettiseen osaan.

Metateoreettinen kritiikki: *Realismi ei ole metodologisesti realistinen teoria.* Se ei ota analyysissään (sen selittävästä ja naturalistisesta tutkimusotteestaan huolimatta) huomioon isoa osaa maailmanpolitiikan arkipäivässä vaikuttavista ongelmista ja dynamiikoista – se uhraa tarkastelutavan rikkauden selittävään metodologiaan pohjautuvan tehokkuuden nimissä, mikä tekee realismin agendasta hyvin kapean²¹⁹. *Realismi on tieteellisesti harhaanjohtava termi.* Tieteellisessä merkityksessä, johon realismi on aina Immanuel Kantin transsendentaalisesta, ihmisen havainnot ja havaintojen ulkopuolisen todellisuuden erotelleesta filosofiasta asti kytketty, on hyvin vähän yhteistä kansainvälisen politiikan realistisen tradition kanssa. Tämän sijaan realismi on hyvin idealistinen muutaman pohjatotuuden oppi, jossa oletetaan maailman olevan aistittavissa meille sellaisena kuin realistit itse sen objektiivoin todellisuuskuvansa kautta kokevat.²²⁰ *Realismi on akateemisesti hyvin jäykkä ja itsepäinen teoria.* Metateoreettisesta selektiivisyydestään johtuen realismi on ollut historiallisesti hyvin haluton huomioimaan sille tieteenalan sisällä esitettyä kritiikkiä ja vaihtoehtoja, kuten rauhantutkimusta kylmän sodan aikana ja kriittistä turvallisuustutkimusta kylmän sodan jälkeen.²²¹ Vasquezin mukaan realistien ja neorealistien tulisikin vihdoinkin määritellä minkä tyyppisiä todisteita he teoriansa hylkäämiseksi hyväksyvät, jotta heidän teoriansa voisi ylipäättään ottaa tieteenfilosofisessa mielessä vakavasti²²².

---

²¹⁷ The main focus of security studies is easy to identify [...], it is the phenomenon of war. Security studies assumes that conflict between states is always a possibility and that the use of military force has far-reaching effects on states and societies. [...] Security studies may be defined as the study of the threat, use, and control of military force. [...] it explores the conditions that make the use of force more likely, the way that the use of force affects individuals, states, and societies, and the specific policies that states adopt in order to prepare for, prevent, or engage in war. (Walt 1992, 212. Käännös ja korostukset minun).

²¹⁸ Security Studies seeks cumulative knowledge about the role of military force. To obtain it, the field must follow the standard canons of scientific research: careful and consistent use of terms, unbiased measurement of critical concepts, and public documentation of theoretical and empirical claims. (Emt., 222. Käännös ja korostus minun).

²¹⁹ Linklater 1996, 279 ja 2001, 25–26; Wyn Jones 1999, 100; Booth 1991c, 17; Booth 2005, 5–7.

²²⁰ Booth 2005, 6.

²²¹ Emt., 8.

²²² Vasquez 1997, 235.

Käytännöllis-teoreettinen kritiikki: *Realismi on staattinen teoria*. Sillä ei ole käsitystä tulevaisuudesta, kehityksestä tai ihmiskunnan oppimisesta, sillä se perustuu ahistorialliselle käsitykselle ”ikuisesta nykyhetkestä”, jonka keskeisenä piirteenä nähdään joko rakenteellinen anarkia tai langennut ihmisluonto sekä toimijana valtio. Wyn Jones on kuvaillut tämän yhdistelmän johtavan valtiojohtoisuuden (*statism*) tutkimuksen lähtökohdaksi itsestään selvänä ottavaksi tautologiaksi.²²³ *Realismi ei kestä käytännön tarkastelua*. Realistiset teoriat eivät tarjoa todellisia eväitä maailman turvallisuuden lisäämiseksi, sillä ne eivät lähtökohtaisesti huomioi sosiaalisesta, taloudellisesta, sukupuolittuneista käytännöistä tai esimerkiksi ilmastokaaoksesta koituvaa turvattomuutta. Lisäksi realistit eivät ole kyenneet tarjoamaan selkeää tai edes yksimielistä ohjeistusta sen teorian kannalta keskeisiksi katsottaviin turvallisuusongelmiin, kuten ydinaseiden luomiin ongelmiin.²²⁴ Ja lopulta, *realismi on eettisesti kestävä valinta kohtaamaan globaalin maailman inhimilliset tarpeet*. Se asettaa luomansa ”kylmän hirviön”, valtion, kuten Booth Nietzscheä seuraten kuvailee, edelleen kansainvälisen politiikan teorian ja käytännön keskiöön, mikä heikentää ihmiskunnan mahdollisuuksia kohdata (jälkimodernin ja jälkivaltioillisen) globaalin ajan koko ihmiskuntaa koskevia turvallisuusuhkia. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa ympäristökaaosta, pakolaisongelmia, kansainvälistä asekauppaa ja sukupuolittunutta väkivaltaa pyritään hallitsemaan kylmän sodan aikaiseen todellisuuteen kuuluvilla, kansalliseen intressiin ja valtiosuvereniteettiin perustuvilla asejärjestelmillä – ei näille ongelmille ja niiden taustalla vaikuttaville poliittisille tekijöille avoimilla keinoilla.²²⁵

3.1.2. Kriittisen turvallisuustutkimuksen suhde konstruktivistisiin turvallisuusorientaatioihin ja Kööpenhaminan koulukuntaan

Kriittisen turvallisuustutkimuksen kehittymisen ja sen keskeisten ajatusten muotoutumisen taustalla vaikuttaa ennen kaikkea sen tekemä jyrkkä ja kriittinen pesäero suhteessa tieteenalan valtavirrassa oleviin ’realistisiin’ lähestymistapoihin. Kriittisen turvallisuustutkimuksen piirissä ollaan kuitenkin edelleen erimielisiä siitä, mihin asti pelkkä dekonstrukttiivinen uudelleenkäsitteellistäminen riittää sekä

---

²²³ Wyn Jones 1999, 95. Katso myös Booth 1991d, 339 ja Booth 2005, 6. Realistien tautologinen argumentti ottaa valtion kansainvälisten suhteiden tutkimuksen keskiöön siksi, että kansainväliset suhteet koostuvat ennen kaikkea valtioiden välisestä kanssakäymisestä. Näin ollen tutkimusta ohjaavat motiivit kulkevat ikään kuin kehässä: tutkimuskohde toistetaan tutkimuksessa ilman, että siihen varsinaisesti lisätään mitään uutta. Esittämästään kriittistä huolimatta myös kriittinen turvallisuustutkimus ottaa valtion muodostaman ongelman tosissaan – jopa laajemmin ja kuten tulemme huomaamaan, syvemmin kuin realismi. Kriittinen turvallisuustutkimus ei sen sijaan sijoita valtiota tutkimusta ohjaavaksi lähtökohdaksi. Valtio ja sen varassa toimiva turvallisuuden ja väkivallan koneisto on kriittiselle turvallisuustutkimukselle tutkimusongelma, ei lähtökohta, jonka toimintaedellytyksiä pyritään parantamaan ongelmanratkaisuteorioilla.

²²⁴ Booth 2005, 7.

²²⁵ Booth 2005, 7–8; Wyn Jones 199, 99. Tämän kritiikin tarkoituksena ei ole väittää, että realismi olisi amoraalinen teoria, sillä, kuten Booth sanoo, jokainen kansainvälisen politiikan teoria on ulottuvuuksiltaan ainakin jossain määrin eettinen. Kritiikki sen sijaan kiinnittää huomion siihen, että realismi on eettisiltä lähtökohdiltaan kestävä teoria, jos sitä tarkastellaan suhteessa maailman turvallisuuteen. (Booth 2007, 35, erityisesti alaviite 79.)

kuinka pitkälle puolestaan rekonstrukttiivisen, uuden teoreettisen lähestymistavan muotoilun tulisi yltää. Esimerkiksi kriittisen turvallisuustutkimuksen ensimmäisiä, varsin moniulotteisia askelmia käsittelevän kokoelmateoksen (*Critical Security Studies. Cases and Concepts*, 1997) toimittaneet Michael C. Williams ja Keith Krause pelkäsivät kirjoittamassaan johdantoluvussaan liiallisen kritiikin vievän uudet lähestymistavat tieteenalalle relevantiksi tunnustetusta asemasta tieteenalan katoavaan marginaaliin – positiivisesta erilaisuudesta kohti negatiivista toiseutta.²²⁶ Kaikkia Williamsin ja Krausen ehdottama ”valtioinstituution ymmärtäminen” (sen tyrmäämisen ja hylkäämisen sijaan) ei tyydyttänyt. Samaisessa volyymissä esiintyneet R. B. J. Walker, Simon Dalby ja Ken Booth, esimerkiksi, erosivatkin lähestymistavoiltaan (poststrukturalismi, feminismi ja kriittinen teoria järjestyksessään) jo tässä vaiheessa Williamsin ja Krausen edustamasta selvästi pehmeämmästä ja *kuvailevammasta* tutkimusotteesta.²²⁷

Kriittisen turvallisuustutkimuksen jakautuminen kuvaileviin ja kriittis-reflektiivisiin lähestymistapoihin vahvistui 1990-luvun loppupuolelle tultaessa. Jakolinjat eivät tässäkään kohdin ole yksiselitteisiä tai pitäviä, mutta vähintään siinä mielessä todellisia, että ne vaikuttavat keskeisesti turvallisuustutkimuksen omakuvaan ja lähtökohtiin. Havaintoa tukee useiden turvallisuustutkimuksen peruskysymyksiä ja teoreettisia suuntauksia esittelevien kokoelmateoksien, monografioiden ja oppikirjojen edelleen toistamat turvallisuuskoulukuntajao²²⁸. Eräs kriittisen turvallisuustutkimuksen ja Walesin koulukunnan kannalta keskeinen kilpaileva koulukuntajako alkoi muodostua jo osin ennen varsinaista kriittisen turvallisuustutkimuksen ohjelman syntymistä. Tämä valtavirtaorientaatioille kriittisten lähestymistapojen sisäinen kiista tiivistyy sekä realistisia että konstruktivistisia elementtejä sisältävän Kööpenhaminan koulukunnan ja Walesin koulukunnan välisiin eroihin. Kööpenhaminan koulukunnan lisäksi tähän kiistaan voidaan laskea osittain myös tiettyjä kansainvälisen politiikan tieteenalalle 1990-luvulla vauhdilla nousseita konstruktivismista ammentavia lähestymistapoja, jotka eivät kuitenkaan ole pyrkineet vastaavanlaiseen turvallisuusteorian muotoiluun, kuin mihin Kööpenhaminan koulukunta omassa turvallisuustutkimuksessaan lopulta päätyi²²⁹.

---

²²⁶ Williams ja Krause 1997, xiii–xvi; Katso myös Krause ja Williams 1997.

²²⁷ Katso kriittisen turvallisuustutkimuksen alkutaipaleiden näkemyseroista esimerkiksi Smith 2005, 40–41.

²²⁸ Oivallisen esimerkin tarjoaa Paul D. Williamsin toimittama turvallisuustutkimuksen teoriasuuntauksia esittelevä kokoelmateos (*Security Studies: An Introduction*, 2008), joka tarjoaa kattavan kuvan turvallisuustutkimuksesta, sisältäen artikkelit myös turvallisuustutkimuksen perinteisistä lähestymistavoista (katso esimerkiksi Williams 2008a, 2–5). Toisaalta alalla on myös mainittuja kriittisiä lähestymistapoja repiviä koulukuntaeroja selvemmin syntetisoivia lähestymistapoja, josta Karin Fierke (2007) tarjoaa oivallisen esimerkin (Hansen 2008, 652–653). Lisäksi oppialan ’ajatusmarkkinoilla’ on edelleen tarjolla myös turvallisuustutkimusta esittäviä teoksia, jotka eivät sisällytä esityksiinsä valtavirtakäsityksen ulkopuolisia lähestymistapoja (katso esimerkiksi Kolodziej 2005 ja hänelle Boothin (2007, 29) kohdistama kritiikki).

²²⁹ Katso esimerkiksi McDonald 2008.

Kööpenhaminan turvallisuuskoulukunnan alkutaipaleita leimasi Barry Buzanin uusrealistinen lähestymistapa. Se perustui edelleen vahvasti valtiokeskeiseen turvallisuusajatteluun, mutta Buzanin sittemmin tieteenalan kehittymisen kannalta hyvin merkittävä uudistus oli perinteisen realistisen lähestymistavan vastainen, turvallisuusagendan laajentamiseksi kutsuttu liike. Hän määritteli, kenties ensimmäistä kertaa realistisessa viitekehyksessä, myös laajemmat poliittiset, taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ekologiset turvallisuusuhkat merkitykseltään tavanomaisen sotilaallisen turvallisuuskäsityksen rinnalle.²³⁰ Turvallisuus oli Buzanin mielestä alikehittynyt käsite. Sitä tuli miettiä uudestaan, mutta edelleen valtiolähtöisestä näkökulmasta²³¹. Vuoden 1989 jälkeisen ajan mukanaan tuomat muutokset vaikuttivat kuitenkin ratkaisevasti myös Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusagendaan. Muutospaineet olivat osittain havaittavissa jo Buzanin *People, States and Fear* teoksen toisessa, uudistetussa laitoksessa (1991)²³², mutta ne saivat todellisen muotonsa vasta identiteetin, yhteisöllisen turvallisuuden (*societal security*) ja konstruktivistisen otteen koulukunnan tutkimusagendalle tuoneen Ole Waeverin turvallistamisteorian (*securitization*) myötä. Turvallistamisteoriassaan Waever näki turvallisuuden rakentuvan diskursiivisesti uhkakuvia muodostavien puheaktien kautta – turvallisuus on siis konstruktivistien, kuten Waeverin mukaan sosiaalisesti konstruoitu käsite.²³³ Waeverin mukaan turvallisuus ei ole puheessa objektiivinen kuvaus, johonkin todelliseen ja pysyvään viittaava kielellä sijaitseva merkki (*sign*). Sen sijaan turvallisuuden määritelmä, turvallistamisakti, tapahtuu ja syntyy vain puheessa itsessään.²³⁴

Waeverin mukaan puheaktiteoreettinen käänne tulisi samalla muuttamaan myös koko turvallisuustutkimuksen merkityksen, kohteen ja lähestymistavan:

[T]urvallisuustutkimuksen' päähuomion tulisi kiinnittyä turvallistamisen ja tämän purkamisen prosesseihin: siihen koska, miksi ja miten *eliitit* leimaavat asiat ja kehityssuunnat 'turvallisuus'ongelmiksi; koska, miksi ja miten he onnistuvat tai epäonnistuvat tällaisissa pyrkimyksissä; mitä muut ryhmät tekevät pyrkiessään vaikuttamaan turvallistamisagendaan; ja siihen,

---

²³⁰ Buzan 1983, 75–83.

²³¹ emt., 3. Buzan pyrki huomioimaan myös yksilöt ja ei-valtiolliset yhteisöt, mutta vain toissijaisesti. Buzan toisti kuitenkin useiden aikalaistensa jakaman käsityksen siitä, että turvallisuus on lähtemättömästi kiistanalainen termi (emt., 10).

²³² Buzan 1991a, xiii. Katso myös Buzan 1991b, 35–36, jossa hän implisiittisesti kritisoi etnosentristä ja kansallisvaltiokeskeistä turvallisuustutkimusta liian yksipuoliseksi. Wyn Jones (1999, 112–113 ja 117) osoittaa kuitenkin, että Buzanin varhainen, lähestymistavaltaan positivistiseen epistemologiaan nojannut työ keskittyi käsitteellisesti sen otsikossa sijainneesta yksilökeskeisestä (*People, states and fear*) lupauksestaan huolimatta vahvasti turvallisuusongelmien ytimessä painivaksi nähdyn valtiointituutin ympärille. Toisaalta Buzanin lähestymistapa oli vuonna 1983 osin jopa hyvin radikaali – aikana, joka muistetaan Ronald Reaganin neuvostoliittoa provosoineesta ”evil empire” -puheesta, Neuvostoliiton tuhoamasta eteläkorealaisesta Boeing-siviililentokoneesta sekä näiden tapahtumien ympärillä eskaloituneesta vastavuoroisesta epäilyksen ja asevarustelukierteen ajasta. (Wyn Jones 1999, 105; Booth ja Wheeler 2008a, 51–54 ja 65–67.)

²³³ Lipschutz 1995, 10. Waeverin teoria pohjautui John Austinin ja John Searlen puheaktiteorioihin (McDonald 2007, 69).

²³⁴ Waever 1995, 55.

miten me voimme keskittyä pitämään asioita *pois* turvallisuusagendalta tai jopa *purkaa* jo turvallistettuja asioita?²³⁵

Waeverin mukaan turvallisuus, josta akateemisen turvallisuustutkimuksen tulisi olla kiinnostunut, sijaitsee läpikotaisesti puheessa (mukaan lukien kirjoitettu teksti). Essentialistista turvallisuuden viittauskohdetta ei ihmisten käyttämän merkkijärjestelmän ulkopuolelta löydy.²³⁶ Näin ollen turvallisuustutkijoiden ei tule itse keksiä uusia turvallisuuden määritelmiä tai sitä tavoittelevia rakenteita. Tutkijat ovat oikeutettuja puhumaan laajennetusta turvallisuuskäsityksestä vain ja ainoastaan, jos turvallisuusasiantuntijat ja poliitikot ovat puheissaan tällaiseen turvallistamisaktiin päätyneet. Turvallisuustutkijoiden tulee tämän jälkeen selvittää miksi näin on tapahtunut ja luoda olosuhteita, jossa normaalia rutiinipolitiikkaa on häiritsemässä mahdollisimman vähän politiikan ongelmatilannetta ilmentäviä turvallisuuspuheita.²³⁷ Latentit ja poliittisen eliitin (tahattomasti tai tahallisesti) tiedostamattomat turvallisuusongelmat eivät ole näin muodostuneessa Kööpenhaminan konstruktivistisessä käänteessä turvallisuustutkimuksen kannalta mielekkäitä tutkimuskohteita.

Kööpenhaminan koulukunta kuitenkin erosi useista tieteenalan neljännen debatin aikana esiin työntyneistä konstruktivisteista siinä, että he pyrkivät luomaan suhteellisen määrätietoisien ja sisäisesti eheän turvallisuustutkimusohjelman²³⁸. Siinä missä konstruktivismi – sen useissa eri muodoissa ja variaatioissa²³⁹ – perustui pääosin metateoreettiseen käsitykseen ihmisen sosiaalisesta luonteesta sekä ideoiden ja normien merkityksen korostamisesta, pyrki Kööpenhaminan koulukunta Buzanin objektivistisellä epistemologiallaan viitoittamaa tietä seuraten huomattavasti tarkempaan lähestymistapaan. Buzanin varhaisen turvallisuustutkimuksen ytimessä vaikutti relativismin ja merkitysfinitismin sekä toisaalta tutkimuksen lähtökohtia ohjaavan positivistisen epistemologian tieteellisesti kestävämmältä vaikuttava yhdistelmä: turvallisuus oli hänelle toisaalta ”lähtemättömästi kiistanalainen käsite”, mutta turvallisuustutkimuksen tuli silti lähteä liikkeelle valtiokeskeisyydestä sekä perustua objektiivisuutta korostaville naturalistisille tieteenihanteille.²⁴⁰ Vaikka Kööpenhaminan koulukunta siirtyikin turvallisuustutkimuksessa valtiokeskeisyydestä korostamaan alueellisten

---

²³⁵ [M]ajor focus of ‘security studies’ should be the process of securitization and de-securitization: When, why and how elites label issues and developments as ‘security’ problems; when, why and how they succeed and fail in such endeavors; what attempts are made by other groups to put securitization on the agenda; and whether we can point to efforts to keep issues off the security agenda, or even to de-securitize issues that have become securitized? (Waever 1995, 57–58. Käännös ja korostukset minun.)

²³⁶ McDonald 2008, 568.

²³⁷ McDonald 2007, 64; Wyn Jones 1999, 108.

²³⁸ Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuustutkimusohjelman keskeiset linjat määriteltiin Buzanin, Waeverin ja Jaap de Wilden vuonna 1998 yhdessä kirjoittamassa teoksessa *Security: A New Framework for Analysis*.

²³⁹ Katso konstruktivistisen kansainvälisen politiikan teoriaperinteen sisäisistä eroista esimerkiksi Reus-Smit 2005, 194–205 sekä turvallisuustutkimuksen yhteydessä McDonald 2007, 60–67; Booth ja Wheeler 2008a, 93–96.

²⁴⁰ Wyn Jones 1999, 104 ja 113.

turvallisuuskompleksien puitteissa tapahtuvia turvallistamisakteja²⁴¹, perustui sen lähestymistapa edelleen tieteellisesti objektiivivaan ja kuvailevaan tutkimusotteeseen, jonka perustana oli turvallistamisteoria ja metateoreettisesti konstruktivismia, positivismia ja jälkirakenteellisia kieliteorioita yhdistelevä lähestymistapa²⁴².

Vaikka konstruktivistinen turvallisuustutkimus ja sen Kööpenhaminan koulukunnan myötä tunnetuksi tullut turvallistamisteoreettinen muoto kulkivat sekä teoreettisesti että metodologisesti hyvin pitkän matkan Buzanin 1980-luvun työstä, jätti se kuitenkin jälkeensä enemmän avoimia kysymyksiä ja kritiikin siemeniä kuin vastauksia. Keskeinen Kööpenhaminan koulukunnalle esitetty kritiikki liittyy laajempaan tieteenalan neljännen debatin metateoreettiseen ulottuvuuteen, jossa keskittien kulkijoiksi leimautuneet konstruktivistit ja toisaalta radikaalimman ja progressiivisemmän teoriaotteen valinneet jälkistrukturalistit sekä kriittisen teorian edustajat kohtasivat. Kriittisen turvallisuustutkimuksen piirissä on huomattu, että diskursiivisuuteen ja kielen performatiivisuuteen keskittynyt Kööpenhaminan koulukunta tekee itse tutkimuksensa epistemologisia ja ontologisia periaatteita vastaisen liikkeen: se luo itse kapealla viitekehysellään diskurssin turvallisuudesta sen muodostumisen taustalla vaikuttavista poliittisista teorioista, historiallisista tilanteista ja kulttuurieroista erillisenä entiteettinä²⁴³.

Turvallisuustutkimuksen redusoiminen puhtaasti puheaktiteorian kautta tavoiteltavaksi ilmiöksi laiminlyö ison osan empiiristä todellisuutta ja tekee lopulta turvallisuuden käsitteellisesti riippuvaiseksi sitä määrittelevästä tutkimuksesta. Esimerkiksi ilmastokaaoksen luomaan turvallisuushkaan johtaneet tekijät ja niitä tukeneet poliittiset käytännöt ovat epäilemättä olleet olemassa ja todellisia jo ennen niiden kielessä ja puheessa tapahtunutta performatiivista 'turvallistamista'. Iso syy ympäristökaaoksen ja esimerkiksi pakolaisuuden tuottamista turvallisuusongelmista (sekä pakolaisille itselleen että laajemmin yhteisöille) johtuu nimenomaan siitä, että poliittiset toimijat – turvallisuuseliitit – laiminlyövät puheissaan valtiointituutille perinteisesti vieraita turvallisuushkia. Tämä johtaa Kööpenhaminan koulukunnan suosimaan valtiokeskeistä turvallisuusdiskurssia: koska 'turvallistaminen' tapahtuu maailmanpolitiikassa valtiokeskeisen turvallisuuskuvan mukaisessa puheessa ja tekstissä (koulukunta ei huomioi esimerkiksi institutionaalisten tapojen ja prosessien dynamiikan vaikutusta esille nousevien

---

²⁴¹ Katso esimerkiksi Buzan ja Waever 2003, 40–51.

²⁴² Emt., 70–76. Buzan ja Waever pyrkivät luomaan rakenteellisen teorian maailman turvallisuudesta, mikä viittaa tekijöiden omaksumaan metateoreettisesti mallilliseen rakenteelliseen konstruktivismiin, jota kansainvälisen politiikan tutkimuksessa edustaa myös Alexander Wendt.

²⁴³ Booth 2007, 164–165; Ciută 2009, 304–305, 307 ja 311. Kööpenhaminan koulukunnan johtohahmot Buzan ja Waever ovat hiljattain laajentaneet turvallistamisteoriaa *turvallisuuskonstellaatioiden ja makroturvallistamisen* käsitteillä, joilla he pyrkivät korjaamaan alkuperäisen teorian puutteita huomioida systeemitason ja jopa globaalin tason puitteissa luotavia turvallisuushkia, joissa korostuvat selvemmin myös pitkän ajan historialliset kehityskulut ja dynamiikat (Buzan ja Waever 2009, erityisesti sivut 256–259 ja 275–276).

turvallisuusuuhkien suodattajana), tulee valtio(t) sen nimissä puhuvan turvallisuuseliitin kautta nähdä edelleen turvallisuuden keskeisimpänä viittauskohteena.²⁴⁴

Kööpenhaminan koulukunnan tavoite irrottaa turvallisuustutkimus politiikan teorioiden piiristä omaksi erilliseksi erityistieteeksi johtaa näin ollen useisiin ongelmiin, joista seuraavaksi esitän kriittisen turvallisuustutkimuksen kannalta neljä keskeisintä: *Sen lähestymistapa on elitistinen ja konservatiivinen*. Keskittymällä poliittisen turvallisuuseliitin puheakteihin, jättää Kööpenhamina huomioimatta turvattomuutta kokevien uhrien kokemukset sekä muutoin turvallisuuskeskustelussa marginalisoitujen, usein ei-valtiollisten toimijoiden näkemykset²⁴⁵. Tämä aiheuttaa Kööpenhaminan koulukunnan lähestymistavan ytimeen piilotetun normatiivisen vireen sekä tekee siitä analyttisesti vajavaisen, sillä se ei edes pyri kattamaan analyysissään kaikkia mahdollisesti merkittäviä turvallistamispuheita.²⁴⁶ Näin koulukunta sekoittaa turvallisuuden agentin (turvallisuuden ja vallan suhdetta kuvaileva termi) sekä turvallisuuden referentin (turvallisuuden normatiivista suhdetta kuvaileva termi) käsitteet keskenään²⁴⁷. *Keskittyminen uhkakuvapuheisiin luo turvallisuuspolitiikasta sisäsyntyisesti negatiivisen ja reaktiivisen kuvan*. Toisin kuin koulukunnan teoreettis-metodologinen ote antaa ymmärtää, sijaitsee sen turvallisuuskäsityksen taustalla essentialistinen dikotomia turvallisuuspolitiikan ja muun politiikan välillä. Turvallisuus on tässä kontekstissa muusta 'terveestä' politiikasta erotettava häiriötekijä, jonka esiintyminen mahdollistuu vasta julkisen poliittisen vihollisen nimeämisen ja sen kautta tapahtuvan oman itsensä identifioimisen kautta. Turvallisuus saa näin ollen sisältönsä vasta uhkan ja vaaran esittämisen kautta, mikä tekee koulukunnan julkilausumattomasta turvallisuuskäsityksestä suppean ja negatiivisen.²⁴⁸

Lisäksi Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusteoriassa on kriittisen turvallisuustutkimuksen kautta katsottuna kaksi teoreettis-metodologista ongelmaa. Ensinnäkin *se on hyvin situationistinen ja päätöksiä*

---

²⁴⁴ Booth 2007, 165.

²⁴⁵ Esimerkiksi Lene Hansen (2000) osoittaa, kuinka Kööpenhaminan koulukunta on omassa viitekehyksessään marginalisoinut ja hiljentänyt gender-perustaiset lähestymistavat turvallisuustutkimukseen.

²⁴⁶ Katso esimerkiksi Booth 2007, 166 ja McDonald 2008, 574. Lisäksi turvallistamisaktiteoria perustuu oletukseen, jonka mukaan itse aktin onnistumisen kannalta ei ole niinkään keskeistä turvallisuusaktin tekijän retoriset taidot vaan sitä vastaanottamassa oleva yleisö sekä edelleen puheen ja yleisön suhde. Kuten Booth huomauttaa, voi näin syntyneellä lähestymistavalla olla inhimillisen turvallisuuden kannalta merkittäviä negatiivisia seurauksia. Voiko turvallisuustutkimus esimerkiksi tyytyä lähtökohtaan, jonka mukaan Ruandan kansamurhan taustalla pitkään kytenneet prosessit ja poliittisesti eskaloitunut kriisi ei ole relevantti turvallisuustutkimuksen kohde vain siksi, että turvallistamispuheiden esittäjillä – turvallisuuseliitillä – ei sillä hetkellä ollut kuuntelevaa yleisöä? (Booth 2007, 167.)

²⁴⁷ Booth 2007, 166.

²⁴⁸ Buzan *et al.* 2003, 4–5; McDonald 2008, 576–578 McDonald osoittaa, että Kööpenhaminan koulukunnan näkemys politiikasta ja poliittisen yhteisön sekä edelleen tämän kokemien turvallisuusuuhkien mahdollistumisesta on sidoksissa Carl Schmittin näkemykseen vihollisen muodostaman uhkan positiivisesta vaikutuksesta poliittisen yhteisön identiteetille ja ylipäätänsä poliittisen muodostumiselle. Carl Schmittistä ja hänen ystävä/vihollinen jaotteluun perustuvan politiikan teorian kriittistä katso esimerkiksi Väyrynen 2004, 163–167; Booth ja Wheeler 2008a, 78–79.

korostava (decisionistic) lähestymistapa. Puheakteihin keskittymällä turvallisuusongelmien tiedostamisen ja esiin tulemisen prosesseista unohtuvat pitkän ajan kuluessa rakentuneet rakenteelliset, inkrementaaliset, kulttuuriset, narratiiviset ja identiteetteihin liittyvät prosessit – seikat, jotka filosofis-fenomenologisesti suuntautunut hermeneuttinen lähestymistapa esimerkiksi nostaa merkityshorisonttien sulautumisen ja ymmärtämistä ohjaavien ennakkoluulojen kautta ymmärtämisen ja tulkintatapahtuman keskeisiksi tekijöiksi. Keskittymällä puheeseen laiminlyödään historiallisesti rakentuneiden prosessien lisäksi myös laajemmat esteettiset merkitysjoukot, kuten vaikkapa länsimaiseen turvallisuuskäsitykseen pinttyneet mielikuvat sortuvista ja tuhoutuvista kaksoistorneista. Tämä asettaa lähestymistavan selitysvoimalle selviä rajoitteita.²⁴⁹ Toiseksi *Kööpenhaminan koulukunnan lähestymistapa on hyvin epäkonstruktivistinen.* Sen esittämä turvallisuuden logiikka, joka on tutkimukselle havaittavissa vain reaktiivisen ”paniikkipolitiikan” ilmentämänä, on Kööpenhaminan koulukunnassa hyvin staattinen ja pitävä lähtökohta. Näin ollen se konstruoi lähestymistapansa perustalle paitsi turvallisuuden ja politiikan jakoa määrittelevän pohjatotuuden, myös piilotetun normatiivisen elementin, jonka mukaan politiikka toimii parhaiten silloin, kun sen piiristä puretaan (*desecuritization*) siihen syystä tai toisesta turvallisettuja ilmiöitä.²⁵⁰

Kööpenhaminan koulukunta ajautuu esitetyn kritiikin perusteella varsin vieraaseen tilanteeseen suhteessa sen omiin metateoreettisiin lähtökohtiin: se unohtaa oman positionsa ja konstruktivistisen luonteensa suhteessa tutkimaansa maailmaan. Tiede ei ole kaksoishermeneuttisesti ajateltuna (katso alaluku 2.3.3.) vain hyödyllinen tutkimustyöhön objektiivisesti ja puolueettomasti valikoituva väline, vaan siihen tulee suhtautua (myös) itseään ja ajamiaan teesejä toteuttavana²⁵¹, jolloin myös sen tavoittelemat normatiiviset lähtökohdat ja suhde poliittisiin teorioihin on tuotava esille. Myös tiede ja sen objektiivisiksi väittämät menetelmät ovat osaltaan konstruktioita, itseään toteuttavia ennustuksia. Kööpenhaminan koulukunnan lähestymistapa pelkistyy kuvailevaksi tutkimusotteeksi, sillä se keskittyy pääasiassa tutkimuksen ulkopuolisen maailman jäsentämiseen ja menetelmäjähtöisyyden leimaamaan ilmiöitä erittelevään esittämiseen. Kriittisen turvallisuustutkimuksen perinteiden mukaisesti turvallisuustutkimuksessa tulisi ennen tutkimustulosten saalistamista pohtia myös seikkoja, jotka suuntaavat itse tutkimusta²⁵². Sen sijaan, että turvallisuus pyrittäisiin turvallisistamisteorian kaltaisilla

---

²⁴⁹ McDonald 2008, 564, 575–576 ja 568–570.

²⁵⁰ Wyn Jones 1999, 110–111; McDonald 2007, 71.

²⁵¹ Vasquez 1997, 222.

²⁵² Booth 2007, 150–151.

lähestymistavoilla erottamaan muusta poliittisesta, tulisi turvallisuuden käsite ja tutkiminen politisoida – politiikan turvallistamisen sijaan kriittinen turvallisuustutkimus ryhtyy politisoimaan turvallisuutta.²⁵³

Kööpenhaminan koulukunnan oivallukset turvallisuusuhkien laajentamisesta ja puheen/tekstin diskursiivisesta voimasta ovat kuitenkin myös keskeisiä vaihtoehtoja kriittisen turvallisuustutkimuksen tavalle hahmottaa sitä, miten maailmaa voidaan tulkita. Turvallisuustutkimuksen tulee olla jatkossakin kiinnostunut siitä todellisuuden osasta, joka koostuu ei-fyysistä, mentaalisista käsitteistä, joiden pohjalta rakentuvia instituutioita luodaan performatiivisesti asettamalla kielessä ja puheessa turvallisuuskäsitystämme muokkaavia statusfunktioita. Kuten jälkirakenteellisia, uusrealistisia ja konstruktivistisia elementtejä sisältävä Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuustutkimus osoittaa, ei konstruktivistinen lähestymistapa ole kuitenkaan itsessään riittävä muodostamaan eettisesti tai analyttisesti tyydyttävää teoriaa turvallisuudesta. Sosiaalista konstruktivismia ei tule niinkään nähdä teoriana kansainvälisestä politiikasta, vaan pikemminkin hyödyllisenä metodina ja/tai metateoreettisena lähestymistapana.²⁵⁴ Se antaa 'käyttäjälleen' eväitä tarkastella paitsi materiaalisen maailman ja siitä tekemiemme havaintojen ja ideoiden suhdetta, myös metateoreettisen näkökulman haastamaan tieteenalan valtavirrassa sijaitsevia deterministisiä teorioita, korostivatpa ne sitten biologiaa, ihmisluontoa tai rakenteellista anarkiaa maailmanpolitiikan peruselementtinä.²⁵⁵ Kriittinen turvallisuustutkimus ei kuitenkaan pyri tämän työn yhteydessä erottamaan itseään tutkimastaan diskurssista, vaan osallistuu siihen muodostamansa positiivisen, emansipaatiohakuisen turvallisuusteorian määrittämässä puitteissa. Teoriaa, jota seuraamalla maailman turvallisuutta kyetään progressiivisesti saavuttamaan, ei Kööpenhaminan koulukunta ole kyennyt muotoilemaan, vaikka sen piirissä tehdyllä tutkimuksella on ollut merkittävä rooli ennen realistien yksityisomaisuudeksi katsotun tutkimuskohteen avaamisessa avoimemmaksi kriittisille suuntauksille²⁵⁶.

---

²⁵³ Walker 1997, 69; Booth 2007, 158.

²⁵⁴ Booth 2005d, 271–272.

²⁵⁵ Booth 2007, 151–153. Tämä konstruktivistisen metodin perusajatus kiteytyy John Searlen huomioon, jonka mukaan on olemassa yksi maailma, mutta monta sitä eksplikoimaan pyrkivää todellisuutta (Searle teoksessa Booth 2007, 151). Tässä kohdin konstruktivismiin sisältö alkaa olla jo hyvin lähellä filosofis-fenomenologista hermeneutiikkaa, jossa epistemologismenetelmälliset diskurssiorientoituneet lähestymistavat pyritään myös kääntämään tulkinnan ja ymmärtämisen ontologisia reunaehtoja tarkasteleviksi filosofioiksi. Filosofis-fenomenologinen lähestymistapa on kuitenkin, kuten luvussa 2. esitin, metodologialtaan selkeämmin avoinna laajojen traditioiden puitteissa tapahtuvalle ymmärtämiselle ja tulkinnalle, koska se ottaa myös tieteellisen tutkimuksen osaksi maailmaan sijoittumisen ontologiaa hahmottavassa analyysissään. Luvussa 3.2. huomataan, että Walesin koulukunnan emansipatoriseksi realismiksi nimetty maailman turvallisuusteoria on metodologiselta ulottuvuudeltaan hyvin lähellä filosofis-fenomenologisen hermeneutiikkaa.

²⁵⁶ emt., 169.

3.2. Kriittinen turvallisuustutkimus ja emansipatorinen realismi

Booth määritteli kriittisen metodin vallitsevasta järjestelmästä ja sitä edustavasta tieteellisestä kaanonista ulos astumiseksi. Siinä missä kriittinen teoria toteutti tämän askelman kansainvälisen politiikan suurten teorioiden näyttämöltä viimeistään 1980-luvun alkupuolella²⁵⁷, on kriittinen turvallisuusteoria tähän nähden hyvin tuore ilmiö ja kehittynyt erilleen turvallisuustutkimuksen realistisen valtavirran haastajaksi vasta 1990-luvun puolivälissä²⁵⁸. Williams ja Krause totesivatkin turvallisuustutkimuksen moniulotteisia ensiaskelmia esittelevän kokoelmateoksen avaavassa johdantoluvussaan, että turvallisuustutkimus on kansainvälisen politiikan viimeinen osa-alue, jossa (tai pikemminkin josta) kriittisen ajattelun tradition on hyväksytty tekemään 'kriittisen askelmansa' suhteessa tieteen ortodoksisempiin näkemyksiin.²⁵⁹ Lähtökohdiltaan ja normatiivisilta tavoitteiltaan kriittinen turvallisuustutkimus perustui tieteenalan kolmannen debatin yhteydessä (1980-luvun alusta eteenpäin) voimistuneisiin ja lopulta neljännen debatin myötä tieteenalan marginaalista irtaantuneisiin reflektivistisiin ja tulkitseviin teoriasuuntauksiin. Tämän jälkipositivistisen käänteen myötä kriittisen turvallisuustutkimuksen kenttään kasvoi, kuten edellä esitin, sisäisesti moniulotteinen ja vivahteikas joukko teoreettisia lähestymistapoja.

Kriittisen turvallisuustutkimuksen ja erityisesti sen Walesin koulukunnan taustalla vaikuttava kansainvälisen politiikan kriittinen teoria on postmodernismia, naturalistisiin tieteenihanteisiin itsensä sitovaa realismia sekä osin myös konstruktivistisia lähestymistapoja avoimempi filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan traditiolle. Kriittisessä teoriassa suhtaudutaan varsin konstruktivistisesti sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen (lähinnä epistemologinen kysymys), mutta siinä ei unohdeta myöskään materiaalista maailma ja vältellä esittämästä myös ontologisia kysymyksiä. Näin ollen kriittisessä teoriaperinteessä ei suhtauduta välinpitämättömästi sosiaalisten rakenteiden ja valtasuhteiden ihmiselämälle tuottamiin konkreettisiin vaikutuksiin, vaikka ne ovatkin historiallisia ja intersubjektivisessa sosiaalisessa maailmassa tuotettuja ilmiöitä. Rakenteet toimivat vain, koska ihmiset toimivat kuin nämä rakenteet olisivat todellisia²⁶⁰. Tämän ajatuksen taustalta on selkeästi löydettävissä

---

²⁵⁷ Kriittisen teorian juuret ulottuvat aina Marxin ja Kantin filosofioihin saakka, mutta myös kansainvälisen politiikan tutkimuksessa 1960- ja 70-luvuilla kehitetyt maailmanjärjestyksen (World Order Models Project) ja rauhantutkimuksen suuntauksat loivat pohjaa kansainvälisen politiikan valtavirtakriittisille suuntauksille (Booth 2007, 59–69).

²⁵⁸ Booth 1997, 108. Kriittisen turvallisuusteorian juuret ovat paitsi kriittisessä teoriassa, myös käytännön maailmanpolitiikan muutoksessa 1980-luvun loppupuolella, jolloin perinteinen strategismi joutui tekemään hiljalleen tilaa laajempaan turvallisuuskäsitykseen perustuville lähtökohdille. Nämä uudet lähestymistavat, kuten Barry Buzanin edustaman Kööpenhaminan koulukunnan teorit, olivat kuitenkin vielä hyvin vahvasti ontologisilta lähtökohdiltaan sitoutuneita neorealismiin suosimaan valtiokeskeiseen ajatteluun. (Booth 2007, 161–162.) Käytännön politiikan puolella ei-valtiollisten toimijoiden muodostama vahva rauhanliikehdintä loi omalta osaltaan tilaa kylmän sodan jälkeiselle, uudelle turvallisuustilanteelle (Booth 1991c, 5).

²⁵⁹ Williams ja Krause 1997, viii.

²⁶⁰ Devetak 2005a, 150.

filosofis-fenomenologisen hermeneutiikan kanssa jaettu ontologinen näkemys ihmisestä ymmärtävänä ja merkityksiä luovana olentona, joka elää kuitenkin maailmassa, jossa ymmärtämistä ja tulkintaa ohjaavat myös materiaaliset ja eksistentiaaliset reunaehdot.

Kriittiselle turvallisuustutkimukselle ja Walesin koulukunnalle hermeneutiikka toimii tässä tutkimuksessa myös metateoreettisten lähtökohtien yhdistämistä palvelevana heuristiikkana. Vaikka Ken Booth ei turvallisuusteoriassaan mainitse lähinnä mannermaisen filosofian piiriin kuuluvaa hermeneuttista traditiota, esittää hän kriittisen turvallisuustutkimuksen vivahteita yhdistävät tavoitteet tavalla, joka ei jätä epäselväksi tulkitsevan ja ymmärtävän (eli hermeneuttisen) lähestymistavan tarpeellisuutta ja käytännöllisyyttä:

[turvallisuutta koskeva] kriittinen tieto implikoi *ymmärtämisen tapoihin*, joilla pyritään asettumaan vallitsevien rakenteiden, prosessien, ideologioiden ja ortodoksisten lähestymistapojen ulkopuolelle huomioiden kuitenkin samalla, että kaikki turvallisuudesta tehtävät käsitteelliset esitykset ovat aina peräisin tietystä *poliittis-teoreettis-historiallisesta tavasta* hahmottaa maailmaa. Kriittis-teoreettinen lähestymistapa ei esitä väittämiään objektiivisina, vaan pyrkii sen sijaan tarjoamaan *edellytyksiä* alistavien asenteiden ja käytöksen *syvemmälle ymmärtämisen asteelle* siten, että olisi mahdollista kehittää uusia lupaavampia ideoita, joiden avulla ihmisyyhteisö kykenisi lyömään sitä kohtaavat rakenteelliset ja kontingentit inhimilliset vääryydet.²⁶¹

Kriittisen turvallisuustutkimuksen tuottamaa kriittistä tietoa ja sen avulla saavutettuja ”ymmärtämisen tapoja” leimaa paikoin erimielisyydet ja ristiriitaiset käsitykset tutkimuksen merkityksestä suhteessa tutkimaansa maailmaan. Kysymys on ennen kaikkea epistemologisista ja poliittisistä rajanvedoista: kuinka pitkälle kriittisen turvallisuustutkimuksen tulee ’negatiivisen’, dekonstruktiivisen vaiheensa jälkeen edetä? Postmodernistit ja jälkirakenteellisen turvallisuustutkimuksen edustajat, kuten R. B. J. Walker, suhtautuvat hyvin skeptisesti esimerkiksi Walesin koulukunnan tukemaan pyrkimykseen tuottaa uusi, maailmanyhteisön ja emansipaation ajatuksiin sekä valistuksen ihanteisiin nojautuva universalistinen turvallisuusteoria, joka eittämättä kätkee huolimattomasti toteutettuna sisäänsä mahdollisuuden ajautua hermeneuttisen kehäliikkeen traditioita ja vaihtoehtoisia ymmärtämisen tapoja itseensä totalisoivaan negatiiviseen vaiheeseen²⁶². Toisaalta Williams ja Krause pelkäävät kritiikissään liian kauaksi vallitsevista turvallisuustutkimuksen muodosta astuvien teoriasuuntausten ajautuvan hyödyttömänä ja käyttökelvottomana tieteenalan historiallisesti tilavaan marginaaliin. Näin ollen

---

²⁶¹ Critical knowledge [about security] implies understandings that attempt to stand outside prevailing structures, processes, ideologies, and orthodoxies while recognizing that all conceptualisations of security derive from particular political/theoretical/historical perspectives. Critical theorizing does not make a claim to objectivity but rather seeks to provide deeper understandings of oppressive attitudes and behavior with a view to developing promising ideas by which human society might overcome structural and contingent human wrongs. (Booth 2007, 30. Käännös ja korostukset minun.)

²⁶² Katso esimerkiksi Walker 1997, 69.

kriittisen turvallisuustutkimuksen tuli Williamsin ja Krausen mukaan perustua uusien ortodoksisten teorioiden muodostamisen välttämiseksi.²⁶³

Walesin koulukunta ei kuitenkaan ole vakuuttunut kriittisen turvallisuustutkimuksen sisäisistä kriittisistä huomautuksista. Boothille ja Wyn Jonesille, esimerkiksi, uusiin turvallisuuden ymmärtämisen tapoihin johdettava kriittinen tieto oli vasta varsinaisen tutkimuksen lähtökohta, ei itse tarkoitus ja tutkimuksen tavoite (kuten postmodernisteille) tai akateemisesti tyydyttävä konformistinen liike (kuten konstruktivisteille). Maailman turvallisuusteorian tulee ylittää ja ohittaa kriittisen turvallisuustutkimuksen tulokset, sillä pelko ja hinta uuden ortodoksisen lähestymistavan muodostumisesta ovat pieniä verrattuna hintaan, jonka joudumme maksamaan edelleen päivittäin valtavirtakäsityksien sormien läpi katsomien kuolemien, sairauksien, köyhyyden ja miljoonien alistettujen ihmisten seurauksena. Uuden, entisiä reflektiivisemmin tiedostetun metanarratiivin luominen on Walesin koulukunnalle pieni ongelma suhteessa siihen kärsimykseen, joka nykyisen valta-asetelman ja niitä tukevien ongelmanratkaisuteorioiden nimissä jatkaminen tuottaa.²⁶⁴ Palaan näihin teemoihin esittelemällä alaluvussa 3.2.2. Walesin koulukunnan emansipatoriseksi realismiksi nimeämän turvallisuusteorian keskeisiä piirteitä. Ennen tätä palaan kuitenkin niihin kriittisen tiedon ja ymmärtämisen tapoihin, joista kriittisen turvallisuustutkimuksen sisällä oltiin yksimielisiä. Näitä ajatuksia ilmentävät turvallisuuskäsityksen laajentamiseksi ja syventämiseksi kutsutut liikkeet.

3.2.1. Turvallisuuskäsityksen laajentaminen ja syventäminen

Barry Buzanin viiden turvallisuussektorin (poliittinen, yhteiskunnallinen, taloudellinen, ympäristö ja sotilaallinen turvallisuus) jäsenitys avasi *turvallisuuskäsityksen laajentamisen* liikehdinnän, jossa turvallisuustutkimukselle relevantteja turvallisuusuhkia alettiin hahmottaa valtiokeskeisten lähtökohtien lisäksi uhkina kokonaisten ihmisyhteisöjen turvallisuudelle²⁶⁵. Laajassa turvallisuuskäsityksessä

²⁶³ Williams ja Krause 1997, xv; Booth 2005d, 260.

²⁶⁴ Emt., 259–260 ja 270.

²⁶⁵ Buzanille luovutetaan yleisesti kunnia turvallisuuskäsityksen laajentamisesta. Kuitenkin Buzanin *People, States and War* -teoksen julkaisuvuonna myös Richard Ullman (1983) julkaisi lähinnä neorealisticen turvallisuustutkimuksen lipunkantajana toimineessa *International Security* lehdessä artikkelin (”Redefining Security”), jossa hän arvosteli vallitsevan strategisen realismin turvallisuuskäsityksen kapea-alaisuutta. Ullman korosti muun muassa epäsuorien turvallisuusuhkien, kuten globaalien tuloerojen, köyhyyden, luonnonvarojen ehtymisestä johtuvia seurannaisvaikutuksia sekä esimerkiksi luonnonkatastrofien nostamista hänen silloin kapea-alaiseksi katsomalleen turvallisuusagendalle. Ullmannin lähestymistapa oli kuitenkin hyvin valtiolähtöinen, jonka merkitys on nähtävissä realistisen leirin sisältä tulleen kannanottona turvallisuustutkimuksen kipeästä uudistamisen tarpeesta. (Sheehan 2005, 43 ja 46–48; Buzan 1991b, 34–35; Booth 1991d, 340–241; Wyn Jones 1999, 104–105.) Myös rauhantutkimuksen piirissä tehtiin kylmän sodan aikaan merkittäviä suunnanavauksia laajemman turvallisuuskäsityksen puolesta. Esimerkiksi Johan Galtungin käsitys rakenteellisesta väkivallasta, Kenneth Bouldingin teoria vakaasta rauhasta ja Richard Falkin realistisia arvoja korvaamaan ehdottama maailmanjärjestysteoria olivat kaikki merkittävästi avaamassa – joskin tuolloin vielä strategian tutkijoiden radikaaleiksi leimaamana ja marginalisoimana – käsitteellisesti teoreettista tilaa laajemmalle turvallisuuskäsitykselle. Paradoksaalisesti

korostetaan, ettei sotilaallinen voima (joko valtioiden välisenä, sisäisenä tai ei-valtiollisena toimintana²⁶⁶) ja sen kautta tapahtuvat psykologiset ja konkreettiset toimet ole ainoa, tai edes merkittävin ihmisiä kansainvälisessä politiikassa koetteleva uhka²⁶⁷. Ilmastokaaoksen ympärillä viimeisen kahden vuosikymmenen aikana käyty poliittinen keskustelu tarjoaa tästä kenties tuntuvimman esimerkin²⁶⁸. Kriittisen turvallisuustutkimuksen piirissä turvallisuuden käsitteen laajentamisen liike onkin kenties tutkimusorientaatioita vähiten jakanut kysymys.

Laajaa turvallisuuskäsitystä on kritisoitu sen tavasta kääntää jokaisen ongelman potentiaalisesti turvallisuusongelmaksi (politiikan turvallistaminen), mikä tekee paitsi käsitteestä lopulta analyttisesti käyttökelvottoman²⁶⁹, myös kaikesta politiikasta potentiaalisesti turvallisuuspolitiikkaa, mikä on Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteorian mukaan merkki negatiivisesta ”paniikkipolitiikasta”. Booth kuitenkin huomauttaa, ettei kriittinen turvallisuustutkimus perustu relativistiselle näkemykselle turvallisuuden ja politiikan jakolinjoista. Sen sijaan se pyrkii kääntämään jokaisen turvallisuuskysymyksen takaisin politiikan teorioiden piiriin (turvallisuuden politisoiminen). Turvallisuuden laajentamisen liike on vain yksi, toisarvoinen askel laajemmassa turvallisuuden käsitteen politisoimisen työssä.²⁷⁰ Turvallisuuskäsityksen laajentaminen ei näin ollen ole laajemmista politiikan teorioista irrotettuna kovin radikaali liike. Esimerkiksi kansalliset, edelleen hyvin valtiokeskeiset turvallisuusraporttimme ovat perustuneet käytännössä koko kylmän sodan jälkeisen ajan laajennettuun

---

laajennettu turvallisuuskäsitys otettiin vakavasti kapean turvallisuuskäsityksen puolestapuhujien joukossa vasta, kun sille oli suunnattu kritiikkiä juuri realistisen leirin sisältä. (Dunn 1991, 63–68; Booth 1997, 86.)

²⁶⁶ Sodan ja konfliktien määritelmät (katso esimerkiksi Williams 2008b) eivät ole tämän tutkielman tutkimusongelman kannalta keskeisiä. Olennaista on kuitenkin huomata, että sotilaallisten konfliktien määrä on laskenut 40 prosenttiyksiköllä vuosien 1992 ja 2005 välisenä aikana. Samalla suurin osa sotilaallisten konfliktien uhreista on joko suoraan tai välillisesti siviilejä. Välilliset ongelmat, kuten konfliktien mukanaan tuomat tauti- ja nälänhätääallot aiheuttavat suurimman osan sotien ja konfliktien tuottamista kuolemista. (emt., 156–153.)

²⁶⁷ Tämä on paitsi teoreettinen ja käsitteellinen näkemys, myös empiirinen huomio: samalla kun suursotien uhkan on katsottu laajalti vähentyneen maailmanpolitiikassa (katso esimerkiksi Väyrynen 2006 ja Williams 2008b) kuolee maailmassa päivittäin noin 30 000 lasta helposti hoidettavissa oleviin sairauksiin ja joka vuosi lapsia kuolee heikkojen hygieniaolojen, veden riittämättömyyden ja muiden maailmantaloudellisesta epäoikeudenmukaisuudesta johdannaisten ongelmien seurauksena enemmän kuin koko toisen maailmansodan aikana kuoli sotilaita. Samaan aikaan maailmassa kulutetaan yli 1000 miljardia yhdysvaltain dollaria vuodessa (tarkalleen ottaen 1207,510 miljardia dollaria vuoden 2005 tilaston mukaan) sotilaalliseen puolustukseen (vastaa 2,64 prosenttiyksikköä maailman bruttokansantuotteesta), kun samalla kaikille riittävien hygieniaolojen ja makean veden riittävyys takaan tulisi maksamaan 9 miljardia, eli alle prosenttiyksikön sotilasmenoihin kulutetusta rahamäärästä. Tähän voidaan vielä lisätä, että sotilasvarusteluun käytetyt kustannukset ovat kasvaneet 32,8 prosenttiyksiköllä vuosien 2000 (811,452 miljardia dollaria) ja 2005 välisenä aikana ja ne saavuttivat vuonna 2005 jo lähes 1980-luvun kylmän sodan aikaisen varustelukierteen lukemat (vuonna 1985 lukema oli 1253,517 miljardia dollaria). (International Institute for Strategic Studies 2001, 304 ja 2007, 411; Booth teoksessa Forsberg 1996, 39 ja Booth 2007, 13.)

²⁶⁸ Vaikka hallitukset ovat länsimaissa turvallisuuskäsitteen laajentamisen liikkeen myötä tehneet selvemmän retorisen erottelun laajemman turvallisuuspolitiikan ja siihen vain yhtenä osa-alueena kuuluvan puolustuspolitiikan välillä (aikaisemmin nämä nähtiin lähes synonyymeinä), ei tämä ole kuitenkaan johtanut radikaaleihin uudistuksiin politiikan toteuttamisessa (Booth 2007, 171–172).

²⁶⁹ Katso esimerkiksi Ayoob 1997, 129.

²⁷⁰ Booth 2005a, 14.

turvallisuuskäsitykseen²⁷¹. Samalla tavalla Kööpenhaminan koulukunta kykeni pitkään jatkamaan valtiokeskeisen ja konservatiivisen teoriansa piirissä ilman, että turvallisuuskäsityksen ja -uhkien laajentamiseksi kutsuttu liike olisi muuttanut sen teoreettista lähestymistapaa²⁷². Kriittisessä turvallisuustutkimuksessa pyritään ensin syventämään turvallisuuskäsitystä, jonka kautta luodaan edelleen poliittisiin teorioihin kiinnittyvät arviointiperusteet turvallisuuden laajentamisen liikkeelle²⁷³.

Turvallisuuskäsityksen syventäminen tapahtuu kahdella toisiaan täydentävällä tasolla. Ensiksi turvallisuus tulee politisoida, jolloin se tuodaan strategisten ja realistien yksityisomaisuudeksi katsoman erityistieteen piiristä takaisin laajempien politiikan teorioiden piiriin. Kysyttäessä 'mitä turvallisuus on?', me kysymme samalla perustavanlaatuisia kysymyksiä politiikan luonteesta, sijainnista ja käytännöstä sekä arvioimme konfliktien ja uhkien merkitystä inhimillisessä poliittisessä elämässä.²⁷⁴ Perinteinen vastaus esitettyyn kysymykseen kytkeytyy valtion muodostaman poliittisen idean ympärille, mikä paljastaa edelleen sen, mihin turvallisuustutkimuksen valtavrassassa olevat katsantokannat turvallisuuden politiikan ja poliittisen sijainnin sitovat.²⁷⁵ Turvallisuuskäsitysten taustalta löytyvien poliittisten teorioiden ja käytäntöjen perusrakenteiden sisälle ”porautumisessa”, kuten Ken Booth turvallisuuskäsityksen syventävää liikettä kutsuu, on kysymys ”[...] prosessista, jossa me julkilausutusti yhdistämme turvallisuuden poliittisiin teorioihin ja näin paljastamme *turvallisuuden käsitteellisestä johdannaisuudesta* koituvat seuraukset”²⁷⁶.

Turvallisuuden syventämisen liike paljastaa meille erilaisista metateoreettisista ja käytännöllis-teoreettisista sitoumuksista juontuvat syyt, joiden vuoksi esimerkiksi neorealistien ja feministien laajaan turvallisuuskäsitykseen sitoutunut teoria tuo maailmanpolitiikasta esille hyvin erilaisia havaintoja ja ongelmia²⁷⁷. Turvallisuus on näin ollen johdannainen (*derivative*) käsite²⁷⁸. Ei ole olemassa historiatonta teoriaa, joka ei olisi jossain paikassa ja ajassa jotain käyttötarkoitusta varten muotoiltua. Erilaisten poliittisten teorioiden inspiroimat lähestymistavat tuottavat erilaisen käsityksen turvallisuudesta, jolloin

²⁷¹ Esimerkiksi nykyisessä muodossaan vuonna 1995 ensimmäistä kertaa kirjattu Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko (joka vuonna 1995 keskittyi nimenomaan turvallisuuspolitiikkaan) asetti jo tuolloin Suomen turvallisuuspolitiikan lähtökohdat kohtaamaan [...] laajan *turvallisuuskäsityksen mukaisesti ulkoiset tekijät*, jotka vaikuttavat suomalaisen yhteiskunnan arvojen ja tavoitteiden saavuttamiseen (VN 1995, 5. Korostukset minun).

²⁷² Wyn Jones 1999, 104–105; Booth 2005a, 14.

²⁷³ Katso esimerkiksi Krause ja Williams 1997, 33–34.

²⁷⁴ Wyn Jones 1999, 102–103 ja 166; Walker 1997, 69; Der Derian 1995, 30. Wyn Jones kuvailee tätä turvallisuuden syventämisen liikkeen kanssa läheistä liikettä käsitteellä levittäminen (*extending*).

²⁷⁵ Katso esimerkiksi Linklater 2005, 113–114.

²⁷⁶ “It [drilling down to the theories and practices of security] is the process by which we explicitly connect security with political theory and so reveal the implications of security as a derivative concept” (Booth 2005a, 15. Käännös ja korostukset minun).

²⁷⁷ *ibid.*

²⁷⁸ Booth 2007, 150.

myös turvattomuuden intensiteetin aste ja toisaalta turvallisuuden itsensä kokemisen muoto muuttuvat näiden taustalla vaikuttavien teorioiden vaikutuksesta huomattavasti: siinä missä strategisille realisteille turvallisuus on yhtä kuin sodan välittömän uhkan poissaolo, on se esimerkiksi marxisteille sidottu historiallisen materialismin kautta arvioitaviin luokkaeroihin.²⁷⁹ Turvallisuuden syventämisen liikkeen toinen, eettis-poliittinen osa seuraa näin ollen suoraan turvalliskäsitysten politisoimisesta: turvallisuuden referentti, viittauskohde, tulee käsittää huomattavasti moniulotteisemmin kuin pelkän ihmisen sisäpuolisiin etuoikeutettuihin kansalaisiin ja ulkopuolisiin toisiin jakavan kansallisvaltion idean yhteyteen sitoutuva perinteinen turvallisuuskäsitys olettaa – turvallisuusuhkia voivat kokea erikseen ja päällekkäin sekä kansalaiset, identiteetit, yksilöt, yhteisöt, luokat tai sukupuolet.²⁸⁰ Samalla myös näkemys turvallisuuden edistämisen kannalta keskeisistä toimijoista laajenee käsittämään myös välittömästi valtioiden turvallisuushallinnon ja/tai sitä tukevan asiantuntijaeliitin ulkopuolella olevat tahot – mukaan lukien kriittiset akateemiset tutkijat.²⁸¹

Turvallisuuskäsitteen syventäminen ja laajentaminen loivat kansainvälisen politiikan turvallisuustutkimuksen kentälle tilaa useille strategista realismia haastaville lähestymistavoille, joista merkittävimmät ovat toistaiseksi olleet edellä esitetty Kööpenhaminan koulukunta ja Walesin koulukunta. Tieteenalan neljännen debatin kautta avautunut, pitkään naturalististen, rationalististen ja positivististen lähestymistapojen hallitsema teoriakenttä avautui turvallisuustutkimuksen puolella myös perinteisiä rakenteellisia lähestymistapoja selvästi sosiologisemmille suuntauksille. Turvallisuuskäsityksen syventävän liikkeen kautta turvallisuustutkimuksen kenttään ovat vakiintuneet muun muassa Pariisin koulukunnaksi²⁸² ja inhimillisen turvallisuuden koulukunnaksi kutsutut

---

²⁷⁹ Booth (emt., 155–157) vertailla realismin, marxismin, feminismin ja rasismin sisältämien turvallisuuskäsityksien muodostumista suhteessa niiden taustalla oleviin politiikan teorioihin.

²⁸⁰ Bilgin 2007, 99; Wyn Jones 199, 112–117. Käsitys, jonka mukaan valtion ja sen varaan rakentuneiden ihmisiä kategorisoivien poliittisten ideoiden tulee jatkossakin taata parhaiten turvallisuutta, ovat auttamattomasti vanhentuneita kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Useat kriittisen turvallisuustutkimuksen ja kansainvälisen politiikan kriittis-reflektiivisten lähestymistapojen piirissä kirjoittaneet tutkijat ovat huomauttaneet, että valtiot voivat itsessään olla sen kansalaisten kokemien turvallisuusuhkien keskeisin lähde. Katso esimerkiksi Linklater 2005, 116–117; Booth 2007, 203–204, 315–318; Walker 1993, 182. On hyvin kiistanalaista syyttää esimerkiksi Kongon, Balkanin alueen ja Ruandan valtion sisäisistä ongelmista pelkästään näillä alueilla asuneiden ihmisten epäonnistunutta tapaa rakentaa valtio ilman, että olettaisimme myös itse valtion käsitteessä ja logiikassa olevan jotain kyseisiin väkivaltaisuuksiin johtaneita tekijöitä.

²⁸¹ Booth 2005a, 117.

²⁸² Pariisin koulukunnan lähestymistapa perustuu kansainvälisen politiikan sosiologiselle suuntaukselle. Toisin kuin monet muut kriittisen turvallisuustutkimuksen muodot, jotka tarkkailevat ennen kaikkea ylikansallisia ja globaalien tason turvallisuusdynamikkoja, korostaa Pariisin koulukunta valtioiden sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden rajan häivyttämistä ja näiden yhdistämistä. Turvallisuuden edistäminen tapahtuu koulukunnan kehittämällä, Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteorian suoraan haastavan turvallistamattomuuden (*insecuritization*) käsitteen kautta. Siinä erilaisilla kommunikatiivisilla ja funktionaalisilla menetelmillä pyritään sitomaan turvallisuuden kannalta keskeisessä asemassa olevia ihmisjoukkoja toisiinsa, jotta turvattomuutta tuottavat raja-aidat ja niihin sidotut identiteetit menettäisivät merkitystään. (Katso esimerkiksi Bigo 2007 ja CASE collective 2006.)

lähestymistavat.²⁸³ Nämä Stuart Croftin nimeämän turvallisuustutkimuksen kriittisen neliön (*critical quadrangle*)²⁸⁴ uudet jäsenet vaikuttavat kuitenkin sisältävän enemmän Walesin koulukunnan kanssa yhteisiä kuin tästä eroavia lähtökohtia, eikä näiden uusien koulukuntien syvälinen esittely ole täten Walesin koulukunnan kriittisen turvallisuustutkimusorientaation oman aseman selventämisen kannalta tarpeellista (toisin kuin realististen lähestymistapojen ja Kööpenhaminan koulukunnan kohdalla).

Uudet lähestymistavat ovat luoneet painetta tieteenalan valtavirtakäsityksille, ei vain kritiikillään, vaan myös uusilla turvallisuuskäsityksen määritelmillään. Esimerkiksi inhimillisen turvallisuuden määritelmät, jotka näkemykseni mukaan pikemminkin täydentävät Walesin koulukunnan lähestymistapaa kuin ovat sen kanssa ristiriidassa, ovat vakiintuneet kansainvälisen politiikan kieleen ja käytäntöihin. Inhimillisestä turvallisuudesta esitettyjä määritelmiä on kuitenkin niin lukuisasti²⁸⁵, että koko käsitteen käyttökelpoisuus suhteessa sen omiin käyttötarkoituksiin on kyseenalaistettu. Käsitteen määrittely-yritykset kasvoivat etenkin YK:n kehitysohjelman (UNDP) 1994 raportissaan tekemän määritelmän jälkeen.²⁸⁶ Thomas Wardin näkemys inhimillisestä turvallisuudesta osoittaa kuitenkin tämän vivahteikkaan ajatustradition yhteydet Walesin koulukunnan näkemyksiin:

Perinteiset turvallisuusparadigmat ovat keskittyneet valtioon turvallisuuden viittauskohteena ja enimmäkseen valtion kykyyn vastata siihen ulkopuolelta kohdistuviin uhkiin. Inhimillisen turvallisuuden käsitteen mukaan ihminen on sen sijaan turvallisuuden pääasiallinen viittauskohde. Tämä ihmislähtöinen lähestymistapa laajentaa rajoihin liitetyn turvallisuuskäsityksen huomion näiden rajojen sisä- ja ulkopuolella asuvien ihmisten elämään.²⁸⁷

Turvallisuuskäsityksen laajentaminen, syventäminen ja inhimillistäminen ovat paitsi yhdistäneet tieteenalan valtavirtakriittisiä lähestymistapoja, myös ruokkineet asemastaan huolestuneen valtavirran

---

²⁸³ Croft 2008, 509.

²⁸⁴ Ibid. Kriittisen neliön laidat muodostavat Walesin koulukunta, Kööpenhaminan koulukunta, Pariisin koulukunta ja inhimillisen turvallisuuden koulukunta. Croftin hahmotelma, kuten hän itsekin myöntää, on kuitenkin vain alustava. Tutkimusorientaatiot ovat päällekkäisiä sekä niihin liittyy myös elementtejä muista turvallisuustutkimuksellisista lähestymistavoista, kuten englantilaisen koulukunnan edustamasta liberalismista (Kööpenhaminan koulukunnan kohdalla), feministisistä lähestymistavoista (Walesin koulukunnan ja Pariisin koulukunnan yhteydessä) sekä jälkistrukturalistista lähestymistavoista (sekä omana, irrallisena lähestymistapanaan, että Walesin koulukunnan ja Kööpenhaminan koulukunnan yhteydessä). Croft ei syystä tai toisesta huomioi liberalistisia, feministisiä tai jälkirakenteellisia lähestymistapoja.

²⁸⁵ Inhimillisen turvallisuuden koulukunnan ongelmista ja määrittely-yrityksistä katso esimerkiksi Owen 2004; Hampson 2007, 233–238; Booth 2007, 321–327.

²⁸⁶ Tässä alkuperäisessä määritelmässä inhimillinen turvallisuus määriteltiin turvallisuudeksi suhteessa kroonisiin uhkiin, kuten ruokaan, tauteihin ja alistamiseen sekä normaalin inhimillisen arkipäivän suojaamiseksi sen kohtaamilta äkillisiltä häiriöiltä (Booth 2007, 231). Sittemmin inhimillisen turvallisuuden käsitteen yhteydessä on alettu korostamaan uhkien välttämisen lisäksi myös ihmisten aktiivista osallistumista turvallisuuden muotoilemiseen (emt., 322). Booth (emt., 324–325) kuitenkin muistuttaa, että inhimillisen turvallisuuden nimissä on tehty enemmän neoliberaalia biovaltaa globaalisti levittävää valtiokeskeistä politiikkaa, kuin käsitteen alkuperäisen tarkoituksen mukaista ihmislähtöistä politiikkaa.

²⁸⁷ “Traditional security paradigms have focused on the state as the referent of security, and mainly the state’s ability to counter external threats. In the human security conception, the individual is the primary referent of security. This people-centered approach broadens the focus from security of borders to lives of people inside and outside those borders.” (Ward 2007, 43–44. Käännös minun.)

vastakritiikkiä. Stephen Walt katsoi jo vuonna 1992, että turvallisuuskäsityksen laajentaminen tuhoaa ”tieteenalan intellektuellin johdonmukaisuuden”, vaikka hän samaisessa artikkelissa myös itse päätyi lopulta tarjoamaan sotilaskeskeiselle turvallisuuskäsityksille vaihtoehtoisia turvallisuusuhkien lähteitä, kuten maailmantalouden vaikutukset ja tietokantojen turvallisuuden.²⁸⁸ Kriitikkojen mukaan turvallisuuden uudelleenkäsitteellistäminen tuottaa enemmän epäselvyyttä kuin vastauksia – turvallisuuden uudelleenkäsitteellistäjät pikemminkin hajottavat (*de-define*) kuin määrittelevät turvallisuutta.²⁸⁹ Näillä argumenteilla realistisesti orientoituneet turvallisuustutkijat tekevät paradoksaaliselta vaikuttavan liikkeen: he turvallistavat turvallisuuden käsitteen ja tutkimuksen²⁹⁰. Walesin koulukunta vastaa tähän kritiikkiin luomalla teorian maailman turvallisuudesta. Tutkimuksen prioriteetit ja periaatteet määrittelevän teorian avulla, sekä laajan tutkijayhteisön piirissä toteutettavalla työnjaolla Walesin koulukunta kykenee yhtä lailla fokuoimaan tutkimuksensa globaalin ja paikallisen tason kannalta keskeisimmiksi katsomiinsa ongelmiin. Tutkimuksen tulee turvallisuuden politisoinnin kautta pyrkiä vaikuttamaan suoraan siihen, miten hallitukset turvallisuuspolitiikkaansa muotoilevat. Tieteenalan sisäisen hajautumisen hinta on pieni, kun kysymyksessä on ihmisten todellisissa tilanteissa kokemat, pahimmillaan elämän ja kuoleman kysymyksiä heijastavia turvallisuusongelmia. Booth kysyykin valtavirran edustajilta, millä perusteilla jokin asia voidaan pitää poissa turvallisuusagendalta, jos ihmisten elämä on vakavasti uhattuna? Vastaus tähän voi olla ainoastaan pragmaattinen, tilanteeseen sidottu ja teorioiden tukemana tehtävä priorisointi. Tieteenfilosofiset ja tutkimusperiaatteelliset valinnat eivät Boothin mukaan ole eettisesti kestäviä vastauksia/ratkaisuja hänen esittämäänsä kysymykseen.²⁹¹

3.2.2. Emasipatorinen realismi – kriittisen tiedon joukosta maailman turvallisuusteoriaan

Kriittisen turvallisuustutkimuksen ja sen kanssa kilpailevien koulukuntien väliset näkemyserot vaikuttaisivat tukevan Barry Buzanin jo vuonna 1983 esittämää ja sittemmin lukuisten turvallisuustutkijoiden toistamaa näkemystä, jonka mukaan turvallisuus on lähtemättömästi kiistanalainen käsite. Mitä tästä johtopäätöksestä syntyvä merkitysfinistinen, määrittelemättömyyden määrittämä tilanne kertoo tieteenalasta, jonka ympärillä käydään yhä kiihtyvää akateemista

---

²⁸⁸ Walt 1992 ja Booth 2007, 161.

²⁸⁹ Ayoob 1997, 129.

²⁹⁰ Katso esimerkiksi Sheehan 2005, 159. Tämä turvallistamisliikkeiden paradoksaalinen vastaliike on ymmärrettävä, sillä turvallisuustutkimuksen valtavirrassa vaikuttanee edelleen vahvasti naturalistisiin ja tieteenalan paradigmaattisuuden ihanteisiin perustuva tieteenalan omakuva, joka vieroksuu kriittisten suuntausten heille aiheuttamaa tarvetta palata tutkimusta ohjaaviin ontologisiin, epistemologisiin ja käsitteellisiin määrittelykysymyksiin.

²⁹¹ Booth 2007, 159–160.

määrittelykamppailua²⁹²? Boothin mukaan turvallisuustutkimuksen tulisi määrittelemättömyyteen tyytymisen sijasta perustua ajassa ja paikassa käytännöllisyyteen sidottuihin ratkaisuihin, pyrkimykseen auttaa ”oikeita ihmisiä, oikeissa paikoissa”, kuten hän turvallisuustutkimuksen keskeisen tavoitteen ilmaisee²⁹³. Boothin mielestä puhe lähtemättömästi kiistanalaisesta käsitteestä on osin harhaanjohtava. Kyse on pikemminkin lähtemättömästi kontingentista käsitteestä. Induktiivisesti johdettu päätelmä, jonka mukaan turvallisuus tulee jatkossakin olemaan kiistanalainen vain koska se on tähän asti aina ollut kiistanalainen (ja todellisuudessa käsitteestä on kiisteltu turvallisuustutkimuksen piirissä vasta noin 25 vuotta), ei ole riittävä todiste siitä, että käsitteen ympärillä käytävä keskustelu tulee myös vastaisuudessa välttämättä perustumaan (tai että sen tulisi perustua) kiistelylle yhteisymmärryksen sijaan. Kontingenti kiistanalaisuus ei myöskään oikeuta tuomitsemaan vallitsevasta todellisuudesta vaihtoehtoisia käsitteitä epäkäytännöllisiksi. Päinvastoin, määrittelemättömyyden luoma tilanne palvelee Boothin mukaan käsitteen valtavirtanäkemyksestä hyötyviä tahoja. Tilanne perustuu pakkomiellelle nykyhetkessä olevien ajatustraditioiden etuoikeuttamiseen.²⁹⁴

Määrittelemättömyyden tuottamaan ongelmaan on Boothin muotoilemassa²⁹⁵ maailman turvallisuusteoriassa kaksi tosiaan täydentävää ratkaisua. Ensimmäinen liittyy turvallisuuden käsitteen politisoimisen jälkeen rakennettavaan turvallisuuden määritelmään, joka perustuu *emansipaation* ja *yhteisön* ajatusten perustalle. Tämä muodostaa maailman turvallisuusteorian käytännöllisen, pragmaattisen osan, jota Ken Booth nimittää *emansipatoriseksi realismiksi*²⁹⁶. Toinen, maailman turvallisuusteorian pragmaattisen ulottuvuuden taustalla vaikuttava askel on luonteeltaan metateoreettinen. Sen sisältö auttaa ymmärtämään myös Walesin koulukunnan turvallisuustutkimuksen ontologiaa ja epistemologiaa lähtökohtia, joiden varassa myös turvallisuuden määritelmä lopulta rakentuu ja emansipatorinen realismi mahdollistuu. Booth jakaa metateoreettisen ulottuvuuden edelleen

---

²⁹² Esimerkiksi pelkästään Routledgen (merkittävä brittiläinen yhteiskuntatieteellinen julkaisija; www.routledge.com) vuoden 2009/2010 katalogissa listataan turvallisuuden erityisteemoja käsittelevien kirjojen lisäksi uuvuttavat neljä turvallisuustutkimuksen peruskysymyksiä ja keskeisiä lähestymistapoja esittelevää teosta – tämä jo ennestään viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana huimasti alalla kasvaneen tietomäärän ja perusteosten lisäksi (Routledge 2009, 10–11).

²⁹³ Booth 2005d, 272.

²⁹⁴ Booth 2007, 99–100. Booth kysyykin, miten voimme ylipäätään pyrkiä saavuttamaan turvallisuutta, jos emme edes kykene nimeämään, mitä se kulloinkin tarkoittaa.

²⁹⁵ ’Walesin koulukunta’ on 2000-luvun ajan kehittynyt pääsääntöisesti Ken Boothin työn varassa. Toisaalta monet tutkijat, kuten Steve Smith (2005, 44–45), Hayward Alker (2005, 190–192) ja Nicholas Wheeler (katso esimerkiksi Booth ja Wheeler 2008a) ovat osoittaneet selvää yhteenkuulumista juuri Walesin koulukunnan ja sen 1990-luvun johtohahmojen, Wyn Jonesin ja Boothin lähtökohtiin. Tästä kuitenkin herää kysymys, onko Walesin koulukunta keskittynyt liiaksi sen selkeään johtohahmon ympärille? Missä määrin koulukuntaan voi ’liittyä’ Aberyswythin yliopiston piiriin ulkopuolelta, jossa Booth englantilaiseen koulukuntaan viitanneen termin puolivakavissaan keksi? Kriittisen turvallisuustutkimuksen ja Walesin koulukunnan syntyhistoriaa avataan Tuomas Forsbergin toimittamassa Ken Boothin haastattelussa (Forsberg 1996).

²⁹⁶ Aikaisemmin Booth on nimennyt käyttämänsä teoriasuuntaa ”utopistiseksi realismiksi” (katso esimerkiksi Booth 1991b, 534–535; 1997, 104; 2005d, 273).

kahteen osaan, jotka perustuvat *kriittiselle globaalille teoretisoinnille* sekä käsitykselle *ihmisen sosiaalisuudesta*²⁹⁷. Maailman turvallisuusteorian käytännöllisen ja metateoreettisen ulottuvuuden taustalle Booth sijoittaa hänen pragmaattisen ja reflektiivisen teoriaotteensa perusteella lisäksi useita kriittisen teorian traditioita²⁹⁸ sekä radikaalin kansainvälisen politiikan teorioita²⁹⁹. Nämä toimivat Boothille Hannah Arendtin helmenkalustusmenetelmän tavoin hänen turvallisuusteoriaansa kirkastavina ja inspiroivina lähtökohtina³⁰⁰.

Maailman turvallisuusteorian ontologian ytimessä sijaitsee käsitys ihmisestä sosiaalisena olentona³⁰¹. Booth kutsuukin ontologisia lähtökohtiaan transsendentalistiseksi teoriaksi ihmisen sosiaalisuudesta. Ihmiset toteuttavat itseään silloin, kun he luovat merkityksiä maailmasta(an)³⁰²: rakenteet eivät hallitse, luo tai ohjaa ihmisiä – ihmisen kognitio luo rakenteet ja historian. Turvallisuus on siis sitä mitä me siitä teemme, mutta emme voi tehdä siitä mitä tahansa, sillä olemme oman vaikutushistoriamme ja traditioiden mukanaan tuomien ennakkokäsitystemme ohjaamia.³⁰³ Maailman turvallisuusteorian ontologisessa tasossa on hermeneuttinen perusvire. Booth korostaa lisäksi hänen metateoreettisen lähestymistapansa osa-alueiden yhteenkietoutuvuutta sekä todellisuuden holistista luonnetta: ihmisten teot muokkaavat olemista määrittäviä ideoita; olemista määrittävät ideat taas muokkaavat sitä, minkä kukin kokee merkittävänä tietona; se, mitä kukin pitää relevanttina tietona määrittelee edelleen sen, mitä kukin tekee; ja lopulta tämä kaikki tapahtuu uudestaan päättymättömästi kiertävässä kierrossa (*continuous feed-back loop*)³⁰⁴. Yhtymäkohdat hermeneuttisen syklin spiraalinomaiseen liikkeeseen – filosofis-fenomenologisen filosofian kenties keskeisimpään ajatukseen – ovat ilmeiset.

---

²⁹⁷ Booth 2007, 6.

²⁹⁸ Boothin esittelemät kriittisen teorian traditiot: Frankfurtin koulukunta (emt., 41–45), gramscilainen perinne (emt., 45–48), marxilainen perinne (emt., 49–54) ja kriittinen kansainvälisen politiikan teoria (emt., 54–57).

²⁹⁹ Radikaalin kansainvälisen politiikan traditiot: Maailmanjärjestyskoulukunta (emt., 59–64), rauhantutkimus (emt., 64–69), feministinen teoretisointi (emt., 69–75), historiallinen sosiologia (emt., 75–80) ja lopulta Immanuel Kantin moraalifilosofiasta nouseva sosiaalinen idealismi (80–87). Walesin koulukunnan oppihistoriaa tulkittaessa on huomattava, että Ken Booth itse vetosi vuonna 1991 kriittisen projektinsa ensimmäisten ajatusten yhteydessä nimenomaan rauhantutkimuksen ja maailmajärjestyskoulukunnan keskeisiin nimiin, kuten Kenneth Bouldingiin, Johan Galtungiin ja Richard Falkiin (Boothin suhteesta rauhantutkimukseen katso esimerkiksi Booth 1991d, 341–342; Smith 2005, 41–42). Richard Wyn Jones oli henkilö, joka toi Frankfurtin koulukunnan (erityisesti Max Horkheimerin ajatukset) ja gramscilaisen perinteen Walesin koulukunnan teoriaohjelmaan (katso esimerkiksi Smith 2005, 41–42; Wyn Jones 1999).

³⁰⁰ Booth 2007, 39–40.

³⁰¹ emt., 213. Booth ei kuitenkaan edes väitä ratkaisevan ihmisen sosiaalisen ontologian kautta kaikki metafysisiä ”mitä on olemassa?” -kysymyksiä. Maailman turvallisuusteorialle ihmisen sosiaalisuuden metafysiikan meren pohjalle muodostama ”pohjamuta”, kuten Booth asian ilmaisee, on kuitenkin riittävä pohjataso, vaikka metafysiikasta kiinnostuneet varmasti haluavat porautua tätä pohjamutaa vieläkin syvemmälle.

³⁰² emt., 223.

³⁰³ Emt., 215 ja 219.

³⁰⁴ emt., 230.

Kansainvälisen politiikan ontologisen tason ytimessä on ymmärtävä ja historiallisesti omaa asemaansa tulkitseva ihminen – ei valtio, rakenne tai muu ahistoriallisesti muotoiltu psykologinen kuvaus, kuten langennut ihmisluonto³⁰⁵. *Maailman turvallisuusteorian epistemologiset lähtökohdat*³⁰⁶ sen sijaan perustuvat kiinteästi kriittisen teorian ja toisaalta valistuksen ajan ihanteista nousevalle pyrkimykselle palvella emansipaation toteutumista – ajatusta, joka on Walesin koulukunnan teoretisoinnin taustalla keskeisimmin vaikuttava tavoite ja ajattelun suunta.³⁰⁷ Kriittisen teorian ja edelleen kansainvälisen politiikan jälkipositivististen suuntausten keskeisiä lähtökohtia seuraten Booth korostaa *tiedon konstitutiivisuutta*: vaikutusvaltaiset teoriat muokkaavat sitä, miten me todellisuuden koemme.³⁰⁸ Tiedolliset intressit ja valta ovat täten tiiviissä suhteessa toisiinsa³⁰⁹, joskaan eivät lähtemättömästi toisiinsa kiinnittyneitä: valta ei voi olla tietoa oikeuttava tekijä, sillä kriittinen lähestymistapa pyrkii huomioimaan myös vallitsevien 'totuuden regimien' ja valta-asetelmien ulkopuolelle jätetyt äänet.³¹⁰

Tiedon intressidonnaisuuden ja konstitutiivisuuden korostaminen vie kriittisen teorian epistemologiset lähtökohdat hyvän matkaa tiedollisen relativismin suuntaan. Näiden jälkien peittäminen ei ole kriittisen teorian näkökulmasta yksinkertaista. Kriittinen teoria pyrkii *kriittisen etäisyyden* menetelmän avulla välttämään toisaalta syytöksen objektivismista sekä toisaalta leimautumisen subjektivismiin, solipsismiin ja/tai tiedolliseen relativismiin. Kriittisen etäisyyden saavuttamiseksi, Gramscin orgaanisen intellektuellin käsitteen hengessä, tutkijan tulee astua ulos vallitsevasta yhteiskunnallisesta kontekstista tiedostaen samalla, ettei hän tällöin tipahda neutraalille, objektiivisen ja kuvailevan lähestymistavan takaavalle perustalle.³¹¹ Tähän havaintoon perustuu myös erottelu emansipatoristen sekä toisaalta vallitsevan kontekstin sisältä ongelmia ratkaisemaan pyrkivien teorioiden välillä. Toisin sanoen, ongelmanratkaisuteoriat jäljittelevät (*replicate*) todellisuutta, kun taas kriittiset teorian pyrkivät löytämään siitä immanentin kritiikin avulla emansipatorista potentiaalia.³¹²

---

³⁰⁵ emt., 182–192.

³⁰⁶ Booth kutsuu epistemologiaansa Philip Allotia seuraten hänen metateoriaansa puhtaan teorian (*pure theory*) muodoksi. Puhtas teorian muoto on yhteiskunnan teoria omista mahdollisuuksistaan saavuttaa tietoa ja mahdollisuuksia. Puhtaassa teoriassa ollaan kiinnostuneita muun muassa edellä esittämistäni tieteenfilosofisista seikoista, kuten tiedonintresseistä ja tieteen konstitutiivisesta. (katso esimerkiksi Booth 2007, 207–208 ja 230–249.)

³⁰⁷ Booth 2005d, 261–264; Booth 2007, 192–197. Katso myös Wyn Jones 1999, 21–22.

³⁰⁸ Booth 2007, 247–249; Smith 1997, 26–28.

³⁰⁹ Booth 2007, 238–239. Booth seuraa tässä Richard Ashley'n tulkintaa Habermasin kolmesta tiedonintressin muodosta (katso edellä alaluku 2.1.2., erityisesti alaviite 56; Katso myös Cox 1981, 128 ja Ashley 1981.)

³¹⁰ Booth 2007, 241–242. Booth lainaa 'totuuden regimien' käsitteen Michel Foucault'n työstä. Totuuden regimit ovat lyhyesti ilmaistuna epätasa-arvoa ja alistavia valtarakennelmia ylläpitäviä diskursseja, jotka syntyvät, uudistuvat ja pysyvät yllä monimutkaisten kielen rakenteiden, kuten määritelmien, retoristen keinojen, metaforien ja mielikuvien välityksellä.

³¹¹ Emt., 237–238.

³¹² Wyn Jones 1999, 24–25; Booth 2005a, 11; Booth 2007, 242–243. Immanentti kritiikki viittaa kykyyn hahmottaa vielä toteutumattomia ja/tai piileviä mahdollisuuksia missä tahansa yhteiskunnallisessa todellisuudessa (Wyn Jones 2005, 221).

Boothin epistemologian taustalla vaikuttaa kuitenkin kytevä vahva ristiriita. Hän tuntuu keinuvan relativistisen/antifoundationalistisen sekä toisaalta objektivoivan/foundationalistisen lähestymistavan välissä. Juuri näillä tietoteoreettisesti heikoilla jäillä Walesin koulukunta ja koko kriittinen turvallisuustutkimus vaikuttaisi olevan haavoittuvaisimmillaan poststrukturalistien esittämälle kritiikille. Kytkeytyminen emansipaation, kehityksen sekä valistuksen ideaalien muodostamiin ankkureihin sekä häilyvä puhe kriittisestä etäisyydestä viittaavat edelleen vahvan tiedollisen *a priorin* perusrakenteen olemassaolosta. Poststrukturalisteille puhe emansipaatiosta ja kehityksestä ovat vain yksi uusi, joskin selvästi vallitsevaa maskuliinista ja militaristista todellisuutta houkuttelevampi länsimaisen keskiluokan luoma turvallisuutta määrittelevä narratiivi.³¹³ Vaikuttaisikin siltä, että Booth olisi kyennyt esittämään oman ontologis-epistemologisen lähestymistapansa vakuuttavammin tukeutumalla vaikutushistorian, merkityshorisonttien ja hermeneuttisen kehän käsitteiden varaan rakennettuun teoriaan ymmärtämisen ja tulkintatapahtumien rajoitteista. Booth pyrkii itse ratkaisemaan edellä esitetyn epistemologisen ongelman tukeutumalla teoriaotteensa reflektivististä ja pragmatistista henkeä seuraten sekä foundationalistisiin että antifoundationalistiin lähtökohtiin. Tätä epistemologista liikettä Booth kutsuu siirtymiseksi perusrakenteiden hakemisesta kohti väliaikaisten *tiedon ankkureiden* laskemista³¹⁴. Tiedon ankkurit takaavat meille Boothin mukaan

mahdollisimman turvallisen toistaiseksi saatavilla olevan pisteen, josta käsin me voimme arvioida mistä me olemme tulleet ja mihin me olemme matkalla. Tiedon ankkurit eivät salli meidän asettavan lopullisia vastauksia, mutta ne *antavat meille mahdollisuuden kysyä merkittäviä kysymyksiä [...], kuten mikä on todellista, mitä me voimme tietää ja mitä me voimme tehdä.*³¹⁵

3.2.3. Emansipaatio ja yhteisö

*The philosophers have hitherto only interpreted the world, in various ways; the point is to change it.*³¹⁶

Kriittinen turvallisuustutkimus, Walesin koulukunta ja ennen kaikkea Ken Boothin muotoilema, pragmatistinen ja syntetisoiva lähestymistapa, pyrkii käytännölliseen teoriaan sekä luomaan mahdollisuuksia kehitykselle ja muutokselle. Teoria ja käytäntö ovat saman kolikon kääntöpuolia:

³¹³ Katso esimerkiksi Smith 2005, 49; Wyn Jones 2005, 216.

³¹⁴ Tiedon ankkurien ajatus muistuttaa Karl Popperin käsitystä falsifiabilismista: tietty joukko toimintaa ohjaavia yhteiskunnallisia ideoita muodostavat ankkurin ja toimivat universaalisti siihen asti, kunnes ne kyetään vakuuttavasti osoittamaan olevan korvattavissa paremmilla ideoilla. Näin ollen tieteellisen tiedon taustalla vaikuttaa sen omakuvaa tuottamansa tiedon fallibilistisesta vajavaisuudesta (Booth 1995, 347 ja 2007, 235. Katso myös Käpylä ja Mikkola 2007a, 4).

³¹⁵ [Anchorage] represent the most secure points contingently available to assess where we have come from and where we might head next. Anchorages of knowledge do not allow the settling of ultimate answers, but they do give the opportunity for asking the big questions [...] about directions of thinking about what is real, what we can know, and what we might do. (Booth 2007, 235. Käännös ja korostus minun.)

³¹⁶ Karl Marxin yhdennessätoista Feuerbach-teesissään esittämä ajatus filosofian perimmäisestä tehtävästä (Marx 2001, 170) kulkee edelleen kriittisesti orientoituneen kansainvälisen politiikan teoriaperinteen itsekuvan keskeisenä lähtökohtana.

mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä ja huolellisesti muotoiltu teoria, varsinkin jos sen avulla kohdataan oikeita ihmisiä oikeissa painoissa.³¹⁷ Muutos, moraalinen kehitys ja valistuminen ovat ihmisyyhteisöille luontaisia, mutta niitä ei tule ottaa itsestään selvyyksinä ilman näiden ajatusten reflektiivistä monitorointia.³¹⁸ Nämäkin käsitteen elävät ajassa, paikassa ja kulttuurissa. Käytäntöön vaikuttaminen on kriittisen turvallisuusteorian julkilausuttu, normatiivinen tavoite. Booth kutsuu tätä maailman turvallisuusteorian käytännöllistä ulottuvuutta jäsentävää lähestymistapaa *emansipatoriseksi realismiksi*, joka rakentuu edelleen Walesin koulukunnan teoreettisessa työssä alusta asti keskiössä olleiden *emansipaation ja yhteisön* ideoiden varaan. Maailman turvallisuusteoriaa motivoi tieteelliseen tutkimustyöhön suoraan vaikuttava ymmärrys siitä, että nykyään edessämme avautuva maailma ei ole paras mahdollinen maailma. Samalla meidän tulee ymmärtää, että ajatus parhaasta mahdollisesta maailmasta on vain abstrahoitu prosessi ja väline, jonka avulla kykenemme käsittämään paremman elämän edellytyksiä.³¹⁹ Muutos ei ole itseisarvo, vaan keino, jota ei tule erottaa sitä ohjaavista päämääristä³²⁰.

*Emansipaatio*³²¹ tarjoaa maailman turvallisuusteorian käytännölliselle ulottuvuudelle filosofisen ankkurin, käsityksen yhteisöjen kehityksestä sekä ohjenuoran eri yhteyksissä koettuun sortoon vastaamiseksi. Walesin koulukunnan turvallisuusteoretisoinnissa emansipaation käsitys on kulkenut mukana projektin alusta asti (1980-luvun lopusta), eikä sen määritelmä ole tänä aikana huomattavammin muuttunut³²². Boothin alkuperäisen määritelmän mukaan emansipaatio merkitsee

[...] ihmisten (yksilöinä ja ryhminä) vapauttamista niistä fyysisistä ja inhimillisistä rajoitteista, jotka estävät heitä toteuttamasta itseään kuten he vapaana ollessaan tekisivät. Sota ja sodan uhka ovat yksi tällaisista rajoitteista köyhyyden, huonojen koulutusmahdollisuuksien, poliittisen alistamisen ja muiden vastaavien joukossa. *Turvallisuus ja emansipaatio ovat saman kolikon kääntöpuolia. Emansipaatio, ei valta tai määräysvalta, tuottaa todellista turvallisuutta.*³²³

---

³¹⁷ Booth 2007, 264.

³¹⁸ Booth 2005c, 182; Booth 2007, 124–133, erityisesti sivu 126.

³¹⁹ Emt., 250–253. Näkemys, jonka mukaan ihmiskunnan globaali tulevaisuus voi perustua siinä jo nyt immanenttina potentiaalina piilevään kehitykseen ja parempaan maailmaan, erottaa kriittisen turvallisuustutkimuksen fatalistiselle ja regressiiviselle aikalaistulkinnalle sekä dekonstruktiviiviselle kritiikille perustuvista postmodernin turvallisuusteorian muodoista.

³²⁰ emt., 255.

³²¹ Emansipaation etymologiset juuret juontuvat latinan kieleen, jossa sana *emancipare* tarkoitti orjuudesta ja ohjauksesta vapauttamiseen pyrkivää *toimintaa* (Wyn Jones 2005, 216).

³²² Vertaa esimerkiksi Booth 1991a, 319 (artikkeli, joka esitteli kriittisen turvallisuustutkimusorientaation); Booth 1997, 110; Wyn Jones 1999, 118; Alker 2005, 191 ja Booth 2007, 112. Toisaalta Wyn Jones osoittaa, että juuri suhtautuminen emansipaation keskeisyyteen on jakanut kriittisen turvallisuustutkimuksen kahtia Walesin emansipaatiokeskeiseen koulukuntaan sekä väljempää teoreettista sitoutumista suosivaan muotoon (Wyn Jones 2005, 215).

³²³ Emancipation is the freeing of people (as individuals and groups) from those physical and human constraints which stop them carrying out what they would freely choose to do. War and threat of war is one of those constraints, together with

Pyrkimys emansipaatioon ei kuitenkaan saa oikeutta uutta, toista ryhmää, kulttuuria, identiteettiä tai yksilöitä alistavaa käytäntöä. Emansipaatiota ei voi toteuttaa toisten yksilöiden tai ryhmien vapauden kustannuksella.³²⁴ Sen sijaan emansipaatio on käsitettävä jatkuvasti liikkeessä olevana ihmiskunnan idean uudelleen keksimisenä (*the invention of humanity*). Emansipaatio on tässä mielessä mahdollista vain, jos sitä kyetään jatkuvasti arvioimaan kriittis-refleksiivisesti uudelleen.³²⁵ Emansipaation prosessin avulla ihmiskunta pyrkii, rauhanomaisten ja hyväntahtoisten suhteiden myötä, käsitykseen siitä, mihin ihmiskunta kykenee ja kuinka se voi luoda olosuhteita ihmiselämää määräävästä turvattomuudesta irtautumiselle. Turvallisuus ja emansipaatio ovat näin ollen hyvin läheisessä suhteessa toisiinsa – turvallisuus on keino, instrumentaalinen arvo, jonka avulla kyetään saavuttamaan emansipaation edellytykset.³²⁶ Kaikki kriittiset turvallisuustutkijat eivät ole olleet yhtä vakuuttuneita emansipaation käyttökelpoisuudesta. Eräät poststrukturalistit, joille kriittinen turvallisuustutkimus toimii enemmänkin ajatussuuntia kokoavana tylogisena välineenä kuin erillisenä projektina, näkevät emansipaation olevan pikemminkin osa tutkimusongelmaa kuin sen ratkaisua. Emansipaatio on potentiaalisesti yksi moderniteetin – ajatussuunnan, joka on esimerkiksi tuottanut kaksi maailmansotaa ja lukuisia kansanmurhia – painostavista ja totalisoivista, liberalismiin ja marxismiin kaltaisista metanarratiiveista.³²⁷

Wyn Jones kuitenkin huomauttaa poststrukturalisteja vastaan, että dekonstruktion ja vallitsevia valtarakenteita auki purkavan tutkimuksen jälkeen on välttämättä pohdittava sitä, mihin suuntaan muodostuneessa tilassa tulisi edetä. Tämän ovat implisiittisesti tiedostaneet yhä laajemmin myös keskeiset jälkirakenteelliseen teoriaan kallellaan olevat turvallisuustutkijat.³²⁸ Turvallisuustutkimuksen valtiokeskeisiä lähestymistapoja itsepintaisesti noudattaville tutkijoille emansipaation idea on ollut erityisen vaikeaa niellä. Esimerkiksi Mohammed Ayoob tuomitsee puheen emansipaation ja

---

poverty, poor education, political oppression and so on. Security and emancipation are two sides of the same coin. Emancipation, not power or order, produces true security. (Booth 1991a, 319. Käännös ja korostukset minun.)

³²⁴ Booth 2007, 112. Samalla tavalla maailmanyhteisön tulee moraalisesti ja poliittisesti puuttua tilanteeseen, jossa jokin ryhmä käyttää emansipaatiota omien päämäärien ajamiseen siten, että se tapahtuu toisten vapauden kustannuksella. Näin ollen emansipaatio ei ole synonyymi *kaiken* suvaitsemiselle.

³²⁵ Booth 2007, 126.

³²⁶ Booth 2007, 105 ja 114–115.

³²⁷ Katso esimerkiksi Wyn Jones 2005, 216 ja Booth 2007, 118–124. Wyn Jones kuitenkin osoittaa, että useat poststrukturalistit ovat 1990-luvulla kokeneet eettisen kääntymisen, jossa turvallisuuden dekonstruktion jälkeen koetaan välttämättömäksi pohtia vapautumiseen ja edistykseen liittyviä kysymyksiä. Samoin myös emansipatorismille avoimesti kriittinen Kööpenhaminan koulukunnan lähestymistapa sisältää huomattavia emansipatorisia elementtejä. Wyn Jones toteaaakin, että kytkeytyminen emansipaation ideaaleihin sen jossain muodossa on välttämättömyys kaikille kriittisille turvallisuusteorioille. (Wyn Jones 2005, 217–220.)

³²⁸ Katso esimerkiksi Walker 1997, 78 ja Waever 1995, 86. Sheehanin (2005, 147–149) mukaan tukeutuminen antifoundationalistiseen epistemologiaan asettaa selviä rajoitteita useille jälkirakenteelliseen turvallisuustutkimukseen sitoutuneiden tutkijoiden implisiittisesti havaittaville normatiivisille lähtökohdille. Jälkirakenteellisen turvallisuustutkimuksen ja Walesin koulukunnan näkemykset näyttäisivätkin mahtuvan hyvin saman tutkimusohjelman alle, varsinkin, jos ne eivät juutu kysymyksiin tieteellisen tiedon luonteesta (emt., 153).

turvallisuuden yhdistämisestä ”semanttiseksi jonglööraukseksi”³²⁹. Ayoobin lähestymistavan syvärakenteessa vaikuttaa kuitenkin realistisen tradition käsitys poliittisesta: emansipaatio voi toteutua vain etnisesti yhtenäisten kansallisvaltioiden ja niiden suvereniteetin puitteissa, mikä on eettisesti hyvin kyseenalainen liike jälkimodernilla valtion sisäisten konfliktien ja ylikansallisten globaalien ongelmien leimaamalla ajalla³³⁰. Walesin koulukunnalle emansipaation ja turvallisuuden perimmäinen viittauskohde on sen sijaan yksilö³³¹. Myös valtio voi tuottaa holistisen turvallisuuskäsityksen mukaan turvallisuutta (esimerkiksi sisäpolitiikallaan, toimivilla laeilla ja emansipatorisella yhteistyöllä), mutta se voi olla myös keskeinen turvattomuuden lähde sekä sen oman alueen että sen ulkopuolella oleville ihmisille³³². Emansipaation tavoitteluun on kriittisen teoretisoinnin sisälläkin tarjottu useita eri keinoja, kuten tuotantorakenteiden uudelleenjärjestämistä (Marx), kommunikatiivista diskurssietiikkaa (Habermas) ja vastavuoroisen tunnustamisen etiikkaa (Honneth).³³³

Walesin koulukunta täydentää emansipatorista realismia ajatuksella *eettisen maailmanyhteisön* mahdollisuudesta, joka kokoaa edellisiä kriittisen teorian piirissä hahmotettuja emansipaation toteuttamisen teemoja yhteen. Yhteisö on kansainvälisen politiikan tutkimuksessa paitsi hyvin kiistelty ja häilyvä termi, myös poliittisesti hyvin voimakas käsite. Esimerkiksi ’kansainvälisestä yhteisöstä’ on Boothin mukaan muodostunut pahamaineinen termi, jonka nimissä on pyritty legitimoimaan myös harvojen ja valta-asemassa olevien epädemokraattista ja revisionistista globaalia politiikkaa. Samalla valtiotasolla kansallisiin identiteetteihin perustuvalla yhteisöllisyydellä luodaan edelleen piilevän väkivallan siemenen itseensä kätkeviä erotteluita meihin ja heihin.³³⁴ Emansipatorisessa realismissa yhteisöllisyyden muodostava perusta on sen sijaan arvoissa, ei niinkään paikallisuudessa tai maantieteellisyydessä.³³⁵ Emansipatorisessa yhteisön ideassa tunnustetaan, että ihmisillä voi olla useita, päällekkäisiä identiteettejä, eikä ihmisiä voida näin ollen määritellä yksinkertaisesti esimerkiksi etnisyyden, luokan tai uskonnon perusteella. Ihmisten tulee hajasijoittuneiden identiteettien maailmassa,

---

³²⁹ Ayoob 1997, 126–127. Esimerkiksi kurdit ovat Ayoobin mukaan kokeneet huomattavaa emansipoitumista ilman kasvavaa turvallisuutta, kun taas ihmiset Damaskoksessa Syyrian puolella olivat vähemmän emansipoituneita, mutta suhteellisesti enemmän turvattuja kuin ihmiset Beirutissa Libanonin sisällissodan aikaan 1975–1990.

³³⁰ Katso Smithin vastakritiikki Ayoobin valtiokeskeiselle emansipaatiotulkinnalle (Smith 2005, 44–45).

³³¹ Booth 2007, 225.

³³² Walesin koulukunta ei pyri hylkäämään valtiota, vaan keskittyy kritiikissä nimenomaan valtiovetoiseen (*statism*) kansainvälisen politiikan jäsentämiseen. Myös valtioissa voi instituutioina olla immanenttia potentiaalia. (Katso esimerkiksi Booth 2007, 191 ja 205–206; Wyn Jones 1999, 95.)

³³³ Katso näistä eroista esimerkiksi Wyn Jones 2005, 220–229.

³³⁴ Booth 2007, 134–136; Linklater 2005, 115–118; Puumala 2007, 129; Walker 1993, 13; Campbell 1992, 8.

³³⁵ Booth 1991d, 342–343 ja 2007, 137. Arvoyhteisö perustuu yhteisiin aatteisiin ja etiikkaan. Tässä kohdin kriittisen turvallisuustutkimus ja kriittinen teoria ottaa vaikutteita kantin universalistisesta etiikasta ja globaalin ihmisyhteisön ideaalista (Katso esimerkiksi Linklater 2005, 123–126 ja Booth 2007, 146), jonka vastakohtana on alueellinen ja orgaaninen käsitys yhteisöstä. Booth seuraa Alain Tourainea, joka osoittaa orgaanisten yhteisöjen muotojen alistavan demokratian ja debatin hyveet jatkuvan konsensuksen ja yksimielisyyden vaatimusten alle (emt., 140).

kuten Stuart Hall³³⁶ jälkimodernia tilannetta kuvailee, voida kokea kuuluvansa samanaikaisesti useisiin toisistaan eroaviin yhteisöihin. Jokainen pysyvästi jaettu maailma on emansipatorisen yhteisön ideassa jo lähtökohtaisesti 'ei vapaa'.³³⁷

Emansipatorinen yhteisö perustuu ajatukselle ihmisten vapaasta yhdessäolosta, jonka puitteissa he kykenevät tunnustamaan vastavuoroisesti yhteisiä käsityksiä siitä, mitä eettisesti kestävä elämä tarkoittaa. Ihmisten yhteenkuuluvuus perustuu näin ollen rajat ylittäviin ajatusmalleihin (ei formaaleihin instituutioihin tai hallinnollisiin järjestelyihin, vaikkakin nämä voivat toimia osana emansipatorisen prosessin keinoja), joissa pyrkimys tasa-arvoon on erilaisuuden ylistämistä keskeisempi lähtökohta.³³⁸ Emansipatorisen yhteisön tulee kuitenkin olla muuntautumiskykyinen, avoin ja refleksiivinen. Dialogisuus ja yhteisön itserefleksiivisesti muodostamien merkitysten kontekstuaalisuus ovat yhteisön eettis-poliittisia ohjenuoria.³³⁹ Emansipatorisen yhteisön idea sisältää yhteneväisyyksiä Karl Deutschin 1950-luvulla lanseeraamasta turvallisuusyhteisön ideasta jalostamalla sitä edelleen globaalille tasolle. Deutschin alkuperäinen johtoajatus on edelleen ajankohtainen – myös emansipatorisen yhteisön ajatuksessa: muodostaessaan yhteisön sen jäsenet ovat hyväksyneet *rauhanomaisen muutoksen prosessin* lähtökohdaksi, jonka puitteissa sen kokemat yhteiset sosiaaliset ongelmat ratkaistaan³⁴⁰. Emansipatorisessa realismissa ajatus turvallisuusyhteisöstä pyritään laajentamaan siten, että se perustuu jatkuvasti kasvavalle käsitykselle maailmanyhteisöstä sekä maailman turvallisuudesta. Tämä mahdollistuu globaalien hallinnan mallissa, jossa globaali tila syntyy emansipatoristen yhteisöjen muodostamasta verkostosta, joka sisältää myös kosmopoliittisesti suuntautuneet valtiot.

Emansipatorinen realismi ja idea globaalista, eettisestä turvallisuusyhteisöstä ovat molemmat läsnä immanenttina potentiaalina jo tämän päivän maailmanpolitiikan todellisuudessa. Juuri tämän potentiaalinen aktualisoimiseen maailman turvallisuusteoria ja emansipatorinen realismi pyrkivät.

---

³³⁶ Hall 2005, 36.

³³⁷ Booth 2007, 138. Katso myös Shapiro 1998, 708 ja Neumann 199, 212.

³³⁸ Booth 2007, 138–140. Erilaisuuden ja tasa-arvon väliset painotuserot ovat eräs postmodernistien ja kriittisen teorian edustajia keskeisimmin jakanut kysymys. Esimerkiksi Der Derianin mukaan ”hobbesilaisen episteemin muodostaman realismin” hallitsema turvallisuuskäsitys tulisi purkaa foucault’laisen genealogisen dekonstruktion avulla, jotta se voitaisiin korvata uudella lähtemätöntä erilaisuutta ja sen sisältämää potentiaalia sisältävällä turvallisuuskäsityksellä (Der Derian 1995, 24–25). Booth vastaa tähän – emansipaation ja valistuksen ajatusten puolestapuhujana – että erilaisuuden ylistäminen ja sietäminen on huono lähtökohta esimerkiksi silloin, kun kohtaamme rasistisiin ideologioihin, äärinationalismiin tai uskonnolliseen fundamentalismiin perustuvia identiteettejä (Booth 2007, 140).

³³⁹ Emt., 142–144.

³⁴⁰ Möller 2007, 21. Deutschin turvallisuusyhteisöteoria on kokenut kylmän sodan jälkeisessä avoimemmassa kansainvälisen politiikan ilmapiirissä suoranaisten renessanssin. Emanuel Adlerin ja Michael Barnettin uudelleenmuotoilu on tästä kenties tunnetuin esimerkki (katso esimerkiksi Adler ja Barnett 1996). Suomessa, jossa Pohjoismaisen turvallisuusyhteisön käsityksellä on pitkä historia, Deutschin teoriolla on ollut myös huomattavaa vaikutusta. Tästä hyvän esimerkin tarjoaa Unto Vesan ja Frank Möllerin työ mahdollisen Itämeren turvallisuusyhteisön parissa (Vesa ja Möller 2003).

Maailman turvallisuusteorian keskeiset lähtökohdat – ja samalla tutkielmani teoreettisen viitekehyksen täydentävät ajatukset – voi tiivistää seuraavasti: *Turvallisuus on Walesin koulukunnalle instrumentaalinen arvo sekä keino, joka tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää, tiedostaa ja saavuttaa edellytyksiä emansipaation toteutumiseen. Emansipaatio on ymmärrettävä prosessina (ei kiveen hakattuna dogmaattisena oppina) sekä toimintaa ohjaavana ankkurina, jonka päämäärinä on tarjota edellytyksiä vapaiden ihmisten keskenään muodostaman globaalien maailmanyhteisön toteutumiselle. Samalla on muistettava, että turvallisuus on paitsi sen taustalla vaikuttavista poliittisista teorioista johdannainen, myös suhteellinen käsite; se ei ole synonyymi selviytymiselle, sotatilan puuttumiselle tai taistelulle elossa pysymisestä; se tulee sen sijaan ymmärtää sekä subjektiivisesti (tunteena turvasta) sekä ei-subjektiivisesti (olla tosiasiasa turvassa) määriteltävänä instrumentaalisen arvona, jonka puitteissa ihmiset samalla sekä ovat sekä tuntevat olevansa turvassa (being and feeling safe).*³⁴¹

3.2.4. Tutkimusasetelman täydentyminen

Olen nyt hahmottanut tutkimusasetelmani teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat. Tuloksena filosofisen fenomenologisen hermeneutiikan, kriittisen teorian ja Walesin koulukunnan maailman turvallisuusteorian keskeisimmistä oivalluksista syntyi tulkitseva tutkimusasetelma – konstellaatio, jossa mainittujen filosofien keskenään samankaltaiset piirteet korostuvat ja muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden. Asetelma perustuu ymmärtämisen ja subjektin täälläolon ontologisia reunaehtoja ja tulkinnan rajoja hahmottavaan lähestymistapaan. Ymmärtävää tutkimusta (vastakohtana objektivoivalle tutkimukselle) luonnehtii tulkintatapahtuman tyhjentymättömyys, traditioiden jatkumoluonnetta katkaisevat, tulkinnan tapahtuma-/tilannesidonnaisuudesta johtuvat erot sekä kaiken tulkintatapahtuman taustalla vaikuttava ajallisuus ja historiallisuus.

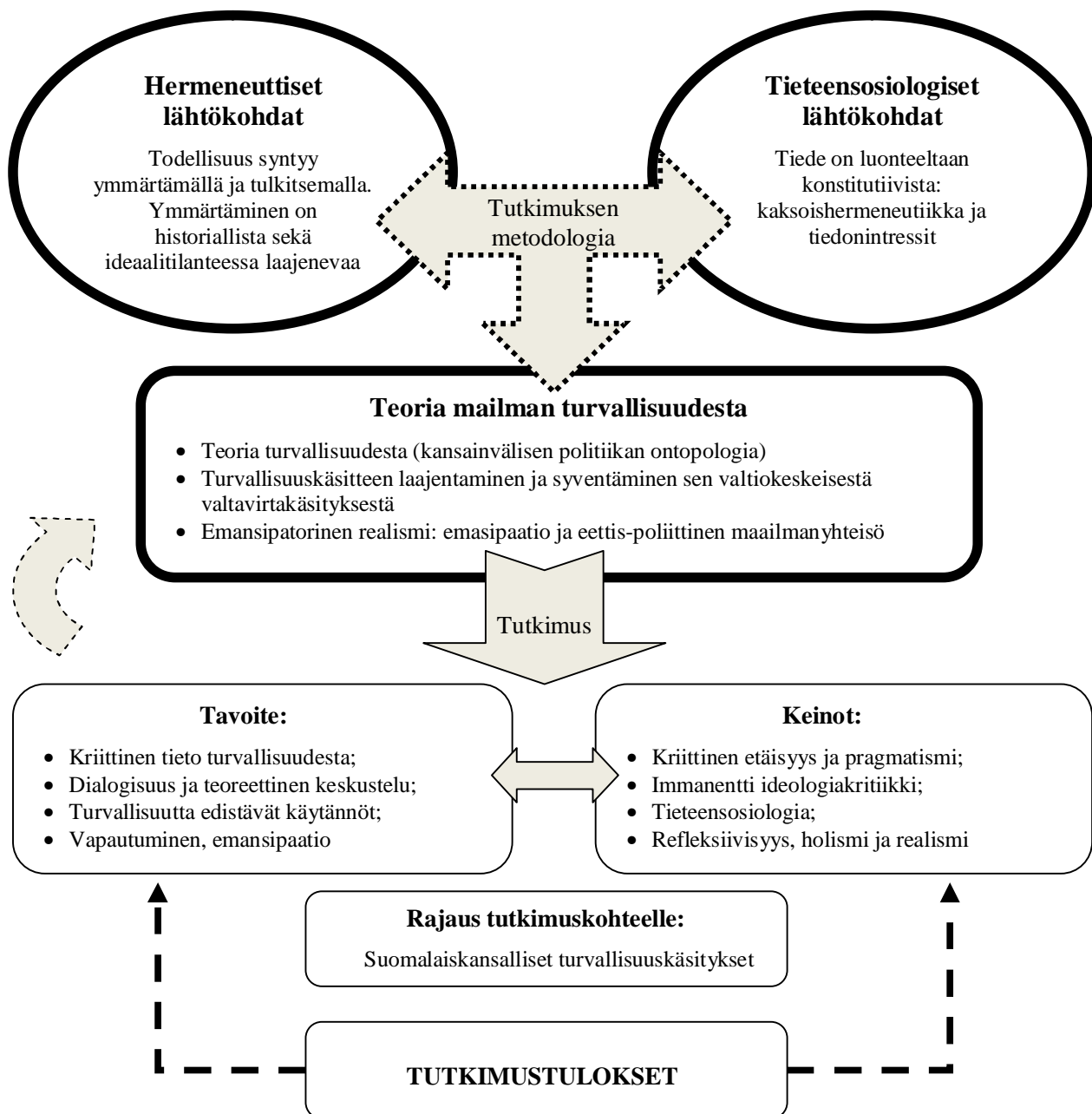
Hermeneuttinen ymmärtämisen kehäliike ei ole metodin kaltainen tie lopulliseen, 'oikean' ymmärryksen synteisiin, vaan lähtökohta kaiken ymmärtämisen sulkeutumattomuuden tiedostamiseen. Ymmärtämistä tehdään aina tietyistä merkityshorisontista, jolloin se on myös lähtökohtaisesti perspektiivistä.³⁴² Vaikutushistorian jatkumoluonnetta vastaan voidaan (ja tulee) kuitenkin esittää siinä piilevää potentiaalia esiin työntävää immanenttia kritiikkiä, jota Walesin koulukunta ja maailman turvallisuusteoria tässä tutkimuksessa edustaa. Muodostamani tutkimusasetelman varassa lähestyn seuraavaksi tutkimukseni empiiristä osiota, jossa tarkastelen suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen

---

³⁴¹ Booth 2007, 101–110 (erityisesti 110).

³⁴² Nikander 2005, 248–249.

merkityskamppailua ja muutosta 2010-luvulle tultaessa. Seuraava kuvio havainnollistaa tutkimukseni teoreettis-metodologisen viitekehyksen:

Kuvio 2. Tutkimusasetelma

Tutkimuksen hermeneuttisen luonteen mukaisesti on muistettava, että tutkimus – sen menetelmät, normatiiviset tavoitteet ja näistä syntyvät tutkimustulokset – ovat vastavuoroisessa suhteessa tutkimuksen lähtökohtia ja lähestymistapaa taustoittavan metodologisen viitekehyksen kanssa. Toisin sanoen, tutkimustyö ei ole irrallista sitä ohjaavista teoreettisista valinnoista. Sen sijaan tutkimustulokset

tuottavat jatkuvasti uutta, vanhan ymmärryksen päälle kasautuvaa ja tähän vaikuttavaa ymmärrystä maailmasta, mikä edelleen vaikuttaa myös tutkimuksen metateoreettisiin ja metodologisiin lähtökohtiin. Hermeneuttisesti kouliintunut tietoisuus, kuten Gadamer asian esitti, ei pyri keinotekoisesti irtaantumaan tulkitsijan historiallisessa tilanteessa mukanaan kantamasta vaikutushistoriasta saavuttaakseen lopulliseksi rekonstruoituja synteesejä ja pohjatotuuksia. Tutkimustulokset ovat tällöin pikemminkin osallistumista tietyn tiedonalueen ja ymmärtämisen ympärillä käytävään keskusteluun. Tutkimukseni kansainvälisen politiikan teoreettisena lähestymistapana olevan kriittisen turvallisuustutkimuksen kautta tutkimustulokset pyrkivät tarjoamaan myös edellytyksiä käytännön kannalta hyödylliselle, kriittiselle tiedolle turvallisuudesta. Hermeneuttisen tradition mukaisesti tätäkin tietoa on edelleen tulkittava kriittisesti ja reflektiivisesti.

Tutkimuskohteenani olevan kansallisen turvallisuuskäsityksen tuottamat, tieteelliseen tutkimukseen sidotut merkitykset, rakentuvat yhtä lailla edellisessä kaaviossa esittämäni teoreettis-metodologisen kokonaisuuden mukaisesti. Kaavio toimii täten samalla myös tapana erotella ja jäsentää keräämiäni tutkimustuloksia, suomalaiskansallisen turvallisuuskeskustelun ympärille rakentuvia tieteellisesti ja/tai poliittisesti perusteltuja näkemyksiä todellisuudesta, jotka edelleen määräävät turvallisuustutkimuksen kannalta keskeisten tutkimusagendojen lähtökohdat ja reunaehdot. Näin syntyvät merkitykset ovat tyhjentyttömiä. Laadukaskin tulkinta, tieteellinen tai arkipäiväinen, muokkaa itse edelleen tulkitsemansa kohteen merkitystä, mikä tuo tulkitsijan osalliseksi hermeneuttisen ymmärryksen spiraalinomaiseen liikkeeseen. Kuten Heidegger asian ilmaisi, tämä spiraalinomainen liike on mahdollisuus, ei ongelma, ja keskeistä onkin oikea tapa astua liikkeeseen sisään – ei siitä pois.

4. SUOMALAIKANSALLINEN TURVALLISUUSKÄSITYS 2010-LUVULLE TULTAESSA

Suomalaisen turvallisuuspolitiikan kylmän sodan doktrinaaliset perusrakenteet menettivät perusteensa kylmän sodan romahtamisen ja siihen liittyvän kaksinapaisen suurvaltajärjestelmän kaatumisen myötä. Pitkään kypsynyt puolueettomuuspolitiikan traditio menetti tosiasiallisesti merkityksensä, koska uusi murros oli samalla hävittänyt poliittiselta maailmankartalta puolueettomuuspolitiikalle keskeisen kulttuurisen, poliittisen ja maantieteellisen ankkurin, Neuvostoliiton.³⁴³ Muutos uuden ja vanhan turvallisuusympäristön välillä oli kouriintuntuva. Uuden turvallisuusympäristökuvauksen ja uusien uhkakuvien myötä vahvistuivat myös uudet turvallisuusteoreettiset lähestymistavat. Tiedeyhteisön esittelemä laaja-alainen turvallisuuskäsitys iskostui nopeasti myös kansallisten turvallisuuspoliittisten linjausten retoriikkaan, joskin kansallisvaltion rajojen puolustamiseen keskittyneet sotakoneistot olivat edelleen osana todellisuutta muistuttamassa perinteisistä maanpuolustusvelvoitteista.³⁴⁴ Uuden, jälkimodernimman turvallisuuskäsityksen ja modernin, valtiokeskeisen puolustusajattelun yhteentörmäyksen synnyttämä jännite, jota kuvailen *merkityshorisonttien sulautumisen tapahtumana*, muodostaa tutkielmani empiirisen osan keskeiset lähtökohdat.

Tarkastelen suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen ja -politiikan ympärillä käytyä keskustelua omasta hermeneuttisesta asemastani: 2010-luvun kynnyksellä elävänä suomalaisena nuorena, jolle kylmän sodan henkinen perintö elää puheissa ja teksteissä, ei niinkään omien ensikäden muistojen varassa. Oma katseeni ja horisonttini on samalla kiinnittynyt tulevaisuuteen – siihen, miten 2010-luvulla ihmiskunta, ja suomalaiset osana sitä, kykenevät luomaan kestävämpien ja yhteisöllisempien turvallisuusmerkityksien ohjaamaa politiikkaa/toimintaa sekä oppimaan menneisyydessä tehdyistä kestävämmistä, mutta osin inhimillisistäkin valinnoista. Tarkoitukseni ei ole esittää tyhjentävää, suomalaiskansallisten turvallisuuskäsitysten geneologis-historiallista katsausta, mikä olisi paitsi mahdotonta tämän tutkimuksen puitteissa myös ristiriidassa tutkimukseni metateoreettisten lähtökohtien kanssa. Sen sijaan pyrin luomaan edellytyksiä viime vuosina käydyn turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun ja sen taustalla vaikuttavien poliittisten syvärakenteiden sekä historiallisesti 'viettävien liikkeiden' syvemmälle ymmärtämiselle. Näkemykseni mukaan historialliset traditiot sekä pienvaltiorealistiseen ideologiaan liittyvä kokemus koko kansakunnan yhdistävän turvallisuuspoliittisen doktriinin eduista vaikuttavat edelleen *vaikutushistoriallisena ymmärryksenä* myös viime vuosina käydyssä turvallisuuspoliittisessä merkityskamppailussa.

---

³⁴³ Möttölä 1994, 89.

³⁴⁴ Nokkala 2001, 133.

Vaikutushistoriallisten elementtien ymmärtäminen (tai yritys ymmärtää niitä) on keskeisessä osassa pyrkiessäni vastaamaan tutkielmani alussa asettamiini tavoitteisiin: *miksi turvallisuuspoliittinen määrittelykamppailu ja siinä keskeisesti esillä olevat turvallisuuskäsitykset muodostuvat tietyksi aikaan, paikkaan ja kulttuuriin kiinnittyväksi politiikaksi siten, kun ne tutkielman perusteella muodostuvat?* Ja edelleen: *miksi tietyt toimijat haluavat luoda tietyssä historiallisessa kontekstissa juuri tietynlaisen turvallisuuskäsityksen, jonka perusteella myös (turvallisuus)politiikkaa tulisi harjoittaa.* Luvussa 4.1. tekemälläni tulkinnalla pyrin luomaan vastausedellytyksiä mainittuun tavoitteeseen. Luvussa 4.2. siirryn lähemmäksi nykyhetkeä tarkastelemalla vuoden 2004 jälkeistä turvallisuuspoliittista keskustelua, joka on lopulta 2010-luvulle tultaessa päätymässä uuteen, kylmän sodan jälkeisen turvallisuuspoliittisen ajattelun toiseen murrosvaiheeseen. Lopuksi nostan esiin vielä suomalaista turvallisuuspolitiikkaa tutkivan tiedeyhteisön episteemisen panoksen tarkastelemalla uuden, turvallistamisteoreettisen ja uhkakuvapoliittisen turvallisuustutkimuksen esiinmarssia turvallisuuden merkitysten ja syvärakenteiden kannalta.

Analyysin edetessä pyrin luonnollisesti vastaamaan myös ensimmäiseen asettamaani tutkimuskysymykseen, siihen, *minkälaisiin turvallisuuskäsityksiin suomalaiskansallisessa turvallisuuskeskustelussa keskeisesti turvaudutaan?* Turvallisuustutkimuksesta nousevat käsitteet ja teoriat ovat keskeisessä osassa tähän kysymykseen vastaamisessa. Tarkastelen suomalaiskansallisia turvallisuuskäsityksiä (osittain) ratkaisuesityksinä kylmän sodan romahtamista seuranneeseen turvallisuusdilemmaan. Epävarmuuteen ja muutokseen reagoivien turvallisuusdilemmaratkaisujen perusteella pyrin arvioimaan suomalaiskansallisessa keskustelussa mahdollisesti muodostuneita turvallisuuskoulukuntia, niiden syvärakenteiden käsitystä turvallisuuden ja politiikan suhteista sekä näiden varaan muodostuvien merkityksien välisiä eroja. Samalla hahmotan turvallisuuspoliittisen keskustelun ja vallitsevan turvallisuuskäsityksen tulevaisuutta, eli tutkimuksen tekoheikellä muodostettavan politiikan normatiivista suuntaa sekä johtopäätöslukuun tultaessa myös emansipatorisemman ja yhteisöllisemmän turvallisuuskäsityksen tulevaisuusnäkyymiä Suomessa³⁴⁵.

4.1. Turvallisuuskäsitys muutoksessa? Analyysin historiallinen ja temaattinen tausta

Vaikka suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan historia ei ole varsinainen tutkimuskohteeni, sisältyy historiankirjoitus ja -käsitys hermeneuttisessa tutkimusasetelmassa osaksi tutkimuskohdettani.

---

³⁴⁵ Turvallisuuspolitiikan muotoilemisen taustalta löytyvän vaikutushistorian (tulkinta historiasta ja sen merkityksestä) ja turvallisuusympäristötulkintojen piirteiden ymmärtäminen tukee tutkimukseni analyysivaiheen lisäksi myös kansallisessa viitekehityksessä muotoiltavan turvallisuuskäsityksen emansipatorisen muutoksen mahdollisuuksien arviointia.

Suomalaista turvallisuuspolitiikan ymmärrystä, kuten mitä tahansa ihmisen maailmassa olemisen tapoja ja reunaehtoja hahmottavaa jäsenystä, muotoillaan aina tietyssä ajassa, paikassa ja kulttuurissa. Erilaiset toimijat tulkitsevat historialliseen hetkeen sidottua toimintaympäristöään ja muodostavat tätä kautta ymmärrystään turvallisuudesta – siitä, miten siihen pitäisi suhtautua, mitä se merkitsee ja tämän tutkimuksen kohdalla erityisesti siitä, miten Suomen tulisi oma politiikkansa muodostettuihin merkityksiin suhteuttaa. Tulkinnat historiasta ja politiikkaa ohjaavista traditioista liittyvät muodostettuun ymmärrykseen osana tulkitsijan elinympäristön luonnollistamisen prosessia. Käsitteet historiasta, traditioista, ympäröivästä materiaalisesta maailmasta sekä siitä, miten nämä käsitteet tulisi käsittää, kulkevat tulkinnassa mukana sen kohteesta muodostetun ennakkonäkymän määrittelemänä. Heideggerilaisittain ilmaistuna tulkitsemista – ymmärryksen itselleen tarjoamien mahdollisuuksien jäsentämistä – ohjaa kokemuksen esipredikatiivinen taso sekä tulkinnan ehtoja määrittävä hermeneuttinen tilanne.

Tulkinnan taustalta löytyy aina jokin jo muodostettu tiedon esirakenne, johon käsityksemme historian ja nykyhetken suhteesta perustuu. Tulkitsijoina rakennamme ymmärtämisellemme tärkeitä merkitysrepertuaareja, jotka traditioihin ja ymmärtämisen ennakkorakenteisiin kiinnittyneinä määrittävät tulkintamme tulokseen vaikuttavaa esiymmärrystä. Tulkitseminen – se, miten turvallisuuspolitiikan asiantuntijat, tutkijat, turvallisuuseliitti, poliitikot ja viime kädessä kansalaiset turvallisuusympäristöä ja siihen reagoivan tai vaikuttavan politiikan perusteita tämän tutkielman tutkimuskohteen mukaisesti muotoilevat – on vaikutushistoriallisesti sävyttynyttä tietoisuutta. Ymmärtämisen esirakenteessa vaikuttavat traditioiden ”viettävät ja sulkevat liikkeet” saattavat itsekriittisen ja reflektiivisen tarkastelutason puuttuessa luoda totalisoivia tulkintoja, joissa hermeneuttisesti kouliintuneelle tietoisuudelle tärkeää destruktiivista vastaliikettä on lähes mahdotonta tuottaa. Samalla myös nykyhetkessä tehtävät, varsinaista politiikkaa ja sen linjauksia taustoittavat tulkinnat alistuvat ymmärtämistä ohjaavien itsepintaisten käsitysten asettamille rajoitukselle. Tämä tapahtuu usein julkilausumattomasti, toisinaan jopa merkittävien toimijoiden sitä tiedostamatta. Ymmärtämisen esirakenteen määräävä vaikutus tulkintatapahtumassa saattaa tuottaa hermeneuttista ymmärtämistapahtumaa varjostavaa negatiivista liikettä, jossa traditioita ja oman havainnoinnin ulkopuolista tilaa pyritään totalisoimaan tulkitsijan itsensä muodostamaksi, eräänlaiseksi lopulliseksi tulkinnaksi.

Siirryn analyysissäni hiljalleen kohti 2010-lukua, jolloin myös ymmärrys turvallisuuspolitiikan määrittelykamppailun ja siihen liittyvien merkityksien keskeisistä piirteistä syvenee. Aloitan

perehtymällä suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen vaikutushistoriassa keskeisessä asemassa olevaan esitykseen kylmän sodan ajan turvallisuuspolitiikasta, jota muotoiltiin suuren kansallisen realismin ja puolueettomuuspolitiikan muodostamassa *linjassa*. Toiseksi – turvallisuuspolitiikan teleologista linjakkuutta ja konsensushenkeä korostavan historiantulkinnan lisäksi – kylmän sodan perinne (tai sen jälkijättöinen rekonstruointi) on tuottanut suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen vaikutushistoriaan *reaktiivisuutta* ja *sopeutumista* korostavan perinteen. Kolmas kylmän sodan ajan vaikutushistoriallinen perinne liittyy käsitykseen suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan ja sitä etäältä kuvailemaan pyrkivän tieteenalan kaksoishermeneuttisiin sidoksiin. Vaikutushistorian merkityksen ymmärtäminen auttaa luomaan perustan tulkinnalle siitä, miten ja missä historiallisessa kontekstissa suomalaiskansallista turvallisuuspolitiikkaa muotoillaan 2010-luvulle tultaessa. Kylmän sodan taakka heijastuu edelleen 1990-luvun alun turvallisuuspoliittisten uusien suurten linjojen valintojen aikakauden kautta myös tämän päivän turvallisuuskäsityksen muotoilemisen ontologisiin ja episteemisiin reunaehtoihin.

4.1.1. Kylmän sodan turvallisuuspolitiikka: konsensus ja puolueettomuuden linja

Eräs suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan vaikutushistoriallista ymmärtämistä keskeisesti ohjaavista käsityksistä liittyy historiallisten linjojen ja näihin limittyvän konsensuspolitiikan merkityksen korostamiseen³⁴⁶. Kylmän sodan aikaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kuvailtiin yleisesti – ja kuvaillaan lähes poikkeuksetta edelleen – eri politiikan sektoreita laaja-alaisesti yhdistävän (ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka limittyvät luonnollisesti ja ristiriidattomasti yhteen) ja laajan yksimielisyyden leimaamaksi aikakaudeksi³⁴⁷. Kylmän sodan aikaiset linjakiistat puolueettomuuspolitiikan sisällöstä ja vivahteista vaikuttavat tätä taustaa vasten lähinnä teknisiltä kysymyksiltä kylmän sodan jälkeisen ajan epävarmuuden ja muutoksen leimaamavasta ajasta käsin tarkasteltuna³⁴⁸. Esimerkiksi 1980-luvun lopulla vilkastuneessa, Suomen ulkopoliittisen linjan

---

³⁴⁶ Aaltola 2003, 35.

³⁴⁷ Katso esimerkiksi Möttölä 1993, 64–65; Visuri 2003, 49. Turvallisuus- ja ulkopoliittisen linjakkuuden taustalla käytiin toki myös kylmän sodan aikana politiikan sisältöä refleктоivia keskusteluja, joissa hahmotettiin myös vaihtoehtoja puolueettomuuspolitiikalle. Esimerkiksi 1960-luvulla hahmoteltu, jo maailmansotien välissä suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan linjavaihtoehtoihin keskeisesti sisältynyt ajatus pohjoismaisesta puolustusliitosta ja/tai turvallisuusyhteistyöstä sekä 1980-luvulla kiihtynyt, talous- ja turvallisuuspolitiikan yhdistänyt länsi-integraatiokeskustelu toivat turvallisuuspoliittiseenkin keskusteluun erilaisia linjavaihtoehtoja. Puolustuspoliittisesti keskustelua käytiin muun muassa puolustusvoimien määrärahoista ja merkityksestä sekä 1980-luvun kiristyneessä kylmän sodan ilmapiirissä muun muassa risteilyohjauksien Suomelle tuottamista vaaroista ja Neuvostoliiton turvatakuiden merkityksestä. Kansallisen yhtenäisyyden saavuttamiseen sidottua linjakkuutta ja abstraktin kansallisen edun olemassaoloa turvallisuuspolitiikan ja -käsityksen perustassa ei kuitenkaan näissäkään keskusteluissa saatettu kyseenalaiseksi. (Katso esimerkiksi Kekkonen 1968, 139; Pakaslahti 1987; Visuri 2003, 31–32; Majander 2004, 41).

³⁴⁸ Kylmän sodan aikainen puolueettomuuspolitiikan voidaan katsoa jakautuvan yleistä historiallista rekonstruktiota seuraten karkeasti kolmeen eri vaiheeseen: Paasikiven ajan torjuvaan ja kannanottoja välttelevään puolueettomuuspolitiikkaan,

nimeämisestä käydyssä keskustelussa ei kyseenalaistettu itse linjakkuuden ajatusta tai merkitystä – vain historiallisen linjan keskeiset piirteet, syntyhetket, merkkihenkilöt ja näiden yhtymäkohdat olivat kiistelystä kohteena³⁴⁹. Kahden suurvallan väliselle tasapainoilulle perustuva, rakenteellisesti stabiiliksi oletettu ulkoinen turvallisuusympäristö mahdollisti realistisen pienvaltiopolitiikan linjakkaan toteuttamisen, jossa aktiiviset ulkopoliittiset keinovalikoimat saattoivat nousta epävarmuutta ja varustautumista korostavia turvallisuus- ja puolustuspoliittisia linjauksia keskeisempään asemaan³⁵⁰.

Ajallisen säännönmukaisuuden ja doktrinaalisen ristiriidattomuuden leimaama aikakausi saadaan tarvittaessa näyttäytymään uudessa, epävarmuuden, merkityskamppailujen ja tilallis-ajallisen liikehdinnän leimaamassa ajassa lähes ongelmatonta, turvallisuuspolitiikan kultaiselta menneisyydeltä. Nostalgisen katsannon mukaan turvallisuus- ja ulkopoliittikkaa muotoiltiin ja tosiasioita saatettiin tunnistaa ilmapiirissä, jossa ulkoisen turvallisuusympäristötulkinnan sekä ulkopoliittisesti tervehtyttävän poliittisen linjan yhtenäisyys oli taattu luomalla pysyvä poliittinen oppi Suomen maailmaan kuulumisesta ja siihen liittyvän turvallisuuskäsityksen reunaehdoista. Osmo Apusen kutsuman perustuslaillisen kansallisen realismin dogmin mukaisesti rakennettu politiikka³⁵¹ ajautui kuitenkin nopeasti kriisiin ulkoisen toimintaympäristön muututtua, mikä on ymmärrettävä linja-ajatteluun sisäsyntyisesti liittyvän ulkoisen toimintaympäristön muutoksille alttiin haavoittuvuuden kautta. Paasikiven, Kekkonen ja edelleen Koiviston henkilöihin sittemmin tutkimuksessa profiloitua ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa leimasi suorastaan pakonomainen tarve jatkuvuuden ja oireettomuuden korostamiseen, etenkin Suomen ja Neuvostoliiton välisiä suhteita arvioitaessa.³⁵² Aktiivista puolueettomuuspolitiikan linjaa määrittä näin ajallisen ulottuvuuden lisäksi myös tilallinen ulottuvuus, jossa sekä Suomen turvallisuuspolitiikan keinovalikoimia (ulko- ja sisäpolitiikan eroja sekä näitä tukevia käsitteitä) sekä Suomen poliittisen yhteisön identiteetin rajoja pyrittiin sitomaan kohti pysyviä määritelmiä, ennen kaikkea suhteessa (ja suhteena) Neuvostoliittoon.

Jyrki Käkönen kuitenkin muistuttaa hermeneuttisessa hengessä, että ”teleologinen selittäminen ja suurten linjojen löytäminen” tapahtuu aina jälkijättöisesti, useimmiten neutraaliuttaan korostavan

---

Kekkonen ajan torjuvan puolueettomuuspolitiikan ja aktiivisemmän rauhantahtoisen puolustuspolitiikan sekavaiheeseen sekä lopulta Koiviston kauden implisiittisesti ja hiljalleen virinneeseen länsisuuntautuneempaan puolueettomuuspolitiikkaan. (Katso esimerkiksi Huru 1993b, 153–169; Harle ja Moision 2000, 153–161.)

³⁴⁹ Aaltola 2006, 36.

³⁵⁰ Möttölä 1993, 67–71.

³⁵¹ Apunen 1994.

³⁵² Paasikiven-Kekkonen linjaksi kutsuttu ulko- ja turvallisuuspoliittinen politiikka perustui rauhanomaisen rinnakkaiselon ja puolueettomuuspolitiikan periaatteiden varaan. Puolueettomuuspolitiikka, esimerkiksi, ei kuitenkaan ollut toiminnallinen tai moraalinen itseisarvo, vaan ulkopoliittikkaan sidottu keino saavuttaa turvallisuutta kansallisen realismin mukaisessa todellisuuskuvassa. (Huru 1993b 153–158.)

tutkimuksen legitimoimana, jolloin muodostetut historialliset linjat saadaan vaikuttamaan selkeiltä ja johdonmukaisilta. Suomen ulkopoliittikan suurten traditioiden jälkijättöisessä kanonisoinnissa on näin ollen pelissä myös huomattavia määriä tietystä historiallisesta ja hermeneuttisesta situaatiosta jaossa olevaa poliittista arvolatausta.³⁵³ Tätä taustaa vasten ei olekaan yllättävää, että suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen historiaan kirjoitettua suurta positiivista konsensustarinaa on kylmän sodan jälkeisessä todellisuudessa myös pyritty haastamaan. Historiallisella kritiikillä ja revisionismilla on näin ollen nykyhetkeen sidottua poliittista käyttövoimaa myös suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan määrittelykamppailuissa. Selvimmän esimerkin mainitusta revisionismista tarjoaa suomettumiskeskustelun yhteydessä esitetyt kriittiset puheenvuorot Suomen ulkopoliittisen linjan ylenmääräisestä Neuvostoliittomyönteisyydestä. Suomettumiskritiikki vaikuttaisi kuitenkin hyväksyvän lähtökohtaisesti ajatuksen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan doktrinaalisuudesta ja linjakkuudesta. Muodostetun linjan poliittiset lähtökohdat vain toteutettiin kritikkojen mukaan väärillä perusteilla, itse pyrkimys kiveen hakattuun linjaan ei ollut merkittävin ongelma, joka tilanteen tuotti. Varsinkin turvallisuuspolitiikan suhteen Suomessa oltiin hyvin yksimielisiä Paasikiven ja Kekkonen muodostaman puolueettomuuspolitiikan ja itsenäisen maanpuolustuksen perustalle rakennetusta turvallisuuspoliittisesta linjasta, jota Neuvostoliiton kanssa solmittu ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimus (YYA-sopimus) sekä myöhempi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin (ETYK) puitteissa toteutettu laajempi ulkopoliittinen liikkumatila vaikutti tukevan.³⁵⁴

Käkönen korostaa, että juuri historiallinen (tai lähes historiattomaksi muotoiltu) kokemus Suomen turvallisuuspolitiikan linjakkuudesta on samalla myös rasite suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan myöhemmälle muotoilulle. Käkönen viittaa näin ollen tradition ja vaikutushistorian painostavaan merkitykseen: idealistinen, abstraktin kansallisen edun nimissä tehtävä tulkinta konsensus- ja puolueettomuuspolitiikan hallitsemasta menneisyydestä asettaa historiallisen painolastinsa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan muotoilemiselle kylmän sodan romahdettua. Jatkuvuuden ja linjakkuuden konstruktiot ovat luoneet suomalaiskansallisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttamista rajoittavan

---

³⁵³ Käkönen 1993, 28–29. Käkösen mukaan Paasikiven–Kekkonen linjaksi kutsutulle Suomen ulkopoliittisella doktriinilla ei ollut selkeää käsikirjoitusta, vaan se kehittyi pienin askelin Suomen poliittisessa historiassa vahvassa asemassa olevan realistisen myöntövyyspolitiikan traditioista. Tutkijat rekonstruoivat kuvan yhtenäisestä linjasta vasta 1970-luvulta alkaen. (Emt., 34.) Tutkielmani kohdalla on muistettava, että vaikka käsitys suuresta linjasta olisi jälkijättöinen ja poliittisiinkin käyttötarkoituksiin tehty rekonstruktio, on se silti tutkimukselle merkittävä osa todellisuutta, jos sen voidaan nähdä vaikuttavan edelleen turvallisuuspoliittisen päätöksenteon ja -käsitusten muotoilemisen vaikutushistoriallisena elementtinä.

³⁵⁴ Katso esimerkiksi Juutikkala ja Pirinen 2003, 474; Möttölä 1993, 76–83; Käkönen 1993, 30–34. Visurin mukaan Suomen turvallisuuspoliittinen doktriini luotiin kaikessa hiljaisuudessa Kekkonen toimesta noottikriisin jälkimainingeissa 1960-luvun puolivälistä eteenpäin. Visurin mukaan turvallisuuspolitiikasta luotiin eräänlainen kattokäsite, jolla pyrittiin tasoittamaan ulkopoliittikan ja maanpuolustuksen välisiä suhteita. (Visuri 2003, 27.) Turvallisuuskäsitteellä ja -politiikalla oli näin tulkittuna jo doktriinia muodostettaessa suurta instrumentaalista merkitystä yleisiin kansallisen realismiin määrittämiin päämääriin ja tavoitteisiin nähden.

joustamattomuuden kulttuurin.³⁵⁵ Mika Aaltola luonnehtii tätä suomalaiskansallisen ulkopoliitiikan tradition ytimessä olevaa logiikkaa teleologiseksi ja evolutionaariseksi *linjateknologiaksi*³⁵⁶. Aaltolan mukaan Suomen ulkopoliitiikan päämääränä oli kylmän sodan aikaan kamppailu ”[...] muuttuvien ja liikkuvien rajalinjojen vangitsemiseksi yhdeksi turvatuista rajoista ja johdonmukaisesta juonesta koostuvaksi entiteetiksi [...]”. Suomen territoriaalisten sekä identiteettipoliittisten rajalinjojen vakauttamiseksi tarvittiin kuitenkin keino, jonka tarjosivat ”pikkutarkasti toistetut toimintalinjat”:

[Paasikiven–Kekkosen] linja yritti vangita fluideja rajoja ja epäyhtenäisiä episodeja yhdeksi koosteiseksi tilanteeksi nostamalla esiin mielikuvia ja häivähdyksiä itsestään epäyhtenäisten tapahtumien joukossa³⁵⁷.

Aaltolan mukaa Suomen itselleen uskottelema ulkopoliittinen liikkumatila ja sen tuottama valta ”[...] tulee mahdolliseksi ja näyttäytyy kyvyssä jatkaa valitsemallaan toimintalinjalla.” Näin ollen Suomen ulkopoliittista sekä edelleen tähän liittyvää turvallisuuspoliittista maailmaan kuulumista on keskeisesti määritellyt ajallista säännönmukaisuutta ja toiminnan teleologista luonnetta korostavan linja-ajattelun asettamisissa puitteissa.³⁵⁸

4.1.2. Kansallisen turvallisuuskäsityksen virallinen linja muutoksessa

Puolueettomuuspolitiikan muodostama linja ja historiallis-tilallinen kohtalonyhteys Venäjään muodostivat suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen uuteen maailmanpoliittiseen tilanteeseen mukanaan kantaman vaikutushistoriallisen merkityshorisontin. Suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan ytimeen oli rakentunut realistisen ontologian mukainen maailmankuva, jossa päätökset tuli tehdä kansallisen realismin perinteen mukaisessa viitekehyksessä. Vuonna 1982 Kekkosen sairastuttua presidentiksi valittu Mauno Koivisto pyrki jatkamaan julkilausutusti kylmän sodan kuluessa muodostunutta ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa³⁵⁹. Jouko Huru näki Koiviston ”virallisen linjan” niin suorana Paasikiven ja Kekkosen ulkopoliitiikan jatkumona, että voitaisiin aivan hyvin puhua yleisestä

---

³⁵⁵ Käkönen 1993, 34.

³⁵⁶ Mika Aaltola käsittelee teoksessaan *Suomen ulkopoliitiikan kielipelejä* (2003) juuri suomalaiskansallista ulkopoliitiikkaa tieteen sosiologisesta näkökulmasta. Ludwig Wittgensteinin myöhäisfilosofiaan tukeutuvassa analyysissään Aaltola erottelee Suomen ulkopoliitiikan teoriaa ja käytäntöä määritteleviä kielipelejä. (Aaltola 2003, 11 ja 23.) Vaikka Aaltola keskittyy työssään turvallisuuden ja turvallisuuspolitiikan sijaan pääsääntöisesti ulkopoliitiikkaan, ei se muodosta ongelmaa Aaltolan tutkimustulosten soveltamisessa omaan tutkielmaani, sillä kriittisen turvallisuustutkimuksen nimenomainen tehtävä on sekä laadullisesti laajentaa turvallisuuskäsitystä kohti laajempaa (ulko)poliittista käsitystä sekä syventää käsitystä suhteessa laajempiin poliittisiin teorioihin. Myös Aaltola itse myöntää ulko- ja turvallisuuspolitiikan nivoutuvan yhteen myös näiden konventionaalisisempien tulkintojen yhteydessä. (Emt., 19, erityisesti alaviite 14.)

³⁵⁷ emt., 35.

³⁵⁸ Ibid.

³⁵⁹ Katso esimerkiksi Harle ja Moisio 2000, 153 ja Huru 1993b, 159.

”Suomen linjasta”³⁶⁰. Hurun mukaan Koiviston valtakaudella tehdyt ”määritelmälliset restauraatiot” ja ”pienet finessierot” eivät muuttaneet opittua ja totuttua ulkopoliittista linjaa, puhumattakaan siitä, että itse kansallisen intressin mukaista käsitystä linjakkuuden tarpeellisuudesta (esimerkiksi pragmaattisen, solidaristisen tai kosmopolitistisen lähestymistavan sijaan) olisi asetettu kyseenalaiseksi³⁶¹.

Koiviston kauden linjakkuutta ja jatkuvuutta korostavan ulkopoliitiikan taustalla kyti kuitenkin doktrinaalisen muutoksen siemen. Esimerkiksi suomalaiskansallisen identiteettipoliitiikan historiallista rakentamista kriittisen geopolitiikan teoreettisesta näkökulmasta tarkastelleet Vilho Harle ja Sami Moisio osoittavat, että Koiviston politiikkaa on tulkittu laajasti myös pyrkimyksenä ’identiteettipoliittiseen normalisointiin’, jonka puitteissa on hiljalleen pyritty suuntaamaan Suomen ulkopoliittista linjaa takaisin kohti läntistä identiteetti- ja valtioviiteryhmää.³⁶² Puolueettomuuspolitiikan linjasta luopuminen tapahtui kuitenkin enimmäkseen ulkopoliittisesti alkavan talouspoliittisen integraation sekä kylmän sodan ideologisen vastakkainasettelun lientymisen puitteissa – turvallisuuspoliittisena perusratkaisuna puolueettomuuspolitiikka ja sitä tukenut itsenäinen maanpuolustuspolitiikka säilyttivät itsepintaisesti merkitystään. Kylmän sodan jälkeisessä tilanteessa suomalaiskansallista ’poliittista mielikuvitusta’ rajoitti kuitenkin tarve löytää uusi, edellisen perintöä itsessään kantava linja/doktriini kansainvälisen järjestelmän romahtamisen ja tästä seuranneen kriisin yhteydessä kadotetun tilalle. Suomi oli kylmän sodan todellisuudessa ollut ennen kaikkea poliittinen *sopetuja*, joka pyrki realistista politiikkansa seuraten vallitsevan järjestelmän ongelmien tervehdyttävään korjaamiseen sen sijaan, että se olisi pyrkinyt aktiivisesti ja julkilausutusti muuttamaan järjestelmää. Muotoiltu politiikka perustui defensiivisen realismin taustalla vaikuttavaan rationalistissävytteiseen kansalliseen egoismiin. Sen puitteissa Suomi saattoi toteuttaa puolueettomuuspolitiikan mukaista yhteistyötä muiden valtiotoimijoiden kanssa – kunhan se vain tuki turvallisuuspolitiikan taustalla olevaa ajatusta kansallisesta edun toteutumisesta.

Turvallisuuspolitiikan konsensushenkisyteen ja suurien linjojen rakentamiseen sidottu menneisyys sekä näihin läheisesti liittyvä, lähes historiattomaksi muotoiltu kohtalonyhteys Venäjään, kulkeutuivat traditioiden mukana suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen muodostamisen reunaehdoiksi myös kylmän sodan jälkeisellä ajalla. Uuden linjan löytymiselle oli näin asetettu tiukat historiaan sidotut, sittemmin useasti toistetut merkitykset, jotka korostivat kansallisen realismin oppia

---

³⁶⁰ Huru 1993b, 159.

³⁶¹ emt., 169.

³⁶² Harle ja Moisio 2000, 158. Katso myös Harle ja Moisio 2002.

turvallisuuspoliittisten ratkaisujen ontologisissa lähtökohdissa³⁶³. Uudessa tilanteessa Suomi kohtasi aikaisemman rakenteellisen pysyvyyden korvanneen todellisuuden, jota määrittivät epävarmuuden kokemus ja tästä muodostunut *turvallisuuskonfliktti*. Kylmän sodan aikana Suomen virallista turvallisuuspoliittista doktriinia kyettiin joustavasti sopeuttamaan ulkoisessa toimintaympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin. Hurun mukaan perustuslaillinen realismi toimi ulko- ja turvallisuuspolitiikan lähtökohdana niin pitkään, kun Suomen ulkoinen toimintaympäristö pysyi suhteellisen vakaana. Doktriinia ohjanneiden lakien ja sopimusten päälle kyettiin tiettyyn pisteeseen saakka rakentamaan ”muuntautumiskykyistä poliittista ilmaisua”, jonka puitteissa ulkopoliittinen linja saatiin vaikuttamaan järkähtämättömältä silloinkin, kun toimintaympäristö ja oma käsitys ulkopoliittisen linjan tulkinnasta muuttuivat.³⁶⁴

Neuvostoliiton romahtaminen vei Suomen ulkopoliitiikan murrosvaiheeseen. Murros rapautti ulkopoliitiikan juonena pitkään toimineen ja siihen keskeisesti kuuluneen rauhanpolitiikan edellytykset, joilla Suomi kykeni välineellisesti korostamaan omaa valtiosuvereniteettia ja riippumattomuuttaan. Suomen virallinen ulkopoliittinen doktriini ajautui – ja kylmän sodan valintojen myötä ajoi itsensä – muutokseen, jossa Suomen puolueettomuuspolitiikan perustan tarjonnut turvallisuusympäristökuvaus hävisi. Jäljelle jäi vain valtiokeskeinen, kansallista yhtenäisyyttä ja konsensushenkeä korostava kansallisen realismin jalusta, jonka päältä oli hankala ponnistaa eteenpäin ilman uutta turvallisuusympäristökuvausta.³⁶⁵ Uutta kuvausta varten oli kuitenkin jo olemassa oivaa, turvallisuustutkimuksen valtavirran tukemaa välineistöä. Laajemman turvallisuuskäsityksen esittelemät uudet turvallisuusuhkakuvat, Venäjän sisäpoliittisen kehityksen ennakoimattomuus ja jo Koiviston presidenttikaudella alkavaksi nähty asteittainen länsisuuntautuminen sekä integraatiopolitiikka nousivat väljemmästä ulkopoliitiikan tulkinnasta myös turvallisuuspolitiikan asialistalle. Suomi siirtyi, kuten Kari Möttölä tilannetta kuvailee, muotoilemaan aktiivisesti uutta turvallisuuspoliittista perusratkaisua, joka vei Suomen virallisen turvallisuuspoliittisen retoriikan puolueettomuudesta kohti liittoutumattomuuden ja sitoutumisen kaltaisia kuvauksia. Kansallisen realismin mukaiseen turvallisuuskäsitykseen alkoi hiipiä mukaan myös yhteisöllisyyttä, normeja, identiteettikysymyksiä sekä kriittisempiäkin vivahteita korostavia näkökulmia.³⁶⁶

---

³⁶³ Katso esimerkiksi Huru 2004, 74.

³⁶⁴ Huru 1993b, 147–148.

³⁶⁵ Katso esimerkiksi Harle ja Moisio 2000, 158–159; Huru 1993b, 170.

³⁶⁶ Möttölä 1993, 93–95; Apunen 1994, 66 ja 69–71.

Turvallisuuspoliittisesti avoimempi keskusteluilmapiiri toi mukanaan myös turvallisuuspolitiikan sisällön ja merkityksen rakentamisen kannalta keskeiseksi nousseen keskustelun kansalliselle realismille relevanteista uhkakuvista. Aikaisemmin presidenttivaltaisesti ohjattu turvallisuuspoliittinen keskustelu³⁶⁷ tuotiin samalla entistä selvemmin parlamentaarisen järjestelmän piiriin³⁶⁸. Muutosta korosti uusittu turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selontekomenetelmä, joka vakiinnutti asemansa suomalaiskansallisen turvallisuuskäsitteellisen keskiössä vuoden 1995 jälkeen³⁶⁹. 1990-luvun alussa turvallisuuspolitiikan uhkaskenaarioihin alkoi entistä selvemmin ilmestyä kylmän sodan ajan *rakenteellisten* uhkakuvien (suurvaltasuhteet, ydinasejärjestelmät) lisäksi myös *toimijaperustaisia* uhkakuvia³⁷⁰. Samalla rakenteellisten uhkakuvien merkityssisällöt olivat muutosessa. Rakenteellisista uhkakuvista säilyivät useat, jo kylmän sodan loppuvaiheissa turvallisuuskeskusteluun nousseet ei-sotilaalliset uhkakuvat. Toisaalta elinympäristön pilaantumisen, globaalin taloudellisen epätasa-arvon ja energiapulan kaltaisten globaalien ongelmien kysymyksiä ei vielä eroteltu kansallista turvallisuuspolitiikkaa, vaan pikemminkin laaja-alaisempaa ulkopoliittikkaa koskeviksi ongelmiksi. Kansainväliset, muodostumassa olevaa globaalin tason turvallisuusyhteisöä koettelevat ongelmat nähtiin ratkaistavan muilla poliittisilla foorumeilla.

---

³⁶⁷ Suomalaiskansallisen turvallisuuskäsitteellisen virallinen muoto kirjattiin kylmän sodan aikana kolmesti parlamentaarisen puolustuskomitean puiteissa (1970–1971, 1975–1977 ja 1980–1981) sekä kertaalleen parlamentaarisessa puolustustoimikunnassa (1986) ja parlamentaarisessa puolustuspoliittisessa neuvottelukunnassa (1990). Konsensushengen ja politiikan doktrinaalisuutta korostavan perinteen mukaisesti edellä mainitut selvitykset tehtiin pienessä ja varsin suljetussa poliittisessa piirissä menettelytavan parlamentaarista ulottuvuudesta huolimatta. Visuri kuitenkin muistuttaa, etteivät parlamentaariset puolustuskomiteat olleet elitistisestä perustastaan huolimatta riidattomia: kolmas parlamentaarinen puolustuskomitea oli lähellä kaatua YYA-sopimukseen liittyvästä Neuvostoliiton sotilaallisen avunannon mahdollisuuksia koskevasta tulkinnasta (Visuri 2003, 32).

³⁶⁸ Lipposen hallituksen eduskunnalle antama selonteko (1995) oli ensimmäinen, jota hallitus joutui virallisesti puolustamaan eduskunnan edessä. Linnélin mukaan selonteon ympärille rakennetut parlamentaariset elementit – laaja parlamentaarinen keskustelu ja käsittely sekä selonteon valmistelussa käytetyt valiokunnat – ovat tuoneet turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa avoimemman yhteiskunnallisen keskustelun piiriin purkaen samalla kyseisen politiikan alan historiaa seurannutta elitismiä.

³⁶⁹ 1990-luvun turvallisuuskäsitteellisesti avautuneemmassa ilmapiirissä turvallisuuspolitiikan linjaaminen alkoi saavuttaa osakseen laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ja vahvistuneita parlamentaarisia elementtejä. Vuoden 1995 Paavo Lipposen ensimmäisen hallituksen aikana eduskunnalle esitetyn turvallisuuspoliittisen selonteon valmistelu aloitettiin jo edellisen Esko Ahon hallituksen aikana, joskin uutta ”selontekoa” vaadittiin jo edellisen, Harri Holkerin hallituksen kaudella vuonna 1990 (HS, 18.9.1990), mikä omalta osaltaan korostaa selontekoihin jo historiallisesti liitetyn kansallisen konsensuksen ja hallituskausia ylittävän jatkuvuuden piirteitä. Seuraavat neljä (1997, 2001, 2004 ja 2009) selontekoa linjasivat turvallisuuspolitiikan lisäksi myös puolustuspolitiikkaa. Samalla selontekoprosessin painoarvo turvallisuudesta ja puolustuksesta käytävän määrittelykamppailun poliittisten reunaehtojen – mistä esimerkiksi turvallisuudesta puhuttaessa on relevanttia käydä keskustelua kansallisessa viitekehyksessä – määrittämisessä korostui, mikä näkyi raporttien sivumäärien kasvuna. Selontekojen sivumäärät kasvoivat 45 sivusta (1995) 167 sivuun (2004). Tutkielmani kannalta keskeisin, vuoden 2009 alussa julkaistu valtioneuvoston selonteko, *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009*, palasi 109 sivun mitallaan lähemmäksi vuosien 1997 ja 2001 selonteissa totuttua pituutta (92 ja 93 sivua pitkiä järjestyksessään). (Emt., 2–3.)

³⁷⁰ Arto Nokkalan mukaan Suomen turvallisuuspoliittista keskustelua hallitsivat kylmän sodan loppuvaiheissa sotilaalliset uhkakuvat, jotka eivät välttämättä julkilausutusti koskeneet suoraan Suomea, vaan niillä [...] viitattiin Suomen *asemaan* tai *Suomen kaltaisiin maihin*”. Suomea pyrittiin sitomaan omanlaiseensa, pienten suurvaltapolitiikan pyörteistä etäällä olevien pienten maiden viiteryhmään. (Nokkala 1999, 53–54. Korostukset alkuperäisessä tekstissä.)

Venäjältä jouduttiin näin ollen 'olosuhteiden pakosta' muotoilemaan (kierrellen, ei suoraan) 1990-luvun alkuvuosina – kylmän sodan hengen vastaisesti – *toimijaperustainen uhka*.³⁷¹ Muuttuvassa maailmanjärjestyksessä oli entistä selvemmin tarvetta rakentaa vielä kylmän sodan ajan valtiokeskeiselle turvallisuuskäsitykselle perustuvaa puolustuspolitiikka legitimoivia uhkakuvarakenteita. Venäjän sekasortoiseksi luonnehdittua sisäpoliittista tilannetta alettiin selvästi erottaa vakaaksi ja pysyväksi sekä edelleen ennustettavaksi vastapeluriksi luonnehditusta Neuvostoliitosta. Suoraa sotilaallista uhkaa Venäjän ei tosin oletettu edustavan³⁷². Joka tapauksessa selvästi toimijaperustaisempi uhkakuvaääritys oli korvaamassa kylmän sodan aikaista rakenneperustaisuuteen, sopeutuvuuteen ja reaktiivisuuteen pohjautuvaa turvallisuuspoliittista linjaa. Rakenneperustaiset uhkakuvat huomioitiin kylmän sodan aikaista tulkintaa moniulotteisempina turvallisuusuhkina, joista muun muassa ympäristöongelmat ja maahanmuuttoperustaiset turvallisuusongelmat oli hankalaa suhteuttaa perinteisiin sotilaallisiin uhkakuvaerustoihin, joille kansalliseen realismiin ja maanpuolustukseen nojautuva, valtiolähtöinen turvallisuuspolitiikka perustui.³⁷³ EU-jäsenyyden ja varsinkin sen hakuprosessin aikana turvallisuuspolitiikassa haluttiin edelleen korostaa jatkuvuutta toistamalla Suomen sotilaallista puolueettomuutta. Retorisesti tämän liikkeen mahdollisti uudeksi doktriiniksi muodostettu liittoutumattomuuspolitiikka, jolla mahdollistettiin ulkopoliittisen integraation (poliittis-taloudellinen liittoutuminen) ja edelleen puolustukselliseen realismiin perustuvan turvallisuuspoliittisen perusdoktriinin (maanpuolustukseen perustuva sotilaallinen puolueettomuus) erottelu³⁷⁴.

Defensiivisen realismin mukainen maailmankuva Suomesta sopeutuvana ja reaktiivisena toimijana alkoi kuitenkin murentua samalla, kun turvallisuuspolitiikassa siirryttiin kohti monimutkaisia, ei-sotilaallisia uhkakuvarakennelmia. Perinteisestä sotilaalliseen uhkaan vastaamisesta oikeutuksensa saavan maanpuolustusperustaisen turvallisuuspolitiikan ylläpitämiseen tarvittiin uusia teoreettisia ja käsitteellisiä keinoja.³⁷⁵ Uudet turvallisuusuhkat olivat myös selkeä poliittinen haaste esimerkiksi puolustusvoimien merkitykselle. Samalla kun kuva turvallisuuspolitiikan ulkoisesta toimintaympäristöstä muuttui, vaikutti traditioihin kiinnittyneet merkitysrepertuaarit edelleen vahvasti Suomen uudessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa linjassa. Vaikka valtioneuvoston ensimmäinen, vuoden 1995 turvallisuuspoliittinen selonteko tuo esiin uusia turvallisuusuhkia ja korostaa demokraattista

---

³⁷¹ Suomen puolustuspolitiikan ja puolustusstrategian mukaisista uhkakuva- ja vihollismäärytyksistä katso esimerkiksi Nokkala 1995, 140–146 ja 2004, 113–116.

³⁷² Nokkala 1996, 92.

³⁷³ Nokkala 1999, 56–59.

³⁷⁴ Raitasalo 2008, 92.

³⁷⁵ Emt., 61–62.

yhteisöllisyyteen perustuvaa ”turvallisuusarkkitehtuuria”³⁷⁶, arvioidaan siinä kuitenkin kansainvälisen järjestelmän vakauttavien, normatiivisten käytäntöjen merkitystä vain suhteessa *kansallisen turvallisuuden* edistämiseen³⁷⁷. Normatiivista ulottuvuutta korostetaan ennen kaikkea kansallisena intressinä, mikä on kriittisen turvallisuustutkimuksen universalistista emansipaatioprojektia vastainen lähtökohta³⁷⁸. Jokainen jaettu maailma on jo lähtökohtaisesti ’ei vapaa’, kuten Ken Booth toteaa³⁷⁹. Toisaalta Kari Laitinen löytää valtioneuvoston selonteosta ja muun muassa presidentti Martti Ahtisaaren turvallisuuspolitiikkaa käsittelevistä puheista³⁸⁰ viitteitä hiljalleen virinneistä kriittis-konstitutiivisista käsityksistä, joiden mukaan turvallisuutta tuotetaan aktiivisesti – turvallisuus on sitä mitä me teemme siitä – sekä laajennetusta turvallisuuskäsityksestä³⁸¹.

Kylmän sodan 1980-luvun loppupuolen avoimempi henki ja viimeistään Neuvostoliiton romahtaminen toivat turvallisuuspoliittisen keskustelun osaksi (kansainvälisten suhteiden tieteenalan sisäisen kehityksen tukemana) puheen uusista turvallisuusuhkista ja uudesta turvallisuuskäsityksestä³⁸². Turvallisuuskäsitteen laajentaminen onkin keskeisin suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan ja -käsityksen muutos kylmän sodan jälkeisellä aikakaudella. Turvallisuuden syventämisen liikettä ei sen sijaan merkittävässä määrin tapahtunut. Suomi säilytti, kenties historiallisesti merkittävän painolastinsa johdosta, hyvin valtiokeskeisen turvallisuuspoliittisen lähestymistavan, jossa tietoisesti valittu länsisuuntautuneisuuskin oikeutetaan valtion egoistisena, kansallista intressiä palvelevana tekona. Defensiivisen realismin oppien mukaisesti suomalaiskansallinen turvallisuuskäsitys oli sidottu rajattuun käsitykseen yhteistyöstä: turvallisuusdilemman muodostamaan eksistentiaaliseen epävarmuuteen kyettiin 1990-luvulla vastaamaan vain kansallisia intressejä väliaikaisesti palvelevan yhteistyön merkeissä. Vuoden 1995 ja 1997 turvallisuuspoliittisissa linjauksissa hallitsi laajennetusta turvallisuuskäsityksestä huolimatta edelleen perinteinen realistinen orientaatio. Valtiollisen itsenäisyyden, rajoihin perustuvan oman päätösvallan ja armeijan korostamisen rinnalle nostettiin myös liberaalis-institutionaalinen näkemys, jonka mukaan myös syvenevä yhteistyö on rationalistisena valintana mahdollista – kunhan se vain tuottaa kansallisen edun mukaista turvallisuustodellisuutta³⁸³.

---

³⁷⁶ VN 1995, 5.

³⁷⁷ Laitinen 1999, 116; Huru 1995, 173.

³⁷⁸ Laitinen 1999, 124.

³⁷⁹ Booth 2007, 138

³⁸⁰ Ahtisaari 1998a; 1998b ja 1999a.

³⁸¹ Laitinen 1999, 159.

³⁸² Suomen turvallisuus- ja ulkopoliittisessa keskustelussa tätä heijastaa esimerkiksi *Ulkopolitiikka* -lehden teemanumero ”Uudet uhkakuvat” (2/90). Katso myös Nokkala 1999.

³⁸³ Kansainvälisen politiikan teoriaperinteissä tätä lähestymistapaa edustaa utilitaristiseen etiikkaan perustuva neoliberaali institutionalismi. Kuten neorealismissa, nähdään valtioiden välinen hyödyntavoittelu myös neoliberaalisissa

Suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan merkityskamppailu avautui hiljalleen 1990-luvulla, mutta samalla se kiinnittyi (tai kiinnitettiin) hallinnollisesti ja institutionaalisesti vahvaan asemaan nousseen selontekomenetelmän ympärillä käytävään keskusteluun. Määrittelykamppailun avautuminen juontuu osaltaan tosiasiallisista maailmanpoliittisen tilanteen muutoksista, mutta käsitys uusien turvallisuusuhkien ja laajennetun turvallisuuskäsityksen luonnollisesta esiin nousemisesta vaikuttaa samalla myös esiin työntyneen poliittisen määrittelykamppailun perustassa olevien vaikutushistoriallisten traditioiden ohjaavan vaikutuksen unohtamiselta. Uusi turvallisuuspoliittinen tilannearvio selittyy ulkoisen toimintaympäristön muutoksen lisäksi toimijan muodostamasta ymmärryksestä ja oman itsensä tilallis-ajallisesta asemoimisesta – hermeneuttisen tilanteen ymmärtämisestä – suhteessa koettuun muutokseen.³⁸⁴ 2000-luvun selontekojen yhteydessä, erityisesti vuosina 2004 ja 2009, turvallisuuskäsityksestä on keskusteltu laajan turvallisuuskäsitteen pohjalta, jonka perusteella virallista turvallisuuspolitiikkaa on muotoiltu. Uuden turvallisuusympäristön tuottamat heijastevaikutukset pyrkivät antamaan kuvaa entistä kompleksisemmasta turvallisuustodellisuudesta (korostamalla esimerkiksi uusia, epäsymmetrisiä turvallisuusuhkia) ja edelleen siihen liittyvän määrittelykamppailun merkityksestä.³⁸⁵ Turvallisuuskäsitteen syventämisen ja politisoimisen liike on kuitenkin edelleen jäänyt toteuttamatta, jolloin puhe turvallisuuden päämääristä sekä niille varattujen keinojen suhteesta latistuu lähinnä ulkoisessa turvallisuusympäristössä nähtyjen muutosten objektivoiduksi arvioinniksi, jonka pohjalta varsinaiset poliittiset johtopäätökset tehdään.

Suomen sotilaallisen maanpuolustuksen perusteet ja lähtökohdat arvioitiin uudestaan vuoden 2004 selonteossa. ”Uudistuvassa alueellisessa puolustusjärjestelmässä” keskitytään perinteisen maanpuolustuksen sijaan laajemmin kokonaisen yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen ja suojelemiseen. Puolustusjärjestelmien tehokkuuden ja iskukyvyyn parantaminen on selonteon mukaan välttämätön reagointi kolmelle kansainvälisellä suhteella koetulle muutokselle: sodankäynnin muutokselle, kehittyvälle teknologialle ja kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden korostumiselle myös puolustuspolitiikan keskeisenä elementtinä.³⁸⁶ Selonteossa määriteltyä linjaa jatkoi Valtioneuvoston vuoden 2006 periaatepäätös Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen

---

institutionalismissa kansainvälisen politiikan peruselementtinä. Neoliberalistit tosin näkevät valtioiden kykenevän myös yhteistyöhön, toisin kuin neorealismissa, mutta vain instrumentaalisesti ja rajatusti niin pitkään, kun se hyödyttää rationaalisen valinnan teorian mukaan toimivia egoistisia valtioita. (Smith 2005, 30–31.) Neoliberaalin institutionalismin ja suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan lähtökohtien yhteyksistä katso esimerkiksi Möttölä 1998, 333–334 ja 354–356.

³⁸⁴ Katso esimerkiksi Möttölä 1998, 332.

³⁸⁵ VN 2004, 17; Raitasalo 2008, 104.

³⁸⁶ Raitasalo 2008, 107–108.

strategiasta (YETTS)³⁸⁷, jossa korostettiin lisäksi eri sektoreilla toimivien, turvallisuuteen mahdollisesti vaikuttavien viranomaisten välisen yhteistyön lisäämisen tarvetta. Perinteiset sotilaalliset joukot ovat tässä mielessä enää vain yksi, joskin edelleen keskeinen osa, maanpuolustuksen kokonaisstrategiaa.

Käytännössä voidaan arvioida, että turvallisuuden kannalta keskeisten jännitteiden ja poliittisten prosessien nähdään sekä vuoden 2004 selonteossa ja 2006 YETTS:ssä hajautuneen tilallisesti siten, että Suomen kansallisten intressien kannalta vaaditaan teknisesti entistä monipuolisempaa poliittista vaikuttamista ja läsnäoloa myös maantieteellisesti varsin etäällä Suomen kansallisista rajoista tapahtuvissa turvallisuusprojekteissa. Virallista suomalaiskansallista turvallisuuskäsitystä ohjaavassa turvallisuuden syvärakenteessa ei silti ole nähtävissä muutosta, sillä turvallisuuden subjektina on edelleen julkilausutusti vieläkin tarkkaa määritelmää karttava, mutta historiallis-poliittisesti hyvin juurtuneelta vaikuttava 'kansallinen etu'. Turvallisuusympäristön muutos sidotaan ennen kaikkea yhteiskunnan toimivuuden ja toisaalta sotilaalliseen toimintaan liittyvien teknologioiden kehittymiseen sekä edelleen turvallisuusympäristöön liittyvän kehityskulun tuottamaan jatkuvan haavoittuvuuden kuvaan. Tällä perustellaan muun muassa kasvavia puolustusmäärärahoja.³⁸⁸ Ulkopoliittisesti Suomi on edelleen reagoija ja sopeutuja – ei aloitteellinen tai kansainvälisen turvallisuuskäsityksen rakenteellisia painetekijöitä parantava tai järjestelmää muuttamaan pyrkivä toimija.

Suomalaiskansallisen 'virallisesti' muotoillun turvallisuuden syvärakenteessa on näin ollen vuosien 2004 ja 2006 asiakirjojen mukaan myötä siirrytty entistä selvemmin toisaalta sodankäynnin muutoksen ja laajennetun turvallisuuskäsityksen mukaisiin uhkakuviin, mutta samalla turvallisuuden poliittinen sisältö ja sen viittauskohde on säilynyt ennallaan: turvallisuus koetaan siinä mielessä laajemmin, että se ei ole enää vain negatiivisen rauhan käsityksen mukaisesti sodan poissaoloa, vaan siihen liitetään myös julkilausutusti käsitys toimivasta yhteiskunnasta³⁸⁹. Poliittisesti turvallisuus sidotaan kuitenkin edelleen kansalliseen intressiin ja tämän kansallisen intressin sisällöstä – kokonaista yhteiskuntaa ja sen toimintoja mahdollisesti uhkaavien monimutkaisten sosiaalisten ja poliittisten prosessien priorisoinnista – käydään turvallisuuskäsityksen laajenemisen myötä voimistuvaa resurssipoliittista ja periaatteellista määrittelykamppailua. Turvallisuuskäsityksen laajentamisen liikkeestä ja muuttuneista

---

³⁸⁷ ”Siinä missä turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen pääpaino on yleisen turvallisuuskehityksen ja Suomen puolustusjärjestelmän kehittämisen arvioinnissa ja linjaamisessa, YETTS:t linjaavat turvallisuusympäristön muutoksesta aiheutuvia tehtäviä ja toimenpiteitä kaikille hallinnonaloille. Yhdeksästä YETTS:n mainitsemasta uhkamallista kolme liittyy puolustushallinnon tehtäviin. Vastaavasti 50:stä YETTS:ssa eritellystä strategisesta tehtävästä viisi on määrätty puolustusministeriön vastuulle.” (Raitasalo 2008, 111; katso myös VN 2006.)

³⁸⁸ Katso esimerkiksi Raitasalo 2008, 112.

³⁸⁹ Positiivisen rauhankuvan mukainen turvallisuuskäsitys oli nähtävissä tosin jo parlamentaarisen puolustuskomitean mietinnössä vuonna 1981 (Törnudd 1986, 17).

turvallisuusympäristökuvauksista huolimatta nykyinen selontekomenettely suosii edelleen puolustushallintoa ja sen ajamaa perinteisiin sotilaallisiin uhkakuviin perustuvaa turvallisuuskäsitystä³⁹⁰.

4.1.3. Turvallisuustutkimuksen ja politiikan suhde Suomessa

*Kansainvälisen politiikan tutkimuksen käytännöllinen merkitys mitataan niiden tulosten perusteella, joita se saavuttaa ulkopoliittikan suunnittelussa. Siinä olisi pystyttävä ennustamaan muutokset kansainvälisessä voimatilanteessa ja toisten valtioiden pyrkimyksissä, eikä tämäkään riitä, vaan olisi myös osattava aikauttaa tulevat muutokset sellaisella tarkkuudella, että oman ulkopoliittikan rationaalinen toteuttaminen käy mahdolliseksi.*³⁹¹

*Kyetäkseen täyttämään tehtävänsä, jossa ei ole kyse sen pienemmästä asiasta kuin kokonaisen kansakunnan turvallisuuden ja itsenäisen olemassaolon varmistamisesta, turvallisuuspolitiikan perustana olevan ajattelun tulee nojautua historian, geopolitiikan ja sotilaspolitiikan objektiiviseen analyysiin.*³⁹²

Mika Aaltola korostaa, että Suomessa ulkopoliittikan tutkimus ja käytäntö ovat historiallisesti nivoutuneet hyvin tiiviisti yhteen³⁹³ – huomio, jota yllä suomalaisen kansainvälisen politiikan ja turvallisuustutkimuksen kotimaisissa klassikoissa esitetyt sitaatit tukevat. Tätä angloamerikkalaista realismia tieteen sosiologisesti muistuttavaa ulkopoliittikan tutkimuksen ja sitä toteuttavan valtiovallan välistä asetelmaa sävyttää erityisesti kahden kielellisen käsitetecnologian ylläpitävä vaikutus³⁹⁴: Ulkopoliittisen todellisuuden historiallista ulottuvuutta pyritään hallitsemaan ajallista säännönmukaisuutta korostavilla *linjateknologioilla* – kuten yllä kuvatun ”Paasikiven-Kekkosen linjalla” –, joilla luodaan monimutkaisia historiallisia prosesseja yksinkertaistavia, normatiivisia käsityksiä ”[...] sarjanomaisesta ajallisesta liikkeestä, joka puolestaan määrittää, mitä tulisi tehdä ja miten asiat tulisi tulkita.”³⁹⁵ Aaltola mainitsee esimerkiksi Suomen ulkopoliittikan todellisuuskuvaa pitkään hallinneen ”tosiasioiden tunnistamisen” -kielipelin performatiivina, jonka avulla luodaan yksiselitteisiä ja kiistattomia merkityksiä tukemaan kuvaa yksinkertaistetusta ja hallitusta ulkopoliittisesta tilanteesta³⁹⁶. Historiallista lineaarisuutta³⁹⁷ korostava linjateknologinen ulkopoliittisen

³⁹⁰ Limnell 2008, 5.

³⁹¹ Killinen 1969, 360. Kullervo Killinen oli lähestymistavaltaan paljon velkaa Hans Morgenthaun työlle (Harle 2008a, 13), joskin yhdysvaltalaisen yhteiskuntatutkimuksen kvantitatiiviset ja behavioralistiset vivahteet näkyivät jo vahvoina Killisen yleisesityksessä (Killisen ensimmäistä kertaa vuonna 1959 ilmestynyt teos (kyseinen sitaatti on otettu teoksen kolmannesta painoksesta) oli ensimmäisiä suomenkielisiä yleisesityksiä kansainvälisen politiikan tieteenalasta.

³⁹² Hakalehto 1969, 23.

³⁹³ Aaltola 2003, 11 ja 23

³⁹⁴ Käsitetecnologiat ovat tapoja muokata kielen kautta välitettävää todellisuutta kyseisen episteemisen yhteisön intressien mukaiseksi. Inhimillisen todellisuuden monimuotoisuus tukahdutetaan luomalla käsitetecnologioiden avulla performatiivisesti ”[...] käsityksiä suuresta säännönmukaisuudesta ja ristiriidattomuudesta.” (Emt., 29–34.)

³⁹⁵ emt., 41 (34–43).

³⁹⁶ emt., 41.

³⁹⁷ Aaltolan mukaan Suomen ulkopoliittisia kielipelejä on hallinnut pitkään teleonominen optionalismi, jossa nykyhetken valinnat alistetaan tulevaisuuden potentiaalisille valinnoille (emt., 42).

todellisuuden luominen tarvitsee Aaltolan mukaan tuekseen lisäksi käsitteellistä ja tilallista todellisuuden ulottuvuutta hallitsevia *rajateknologioita*. Näillä erotetaan toisaalta poliittisesti merkittävät yhteisöt vihollisista sekä ulkopoliitikalle keskeiset tieteen ja politiikan alueet erilleen toisista, esimerkiksi sisäpolitiikkaan keskittyvistä episteemisistä kokonaisuuksista.³⁹⁸ Aaltola käsittelee mainittuja teemoja tieteesosiologisesta näkökulmasta, jossa todellisuuden objektiiviseen kuvailemiseen pyrkivä tiede nähdään naturalistisen selittävän tehtävän sijaan todellisuutta kielen välityksellä konstitutioivana, poliittis-historiallisena rakennusaineena.

Aaltola luonnehtii suomalaisen ulkopoliitiikan (ja laajemmin kansainvälisten suhteiden) tieteenalan sosiologista suhdetta tutkimaansa ympäristöön omalaatuisiksi *tieteenalakulttuuriksi*. Tieteenalakulttuuri muodostuu tieteen poliittisista ulkosuhteista ja sidoksista sekä episteemisistä sisäsuhteista, jotka saattavat kasautuessa muodostua ”hierarkkiseksi tieteellisiksi alliansseiksi”.³⁹⁹ Hermeneuttisesti tarkasteltuna Aaltolan tutkimustulosta voidaan tulkita siten, että Suomessa syntyi kylmän sodan aikana ulkopoliitiikan tieteenalakulttuurin ja käytännön politiikan välille vankka *kaksoishermeneuttinen sidos*. Tämän kytköksen puitteissa myös tiedeyhteisö alkoi määritellä omaa asemaansa suhteessa tieteen sisä- ja ulkosuhteisiin, minkä pohjalta tiedeyhteisön jäsenet osallistuivat asiantuntijuudellaan muodostettavien rajateknologioiden määrittelemiseen. Aaltolan mukaan vasta kylmän sodan loputtua suomalaisen tutkijayhteisön huomio alkoi kääntyä pois valtiollisen selviytymisen tematiikasta kohti kansainvälistä tutkijayhteisöä ja sieltä tulevia uusia tutkimusvirtauksia.⁴⁰⁰ Turvallisuuspolitiikan kohdalla episteemisten ulkosuhteiden kansainvälistymisestä (tai ainakin vaikutteiden kansainvälistymisestä) kielii muun muassa buzanalaisen laajennetun turvallisuuskäsityksen iskostuminen ensin tutkimukseen 1990-luvun alusta eteenpäin ja tästä edelleen käytännön politiikkaan 2000-luvulle tultaessa⁴⁰¹. Laaja turvallisuuskäsitys kulki lopulta 2000-luvulla ’kaksoishermeneuttisen syklin’ ympäri, kun tutkijat ja

---

³⁹⁸ Emt., 43–47, erityisesti 46.

³⁹⁹ Emt., 78–89.

⁴⁰⁰ Emt., 86–87. Merkittävän poikkeuksen muodostaa Suomessa 1970-luvulta eteenpäin voimistunut rauhantutkimuksen suuntaus, jonka episteemiset sidokset ulkomaille – etenkin Osloon ja Johan Galtungin työhön – olivat vahvat. Esimerkiksi Johan Galtungin rakenteellisen väkivallan teorian vaikutukset ovat nähtävissä laajalti suomalaisen rauhantutkimusperinteessä. Samalla näissä virtauksissa on löydettävissä ensimmäiset, ortodoksisesta katsannosta poikkeavat pyrkimykset hahmottaa turvallisuusproblematiikkaa kapea-alaista kansalliseen intressiin sidottua tapaa laajemmin – ja ennen kaikkea syvemmin – nohtamatta tieteenalan tieteidenvälisyyden ja tutkimustulosten sovellettavuuden tavoitteita. Unto Vesa korostaakin, että rauhantutkimuksen kehitys perustui osaltaan juuri tieteenalan julkilausuttuun kansainvälisyyteen, jolla pyrittiin tekemään selkeää pesäeroa realistisen paradigman piirissä tehtyyn, kansallista intressiä tukevaan suuntaukseen. (Katso esimerkiksi Vesa 1986, 187–189; 1995, 10–11; 1997; 2006, 60–64.)

⁴⁰¹ Laajennetun turvallisuuskäsityksen saapumisen tutkimukseen näkee vertailemalla 1990-luvun alun turvallisuuspolitiikkaa käsitteleviä artikkeleita, joista vielä suurin osa perustui kapea-alaisen turvallisuuskäsityksen yksipuoliseen suosimiseen, mikä viittaa vielä uuden turvallisuustutkimuksen tulosten tiedostamattomuuteen. (Vertaa esimerkiksi Huru 1993a, 15; Rusi ja Salovaara 1993, 144–148). *Ulkopolitiikka* -lehdessä vuonna 1990 julkaistussa, uusia uhkakuvia käsittelevässä teemanumerossa huomioitiin jo Buzanin mainitsemat uudet turvallisuussektorit talouspolitiikkaa lukuun ottamatta, mutta artikkeleista selviää, ettei Buzanin työ ollut vielä tuttua lehteen kirjoittaneille tutkijoille.

turvallisuusasiantuntijat ovat lopulta päätyneet kritisoimaan laajennetun turvallisuuskäsityksen ongelmallisuutta Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteorian hengessä (palaan aiheeseen myöhemmin alaluvussa 4.2.3.).

Suomalaisen turvallisuustutkimuksen piirissä itsereflektiivinen, tutkimuspoliittisia ja -episteemisiä sidoksia hahmottava analyysi on jäänyt verraten vähäiseksi. Mainittavan poikkeuksen muodostaa, Aaltolan teoksen lisäksi, Jouko Hurun ja Tarja Väyrysen toimittama teos *Kadonnutta poliittista etsimässä – kansainvälinen turvallisuus ja politiikka* (2004) sekä Ilkka Laitisen väitöskirja *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka. Tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen* (1999). Myös uhkakuvaliittikkaan keskittyvä konstruktivistinen tutkimusote, josta esimerkkinä mainittakoon jo monesti esille tullut Arto Nokkalan työ⁴⁰², sisältää myös kriittiselle tutkimusotteelle ominaisia piirteitä. Pirjo Jukarainen korostaa hieman coxilaisessa hengessä, että myös suomalaisessa kontekstissa tulisi vihdoin lähteä liikkeelle ajatuksesta, jonka mukaan teorioita muotoillaan aina tietystä yhteiskunnallisessa kontekstissa ja tiettyä käyttötarkoitusta varten. Käsitys tieteellisen tiedon kontekstuaalisuudesta ja relativistisuudesta ei kuitenkaan saisi tuottaa uutta arvovapaan tai epäpoliittisen 'kaikki käy' -kulttuurin syntymistä.⁴⁰³ Turvallisuustieteen ja -käsitysten politisoimisessa piilee Jukaraiselle mahdollisuus tuoda sen kysymykset mahdollisimman laaja-alaisesti sitä koskevien ihmisten tietoisuuteen ja toimintaan, mikä vie Jukaraisen hyvin lähelle Walesin koulukunnan emansipatorisen realismin ja laajemmin kriittisen teorian ydinteesejä⁴⁰⁴. Kaksoishermeneuttisen lähestymistavan mukaan kaikki turvallisuudesta käytettävät tai siihen vaikuttamaan pyrkivät puheenvuorot ja käytännöt ovat politiikkaa, mikä ei kuitenkaan tarkoita, kuten edellä on jo todettu, kaiken mahdollisen poliittiseksi kuviteltavan turvallistamista, kuten kriittisen teorian vastakriitikot pyrkivät yleistämään⁴⁰⁵.

Suomalaista ulkopoliitiikan tutkimuksen ja käytännön politiikan välisiä poliittisia sidoksia ylläpiti kylmän sodan aikaan vastavuoroinen puolueettomuuskäsitteen varaan rakennettu kielipeli. Aaltolan mukaan puolueettomuuskeskustelu määritteli kylmän sodan aikaan paitsi tutkimuksen ja valtiollisuuden välisen suhteen, myös tässä suhteessa tapahtuneet muutokset ja reunaehdot. Puolueettomuuskäsityksen tukemiselta katosi kuitenkin kylmän sodan päätyttyä sisällöllinen ja poliittinen pohja, mikä johti hiljattaiseen siirtymiseen kohti objektiivisempien asiantuntijalausuntojen ilmapiiriä: suorat siteet käytännön politiikkaan eivät enää uudessa, monimutkaisemmassa todellisuudessa olleet yhtä helposti

---

⁴⁰² Katso esimerkiksi Nokkala 2001.

⁴⁰³ Jukarainen 2004, 18–20.

⁴⁰⁴ emt., 36.

⁴⁰⁵ Huru 2004, 48.

järjestettävissä tai murroksessa olleen tieteenalakulttuurin itsekuvan mukaisesti perusteltavissa.⁴⁰⁶ Samalla usko näennäisneutraalin, valtion viralliseen poliittiseen linjaan kytkeytyneen tutkimuksen puitteissa saavutettavissa oleviin ansioihin muuttui skeptisemmäksi: Kylmän sodan aikaisen ulkopoliittisen tutkimuksen ja politiikan episteemisten sidosten käsittämistä keskeisesti ohjannut ajatusrakennelma oli Aaltolan mukaan Paasikiven alun perin lanseeraama ”tosiasioiden tunnistamisen kielipeli”, jota korostamalla tutkimuksessa luotiin kuvaa tietoteoreettisesti ongelmattomasta asettautumisesta suhteessa tutkimuskohteeseen. Tosiasioiden tunnistaminen loi tutkimuksen ja politiikan ytimeen paitsi kuvan rationaalisesta, ulkopuolisesta tarkkailijasta, myös linjateknologisen välineen hahmottaa ulkopoliittikan toteuttamisen realistisia reunaehtoja. Tosiasioiden tunnistaminen kääntyi kuitenkin suomettumiskeskustelun myötä 1990-luvulle tultaessa sisäänpäin kohdistetuksi itsekritiikiksi – tarpeeksi tunnustaa omassa historiassa tehtyjä tutkimuksellisia ja poliittisia harha-askelia.⁴⁰⁷

Aaltolan esimerkit kuvailevat hyvin sitä, kuinka tieteelliset käsitejärjestelmät aikansa kypsyttyä liikkuvat dialektisesti arkielämän ja käytännön politiikan käsitteistöön ja toteutukseen. Tiedeyhteisö voi korostaa objektiiviseksi esittämänsä tulkinnan varjolla tiettyjä osia todellisuudesta, jolloin objektiivisen savuverhon takana kuitenkin yhtäaikaisesti rakennetaan eksplikaatioiden varassa ’löydettyä’ sosiaalista todellisuutta. Suomalaiskansallisessa turvallisuuskeskustelussa kylmän sodan ajan konsensushenki kytki myös tiedeinstituution vahvoihin sidoksiin käytännön politiikan kanssa, mikä seuraa yhtenä vaikutushistoriallisena elementtinä tieteen ja politiikan välisen suhteen käsittämistä myös kylmän sodan jälkeiseen murrokseen. Tiedeyhteisölle on kylmän sodan jälkeisessä maailmassa eittämättä kasvanut lisää kriittistä liikkumatilaa, mistä 1990-luvulla syntynyt turvallisuustutkimuksen liikehdintä on oiva osoitus. Samalla Suomessa jatketaan kuitenkin myös politiikkarelevantin tutkimuksen perinteitä. Esimerkiksi Ulkopoliittisen instituutin (UPI)⁴⁰⁸ ohjelmanjulistuksessa poliittis-tekniset tiedonintressit tulevat selvästi esiin instituutin laissa määritellystä riippumattomuudesta huolimatta:

Tutkimustoiminnan tuloksellisuus ja vaikuttavuus edellyttävät kykyä muokata tutkimustulokset yksilöidylle hyödyntäjille käyttökelpoiseen muotoon sekä tuoda tutkimustuloksia julkiseen keskusteluun ja arviointiin [...] Ulkopoliittisen instituutin tuloksellisuus ja vaikuttavuus syntyvät ajankohtaisesta

---

⁴⁰⁶ Aaltola 2003, 104–105.

⁴⁰⁷ Emt., 122–125.

⁴⁰⁸ Ulkopoliittinen instituutti perustettiin jo vuonna 1961 Paasikivi-seuran aloitteesta ja se toimi vuoteen 2006 asti Ulkopoliittikan tutkimuksen säätiön hallinnoimana, valtionhallinnosta riippumattomana, joskin osin sen rahoittamana, tutkimuslaitoksena. Vuonna 2006 UPI siirtyi suoraan Suomen eduskunnan hallinnon alaiseksi. Toimintansa eduskunnan yhteydessä toimivana itsenäisenä tutkimuslaitoksena UPI aloitti 1.1.2007. UPI:n tutkimuksellinen toiminta profiloituu vuoden 2008 alussa käynnistyneille, neljälle rinnakkain toimivalle kolmen vuoden tutkimusohjelmalle: Euroopan unioni, muuttuva maailmanjärjestys, kansainvälinen ympäristö- ja luonnonvarapolitiikka sekä Venäjä alueellisessa ja globaalissa kontekstissa.

korkealaatuisesta tutkimuksesta sekä *kyvystä saattaa tutkimustulokset käyttäjilleen hyödynnettäväksi* ja syventämään aihealueilla käytävää kansalaiskeskustelua.⁴⁰⁹

UPI:n tavoite akateemisen ja politiikkarelevantin tutkimuksen yhdistämisestä (painottamalla jälkimmäistä) sekä pyrkimys palvella tiettyä kohderyhmää luovat kuvaa tutkimusta ohjaavien päämäärien, ontologisten sitoumusten ja tutkimukselle relevantin vallitsevan todellisuuden lähtökohtaisesta itsestään selvyydestä – asetelmasta, josta kaksoisluennollisesti ja kriittisesti itsetietoisessa tutkimuksessa pyritään erottautumaan:

Instituutin tavoitteena on yhdistää akateeminen ja politiikkarelevantti tutkimus *painottaen* jälkimmäistä [...] Instituutti määrittelee omat tutkimustehtävänsä ja sen, miten ne toteutetaan tutkimusohjelmissa tai muilla sovitulla tavoilla. Niiden on palveltava laajasti yleistä etua ja toteutettava hyvää tieteellistä etiikkaa [...] Instituutin hyödyllisyys ja uskottavuus syntyy toiminnan korkeasta laadusta ja kyvystä tuottaa lisäarvoa kohderyhmille.⁴¹⁰

Vaikka UPI:n strategia ei varsinaisesti kuulu tutkimuskohteeni keskeisimpään aineistoon, tarjoaa sen kuvaus tieteen tavoitteista sekä eettis-poliittisesta yhteiskunnallisesta asemasta esimerkin tieteelle asetetusta vaatimuksesta täyttää poliittisesti määriteltyjä, teknisiä tiedonintressejä. Kriittisen teorian ja siihen liittyvän hermeneuttisen tiedonintressin kautta katsottuna tieteellinen etiikka ei voi toteutua puhtaasti ilman, että myös sen palvelema 'yleisen edun' sisältö ja merkitys asetetaan tieteen kriittisen arvioinnin kohteeksi. Konstitutiivisessa tutkimuksessa tieteellistä tiedonintressiä ohjaavaa yleistä etua ei voida ottaa ulkoa annettuna tai tutkimusta edeltä ohjaavana oletuksena, vaan myös etu ja sen yleisyyden käsitykset ovat nähtävä tutkimuskohteina. Kysymys on tutkimuksen eettis-poliittisesta asemoimisesta suhteessa sen tutkimuskohteeseen: pyritäänkö siinä ratkaisemaan vallitsevan järjestyksen sisäisiä ongelmia vai luomaan kriittisen etäisyyden avulla valistunutta tietoa emansipatorisemman muutoksen mahdollistamiseksi suhteessa vallitsevan järjestelmän ongelmiin? Tämä tiedeyhteisön eettis-poliittisen suhteen problematiikka nousee esiin myöhemmin, kun tarkastelen suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen muospaineita ja sitä, miten Maanpuolustuskorkeakoulun konstruktivistisessä piirissä nousussa olevat turvallistamisteoreettiset lähestymistavat aiheeseen suhteutuvat. Tarkastelua on kuitenkin vielä pohjustettava ymmärryksellä siitä, miten mainittuun murrosvaiheeseen päädyttiin.

4.1.4. Kiista uudesta turvallisuuspoliittisesta perusratkaisusta

Kylmän sodan jälkeiseen tilaan syntyneen suomalaiskansallisen turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun juonena oli hahmottaa yleisesti uutta *turvallisuuspoliittista perusratkaisua*, jolla pyrittiin korvaamaan vanhan järjestelmän romahtamisen yhteydessä menetetty traditio.

⁴⁰⁹ UPI:n toimintakertomus 2008, 4 ja 18. Korostukset minun.

⁴¹⁰ Emt. korostus minun.

Linjateknologiset ja rajateknologiset perinteet sulautuivat vaikutushistorian kautta myös uusiin arvioihin. Muodostunut tilanne oli tyypillinen hermeneuttinen asetelma, jossa tietyssä historiallisessa situaatiossa (ulkoisen toimintaympäristön tosiasiallinen muutos ja/tai tulkinta muutoksesta) jouduttiin tuottamaan uutta tulkintaa ja ymmärrystä, jonka mahdollisuuksien jäsentämistä ohjasi heideggerilaisittain ilmaistuna edellä kuvatun kylmän sodan perinteen tuottama kokemuksen esipredikatiivinen taso. Esimerkiksi Osmo Apunen katsoi 1994, että Suomen uudessa, vasta alkavan länsisuuntautuneisuuden myötä muotoutumassa olevasta turvallisuuspoliittisesta linjasta on löydettävissä elementtejä sekä perinteisestä parokialistisesta (neorealistisesta) että uusnormatiivisesta lähestymistavasta⁴¹¹. Apunen kuitenkin varoitti pesunkestävänä paasikiveläisenä realistina jälkimmäisen integraatioon, yhteistyöhön ja normien varassa rakennettuun rauhanomaiseen yhteisöllisyyteen perustuvan lähestymistavan luomasta katteettomasta optimismista edelleen parokialistisille ajatusmalleille perustuvassa eurooppalaisessa järjestelmässä.⁴¹²

Suomalaiskansalliset turvallisuuspoliittiset ratkaisut perustuivat kuitenkin lopulta Apusen mainitsemien lähestymistapojen monimutkaiselle yhdistelmälle, kuten Möttölä on myöhemmin jälkiviisaasti huomauttanut. Möttölä mukaan ”[...] realismin ja liberalismien vuorovaikutus säilyy sisäänrakennettuna Suomen turvallisuuspolitiikassa.” Suomi on näin ollen ”[...] sekä-että -toimija, realistinen ja liberalistinen valtio [jolle] institutionalismin merkityksen kasvu on ilmeistä.”⁴¹³ Möttölä korostaa ennen kaikkea uutta kokonaisvaltaisen ja laajemman turvallisuuskäsityksen läpimurtoa Suomen turvallisuuspolitiikan uuden konsensushengen keskeisimpänä rakennuspalikkana. Ajatusta tukee myös turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen virallinen linja.⁴¹⁴ Kriittisen turvallisuustutkimuksen painottamaa turvallisuuden käsitteen syventävää liikettä ei kuitenkaan Möttölä ja Apusen arvovaltaisista kommentaareista löydy. Möttölä sen sijaan avaa katsannossaan ansiokkaasti neorealismien ja neoliberalismien teoreettisia lähtökohtia liittämällä lähestymistapojen joukkoon myös konstruktivistisia elementtejä⁴¹⁵. Kriittisen turvallisuustutkimuksen vaatima poliittisten merkitysten syvärakenteisiin

---

⁴¹¹ Vastaava jako suomalaiskansallisen turvallisuuspoliittisen keskustelun realistiseen ja normatiiviseen suuntaukseen oli esillä jo kylmän sodan aikaan. Esimerkiksi merkittävä Suomen turvallisuuspolitiikan ja -tutkimuksen vaikuttaja, Jan-Magnus Jansson (Jansson oli muun muassa jäsenenä kaikissa kolmessa parlamentaarisessa puolustuskomiteassa) toteaa, että turvallisuuspolitiikan muotoilussa on ollut kylmän sodan aikana jännitteitä erityisesti ”moraalin’ ja ’reaalipolitiikan’ kannattajien välillä” (Jansson 1986, 33). Se, miten tai millä perusteilla realistinen traditio on nähtävissä ei-moraalisena – ikään kuin objektiivisena –, ei Janssonin artikkelista tule esille. Jansson tyytyy sen sijaan luokittelemaan ”moraalin kannattajat” lähinnä sosiaalidemokraattisen puolueen kannattajiksi.

⁴¹² Apunen 1994, 64–66 ja 70. Katso myös Möttölä vastaus Apuselle (Möttölä 1995 sekä Möttölä 1998).

⁴¹³ Möttölä 1998, 377.

⁴¹⁴ Emt., 340–341 ja 378.

⁴¹⁵ emt., 357–362.

porautuminen (turvallisuuskäsitysten poliittisen johdannaisuuden avaaminen) jää tästä huolimatta keskeneräiseksi.

Möttölän ja Apusen luonnehdintaa voidaan tarkastella uudestaan tutkielmani teoreettista viitekehystä vasten, jonka mukaisesti suomalaiskansallista turvallisuuspolitiikkaa muotoiltiin kylmän sodan jälkeisessä tilassa *vastauksena muodostuneelle turvallisuusedilemmalle*. Vastauks(i)en taustalla vaikutti kaipuu takaisin kylmän sodan ajan 'turvallisuuspoliittiseen menestystarinaan'.⁴¹⁶ Vastaukset voidaan jakaa tulkintani mukaan karkeasti kolmeen vaihtoehtoiseen malliin (offensiiviseen ja defensiiviseen realismiin sekä egoistisilla perusteilla yhteistyön hyväksyvään liberalistiseen malliin), joista kaikista päätyi lopulta osia Suomen uuteen kansallisen turvallisuuspolitiikan linjan kylmän sodan jälkeiseen rekonstruktioon. *Offensiivisen realismin* mukainen vastaus perustuu fatalistiseen tulkintaan kansainvälisen politiikan ytimessä olevasta *eksistentiaalisesta ja ratkaisemattomasta epävarmuudesta*. Offensiivisen realismin mukaisessa turvallisuusedilemmaratkaisussa korostetaan syntyneen turvallisuustilanteen fatalistisia piirteitä, joiden mukaisesti maailmanpolitiikan ylitsepääsemättömän epävarmuuden logiikkaan on mahdollista vastata vain 'varautumalla pahimpaan'. Näin ollen Offensiiviset realistit eivät usko yhteistyön, yhteisten normien ja integraation kautta rakennettavaan rauhanomaiseen muutokseen. Yhteistyöllä voidaan vain väliaikaisesti varautua pahimman varalle. Yhteistyö on tuomittu epäonnistumaan valtiotoimijoiden ollessa kykenemättömiä ylittämään vastavuoroisesti rakentuvaa epäluuloisuuden ilmapiiriä. Turvattomuus – ei turvallisuus – on maailmanpolitiikan perustila.⁴¹⁷ Ainoa moraalisesti kestävä⁴¹⁸ vastaus tähän deterministiseen *a prioriin* tilaan on valtiolähtöinen ja sotilasvoimaa painottava varustelupolitiikka, jonka puitteissa ihmiset voivat saavuttaa rajatun vapauden edellytyksiä.⁴¹⁹

Valtioiden tulee offensiivisten realistien mukaan turvallisuusedilemmaan vastatessaan maksimoida saatavilla oleva valta-asema muiden kustannuksella⁴²⁰. Näin tulee toimia vaikka varsinaista suoraa uhkaa tai aktiivista vihollista ei olisikaan näköpiirissä. Suomen tilanteessa tätä varustautumispoliittista

---

⁴¹⁶ Katso esimerkiksi Forsberg ja Vaahtoranta 1993 ja Möttölä 1998.

⁴¹⁷ Booth ja Wheeler 2008a, 40–41 ja 77–78.

⁴¹⁸ On edelleen huomattava, ettei strategis-neorealistiseen teoriaan perustuva offensiivinen realismi ole suinkaan *amoraalinen* teoria, vaikka en siihen tässä tutkielmassa tukeudukaan – päinvastoin, sen normatiiviset implikaatiot ja vaatimukset esimerkiksi valtion johdolle ovat huomattavat.

⁴¹⁹ Emt., 11–12. Turvallisuusedilemma ja kansainvälisen politiikan anarkisesta luonteesta johtuva lähtemätön epävarmuus tuottavat offensiivisen realismin mukaisessa maailmankuvassa tilanteen, jossa ei ole kognitiivisia edellytyksiä tai käytännön poliittisia mahdollisuuksia kyetä tulkitsemaan toisten turvallisuustoimijoiden aikeita. Samoin offensiiviset realistit näkevät, ettei epävarmuuden tilassa ole mahdollista viestittää vastakkaisille osapuolille puolustuksellisista tai yhteisöllisistä turvallisuusratkaisuista. Booth ja Wheeler kutsuvat tätä ilmiötä kyvyttömyydeksi tuottaa turvallisuusedilemmaherkkyyttä (*security dilemma sensibility*). (Emt., 7.)

⁴²⁰ emt., 41.

ratkaisua edusti mahdollisimman pitkälle vietyä, sotilaallista länsiliittoutumista kannattava politiikka, jonka offensiiviset realistit näkivät ainoana saatavilla olevana ratkaisuna pysyvän epävarmuuden määrittelemään tilanteeseen. Suomessa historia oli kuitenkin opettanut, että kansainvälinen järjestelmä voi olla realistisessakin viitekehysessä suhteellisen vakaa ja vapaa epävarmuustekijöistä, mikä heikensi vaikutushistoriallisesti offensiivisten realistien fatalistista tulkintaa. Venäjä kuitenkin tarjosi offensiivisille realisteille välineen, jonka avulla varustautumispolitiikkaa oikeuttavaa epävarmuutta kyettiin projisoimaan ja todistamaan. Max Jakobsonin luonnehdinnassa vuonna 1990 nousee esiin offensiivisen realismin maailmankuvan keskeiset tekijät:

Virallinen Suomi on suhtautunut Euroopan suureen muutokseen varovasti. Vielä ovat suurvaltain sotavoimat ydinaseineen asemissaan Euroopan sydämessä. Uusia turvallisuuspoliittisia rakenteita ollaan vasta suunnittelemassa. *Epävarmuustekijöitä on runsaasti. Kuka tietää, mitä Neuvostoliitossa voi vielä tapahtua?* Keski- ja Itä-Euroopassa on vapautumisen huuma vaihtumassa taloudellisten realiteettien arkeen. Kaiken kaikkiaan *Eurooppa on kriiseille altis.*⁴²¹

Suomen turvallisuuspoliittinen linja tuli Jakobsonin, Markku Salomaan⁴²² ja Jukka Tarkan⁴²³ kaltaisten offensiivisten realistien mukaan arvioida uudestaan, sillä tähän saakka instrumentaalisen arvona toiminut puolueettomuuspolitiikka oli uudessa tilanteessa menettänyt merkityksensä. Taustalla kyti ajatus Suomen vähitellen tapahtuvasta sitomisesta läntiseen viiteryhmään sekä mahdollisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta liittoutumisesta. Venäjää ei koettu, ainakaan julkilausutusti, suorana sotilaallisena uhkana. Tulevaisuus on kuitenkin offensiivisille realisteille kroonisen epävarmuuden ja epäluuloisuuden täyttämää; vaikka Venäjä oli heikkouden tilassa, ei tämä taannut sitä, että Venäjä olisi tulevaisuudessakin heikko tai kykenemätön hyökkävään politiikkaan⁴²⁴. Venäjästä tehtiin keskeinen rajateknologinen väline, jonka avulla offensiiviset realistit korostivat kansainvälisen toimintaympäristön epävarmuustekijöitä. Tällä perusteltiin edelleen pienen valtion ainoaa strategis-realistisesti kestäväää turvallisuuspoliittista vaihtoehtoa, liittoutumis- ja/tai sitoutumispolitiikkaa, joka oli oman sotilaallisen kapasiteetin riittämättömyyden puitteissa asevarustelua vastaava vastaus turvallisuuskilpailusta tulkittuun strategiseen haasteeseen.

1990-luvun alusta eteenpäin jatkunut puhe Venäjän epävarmuudesta tarttui laajalti Suomessa käytyyn turvallisuuspoliittiseen keskusteluun ja tätä kautta edelleen myös turvallisuuspolitiikan virallisiin linjauksiin, joskaan viralliset reaktiot eivät suinkaan olleet yksiselitteisesti offensiivisen realismin

⁴²¹ Jakobson 1990. Korostukset minun.

⁴²² Katso esimerkiksi Nokkala 1995, 151.

⁴²³ Katso esimerkiksi Tarkka 2000a ja 2000b.

⁴²⁴ Nokkala 1999, 55–57.

mukaisia⁴²⁵. Venäjän epävarmuus oli tästä huolimatta kenties varmin asia, johon kansainvälistä turvallisuusympäristöä arvioitaessa saatettiin luottaa. Itärajan takana vellovasta muutoksesta luotiin pysyvä asiain tila. Esimerkiksi Markku Kivinen, Venäjä-asiantuntija ja nykyinen Aleksanteri-instituutin johtaja, loi vuonna 2000 kuvaa Venäjän epävarmuudesta Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa seuraavin sanankääntein:

*Arvioiden hajonta kertoo, kuinka vähän varmaa Venäjästä voidaan sanoa. [...] Venäjällä on jo pitkään odotettu poliittista käännettä, ja Jeltsin ajoitti sen komeasti. Uudelle vuosituhannelle luvattiin uusi sukupolvi, uudet arvot ja kerta kaikkiaan uusi Venäjä. [...] Uusi Venäjä on valinnut vapauden, ihmisoikeudet, markkinatalouden ja demokratian.*⁴²⁶

Kivisen sinänsä useita fatalistisia realisteja maltillisemmasta arviosta huokuu kaipuu takaisin ennustettavaan turvallisuusympäristöön, jossa turvallisuuspoliittisen linjan muotoilemiseksi tarvittavat ulkoisen puitteet olisivat selkeästi jäsennettävissä. Arviota kirvoitti Boris Jeltsinin yllättävä astuminen syjään presidentin paikalta. Venäjän todellisen luonteen paljastava tulkinta tuottaa kuitenkin suuren, mutta ymmärrettävältä vaikuttavan pettymyksen:

Osa kommentaattoreista näkeekin Putinissa uuden diktaattorin. Venäjä on eristäytymässä muusta maailmasta ja putoamassa talouden kehityksen kelkasta. Uusi uljas tulevaisuus onkin paluu menneisyyteen. [...] Arvioiden hajonta kertoo siitä, *kuinka vähän varmaa uudesta Venäjästä on itse asiassa sanottavissa. Venäjän pulmien perusluonne on kuitenkin selvä ja on ollut nähtävissä jo pitkään.*⁴²⁷

Suomalaiseen poliittiseen keskusteluun tarttuikin uusi, Venäjän epävarmuutta korostava termi: 'uusi Venäjä'.⁴²⁸ Timo Piirainen, esimerkiksi, julisti Venäjän oligarkkien ja rahanvallan uskapitalistista järjestelmää ruoskineessa artikkelissaan jo vuonna 1995 seuraavasti: "Koko maailma haluaa tietää, millainen on parhaillaan muotoutuva *uusi Venäjä*⁴²⁹", joten kyse ei ollut pelkästään Putiniin personoidusta ilmiöstä. Fatalistisessa maailmankuvassa muutoksesta ja epävarmuudesta projisoitiin Venäjän varaan luodun viholliskuvauksen kautta paradoksaalisesti osa turvallisuusympäristön pysyvää luonnehdintaa⁴³⁰. Offensiivisen realismin turvallisuusympäristötulkinta oli kuitenkin ristiriidassa

---

⁴²⁵ VN 1995, 10 ja VN 1997, 19. Varsinkin vuoden 1997 turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa vielä vuoden 1995 selontekoa leimannut optimismi Venäjän muuttumisesta liberaaliksi demokratiaksi oli korvautunut pessimistisemmällä ja Venäjän sisäisen sekä ulkoisen kehityksen epävarmuutta korostavalla luonnehdinnalla. Kaksoishermeneuttisesti tarkasteltuna onkin nähtävissä, että Venäjän varaan projisoitu epävarmuus siirtyi hiljalleen turvallisuusasiantuntijoiden ja tieteellisen yhteisön kielenkäytöstä myös viralliseen poliittiseen linjaan, jota edelleen tiedeyhteisö alkoi nostaa esiin.

⁴²⁶ HS, 19.1.2000. Korostukset minun.

⁴²⁷ Emt. Korostukset minun.

⁴²⁸ Puheenvuoroja ja tulkintoja "uudesta Venäjästä" käyttivät 1990-luvun puoleen väliin mennessä muun muassa useat asiantuntijat, kuten Matti Klinge (esim. HS, 13.12.1991) ja Pentti Sadeniemi (esim. HS, 15.2.1994) sekä molemmat tasavallan presidentit Mauno Koivisto (esim. HS, 6.9.1994) ja Martti Ahtisaari (esim. HS, 14.9.1996).

⁴²⁹ HS, 23.7.1995. Korostus minun.

⁴³⁰ Venäjän varaan rakennetulla 'diabolisella viholliskuvalla' oli myös useiden kriittisten tutkijoiden hahmotelmissa vahva identiteettipoliittinen panoksensa, jossa korostettiin vihollisen ja 'oman itsemme' välistä moraalisesti binaarien vastakohtien

suomalaiskansalliseen vaikutushistoriaan keskeisesti kuuluvan, suvereenisuutta ja riippumattomuutta korostavan itsenäisen maanpuolustusideaalin kanssa. Ristiriitaa syvensi EU-jäsenyyden myötä vahvistunut kuva Suomen länsisuuntautuneisuudesta – jopa liittoutuneisuudesta –, jota korosti puolustus- ja turvallisuusselonteoissakin Euroopan unionin yhteiselle ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) linjalle sekä integraation turvallisuutta edistävälle kehitykselle asetettu painoarvo⁴³¹. Tämä vaati uutta verbaalista ja semanttista akrobatiaa, jonka myötä alettiin hiljalleen tehdä eroa vielä kylmän sodan aikana tiukasti yhteen nivoutuneiden ulkopoliitiikan ja turvallisuuspolitiikan välille.

Liittoutumiskeskustelu ryöpsähti kunnolla käyntiin vuoden 1996 keväällä. Liittoutumisen kannattajien, kuten Max Jakobsonin, näkemyksissä EU-jäsenyyden tuoma poliittis-taloudellinen integraatio ei taannut turvallisuuspoliittisesti kestäväää ratkaisua. Eurooppalaisesta turvallisuusympäristöstä 1990-luvun alussa tehdyt ”kantilaiset” kuvaukset eivät olleet offensiivisten realistien mukaan ’realistisia’. Tarvittiin sotilaallinen liittoutuminen, jonka myötä Suomi pääsisi mukaan niihin päättäviin pöytiin, jossa eurooppalaista (sotilaallista) turvallisuusympäristöä koskevat päätökset tehdään.⁴³² Ulko- ja turvallisuuspolitiikan erottamisen kautta oli toisaalta mahdollista käsittää ulkopoliittisen liittoutumisen ja turvallisuuspoliittisen puolueettomuuden mahtuminen saman, muodostumassa olevan moniulotteisen poliittisen linjan sisälle⁴³³. Puolueettoman/liittoutumattoman sotapoliittisen sekä ulkopoliittisen/talouspoliittisen integraation kaksoislinja vaati kuitenkin syvärakenteeseensa offensiivisille realisteille vieraan käsityksen siitä, että muut (eli Venäjä) tulkitsevat Suomen osittaisen liittoutumisen puolustuksellisenä liikkeenä⁴³⁴. Länsi-integraation puolustuksellisten ja hyökkäyksellisten viestien erottaminen oli, paitsi mahdotonta offensiivisen realismin todellisuuskuvassa, myös hyvin hankalasti erotettavissa liittoutumisen kannattajille, kuten Markku Salomaan esimerkkikommentti paljastaa:

---

merkitystä (katso esimerkiksi Harle ja Moisio 2000, 211–251, erityisesti sivut 218–220). Viholliskuvista katso esimerkiksi Harle 1991, 15–18 ja 2000, 11; Aho 1995 115; Volkan 1997, 103 sekä viholliskuvien, ideologisen fundamentalismin ja turvallisuusdilemman yhteyksistä Booth ja Wheeler 2008a, 65 ja 70).

⁴³¹ Katso esimerkiksi VN 2004, 47–56.

⁴³² Nokkala 1996, 92–93 ja 96–98.

⁴³³ Mainittu kaksoislinja näkyy myös 1990-luvulla turvallisuuspoliittiseen keskusteluun tarttuneissa sanankäänteissä, joista tunnetuin lienee puhe Nato-option aukipitämisestä, jolla viitataan varsin suoraan turvallisuuspoliittiseen ratkaisuun, jossa on samanaikaisesti voimassa sekä puolueettomuuden logiikka että piilevänä jo olemassa oleva liittoutuneisuus.

⁴³⁴ Offensiiviset realistit painottavat, että kansainvälisessä politiikassa ”toisen mielen ongelma” ja asejärjestelmien häilyvä symboliikka luovat ”epäluottamuksen ilmapiirin”, jossa vastapuolet tulkitsevat puolustuksellisetkin varustautumisliikkeet hyökkääviksi. Valtiot eivät tämän katsannon mukaan kykene viestittämään vastapuolelle omien aikomustensa puolustuksellista tai rauhanomaista luonnetta. Tilanne johtaakin automaattisesti ja vääjäämättä turvallisuusparadoksiin ja varustelukierteeseen, jonka johdosta offensiiviset realistit painottavat oman käsityksensä mukaan mahdollisimman varhaisen ja ennakoivan varustautumisen merkitystä. (Booth ja Wheeler 2008a, 42–45.)

Itsenäisen ja riippumattoman puolustuksen vaihtoehto on rationaalinen, jos voidaan olla varmoja, että Venäjän sisäinen ja ulkoinen kehitys noudattaa lieentyvää ja yhteistyöhakuista linjaa. Mutta mikäli Venäjän kehityksessä tapahtuu jyrkkä käänne kansallismieliseen ja ekspansiviseen suuntaan, voidaan epäillä, olisiko Suomen linja enää uskottava. [...] Vaikka Suomi liittoutuneena joutuisi vastaamaan maa-alueensa puolustuksesta edelleen pääasiassa itse reserviläistensä voimin, voisi liittouman [EU:n, Naton ja/tai WEU:n] apu erityisesti ilmatilan puolustamisessa olla merkittävä tekijä.⁴³⁵

Heikki Haavisto, Esko Ahon hallituksen toinen ulkoministeri (virassa vuosina 1993–1995), joutuikin vakuuttelemaan vuonna 1994, että ulkopoliittinen sitoutuminen ja turvallisuuspoliittinen riippumattomuus olisi mahdollisia toteuttaa rinnakkain uudessa poliittisessä linjassa: ”Jäsenyys EU:ssa ei vie meitä missään tapauksessa automaattisesti Länsi-Euroopan unionin (WEU) jäsenyyteen, puhumattakaan Naton jäsenyydestä”. Haavisto näki ulko- ja turvallisuuspolitiikan olevan niin ”[...] tärkeitä itsenäiselle maalle, että niitä ei hevin anneta ylikansallisten elinten päätettäväksi.”⁴³⁶ Identiteettipoliittisesti muodostunutta kahden linjan ongelmaa pyrittiin ratkaisemaan korostamalla sitä, ettei Suomi itse asiassa ole kylmän sodan jälkeisessä tilanteessa liikkumassa mihinkään, vaan ainoastaan palaamassa kylmän sodan ajan idän ja lännen välisen sillanrakentajan roolistaan takaisin sen omalle paikalle läntisten liberaalien demokratioiden viiter ryhmään⁴³⁷. Esimerkiksi puolustusvoimien komentaja Gustav Hägglund (1994–2001) korosti, Max Jakobsonin tukemana, että ”[...] Suomi vahvistaa paikkansa siinä viiter ryhmässä, johon se historiansa, kulttuurinsa sekä talous- ja yhteiskuntajärjestelmänsä puolesta kuuluu – [...] Suomi ei ole turvallisuuspoliittisesti enää yksin.”⁴³⁸

Liittoutumattomuudelle ja liittoutumiselle päällekkäisesti perustuva politiikka alkoi nakertaa suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan doktrinaalisia piirteitä. Uusi, hyvin kivuliaasti muodostumassa ollut lähestymistapa vaikutti osin pragmaattisemmalta, joskin edelleen hyvin joustamattomalta vaatien turvallisuusasiantuntijoiltakin runsaasti monimutkaisilta vaikuttaneita semanttisia väistöliikkeitä.⁴³⁹ Liittoutumisen ja liittoutumattomuuden mahtuminen samaan turvallisuuspoliittiseen katsantoon viittaa myös suomalaisessa keskustelussa vahvasti esillä olevaan *defensiivisen realismin* mukaiseen turvallisuusympäristötulkintaan. Tässä tulkinnassa valtiot saattavat

⁴³⁵ Salomaa 1994, 13–14. Korostukset minun.

⁴³⁶ HS, 4.10.1994.

⁴³⁷ Stuart Browning kuitenkin osoittaa, että toisin kuin Suomessa yleistynyt kylmän sodan jälkeinen ’virallinen’ diskurssi pyrkii esittämään, ei Suomi olekaan *palannut* osaksi länttä – Harlen ja Moision sanojen mukaan osaksi läntisiä ’aitoja eurooppalaisia’ veljiämme ja sisariamme (Harle ja Moision 2000, 57) – vaan Suomi on päinvastoin vasta itse luomassa liikehdintää, jonka puitteissa se liikkuu kohti tätä konstruoitua kotia (Browning 2002, 49). Browning ja Marko Lehti esittävät, että Suomessa vahvistui 2000-luvulle tultaessa identiteettipoliittinen suuntaus, jossa Suomea pyrittiin tietoisesti konstruoimaan pois *geopoliittisesta marginaalista*, kohti talouspoliittista ja teknologista menestystarinaa, jonka puitteissa Suomea paitsi integroitiin länteen, myös luotiin uudenlainen, huippuosaamisen ja innovaatiojohtajuuden positiivinen marginaali (Browning ja Lehti 2007, 708 ja 710–711).

⁴³⁸ Hägglund teoksessa Jakobson 1994.

⁴³⁹ Katso esimerkiksi Jakobson 1995.

epävarmuuden ja turvattomuudenkin ympäristössä saavuttamaan hetkellisesti yhteisymmärrystä vastavuoroisista intentioista, mikä saattaa parhaimmillaan johtaa jopa tilapäisten, status quon ylläpitämiseen pyrkivien turvallisuusregiimien muodostamiseen⁴⁴⁰. Tässä tulkinnassa luotetaan siihen, että vastapuolelle kyetään kognitiivisesti viestittämään valittujen turvallisuusstrategioiden puolustuksellisesta luonteesta – tilanne, jota offensiivisen realismin mukaisessa väistämättömän vastavuoroisen epäluulon todellisuudessa ei kyetä saavuttamaan edes väliaikaisesti. Suomen tapauksessa tämä heijastuu 1990-luvulla turvallisuuspoliittisissa kommenteissa uskona, jonka mukaan länsisuuntautuneisuutta ja siihen liittyviä liittoutumiskysymyksiä ei koeta Venäjän suunnasta turvallisuusparadoksin käynnistävänä hyökkäävänä strategiana.⁴⁴¹ Reaktio selittää tarpeen juuri esitettyyn semanttiseen akrobatiaan, jonka puitteissa myös itselle pyrittiin avaamaan kuvaa moniulotteisemmasta maailmasta, jossa Suomi sekä palaa omaan läntiseen viiteryhmäänsä säilyttäen samalla oman puolustuksellisen ja riippumattoman turvallisuuspoliittisen asemansa suhteessa Venäjään.

Defensiivisen realismin mukainen turvallisuusnäkemys on offensiivista realismia joustavampi sallimalla puolueettomuuden ja integraation mukaiset logiikat saman turvallisuuspoliittisen ohjelman alle. Poliittis-taloudellisen integraation, puolustusajattelun sekä 'sotilaallisen lännettymisen' elementtien muotoileminen uudeksi, historiallisen linjakkuuden kokemuksen mukanaan kantavaksi synteettiseksi lähestymistavaksi ei tästä huolimatta ole osoittautunut helpoksi. Ristiriitoja on syntynyt erityisesti turvallisuustutkimuksesta hiljalleen turvallisuuspolitiikkaan siirtyneen laaja-alaisen turvallisuuskäsityksen sekä toisaalta defensiivisen realismin mukaisen riippumattoman, ei-offensiivisen puolustuspolitiikan istuttamisesta saman ohjelman sisälle. Laajan turvallisuuskäsityksen mukana, jonka pohjalle varsinkin 2000-luvun turvallisuus- ja puolustuspoliittiset selonteot julkilausutusti rakentuvat,

---

⁴⁴⁰ Turvallisuusregiimiteoriat syntyivät angloamerikkalaisessa turvallisuustutkimuksessa peliteorioiden parissa tehtyjen havaintojen pohjalta. Esimerkiksi Robert Axelrod huomasi, että vangin dilemmaksi kutsuttua peliä toistettaessa peliin osallistuvat tietokonemallinnukset kykenivät luomaan vastavuoroista oppimista ja yhteisiä normeja. Robert Jervis kehitti osin Axelrodin tuloksien pohjalta turvallisuusregiimiteorian, joka tarjosi huomattavan haasteen offensiivisten realistien, kuten John Mearsheimerin ja Kenneth Walzin fatalistiselle ja staattiselle maailmankuvalle. Jervisin mukaan kansainvälisen politiikan toimijat kykenevät sisäisesti muuttumattomina, monoliittisia rationaalisina egoisteinakin luomaan välinearvoisesti toimivaa yhteistyötä, normeja ja sääntöjä. Offensiivisille realisteille yhteistyön mahdollisuus oli huomattavasti rajoitetumpi. (Booth ja Wheeler 2008a, 87–89.) Turvallisuusregiimiteoriat on kuitenkin erotettava englantilaisen koulukunnan, konstruktivistien ja funktionalistien turvallisuusyhteisöteorioista, joissa normien, yhteisten arvojen ja funktionaalisuuden merkityksen katsotaan olevan niin suuri, että ne voivat muuttaa toimijoiden välisiä identiteettejä pysyvästi rauhanomaisemmiksi (emt., 93–106).

⁴⁴¹ Katso esimerkiksi Booth ja Wheeler 2008a, 88–91. Charles Glaserin ja Andrew Kyddin mukaan valtiot kykenevät defensiivisen realismin mukaisessa turvallisuusympäristötulkinnassa kommunikoimaan toistensa kanssa myös epäluottamuksen ja anarkian leimaamassa ympäristössä. Kommunikointi tapahtuu erilaisten sotilaspolitiikkaa puolustuksellisesti jäsentävien viestien välityksellä. Glaser ja Kydd ovat perinteisiä neorealisteja, kuten Stephen Waltia, Kenneth Walzia ja John Mearsheimeria optimistisempia siitä, että valtiot kykenevät rationaalisina ja egoistisina toimijoinakin viestittämään yhteisen *absoluuttisen* edun nimissä toisilleen omia rauhantahtoisia signaaleja. (Glaser ja Kydd teoksessa Booth ja Wheeler 2008a, 91.)

suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan määrittelykamppailuun on iskostunut myös yhteisöllisyyttä, kansainvälisiä normeja sekä turvallisuusyhteistyötä korostavia piirteitä⁴⁴². Selontekojen virallisessa linjassa tämä on tuotu esille valtiokeskeisen ja rationalistisen neoliberaalin lähestymistavan kautta, mutta myös konstruktivistiset ja valtiolähtöisyydelle kriittisemmät, usein kansalaisyhteiskunnan ja kriittisemmin orientoituneiden tutkimusyhteisöjen esittämät suuntaukset ovat entistä vahvemmin esillä julkisessa keskustelussa⁴⁴³.

Samanaikainen keskittyminen laajan turvallisuuskäsityksen mukaisiin ei-sotilaallisiin uhkakuviin, sekä toisaalta sotilaallisen maanpuolustuspolitiikan merkityksen korostamiseen on luonut selontekojen sisällöstä kaksijakoisen ja epäloogisen. Esimerkiksi vuoden 2004 selonteon ensimmäinen, pääosin ulkoasianministeriön valmistama turvallisuusympäristökuvauksen sisältämä osa perustuu laajennettuun turvallisuuskäsitykseen kun taas jälkimmäinen määrärahojen ja resurssien allokontiin keskittyvä, pääosin puolustushallinnon valmistelema osa, lähtee sen sijaan liikkeelle perinteisestä sotilaallisesta turvallisuuskäsityksestä.⁴⁴⁴ Suomen virallisen turvallisuuspoliittisen linjan (jos yhtenäisestä linjasta sen romantistisessa merkityksessä voidaan enää edes puhua) taustalta löytyy samalla uuden ”kerroksellisen turvallisuusratkaisun” mukaisesti sekä kansallisen intressin että länsieurooppalaisen turvallisuuskompleksi-idean⁴⁴⁵ päälle rakentuvia ja näiden nimissä ajettavaa politiikkaa tukevia uhkakuvamalleja⁴⁴⁶. Joka tapauksessa suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan virallisiin linjauksiin sisällytetty yhteisöllisyyden, integraation sekä normien korostaminen vie muodostuvaa, joskin jatkuvasti liikkeessä olevaa linjaa defensiivisten realistien ja toisaalta turvallisuusdilemman lieventämiseen perustuvien, yhteistyötä, yhteisöllisyyttä ja normatiivista oppimista korostavien lähestymistapojen käsitteellis-teoreettiseen välimaastoon.

---

⁴⁴² Pohjoismaissa yhteisöllisyyttä korostava turvallisuusajattelu on näkynyt muun muassa laaja-alaisen turvallisuuskäsityksen pohjalta käydyssä keskustelussa Pohjoismaisesta turvallisuusyhteisöstä sekä alueellisen integraation positiivisia turvallisuusvaikutuksia korostavissa hankkeissa, kuten Itämeren ja Barentsinmeren turvallisuusyhteistyöhankkeissa sekä EU:n kautta koordinoitussa Pohjoisen ulottuvuuden politiikassa. (Nokkala 1998, 49 ja 52–59; VN 2001, 24; COM 2003, 12.)

⁴⁴³ Katso esimerkiksi Huru 1995, 212–219; Möttölä 1998, 349–350 ja 371–376.

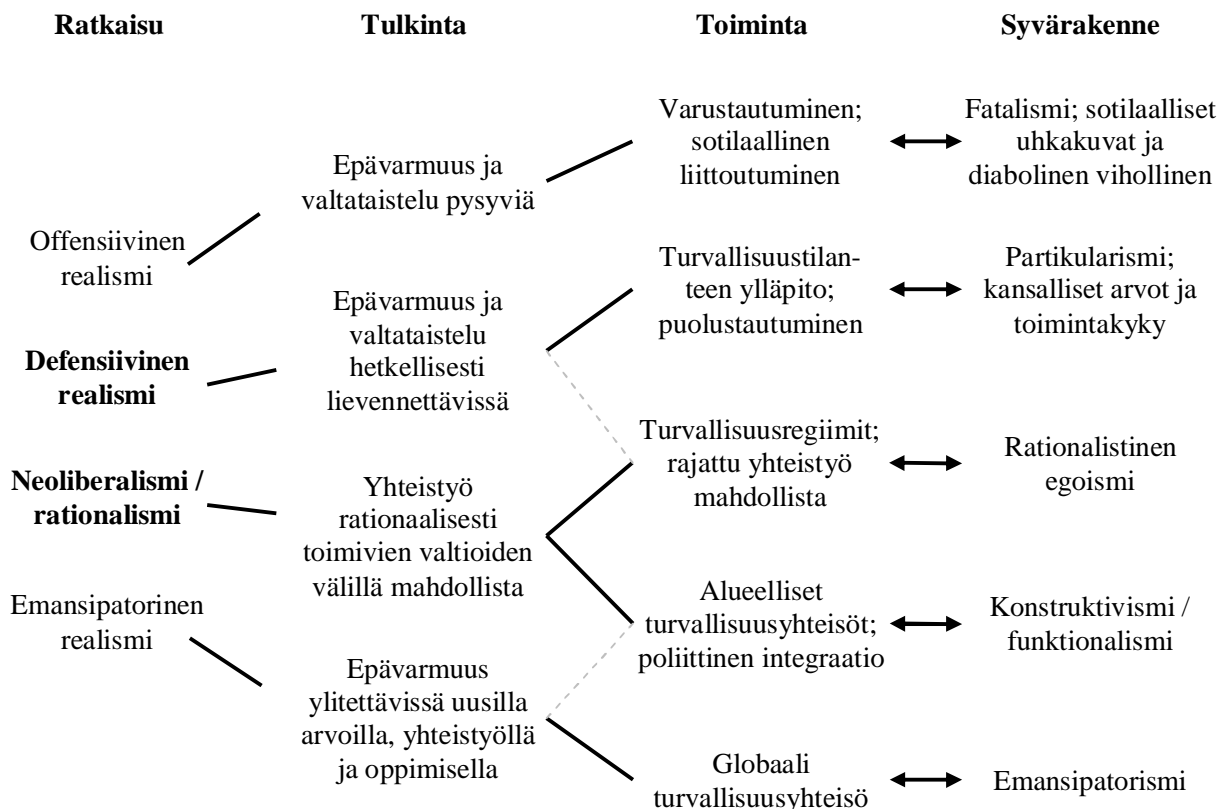
⁴⁴⁴ Limnell 2008, 4–5. Tämän lisäksi turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon sisällön kanssa kilpailee poikkihallinnollisesti valmisteleva YETT-selonteko sekä sisäministeriön intressien mukaan valmisteltava sisäisen turvallisuuden ohjelma (STO) (emt., 7).

⁴⁴⁵ Jalonen 1995a. Turvallisuuskompleksi on Kööpenhaminan turvallisuuskoulukunnan moniulotteisen teorian neoliberalismista vaikutteita ottanut käsitys turvallisuuden ja yhteisön järjestämisestä rationaalisesti toimivien alueellisten valtioiden kesken. Turvallisuuskompleksien idea poikkeaa kuitenkin kriittisen turvallisuustutkimuksen suosimasta turvallisuusyhteisön ajatuksesta. Turvallisuuskompleksit perustuvat valtioiden väliaikaisesti anarkistisessa ympäristössä muodostaville *klustereille*, kun taas emansipatorisen realismin mukainen turvallisuusyhteisöajatus perustuu käsitykselle jaetusta ymmärryksestä ja mahdollisuuksien mukaan globaalille tasolle ulotettavasta rauhanomaisen muutoksen prosessista. Edellisessä mallissa turvallisuus on vain väliaikaisesti saavutettava sekä tilallisesti jäsentyvä egoistisen politiikan väline, kun taas jälkimmäisessä turvallisuus on jatkuvasti liikkeessä olevan oppimisen normatiivinen prosessi, jota vievät eteenpäin tiedostavat yksilöt – ei kansallisvaltioihin abstrahoitu intressi. (Katso esimerkiksi Laitinen 1999, 144; Jalonen 1995b. Katso myös Robert Jervisin realistinen teoria turvallisuusregiimeistä teoksessa Booth ja Wheeler 2008a, 87–88.)

⁴⁴⁶ Limnell ja Raitasalo 2008, 11; Möttölä 1998, 329 ja 350.

Turvallisuudilemmaratkaisut voidaan esittää seuraavan kuvion (katso kuvio 3) mukaisesti. Käsittelemäni turvallisuudilemmaratkaisut perustuvat toimijoiden tekemille tulkinnoille maailmanpolitiikan olemuksesta ja edelleen edessä avautuvasta turvallisuusympäristön tulkinnasta, jonka perusteella mahdollinen poliittinen toiminta tai linja tulisi toteuttaa. Ratkaisujen taustalla vaikuttaa syvärakenne, joka paljastaa turvallisuuskäsitysten poliittisesti johdannaiset merkitykset.

Kuvio 3: Reaktiot turvallisuudilemmaan (katkoviiva kuvaa mahdollista toissijaista toimintamallia)

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selontekomenetelmästä, sen valmisteluprosessista sekä näiden ympärille keskittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta (mukaan lukien tieteellinen tutkimus) on yksipuolisen linjateknologian määrittelyfoorumien sijaan tullut entistä enemmän kylmän sodan perinnöstä huokuvaa konsensusideaalia ylläpitävä, sisällöllisesti varsin epälooginen kokonaisuus. Selontekomenetelmä on näin ollen suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan keskeisimpänä instituutiona toisaalta takertunut vaikutushistoriallisesti kylmän sodan ajan traditioihin, mutta tarjonnut toisaalta pragmaattisiakin piirteitä sisältävän, joskin ajallisesti vain kerran hallituskaudessa muodostettuna hyvin jäykän keskustelua ohjaavan puitteen. Tämän teeman ympärille rakentuu myös suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan syvärakenteista ja niihin kätkeytyvistä merkityksistä käytävä

määrittelykamppailu 2010-luvulle tultaessa. Selontekomenettely ja globaalilla/jälkimodernilla ajalla edelleen kestävä illuusio kansallisessa viitekehyksessä saavutettavasta 'suuresta linjasta' ja konsensuksesta ratkeilee samalla liitoksistaan. Kultaisen keskitien kulkijoita, maanpuolustusorientoituneiden defensiivisten realistien sekä laajennetun turvallisuuskäsityksen mukaisten (neo)liberaalien lähestymistapojen muodostamaa synteesiä seuraavia tahoja, ja heidän tukenaan olevaa selontekomenettelyn virallista linjaa revitään auki kahdelta suunnalta: toisaalta fatalistiseen maailmankuvaan edelleen tukeutuvien offensiivisten realistien sekä tarkastelutason toisella äänilaidalla vaikuttavien valtiokeskeistä turvallisuuskäsitystä kritisoivien, emansipatoristen turvallisuuskäsitysten voimasta. Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen/politiikan määrittelykamppailun viimeisintä, vuoden 2009 alussa julkaistun selonteon ympärille rakentunutta vaihetta. Asemoin itseni tähän määrittelykamppailuun tarkastelemalla sitä paitsi emansipatorisen realismin muodostaman turvallisuusteorian, myös ymmärtävän tutkimusasetelman vaatiman kriittisen etäisyyden kautta.

4.2. Määrittelykamppailu suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikasta vuoden 2009 selonteon yhteydessä

Urho Kekkonen totesi vuonna 1973 ETYK-avajaisissa, että "[t]urvallisuus ei ole aidan panemista vaan oven avaamista". Kylmän sodan rakenteen romahdettua Tasavallan presidentti Martti Ahtisaari totesi edelleen Kekkonen hengessä, että myös uudessa tilanteessa turvallisuuspolitiikan tulee perustua yhteistyölle – ovien avaamiselle niiden sulkemisen sijaan⁴⁴⁷. Uudessa, epävarmuuden ja muutoksen luonnehtimassa postmodernissa turvallisuusympäristössä ovien avaaminen on kuitenkin Paasikiven ja Kekkonen kapean linjan marginaaleissa tehtyjä valintoja monimutkaisempi toimenpide. Pienvaltiorealismiin ja kansallisen edun idealisoituun ajatukseen sidotun turvallisuuskäsityksen perusteella uusi tilanne tuottaa vielä kylmän sodan aikana suhteellisen helposti ratkaistavissa olleen priorisointiongelman. Kekkonen käyttämää aforismia jatkamalla voidaan luoda uusi kuvaus kylmän sodan jälkeiselle turvallisuuspoliittiselle tilanteelle: edessä avautuu yhden järeän oven sijasta useita, vauhdikkaasti liikkuvia pyöröovia, joiden keskellä reaktiivisen ja sopeutuvan liittoutumattomuuspolitiikan ylläpitämiseksi tulee puikkelehtia. Toisille puikkelehtiminen on oire liian optimistisesta turvallisuusympäristötulkinnasta, ja se pitäisi kertakaikkisesti lopettaa liikkumalla

---

⁴⁴⁷ Kekkonen 1973; Vesa 1997, 23. Kekkonen käyttämä aforismi lienee yksi siteeratuimpia suomalaiskansallista turvallisuuskäsitystä luonnehtivia lausahduksista. Tämä kertoo paitsi tarpeesta korostaa kansallisen konsensushengen mukaista historiallista jatkumoa, myös suomalaiskansallisen turvallisuuskäsityksen pienvaltiorealismia myötäilevää, ajan ja paikan ylittävää välineellistä rauhanomaisuutta. Kekkonen aforismia ovat sittemmin siteeranneet esimerkiksi molemmat kylmän sodan jälkeiset presidenttimme (Ahtisaari 1996 ja 1999b; Halonen 2000) sekä ulkoministeri Erkki Tuomioja (2006).

vankasti kohti sotilaallista liittoutumista; toisille puikkelehtiminen näyttäytyy sitä vastoin vain välttämättömältä, mutta ylitettävältä välitilalta Pariisin uudessa ETYK-peruskirjassa 1990 julistetun uuden eurooppalaisen demokratian, rauhan ja yhtenäisyyden ajan saavuttamiseksi⁴⁴⁸.

Suurin osa turvallisuuspolitiikan määrittelijöistä kuitenkin sijoittuu (tai sijoittaa itsensä) edellisten vaihtoehtojen, offensiivisen realismin ja jälkimodernin yhteisöllisyyden, käsitteellisesti ja teoreettisesti tilavaan välimaastoon, johon myös valtion virallista turvallisuuspoliittista kompromissilinjaa (defensiiviset realismin ja rajatun rationalistisen turvallisuusyhteistyön kaksoislinjaa) on selontekomenetelmän puitteissa aina 2000-luvun loppupuolelle asti vedetty. Samaiset konsensuskeskeisyydestä ja linjateknologisesta historiankokemuksesta juontuvat reunaehdot ovat edelleen temaattisesti rajoittaneet turvallisuuspolitiikasta ja aika ajoin myös turvallisuuskäsitteestä viime vuosina käytyä, osin vilkastakin keskustelua. Vuoden 2004 julkaistun selonteon jälkeinen keskustelu kiinnittyi edelleen vaikutushistoriallisen merkityshorisontin traditionaalisia piirteitä korostavaksi puheeksi kansallisesta linjasta, joskin keskustelussa alkoi olla entistä selvemmin kriittistä sävyä, varsinkin realistisen tradition suunnalta.⁴⁴⁹ Turvallisuuskeskustelun *syventävää* tai *politisoivaa* liikettä ei tästä huolimatta turvallisuuskäsityksestä käydyssä määrittelykamppailussa edelleenkään tapahtunut. Käytännössä tämä tarkoitti turvallisuuspoliittisen määrittelykamppailun pelkistymistä toisaalta Suomen poliittisen linjan liittoutumisen asteesta käytävään 'doktrinaaliseen' kädenvääntöön sekä toisaalta keskusteluksi turvallisuuspolitiikan muotoilemisen ja toteuttamisen keinoista: turvallisuuspolitiikan linjateknologisesta määritelmästä ja sen muodostamisen tavasta käytävä kiista oli nousemassa keskustelua ohjaavaksi itseisarvoksi. Tyytymättömyys selontekomenetelmän ja laajan turvallisuuskäsitteen poliittista ja analyttistä vajavaisuutta kohtaan alkoi samalla nousta esiin vuoden 2004 selonteon jälkipyykin yhteydessä. Kytkös turvallisuuden politiikkaan, käsitteeseen ja näiden merkityksen – toiminnan päämäärän – arvioimiseen alkoi hiljalleen etäännyä keskustelusta.

Virallinen, lähinnä poliitikkojen ja turvallisuusasiantuntijoiden ympärillä käyty turvallisuuspoliittinen keskustelu laimeni vuoden 2007 eduskuntavaalien edellä: yhteistä uutta historiallisen vertailun kestäväää doktriinia tai linjaa ei vuoden 2004 massiiviseksi ja pirstaleiseksi luonnehditun selonteon jälkeensä jättämässä tilassa saatu luoduksi⁴⁵⁰. Vuoden 2004 selonteko jätti jälkeensä turvallisuuskeskustelun agendalle ratkaisemattomiksi vanhat kysymykset sotilaallisesta liittoutumisesta ja suhtautumisesta Venäjään, jotka eivät suuren poliittisen arvolatauksensa ja arkaluontoisuutensa vuoksi nousseet

⁴⁴⁸ Katso esimerkiksi VN 1995, 10.

⁴⁴⁹ Katso esimerkiksi Huhta 2007a; 2007b; 2007c; ja 2009a.

⁴⁵⁰ Vuoden 2004 selonteon kritiikistä katso esimerkiksi Limnell ja Raitasalo 2009, 2–4.

poliitikkojen ja puolueiden vaalikeskusteluintresseissä korkealle.⁴⁵¹ Vuoden 2007 eduskuntavaalien (18.3.2007) jälkeen turvallisuuspoliittinen keskustelu heräsi kuitenkin uuteen eloon. Uuden hallituksen kokoomusvetoinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä toisaalta useat maailmanpoliittisista tapahtumista tehdyt tulkinnat loivat turvallisuuspoliittiselle määrittelykamppailulle uusia puitteita: Viron ja Venäjän välisen patsaskiistan, Yhdysvaltain ja Venäjän välisen ohjuskiistan, Georgian sodan, Yhdysvaltojen ulkopoliittisen linjan muutoksen sekä energiapoliittisten kysymysten kautta turvallisuuspoliittiselle määrittelykamppailulle luotiin uusia kiinnekohtia. Samalla keskustelua alettiin käydä paitsi itse turvallisuuskeskustelun rajoista, myös turvallisuuskäsitteen laajentamisen sekä tähän perustuneen selontekoprosessin toimivuudesta ja mielekkyydestä. Näiden teemojen kautta keskustelu kiinnittyi edelleen myös ulko-, puolustus- ja turvallisuuspolitiikan rajanvetoihin sekä näiden politiikan lohkojen välisestä priorisoinnista käytyyn resurssikamppailuun.

Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan ympärillä käydyn määrittelykamppailun toistaiseksi viimeistä, kenties sen kylmän sodan jälkeisen ajan elinvoimaisinta vaihetta. Vaikutushistoriallisesti keskustelun taustalta on löydettävissä pienvaltiorealistisen linjateknologian historiallinen kokemus, suhtautuminen kylmän sodan jälkeisen turvallisuuskäsityksen laajentamisen/avaamisen liikkeeseen sekä edelleen aina vuoden 2004 selontekoon saakka kantanut tavoite sulauttaa nämä onnistuneesti yhden turvallisuuspoliittisen perusratkaisun sisälle. Näiden turvallisuuskäsitysten taustalla vaikuttavat, lähes poikkeuksetta julkilausumattomat käsitykset turvallisuuden poliittisesta merkityksestä – Hurun ja Jukaraisen sanoin ”turvallisuuden politiikasta” – ovat kuitenkin osoittautuneet yhteismitattomiksi. Kriittisen turvallisuustutkimuksen käsitteistöä hyödyntämällä olen pyrkinyt osoittamaan, kuinka vaikutushistoriallinen merkityshorisontti on iskostunut kylmän sodan jälkeisiin turvallisuusteoreettisiin lähestymistapoihin, joiden pohjalta merkityskamppailuun aktiivisesti osallistuvat toimijat omaa turvallisuuskatsantoaan muodostavat. Tavoitteenani on näiden kahden merkityshorisontin (vaikutushistoria ja hermeneuttinen situaatio) seurauksesta syntyvien turvallisuuskäsitysten sekä niitä paljastavan keskustelun lisäksi kuvata näiden käsitteiden taustalla vaikuttavia syvärakenteellisia, poliittisesti johdannaisia elementtejä. Syvärakenteiden hahmottamisen kautta pyrin löytämään syitä sille, miksi laaja-alaisen turvallisuuskäsityksen mukainen turvallisuuspoliittinen linja on koettu yhä laajemmin ”käyttökelvottomaksi”⁴⁵². Tästä seuraa edelleen kriittisen turvallisuustutkimuksen vaatima kysymys:

---

⁴⁵¹ Vaahtoranta 2007.

⁴⁵² Katso esimerkiksi Limnell ja Raitasalo 2009, 10.

miten tilanteessa pystytään luomaan edellytyksiä emansipatorisempaan turvallisuuskäsitykseen perustuvalla politiikalla?

4.2.1. Turvallisuuspoliittinen määrittelykamppailu vuoden 2004 selonteon jälkeen

Suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan virallista linjaa vedettiin aina vuoden 2004 selontekoon asti pintapuolisesti yksimieliseltä vaikuttavassa linjassa. Valtioneuvoston vuoden 2001 tekemässä turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa sekä vuoden 2003 ensimmäisessä YETTS periaatepäätöksessä vahvistettiin käsitys laajamittaisten sotilaallisten konfliktien vähäisestä merkityksestä Suomen turvallisuusympäristöä arvioitaessa⁴⁵³. Tilalle tarjottiin laajamittaisempaa käsitystä yhteiskunnan yleistä toimivuutta (sekä funktionalistisesti että arvoperustaisesti) häiritsevien uhkakuvien ja näiden vastaamiselle suunnatun politiikan keskeisyydestä. Esimerkiksi vuoden 2003 YETT-strategiassa Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittiset päämäärät muotoiltiin yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi, joiden kautta ”[...] ylläpidetään valtiollinen itsenäisyys sekä kansalaisten elinmahdollisuudet ja turvallisuus”.⁴⁵⁴ Uudet uhkakuvat, kuten kansainvälisen terrorismin ja ”epäsymmetrisen sodankäynnin” tuottamat epävarmuustekijät⁴⁵⁵, muuttivat myös turvallisuuden rajateknologisen sijainnin käsittämistä. Kansallisvaltion rajat alkoivat menettää merkitystään turvallisuuden käsittämisen ja kokemisen keskeisinä rajapintoina, joskin samalla turvallisuuden viittauskohde oli perinteistä valtiokeskeistä turvallisuuskäsitystä myötäillen edelleen vahvasti kansalaisuuteen ja kansallisvaltion ideologisen yhtenäisyyden ideaaliin sidottu.

Uusi, valtion viralliseksi linjaksi muodostettu turvallisuustodellisuuden kuvaus oli jälkikäteen tarkasteltuna sisäisesti liian ’monimutkainen’ vahvistaakseen keskenään hyvin erilaisten turvallisuuspoliittisten katsantojen välistä, jo entuudestaan turvallisuusdilemmareaktioiden analyysin perusteella heikkoa yhteyttä. Valtiokeskeisen ja laajan turvallisuuskäsityksen (epäonnistunut) synteesi oli luonut paradoksaalisen tilanteen: valtio oli pysyvine rajoineen myönnetty auttamattomasti riittämättömäksi turvallisuuden kokemisen ja saavuttamisen viittauskohteena, mutta samalla uudeksi

---

⁴⁵³ Raitasalo 2008, 100–101.

⁴⁵⁴ Emt., 102.

⁴⁵⁵ Raitasalo muistuttaa, ettei terrorismi ollut vielä yhtä keskeisessä osassa turvallisuusuhkakuviissa ennen syyskuun terroristi-iskuja tehdyssä vuoden 2001 selonteossa (emt., 103, erityisesti alaviite 53). Epäsymmetristä sodankäyntiä on mielestäni pidettävä vähintäänkin kyseenalaisena ilmauksena, sillä sen vastakohtana käsitettävä ’symmetrisen sodankäynti’ ja siihen liitettävät strategiset sekä poliittiset ennustettavuustekijät saavat tällöin positiivisia konnotaatioita. Käytetyt käsitteet ovat tässä suhteessa hyvin poliittisia, kaukana neutraalista ’kuvailevasta’ tarkoituksesta. Uusi, epäsymmetriseksi kuvailtu sodankäynti paitsi alistaa siinä olevat poliittiset tavoitteet vallitsevasta ’oikeasta’ konfliktienratkaisumuodosta katseltuna käsin epärationaaliseksi myös korostaa poliittisen, näkyväksi tehdyn ja luultavasti kansallisvaltion rajoissa määritellyn perinteisen vihollisen tervehdyttävää vaikutusta – onhan symmetrisuus yleisesti positiivinen ja todellisuuden jäsentämisen kannalta arvokas tila.

viittauskohteeksi nostettu itsenäisyys ja kansallisten elintoimintojen turvaaminen tarvitsivat tuekseen kansallisvaltiokeskeisen, kansallista yhtenäisyyttä korostavan turvallisuusontologian; valtio tarjosi edelleen eräänlaisen ideologisen turvallisuusideaalin sitä ulkoa koetteleville uusille rakenteellisille ja eivaltioillisille uhkakuville, mutta samalla valtion käsittäminen fyysiseksi (rajateknologiseksi) *turvallisuussäiliöksi* (valtion rajojen fyysisen koskemattomuuden muodossa) menetti merkitystään kansallisvaltion rajat oikeuttavan suoran sotilaallisen hyökkäyksen uhkan heikkenemisen myötä⁴⁵⁶.

Kansainvälisen politiikan muoti-ilmaukset, kuten puhe ”turvallisuusvuodoista” ja ”aukoista turvallisuudessa” korostavat edelleen sisä- ja ulkopuolia jäsentävien raja-alueiden ja niihin sidottujen ideoiden poliittista merkitystä. Sanonnat perustuvat käsitykselle jostain fyysisestä – tosin kuvitellusta ja empiirisesti hyvin vaikeasti osoitettavasta – rajapinnasta, joka joko ehjänä ylläpitää turvallisuutta tai ongelmatilanteessa ”vuotaa” tai siinä on ”aukkoja”.⁴⁵⁷ Turvallisuus projisoidaan käsittämään myös ’näkyttömiä’ ja empiirisesti alimääräytyneitä kohteita, kuten kansallista tietoliikennettä, tietojärjestelmiä⁴⁵⁸ (yleisesti digitaalisessa muodossa olevia tietoja) sekä laajempia ’kansallisia ydinarvoja’. Turvallisuus käsitetään tässä uudessa, postmodernin ja modernin maailmankuvan sekamuodossa puolustuksellisena, toimijoiden turvallisuusidentiteettien suhteen staattisena sekä kansainvälisestä turvallisuusympäristöstä johtuen niukkana hyödykkeenä. Ulkoisen turvallisuusympäristön arvaamattomuus korostaa epävarmuuden kokemusta, jota (valtioiden) ulkoisen ja sisäisen turvallisuusympäristön yhteensulautuminen vain syventää⁴⁵⁹. Tähän epävarmuuteen vastaamiseksi määrittelykamppailuun osallistujilla on tarjottavaan erilaisia *keinoja*, johon myös turvallisuuspoliittinen keskustelu on epävarmuuden kohteen – turvallisuuden poliittisen sisällön – merkityksen ja syiden tuottamisen pohtimisen sijaan keskittynyt.

---

⁴⁵⁶ Chilton 1996, 197–198; Laitinen 2005, 9. Paul A. Chiltonin mukaan kansainvälisen politiikan realistisen ja valtiokeskeisen orientaation episteemisessä keskiössä oleva *säiliömetafora* jakaa tieteen ja politiikan tarkasteleman maailman keskenään eriarvoisiin aika-avaruuden tiloihin. Metafora koostuu fyysiselle säiliölle tyypillisesti kolmesta elementistä: sisäosasta, rajaosasta ja ulkopuolesta. Myös maailmanpolitiikkaa käsitteellistetään erilaisten sisä- ja ulkopuolijakojen kautta. Valtioiden suvereniteetti ja rajojen koskemattomuus ovat tämän kaltaisen metaforan keskeisimpiä apukäsitteitä kansainvälisen politiikan retoriikan arkipäivässä. Myös jako sisäpolitiikkaan ja ulkopolitiikkaan tuottaa mielikuvia ihmisruumiista, jolla on sisäpuoli ja sitä alituisesti uhkaava ulkopuolinen tila. Ihmisruumiin ja säiliön metaforat tarjoavat myös mahdollisuuden kansainvälisen politiikan dynaamikassa tapahtuvien ilmiöiden antropomorfiselle ja medikalisoituneelle retorikalle kuvailemiselle. (Chilton 1996, 197–198.) Chiltonin käyttämän säiliömetaforan ja Aaltolan mainitseman rajateknologian välillä on paljon samankaltaisuutta. Esimerkiksi Aaltola kuvailee Suomen suhtautumista Venäjään parantavan ja tartuntoja välttävän tautidiagnoosi-kielipelin mukaisesti (Aaltola 2003, 207).

⁴⁵⁷ Chilton 1996, 203.

⁴⁵⁸ Esimerkiksi tietoverkkohyökkäykset ja näistä syntyvät ”tietovuodot” ovat retoriikkaa, jotka tukeutuvat perinteiseen säiliömetaforalle tuttuun käsitteelliseen todellisuuskuvaan.

⁴⁵⁹ Laitinen 2009, 48.

Laaja-alainen turvallisuuskäsitys ei itsessään ole ristiriidassa offensiivisten realistien turvallisuusedilemmatulkinnan kanssa. Uudet uhat ovat kuitenkin heille toissijaisia Venäjän uhkan varaan rakennetussa fatalistisessa turvallisuuskuvauksessa: Venäjä on tässä katsannossa aina potentiaalinen suoran väkivallan tai poliittisen painostuksen lähde, jonka kautta myös uusia turvallisuusuhan (kuten tietoturvahyökkäyksiä, maahanmuutto-*ongelmia*, terrorismia, huumekauppaa ja järjestäytyntä rikollisuutta) tarkastellaan. Korostettu keskittyminen rakenneperustaisiin uusiin uhuihin (kuten väestöliikkeisiin, vesivarojen niukkenemiseen ja ilmastokaaokseen) on offensiivisille realisteille merkki kansallisesta heikkoudesta ja väärästä kansainvälisen toimintaympäristön tulkinnasta. Turvallisuusuhan toimijaperustainen hahmottaminen tukee turvallisuusympäristön hahmottamista toisiaan vastakkain käyvinä fyysisinä kokonaisuuksina. *Säiliömetafora* säilyy näin ollen keskeisenä offensiivisten (ja defensiivisten) realistien turvallisuuskäsityksessä. Esimerkiksi Olli Kivinen, ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tarkasteleva kolumnisti, havaitsee turvallisuuteen osuvia ”kolahduksia”, mikä viestii turvallisuuden metaforisesta sijoittamisesta fyysisen säiliön kaltaiseen tilaan: ”Suomen turvallisuuspolitiikka koki päättyneellä viikolla *pahan kolauksen*. Pohjois-Atlantin liiton Naton Riiassa pidettyyn huippukokoukseen ei kutsuttu lainkaan liiton rauhankumppaneita, joihin Suomi ja Ruotsi kuuluvat.”⁴⁶⁰; ”Suomen EU-painotteinen turvallisuuspolitiikka sai *tuntuva kolahduksen*, koska EU reagoi [pronssisoturikiistassa] hitaasti ja heikosti pienen jäsenmaan [Viron] ajaututtua vaikeuksiin.⁴⁶¹”; ”Bukarestissa pidetty puolustusliitto Naton kolmpäiväinen huippukokous tuotti *kovan kolauksen* Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiselle linjalle.”⁴⁶²

Offensiiviset realistit katsovat, että mahdollisimman pitkälle viety sotilaallinen liittoutuminen on ainoa poliittisesti kestävä ratkaisu, jolla suomalaiskansallisen turvallisuuspoliittisen säiliön ydinarvot saadaan suojatuksi. Sotilaallinen liittoutuminen on näin ollen paitsi jatkuvaan epävarmuuteen ja ’pahimman varalle’ varautuva varustautumisliike, myös offensiivisten realistien tulkinnassa maanpuolustuksellisesti ainoa kestävä ratkaisu. Tältä pohjalta Olli Kivinen kommentoi pääministeri Matti Vanhasen turvallisuuspolitiikkaa käsitellyttä puhetta:

Vanhanen (kesk.) pehmensi *Nato-ratkaisua* sanomalla, että ratkaisun poliittinen painoarvo on huomattavasti keventynyt ja ettei Nato ole tunteen asia eikä mustavalkoinen kysymys. Lisäksi hän käytti kansallisesta puolustuksesta puhuessaan Naton kannattajien keskeisiä sanontoja, kuten ’*vakuutus on otettava ennen kuin talo palaa*’ ja *hyvä puolustus antaa pelotteen – kynnyksen*, jota kukaan ei ryhdy

⁴⁶⁰ Kivinen 2006. Korostus minun.

⁴⁶¹ Kivinen 2007a. Korostus minun.

⁴⁶² Kivinen 2008. Korostus minun.

koettelemaan'. *Ilmaan jää vain kysymys, pystyykö pieni maa huolehtimaan puolustuksen uskottavuudesta yksin.*⁴⁶³

Kivinen käyttää status quoja ylläpitäväksi defensiiviseksi realistiksi itseään pitävän Vanhasen⁴⁶⁴ lauseita hyväkseen perustellessaan omaa sotilaallisen liittoutumisen kannalla olevaa turvallisuuspoliittista näkemystä. Offensiivisten realistien maailmankuvassa Nato-kysymys on ratkaistava suuntaan tai toiseen. Liittoutumiskysymyksessä piilee koko turvallisuuskeskustelun ydinproblematiikka. Kaikki turvallisuuskysymykset, jotka eivät liity tähän varustautumisvalintaan, ovat tavalla tai toisella epärelevantteja kuuluien muiden kuin kovien turvallisuuspoliittisten kysymysten piiriin⁴⁶⁵. Lisäksi Kivinen viestii fatalistisesta turvallisuusympäristötulkinnasta: kansainvälistä politiikkaa määrittelee yhteistyön ja yhteisymmärryksen sijaan jatkuva epäluuloisuuden, huijaamisen ja hyökkäävän sotilaallisen varustautumisen kierre, johon turvallisuuspolitiikan tulee asianmukaisesti ja moraalisesti vastata. Offensiiviset realistit ovat näin vaarassa ajautua hermeneuttisen kehän negatiiviseen liikkeeseen: luontevan ulko- ja turvallisuuspolitiikan puuttumista kummeksutaan, mutta samalla keskustelua tulee käydä vain jo keskustelun johtopäätöksen sen argumentteihin sisältävästä liittoutumiskysymyksestä.

Turvallisuuspoliittisen keskustelun realistiset puheenvuorot sisältävät myös toisen kehäpäätelmän: Venäjän uhkan selittämisen itse Venäjällä; Venäjää ei pyritä kuvailemaan sen kautta mitä se tekee, vaan sillä, mitä se on (tai miksi se koetaan). Tämä selittyy offensiivisten realistien maailmankuvassa vahvasti vaikuttavalla ideologisella fundamentalismilla, joka sisäsyntyisesti tuottaa kehäpäätelmän mukaisen argumentin regressiokierteen.⁴⁶⁶ Venäjän varaan rakennetun uhkakuvaston kautta offensiiviset realistit sitovat suomalaiskansallisen turvallisuuskokemuksen ydinarvot tiukasti läntisiin liberaalin demokratian ja oikeusvaltion ylläpitämiseen sidottuihin arvoihin, mikä voidaan toisaalta avoimesti esitettyinä nähdä myös turvallisuuden poliittisen johdannaisuuden selvästi paljastavana liikkeenä. Turvallisuuden viittauskohde ulottuu näin ollen kokonaiseen kulttuurin muodostavaan arvoyhteisöön, jonka varassa sotilaallisen puolustuksen ulottaminen omien kansallisten rajojen ulkopuolelle, kuten vaikkapa Afganistanissa käytävään kriisinhallintaoperaatioon, on mahdollista laajennetun turvallisuuskäsityksen mukaisesti⁴⁶⁷. Toisaalta Venäjän epävarmuuden korostaminen luo offensiivisten realistien turvallisuuskäsityksen taustalle ideologisiin uhkakuvakäsityksiin sidotun historiallisen kohtalonyhteyden, jonka varassa on mahdollista korostaa sekä kuulumista läntiseen arvoyhteisöön että

⁴⁶³ Kivinen 2008. Korostukset minun.

⁴⁶⁴ Vilho Harlen mukaan Vanhasen turvallisuuspoliittisen maailmankuvan taustalla vaikuttaa vahva angloamerikkalaisen turvallisuusrealismin mukainen katsanto (Harle 2008).

⁴⁶⁵ Katso esimerkiksi Kivinen 2007b.

⁴⁶⁶ Ideologisen fundamentalismin ja offensiivisten realistien fatalistisen todellisuuskuvan yhteyksistä katso esimerkiksi Booth ja Wheeler 2008a, 64–70.

⁴⁶⁷ Katso esimerkiksi Raitasalo 2008, 107.

korostaa kansallisen maanpuolustusideaalin merkitystä. Tämä ideologinen akrobatia kyetään peittämään ainoastaan todistamalla, että Suomi kuuluu ja on aina kuulunutkin läntiseen arvoyhteisöön.⁴⁶⁸

Esimerkiksi Max Jakobson korostaa Venäjän kautta peilatussa turvallisuusympäristökuvauksessaan maailman olevan merkittävästi muuttumassa: Venäjän tulevaisuus näyttää arveluttavalta. Myös Suomen ja Venäjän suhde on olennaisesti muuttunut.⁴⁶⁹ Offensiiviset realistit tarvitsevat ideologisen fundamentalisminsa taustalle käsityksen muutoksen *pysyvyydestä* – epävarmuuden kokemuksen varmuudesta, johon vastaamiselle turvallisuuspolitiikan tulee perustua. Jakobson arvuuttelee seuraavasti: ”Venäjä muuttuu niin kuin muutkin valtiot. Mutta miten ja milloin? Meidän on tärkeä seurata tarkkaan, mitä Venäjällä tapahtuu.⁴⁷⁰” Muutos perustuu ’materialisoituakseen’ diabolisen viholliskuvan varaan, joka tarjoaa ideologiselle fundamentalismille historiattoman moraalisen lähtöpisteen. Tällä ikuisuudella Jakobson perustelee jopa Suomen kansalaisten korkean puolustustahdon, ”[...] jota ei ole mitenkään ylhäältä päin lietsottu, vaan se kumpuaa menneisyyden kokemusten, voittojen ja tappioiden pohjalta⁴⁷¹”. Maanpuolustustahto ja asteittainen sotilaallinen liittoutuminen, jotka lähtökohtaisesti voidaan nähdä myös toisensa poissulkevin poliittisin ratkaisuin (eikä liittoutuminen vähennä maanpuolustustahdon taustalla sijaitsevaa käsitystä omaehtoisuudesta, suvereeniudesta ja itsenäisyydestä?), istuvat näin sulassa sovussa samassa turvallisuuspoliittisessa ideologiassa. Näin voidaankin puhua puhtaan offensiivisen realismin sijasta myös eräänlaisesta puolustuksellisen ja varustautumisen reaktion sekamallista, jonka ytimessä sijaitsee Venäjän jatkuvan muutoksen pysyvyys⁴⁷². Sen kannattajien tehtävänä on toistaa, Max Jakobsonin kolumnin otsikkoa siteeraten: ”Venäjä on taas vahvistunut”⁴⁷³.

---

⁴⁶⁸ Arto Nokkala (2009, 26–27) arvioi Suomen Nato-keskustelun jakautuvan neljään koulukuntaan, joista Natoon liittymistä vastustavat ”realistit” (tässä tutkimuksessa nimenomaan *defensiiviset* realistit) sekä ”vihreä-vasemmistolaiset”. Jäsenyyttä suosittelivat sekä puolustuskyky- että vaikutusvaltakoulukuntalaiset. Vaikutusvaltakoulukuntalaisille on Nokkalan mukaan tärkeää, että Suomen kuuluu ”[...] istua niissä pöydissä, joissa päätöksiä tehdään [...]” sekä ”[...] painotetaan kansainvälisiä instituutioita ja arvoyhteisyyttä Nato-maiden kanssa.” Puolustuskykykoulukuntalaiset sen sijaan korostavat Naton tuovan Suomelle ”voimanlisää”, erityisesti Venäjän muodostamaa uhkaa vastaan. Tämän tutkimuksen perusteella *offensiiviset* realistit kuuluvat pääosin jälkimmäiseen koulukuntaan ja neoliberaalit institutionalistit ensiksi mainittuun vaikutusvaltakoulukuntaan, joskin näkemyksissä on myös paljon päällekkäisyyttä, mikä näkyy esimerkiksi offensiivisten realistien tavassa yhdistää maanpuolustusihteeseen identiteettipoliittisia piirteitä, joilla korostetaan kuulumista perin pohjin läntiseen arvoyhteisöön.

⁴⁶⁹ Jakobson, 2007c.

⁴⁷⁰ Jakobson, 2007a. Tässä sitaatissa tulee selvästi esiin, että kaikki epävarmuus maailmassa objektivoidaan oman itsensä ulkopuolelle.

⁴⁷¹ Jakobson, 2007c. Jakobsonin mainittujen artikkeleiden otsikot, ”Venäjää on seurattava tarkkaan” ja ”Askel askeleelta Natoon”, havainnollistavat samalla oivallisesti suomalaiskansallisen turvallisuuskeskustelun offensiivisten realistien leirin kaksi ydinoletusta.

⁴⁷² Katso esimerkiksi Nokkala 2009, 75–76. Nokkalan haastattelututkimus Suomen puolustushallinnon Venäjä-suhteesta ja -käsityksistä tarjoaa yleiskatsauksen offensiivisten ja defensiivisten realistien välisten Venäjä-tulkintojen eroista, vaikka Nokkala tutkielmani pohjalla olevaa teoreettista lähestymistapaa hyödynnäköön.

⁴⁷³ Jakobson 2007b. Korostus minun.

Keskustelu Venäjän muodostamasta uhkasta ja sotilaallisen liittoutumisen kysymyksestä (suhteessa Natoon ja toisaalta yhteisen EU-puolustuksen mahdollisuuteen) on noussut turvallisuuspoliittisen keskustelun ydinteemoiksi varsinkin vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen. Kehityssuunta oli nähtävissä kuitenkin jo eduskuntavaaleja edeltävissä uutisanalyyseissä. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa ihmeteltiin sitä, miksei kukaan puhu Suomen uhkakuvista. Pitkässä, avointa uhkakuvakeskustelua vaativassa artikkelissa tehtiin kuitenkin täysin sille asetettuja tavoitteita vastakkainen, hyvin kapea-alaiseen ja valtiokeskeiseen turvallisuuskäsitykseen palaava liike: artikkeli keskittyi vain Venäjän muodostamaan uhkakuvaan.⁴⁷⁴ Vastaavaa linjaa toistettiin myös eduskuntavaalien jälkeen, jolloin vuoden 2008 kesälle julkaistavaksi suunnitellun turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon sisällöstä ja linjauksista käytävä määrittelykamppailu voimistui. Turvallisuudesta ja puolustuksesta oli siis puhuttava, mutta puhe oli toivottavaa vain, jos se käsitteli jo ennalta määriteltyä asialistaa. Vain ennalta huolellisesti muotoiltu turvallisuuspuhe oli toivottua, mikä loi vuosituhannen vaihteen avointa, turvallisuuskäsitteen aktiiviseen laajentamiseen pyrkinyttä ilmapiiriä vasten tarkasteltuna lähtölaukaukset turvallisuuskäsitteen ”täsmäntämiseen” pyrkivälle, selvästi niukemmalle keskusteluilmapiiirille⁴⁷⁵. Turvallistamispuheiden purkamisen (*desecuritization*) liikkeestä, jonka Kööpenhaminan koulukunta esitteli tutkimuksessaan jo 1990-luvun puolessa välissä, oli tosin viitteitä jo vuoden 2004 selonteon jälkipyykissä. Kritiikkiä selontekomenetelmän turvallisuusympäristöanalyysille esitettiin erityisesti ulkoasiainvaliokunnan suunnalta.⁴⁷⁶

Puolustusministeri Jyri Häkämiehen (kok.) syyskuussa 2007 pitämä kuuluisa Venäjä-puhe ja etenkin sitä seurannut keskustelu vangitsi turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun uuden tyylin osuvasti. Häkämiehen Yhdysvaltojen hallitukselle läheiselle strategian ja kansainvälisten opintojen keskukselle (Centre for Strategic and International Studies (CSIS)) pitämän puheen sittemmin siteeratuin kohta kuului seuraavasti:

Yleisesti tarkasteltuna Suomella on etuoikeus sijaita yhdellä maailman turvallisimmista kulmista. Kuitenkin meidän maantieteellisestä sijainnista johtuen kolme Suomen tällä hetkellä kohtaamaa merkittävintä turvallisuushaastetta ovat Venäjä, Venäjä ja Venäjä – eikä vain Suomelle, vaan meille kaikille.⁴⁷⁷

Hermeneuttisen lähestymistavan ja edellä esitetyn historiallisen taustan perusteella Häkämiehen lausunto ei vaikuta kovin yllätykselliseltä, varsinkin kun otetaan huomioon angloamerikkalaiseen

⁴⁷⁴ HS, 18.2.2007. Katso myös Vaahtoranta 2007.

⁴⁷⁵ Katso esimerkiksi Limnell ja Raitasalo 2009, 2.

⁴⁷⁶ Katso esimerkiksi HS, 12.9.2004; HS, 3.2.2005.

⁴⁷⁷ ”In general, Finland is privileged to be located in one of the safest corners of the world. However, given our geographical location, the three main security challenges for Finland today are Russia, Russia and Russia – and not only for Finland, but for all of us.” (Häkämies 2007. Käännös ja koristus minun.)

strategisen realismin perinteeseen vihkiytynyt yleisö, jolle Häkämies retoriikkansa osoitti. Häkämies korosti vielä saman puheen aikana yllättävän selväsanaisesti Venäjän olevan ennen kaikkea *mahdollisuus* Suomelle: ”[...] olisi typerää ja virheellistä päätyä lopputulokseen, jonka mukaan *uusi Venäjä* uhkaisi Suomen turvallisuutta”, vaan päinvastoin ”[...] me näemme Venäjän mahdollisuutena, emme vain haasteena”⁴⁷⁸. ’Uusi Venäjä’ on siis *uhkana ennen kaikkea mahdollisuus*, jonka poliittinen painoarvo sisältyy suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan ja -identiteettipolitiikan ydinkysymyksiin: geopolitiikka oli Häkämiehen mukaan palannut voimalla takaisin Pohjois-Eurooppaan⁴⁷⁹. Häkämies erottautuu kuitenkin puolustusministerin roolissaan astetta fatalistisemmista offensiivisista realisteista. Häkämiehelle laajemmat turvallisuuspoliittiset kysymykset ovat defensiivisen realismin viitekehyksessä vielä erotettavissa puolustuspoliittisista ydinkysymyksistä (kuten offensiiviset realistit pyrkivät erottamaan turvallisuuspolitiikan ydinkysymykset erilleen laajemmista ulkopoliittisista kysymyksistä); suhtautuminen Venäjään ei ole esimerkiksi Jakobsonin ja Kivisen tavoin täysin mustavalkoinen. Häkämiehen puheen merkittävin huomio ei olekaan sen Venäjä-argumentti, vaan vasta tämän jälkeen tuleva viittaus ”meistä kaikista” – läntisestä arvoyhteisöstä –, johon Suomen kuuluminen istutetaan Venäjän muodostaman rajateknologian kautta. Länsisuuntautuneisuus istuu ristiriidattomasti kansallisen puolustuksen keinovalikoimaan: Suomi vastaa turvallisuudestaan viime kädessä itsenäisesti, mutta osana suurempaa arvoyhteisöä.

Häkämiehen puhetta seurannut keskustelu nosti esiin myös turvallisuuspoliittisen keskustelun linjateknologiset piirteet. Esimerkiksi Vanhasen hallituksen ensimmäinen ulkoministeri, Ilkka Kanerva (kok.) korosti, että Häkämiehen puhe oli yleisen ulkopoliittisiin ”[...] raameihin istuva yhtä lausetta lukuun ottamatta.” Tasavallan presidentti Tarja Halonen puolestaan tyytyi toteamaan, että ”[i]tse olisin tehnyt puheen vähän toisella tavalla.” Halonen ja Kanerva löysivätkin vastauksissaan varsin yhtenäisen sävelen, jonka mukaan Suomen ulkopoliittisen linjan perusasiat eivät horju. Lisäksi Halosen ja Kanervan korostama aktiivisempi Venäjä-politiikka osoittaa, että heidän tulkintansa turvallisuusdilemmasta oli huomattavasti fatalisteja myönteisempi – Venäjän kanssa kyetään, ei paitsi omista puolustuksellisista aikomuksista vakuuttavaan vastavuoroiseen dialogiin, vaan jopa suoraan yhteistyöhön.⁴⁸⁰ Halosen ja Kanervan avoimempi Venäjä-tulkinta selittyy realisteja laaja-alaisemmalla, myös ulko- ja talouspolitiikan sisältävällä turvallisuuskäsityksellä, jossa yhteistyö, yhteiset intressit sekä etenkin talouspoliittisesti vakauttavat tekijät ei ole pelkästään mahdollista, vaan jopa toivovaa

---

⁴⁷⁸ ”[...] it would be foolish – and mistaken – conclusion to draw that the *new Russia* will threaten Finland’s security [...] we see Russia as an opportunity, not only as a challenge. (Ibid.)” Käännös ja korostus minun.

⁴⁷⁹ Häkämies 2007; Harle 2008.

⁴⁸⁰ Katso esimerkiksi HS, 7.9.2007; HS, 12.9.2007; HS, 16.9.2007.

kehitystä⁴⁸¹. Kansallisen konsensuspolitiikan historiallisen kokemuksen painoarvosta kertoo entisen ulkoministerin, Erkki Tuomiojan vastaus Häkämiehelle. Tuomioja painotti uuden kokoomusvetoisen, Yhdysvaltojen ja Naton merkitystä korostavan politiikan pyrkivän ”murentamaan” Suomen ulkopoliittisen konsensuksen. Tuomiojalle Häkämiehen puheenvuoro oli ennen kaikkea viite perinteisestä linjakiistasta, ei sytyke itse turvallisuuskäsitteen syventämiseen suuntaavalle keskustelulle.⁴⁸²

Häkämiehen puhetta seurasi turvallisuuspoliittisen määrittelykamppailun (uudelleen)syntyminen. Realisteille keskustelun avaaminen tarkoitti kuitenkin samalla heidän niukan turvallisuuskäsityksen ympärillä pyörivää keskustelua – ei turvallisuuden syventämiseen suuntautuvaa liikettä. Häkämiehen puheeseen kohdistettu kritiikki oli Olli Kivisen mukaan osoitus siitä, ”[...] miten vaikeaa maassamme on käydä *luontevaa* ulko- ja turvallisuuspoliittista keskustelua – vaikka kaikki poliittiset johtajat hurskastelevat sen tarpeellisuuden puolesta”⁴⁸³. Samalla Kivinen tiedustelee poleemiseen tyyliin, koska Suomessa ”[...] koittaa päivä, jolloin myös ulko- ja turvallisuuspoliittinen keskustelu nousee normaalin länsimaisen demokratian tasolle [...]”, vaikka hän samassa artikkelissa toteaa olevan luonnollista, että ”[...] puolustusministeri puhuu [ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskien] oman hallinnonalansa asioista eikä esimerkiksi makean veden riittävydestä [...]”⁴⁸⁴. Tilanne on paradoksaalinen: keskustelu on demokraattista, mutta vain jos se tapahtuu ennen keskustelun alkua tehtävien kategorioiden mukaisesti, ylhäältä alas suunnattujen turvallisuutta määrittävien rajausten asettamisissa puitteissa. Kriittisen teorian yhteisöllisyyttä, kommunikatiivisuutta ja emansipaatiota korostavaa demokratiakäsitystä vasten Kivisen kommentti vaikuttaa täysin käänteiseltä ja autoritääriseltä. Tämä on selitettävissä Kivisen ja muiden offensiivisten realistien turvallisuuskäsityksen syvärakenteissa sijaitsevalla käsityksellä poliittisesta ja sen mahdollistumisesta, joka on paitsi ihmiskivaltaan negatiivinen ja ahistoriallinen, myös elitistinen (korostaa asiantuntijavaltaa ja auktoriteettia) ja epärealistinen (siinä ei huomioida identiteettien kehityksen ja yhteistyön syvenemisen mahdollisuutta).

---

⁴⁸¹ Katso esimerkiksi Harle 2008. Esimerkiksi Max Jakobson erottaa Suomen ja Venäjän suhteiden turvallisuuspoliittiset ja talouspoliittiset suhteet toisistaan irrallisiksi: ”Suomen suhde Venäjään on [talouspoliittisesti] asiallinen – tosin vielä ratkaisemattomana ongelmana on puutavaran tuonti Venäjältä. *Mutta turvallisuuspolitiikkansa varmistamiseksi Suomi varautuu pelkästään omiin voimiinsa.* (Jakobson 2007c. Korostus minun.)” Jakobsonin mukaan kauppapoliittiset kysymykset ovat hyvinkin ratkaistavissa Venäjän kanssa, mutta näistä tavalla tai toisella erillinen (eroa Jakobson ei selitä) turvallisuuspoliittinen todellisuus veloo ratkaisemattomassa ahistoriallisessa turvallisuusdilemmassa.

⁴⁸² HS, 12.9.2007.

⁴⁸³ Kivinen 2007b (korostus minun).

⁴⁸⁴ Ibid.

4.2.2. Historiallisen katkoksen hetki?

Suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan määrittelykamppailua on ohjattu viimeisen kahden vuoden aikana tiukasti turvallisuuskäsitystä kompressoivaan liikkeeseen sekä asiasisällöllisesti keskusteluun, jossa on ensisijaisesti tarjolla kaksi vaihtoehtoa: sotilaallinen liittoutuminen tai liittoutumattomuus⁴⁸⁵. Turvallisuuskäsitteen poliittisen syventämisen liikkeen (turvallisuudelle asetettujen tavoitteiden, merkityksien ja viittauskohteiden uudelleenarvioimisen) sijaan määrittelykamppailussa siirryttiin turvallisuuskäsitteen (uudelleen)kaventamiseen ja purkamiseen, mikä suosii angloamerikkalaisen strategisen realismin kapea-alaisen ja sotilasvoimakeskeisen turvallisuusontologian merkitystä. Samalla keskustelu on sen keskiössä olevien ’turvallisuusasiantuntijoiden’ puheissa pikemminkin lukkiutunut sitä rajoittaviin kehäpäätelmiin – ei näistä vapautumiseen. Tämä on merkittävä huomio, varsinkin kun uuden turvallisuuskäsityksen rajatumman määritelmän piti nimenomaan tuottaa selkeä, Max Jakobsonin sanoin ”[...] rehellinen ja ideologioista vapaa keskustelu”⁴⁸⁶. Aikaisemmin osoittamaani, offensiivisten realistien turvallisuuskäsityksen perusfundamenttina toimivaa maailmankuvaa vasten Jakobsonin arvio vaikuttaa yllättävältä: miten fatalistiseen, todellisuuden yhteisölliset, rauhanomaiset ja emansipatoriset piirteet ideologisella fundamentalismilla ja epärealistisella todellisuuskuvauksella peittävän turvallisuusontologian puitteissa voidaan vaatia keskustelun vapautumista ideologioista? Käsitteeseen pohjautunee vallitsevan järjestelmän sisältä itsensä suhteessa maailmaan asemoivaan epistemologiseen objektivismiin. Offensiivinen realismi on puhdasverinen ongelmanratkaisuteoria, jossa tiedonintressejä määrittelee tekninen realismi⁴⁸⁷.

Kriittisen turvallisuustutkimuksen tehtävänä on pyrkiä osoittamaan, että myös nousevan, omaa objektiivisuuttaan korostavan turvallisuusrealismin nimissä tuotettava tieto on *aina jossain tilanteessa jotain käyttötarkoitusta varten muotoiltua*. Käyttötarkoitus nousee esiin toimijoiden turvallisuusontologioiden syvärakenteista. Kriittisen turvallisuustutkimuksen on vältettävä oman normatiivisuutensa peittämistä, minkä vuoksi *turvallisuuden syventäminen* on sille käsitteen laajentamista keskeisempää. Sen tavoitteina ovat muun muassa yhteisöllisyys, turvallisuuden käsittäminen yksilölähtöisenä prosessina sekä emansipaation mahdollisuuksien kartoittaminen immanentin kritiikin ja kriittisen etäisyyden avulla. Turvallisuusrealistien kriittinen etäisyys suhteessa

---

⁴⁸⁵ Katso esimerkiksi Vaahtoranta 2007. Kuten on todettu, semantiikalla ja retorilla vivahteilla on suurta merkitystä Suomen turvallisuuspolitiikan linjauksissa. Vuoden 2009 selonteossa Suomen turvallisuuspoliittinen, jopa sotilaallinen *liittoutuneisuus* myönnetään implisiittisesti tavalla, joka vaatii semanttista tasapainoilua: ”Suomi on sotilasliittoon kuuluminen maa ja harjoittaa yhteistyötä Naton kanssa sekä ylläpitää mahdollisuutta hakea Naton jäsenyyttä” (VN 2009, 79). Maininta sotilaallisesta liittoutumattomuudesta oli näin jäänyt kuin huomaamatta historiaan.

⁴⁸⁶ Jakobson 2009.

⁴⁸⁷ Katso esimerkiksi Bleicher 1982, 6.

omiin ontologisiin lähtökohtiin ja poliittiseen järjestelmään on minimaalinen, jos sitä on löydettävissä lainkaan. Sen metateoreettinen todellisuudenkuva on hermeneuttisen lähestymistavan kautta katsottuna mitä epärealistisin: tutkijan ja ympäristön havainnoijan paikkaa havainnoinnin kohteena olevan todellisuuden muokkaajana ei tunnusteta. Huomio nousee väistämättä esiin turvallisuusrealistien muodostamista (kehä)päätelmistä. Esimerkiksi Max Jakobson luo ideologisilta seurauksiltaan merkittävät reunaehdot Suomessa käytävälle turvallisuuskeskustelulle samaisessa artikkelissa, jossa hän vaatii ”rehellistä ja ideologioista vapaata keskustelua”:

Keskustelu Suomen suhteesta Natoon on urautunut inttämiseksi ja leimaamiseksi. *Asiallista se ei ole.* Samalla kun jankutetaan itsenäisen ja uskottavan puolustuksen siunauksellisuudesta ja asevelvollisuuteen perustuvasta aluepuolustuksen tarpeellisuudesta, vastustetaan puolustusmäärärahojen korottamista. *Loogisempaa* olisi myöntää, että puolustuksemme Venäjään verrattuna ei ole uskottava, ja sen takia sitä ei kannattaisi erityisemmin pönkittääkään. [...] Uskottavan puolustuksen varmistaminen tapahtuisi luonnollisesti liittoutumalla. [...] Oli sitten [turvallisuuspoliittisen] keskustelun lopputulos mikä hyvänsä, päätös on syytä tehdä *kunnollisen harkinnan jälkeen*.⁴⁸⁸

Jakobsonin maailmankuva perustuu Suomen ja Venäjän kautta abstrahoitujen, ikuisesti yhteensovittamattomien arvoyhteisöjen varaan. Keskustelun loogisuus (tai epäloogisuus) voi toteutua vain niukaksi asetetuissa, ennalta määräytyissä rajoissa. Keinot tästä asetelmasta muodostuvalle, kroonisen luottamuspuolan ja epävarmuuden määrittämälle turvallisuusongelmalle ovat puhtaasti sotilaallispoliittisia ja strategisia. Näiden mittareiden kautta annetaan paitsi turvallisuuspoliittiset suositukset myös ulkopuolisen turvallisuusasiantuntijan tarkkailevasta ja etuoikeutetusta roolikäsityksestä kertovat arviot minkä tahansa turvallisuuteen liittyvän keskustelun asiallisuudesta ja loogisuudesta. Offensiivisten realistien maailmankuva on pelkistetty, mutta omassa loogisessa järjestyksessään vahvasti ennalta annettuihin moraaliarvoihin sidottu.

Jakobson osuu kuitenkin loogisuus-argumentillaan rajattuun turvallisuusyhteistyöhön uskovien defensiivisille realistien ja neoliberalistien⁴⁸⁹ kannalta arkaan paikkaan: miten Suomen 2009 selonteossa toistettu virallinen, maanpuolustusideaaliin perustuva turvallisuuspoliittinen omaehtoisuus on sovitettavissa yhteen (poliittis-taloudellis-sotilaalliseen) integroitumiseen läntisen arvoyhteisön kanssa, sekä edelleen rajatusti vuoden 2009 selonteon pohjana toimivaan laajaan turvallisuuskäsitykseen? Varsinkin elokuussa 2008 käyty Georgian ja Venäjän välinen sota nosti turvallisuuspoliittisen

---

⁴⁸⁸ Jakobson 2009. Korostukset minun.

⁴⁸⁹ Puhuessani neoliberalisteista, käytän termiä sen laajassa merkityksessä. Suomalaisessa keskustelussa neoliberalistiset turvallisuuskäsitykset sisältävät sekä valtiolähtöisemmän republikaanisen, talouspolitiikkaa korostavan funktionalismin että kansainvälisten järjestöjen (esimerkiksi YK:n) merkitystä turvallisuuden tuottamisessa korostavan institutionalistisen liberalismiin piirteitä (katso esimerkiksi Navari 2008, 30), jotka esiintyvät turvallisuuden poliittisissä merkityksissä usein päällekkäisinä ja toisiaan tukevinä.

keskustelun keskiöön kysymyksen sotilaallisten ja ei-sotilaallisten sekä toisaalta maanpuolustuksen tehtäväkenttää määrittävien uhkakuvien merkityksestä. Sota nosti, kuten Limnell ja Raitasalo asiaa kuvailevat, esille Suomen uhkakuvien kautta rakennetun turvallisuuspoliittisen aseman lännen ja idän välissä.⁴⁹⁰ Raitasalon mukaan Suomen valtion virallinen käsitys sotilaalliselle puolustukselle keskeisistä rajoista ja tiloista oli siirtynyt länsimaisen puolustusajattelun heijastumana omien rajojen ulkopuolelle, josta esimerkkinä ovat kriisinhallintaoperaatioiden yhteyteen entistä selvemmin istutetut puolustukselliset merkitykset.⁴⁹¹

Georgian ja Venäjän välinen sota tuotti painetta arvioida uudelleen turvallisuusontologian perustassa sijaitsevia käsityksiä ja uhkakuvarakenteita. Sota ajoittui lisäksi turvallisuuspoliittisen määrittelykamppailun kannalta aktiiviseen vaiheeseen, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon kynnykselle, jonka julkaisu venyikin osin sodan seurauksena alkuvuoteen 2009.⁴⁹² Ristiriitaiset reaktiot turvallisuusympäristön muutoksen suhteen osoittavat kansallisen puolustusideaalin ja läntisen arvoyhteisön nimissä tuotettavien turvallisuuskäsitysten sisältämiä ristiriitoja. 2008 syksyn aikana tehtiin aktiivisesti varsin värikkäitäkin turvallisuusympäristötulkintoja, joista esimerkiksi ulkoministeri Alexander Stubbin (kok.) luonnehdinta ”uuden maailmanpolitiikan synkstä merkkipäivästä (080808)” sai osakseen runsaasti mediahuomiota. Stubbin toivoi sodan seurausten arvioinnin näkyvän myös valmisteilla olevassa selonteossa. Käytännössä tämä tarkoitti turvallisuuskäsityksen päivittämistä sodasta tehtyjen geopoliittisten johtopäätösten ja sotilaallisen liittoutumisen suhteen, mikä tarkoitti realistisessa viitekehyksessä linjauksia joko sotilaallisen liittoutumisen tai maanpuolustuksen korostamisen välillä.⁴⁹³ Käsitys Venäjän muodostamasta uhkakuvasta ja tämän uhkakuvan kautta rakennettavasta turvallisuuskäsityksestä joka tapauksessa vahvistui⁴⁹⁴. Suomen kuvalehden pääkirjoituksessa johtopäätökset esitettiin jopa harvinaisen selkeään tyyliin:

Kansainvälisessä toimintaympäristössä on tapahtumassa perusarvioon vaikuttava muutos: paluu vanhoihin huonoihin aikoihin. Kansan käsitys Venäjästä tuskin on muuttunut: historia on opettanut suomalaisille,

---

⁴⁹⁰ Limnell ja Raitasalo 2008, 6–7.

⁴⁹¹ Raitasalo 2008, 107.

⁴⁹² Valtioneuvoston selonteon julkaisu oli alkuperäisen suunnitelman mukaan ajoitettu vuoden 2008 kesälle, mutta se julkaistiin lopulta vasta tammikuussa 2009. Selontekoa valmistelevan parlamentaarisen turvallisuuspoliittisen seurantaryhmän (turpo-ryhmä) johtaja Juha Korkea-aho esitti jo toukokuussa 2008, että selonteko tulee viivästyään syksyille sen muotoilijoiden resurssien allokointia koskevasta ristiriidasta johtuen. Lisäksi valtapuolueet toivoivat, että selonteko julkaistaisiin vasta 2008 lokakuun lopussa käytyjen kunnallisvaalien jälkeen, jottei selontekomenetelmä sekoittaisi kunnallisvaalien teemoja. Tämä osoittaa oivallisesti suomen virallisen turvallisuuskäsityksen liikkumista ylikansallisiin viitekehyksiin, jolloin kansalaisten mikrotason turvallisuuden (jota kunnallisvaaleissa voidaan katsoa käsiteltävän) ei katsota kuuluvan turvallisuuspolitiikan piiriin. (Katso esimerkiksi Limnell 2008, 2; HS, 11.5.2008; HS, 14.11.2008.)

⁴⁹³ Katso esimerkiksi Huhta, 2008; HS, 26.8.2008.

⁴⁹⁴ Limnell ja Raitasalo 2008, 11.

millaisia venäläiset ovat ja miten heihin pitää suhtautua, ystävänä ja vihollisena. Turvallisuus on rakennettava siitä.⁴⁹⁵

Varsinaisessa selonteossa johtopäätökset tehtiin lopulta maanpuolustuksen kehittämisen puolesta, joskin selontekoa valmistelevat tahot todistelivat ennakkoon jo syksyllä 2008, ettei Georgian ja Venäjän sodalla ollut merkittävää vaikutusta perinteiseen puolustusratkaisuun kiinnitetyssä selontekoprosessissa⁴⁹⁶. Selonteon jälkimmäisen, resursseja allokoivan osan merkittävin uudistus koski puolustusvoimien määrärahojen kustannusinflaatioon sidottua korotusautomaattia, joka takaisi vuotuisen kahden prosenttiyksikön määrärahakorotuksen vuodesta 2011 eteenpäin.⁴⁹⁷ Selonteon ensimmäinen, turvallisuusympäristöä koskeva kuvaus rakennettiin sotilaallisen puolustuskäsityksen sijasta edelleen laajan turvallisuuskäsityksen pohjalta⁴⁹⁸, joskin selonteosta (ja sitä peilaavasta keskustelusta) huokuu selkeä pyrkimys turvallisuuskäsityksen täsmentämiseen – tavoite, jonka jo eduskunnan turvallisuuspoliittinen seurantaryhmä (turpo-ryhmä) omassa selontekoa pohjustavassa raportissaan asetti⁴⁹⁹. Selonteon ohjaamana Suomen virallisessa turvallisuuspolitiikassa keskitytään 2010-luvulle tultaessa entistä selvemmin toimijakeskeisiin, yleisiin länsimaisiin arvoihin kiinnittyviin uhkakuviin⁵⁰⁰. Toisaalta turvallisuuden viittauskohteena selonteossa määritellään entistä selväsanaisemmin Suomen valtiollinen ja yhteiskunnallinen turvallisuus sekä näiden taustalla olevien elintärkeiden toimintojen ja arvojen turvaaminen⁵⁰¹. Rakenneperustaiset, laajan turvallisuuskäsityksen mukaiset uhkakuvat, mahtuvat uuden selonteon turvallisuusympäristökuvaukseen edellisiä niukkasanaisemmin, jolloin ne myös vaikuttavat selonteon yleisestä linjasta irrallisilta⁵⁰².

Vuoden 2004 selontekoon verrattuna laaja-alaisen turvallisuuskäsityksen korostamat rakenneperustaiset uhkakuvat ovat vuoden 2009 selonteossa selvästi marginaalisemmassa asemassa, sekä lisäksi

---

⁴⁹⁵ SK 34/2008, 7.

⁴⁹⁶ Juha Korkeaaja (kesk.) kertoi Helsingin Sanomille turpo-ryhmän vetäjänä kesäkuussa 2008, että se päätyi turvallisuuspolitiikan suuntaa ja toimintaympäristökuvausta arvioivassa raportissaan johtopäätökseen, jonka mukaan Suomen turvallisuuspoliittiset linjaukset eivät vaadi muutoksia. Raportissaan turpo-ryhmä ei vaatinut puolustusmäärärahojen korottamista, vaan päätyi vakaan (lähi)turvallisuusympäristökuvauksensa pohjalta suosittelemaan siviilipuolen kriisinhallinnan määrärahojen kasvattamista. Noin puoli vuotta myöhemmin, alkuvuodesta 2009 julkaistussa selonteossa, resurssien allokointi toteutettiin täysin päinvastaiselta pohjalta lisäämällä puolustusmäärärahoja, mikä viittaa myös turvallisuusympäristön arviointien selkeään muutokseen Georgian ja Venäjän välisen sodan leimaaman puolen vuoden ajanjakson aikana. (Katso esimerkiksi HS, 27.6.2008; VN, 2008.)

⁴⁹⁷ Katso esimerkiksi VN 2009, 122; HS, 24.1.2009; Hätäkeskus 2009.

⁴⁹⁸ Selonteon ensimmäinen, kansainvälistä turvallisuusympäristöä kuvaileva osa, joka oli valmis jo Georgian sodan aikoihin, perustui edelleen laaja-alaiseen turvallisuuskäsitykseen, joka kuitenkin oli sidottu hyvin tiiviisti kansallisen intressin toteuttamisen välineeksi (katso esimerkiksi Huhta 2008).

⁴⁹⁹ VN 2008, 17–18. Vuonna 2006 hallitus- ja oppositiopuolueiden asettamaa toista seurantaryhmää johtavan Juha Korkeaajan (kesk.) mukaan turpo-ryhmän tavoitteena oli löytää ”[...] mahdollisimman laaja konsensus. Kun selonteko tulee ensi vuonna eduskuntaan, sillä pitäisi olla jo laaja hyväksyntä.” (VN 2007; HS, 31.10.2007.)

⁵⁰⁰ Limnell ja Raitasalo 2009, 3–4.

⁵⁰¹ VN 2009, 10.

⁵⁰² Katso esimerkiksi emt., 20–24.

kansallisvaltiokeskeiseen viitekehykseen ”täsmennetyssä” muodossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rakenneperustaisia turvallisuusongelmia tarkastellaan uhkakuvina vain, jos ne tuottavat heijastusvaikutuksia kansallisvaltion ideaan sidotulle turvallisuuden kokemukselle. Turvallisuus nähdään uudessa selonteossa partikularistiseksi ja puolustukselliseksi päämääräksi sen sijaan, että se käsitettäisiin turvallisuusongelmien poistamiseksi varatuksi keinoksi tai sekä edelleen globaalin tasa-arvon ja emansipaation mahdollistavaksi prosessiksi. Selonteossa turvallisuuskäsitys (laaja-alaista lähestymistapaa tarjonneesta lupauksestaan huolimatta) fokusoidaan valtion sotilaspolitiikan ympärille: kysymyksiin sotilaallisesta kriisinhallinnasta, Venäjän sotilaallisesta ja yhteiskunnallisesta kehityksestä sekä Naton merkityksestä Suomen turvallisuuspolitiikalle⁵⁰³. Myös Euroopan Unionin turvallisuuspoliittisen merkityksen arviointi on selonteossa keskeisessä osassa, joskin pääasiassa suhteessa kriisinhallintakysymyksiin⁵⁰⁴.

Selonteon turvallisuuskäsitystä kuvaillaan uudella, sisäisen ja ulkoisen turvallisuusympäristön yhdistävällä, ”kokonaisvaltaisen turvallisuuden” käsitteellä. Esimerkiksi suhteessa kriisinhallintaan ”[k]okonaisvaltainen lähestymistapa edellyttää kansallisen suunnittelun, koordinoinnin ja resurssoinnin tiiviimpää yhteensovittamista”⁵⁰⁵. Sanamuoto ”kokonaisvaltainen” osoittautuu kriittisen turvallisuustutkimuksen kautta tarkasteltuna harhaanjohtavaksi valinnaksi, sillä uuden selonteon entistä sotilasvoimakeskeisempi ja valtion suvereniteettiin sidottu turvallisuuskäsite on kenties suppeimmillaan sitten kylmän sodan loppumisen. Samalla turvallisuuspolitiikkaa ollaan selonteossa ja sitä ympäröivässä keskustelussa erottamassa muusta ulkopolitiikasta, kuten kehitysapukysymyksistä ja ilmastopolitiikasta.⁵⁰⁶ Toisaalta selonteko jättää edelleen ratkaisematta defensiivisten realistien, liberalistien ja offensiivisten realistien väliset jännitteet, jotka ilmenevät ennen kaikkea kansalliseen puolustuspolitiikkaan ja länsimaiseen integraatioon (sekä käytännöiltään että arvoiltaan) Suomea sitovien linjojen painotuserojen välillä.⁵⁰⁷ Ulkoisen ja sisäisen turvallisuusympäristökuvauksen yhdistävä ”kokonaisvaltainen” linjaus on nähtävissä näiden kahden välisen linjan kompromissina. Suomi on nyt puolustusmäärärahoja kasvattava valtio, jolle ”[o]n olemassa jatkossakin vahvoja perusteita harkita [...] Nato-jäsenyyttä”⁵⁰⁸.

---

⁵⁰³ emt., 34–58.

⁵⁰⁴ emt., 30–34.

⁵⁰⁵ Emt., 94.

⁵⁰⁶ Katso esimerkiksi Limnell ja Raitasalo 2008.

⁵⁰⁷ Emt., 10.

⁵⁰⁸ VN 2008, 79 ja 122–123.

Turvallisuuskäsitteitä vasten Suomen virallinen turvallisuuskäsitys on siirtynyt tukevan askeleen kohti fatalistisempaa maailmankuvaa: turvallisuuspolitiikan tehtävänä on tuottaa turvallisuutta *toisia vastaan* (joko puhtaasti kansallisesti tai läntiseen arvoyhteisöön sidottuna), ei yhteisen, ennalta rajaamattoman turvallisuuskäsitysten mukaisesti *toisten kanssa* – korkeintaan *joidenkin kanssa*⁵⁰⁹. Uusi turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun vaihe on näin ollen tuottanut historiallisen katkoksen hetken, jossa kylmän sodan jälkeisen turvallisuuskäsityksen perusteita sekä tuottamisen tapoja on alettu arvioida kriittisesti. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että valtioinstituutioon sidottuun laaja-alaiseen turvallisuuskäsitykseen perustunut kylmän sodan jälkeinen linja on saapumassa tiensä päähän. Pyrkimys kansallisen turvallisuuspolitiikan historiallisen linjakkuuteen ja konsensushenkisyyteen ei tässä katkoksesta ole kuitenkaan näyttänyt hiipuvan. Uudet turvallisuuspoliittisen linjaratkaisut määritellään defensiivisen ja offensiivisen realismin sekä neoliberaalin integraatiosuuntauksen välisen tasapainoilun pohjalta. Tämä tarkoittaa samanaikaista sitoutumista läntiseen arvoyhteisöön, johon liittyy myös asteittainen *sotilaallisen liittoutuneisuuden* kasvattaminen, sekä sitoutuminen perinteiseen itsenäisyyttä (ja eristäytymistä) korostavaan maanpuolustusideaaliin. Turvallisuustutkimuksen puolella turvallisuuskäsitteen ja siihen sisällytettyjen merkitysten täsmentämisen kehitystä on tukenut turvallistamisteoreettisen lähestymistavan esiinmarssi, joka tulostensa ja lähestymistapansa puolesta sisältää myös positiivisen, emansipatorisen muutoksen mahdollisuuden. Kriittisen turvallisuustutkimuksen kannalta onkin keskeistä pohtia sitä, miten turvallisuuskäsityksen syventämisen liike on uudessa, turvallisuuskäsitteen niukentamiseen johtaneessa tilanteessa mahdollista toteuttaa.

4.2.3. Turvallistamisteorian esiinmarssi

Tyytymättömyys suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan kylmän sodan jälkeisiin peruspilareihin – laajaan turvallisuuskäsitykseen ja linjateknologista ajattelutapaa ylläpitävään selontekomenettelyyn – kasvoi jo vuoden 2004 julkaistun turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon yhteydessä. Ulkoasianvaliokunnan tuolloinen johtaja, Liisa Jaakonsaari (sd) esimerkiksi arvosteli selontekojen olevan ”[...] liian massiivisia oikea-aikaisen parlamentaarisen keskustelun mahdollistamiseksi”⁵¹⁰. Sotilaallisen liittoutumisen kannalle kääntyneen ulkoasiainvaliokunnan kannanotto liittyi vuoden 2004 selonteon jälkeen voimistuneeseen ministeriöiden väliseen valtataisteluun (vuoden 2004 selonteko laadittiin pitkälti puolustusasiainvaliokunnan suositusten mukaisesti), jossa ulkoasiainhallinto ja

⁵⁰⁹ Vertaa esimerkiksi Booth ja Wheeler 2008a, 138.

⁵¹⁰ HS, 27.11.2004.

puolustushallinto ottivat linjakiistassa yhteen⁵¹¹. Vuonna 2006 Jaakonsaari toisti kantansa, jonka mukaan ”[a]ika on ajanut selontekojen ohi. Ne ovat vanhentuneita jo painosta tullessaan.” Puolustusasianvaliokunta hylkäsi Kauko Juhantalon (kesk.) johdolla Jaakonsaaren ehdotuksen turvallisuuspolitiikan virallisen linjailun siirtämisestä pääministerin ilmoituksiin.⁵¹² Käsitys valtiolliseen kohtalonyhteyteen sidotusta suuresta konsensuslinjasta ja sen saavuttamisen tärkeydestä säilyi selontekomenetelmälle esitetystä kriitistä huolimatta vahvana, kuten Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa vuoden 2004 selonteosta annettu arvio esittää:

Selonteon *puolustuspoliittisesta osasta* kansallinen yhteisymmärrys on suorastaan liikuttava, kun ottaa huomioon, että Suomi sitoutuu ylläpitämään väkilukuunsa nähden huomattavan korkeaa yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa kansallista puolustusvalmiutta. Suomi vakuuttaa puolustavansa aluettaan omin voimin kaikissa olosuhteissa. Tätä tavoitetta ei ole missään vaiheessa yritetty kyseenalaistaa, vaikka samaan aikaan Ruotsissa on päädytty aivan toisenlaisiin valintoihin. *Maantieteellinen sijainti riittää selitykseksi.*⁵¹³

Maantieteellisellä sijainnilla oli kuitenkin entistä hankalampaa selittää voimistunutta länsi-integraatioon liittyvää liittoutuneisuuspolitiikkaa (offensiivisia realisteja lukuun ottamatta) sekä toisaalta useita laajan turvallisuuskäsityksen mukanaan tuomia ei-sotilaallisia uhkakuvia, joiden pohjalta politiikkaa edelleen toteutettiin. Vaikutushistoriallinen oppi konsensuksen tervehdyttävästä roolista sekä linjateknologia-ajatteluun sidotusta ulkopoliittisesta viisaudesta loi tilanteen, jossa oli toisaalta edelleen tarve määrittellä yhteistä linjaa, mutta jonka määrittelemisestä tuli monimutkaisessa todellisuudessa entistäkin hankalampaa. Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa asiantuntijakeskustelussa tämä *linjateknologinen dilemma* on konkretisoitunut kriitikkinä, jota viimeisten vuosien aikana on esitetty kahdella toisiinsa läheisesti liittyvällä tasolla: kritiikkiä on kohdistettu toisaalta selontekomenetelmän ympärille sidotun turvallisuus- ja puolustuspoliittinen linjan määrittelemisen hallinnolliseen kankeuteen (turvallisuuspolitiikan hallinnolliset keinot) sekä toisaalta turvallisuusympäristökuvauksen liialliseen laaja-alaisuuteen (turvallisuuskäsitteen analyttisyys). Tutkielmani kannalta on erityisen merkittävää huomata, että tässä kriittisessä keskustelussa turvallisuusasiantuntijoiden, poliitikkojen ja turvallisuuspolitiikkaa arvioivien tieteenalojen edustajien roolit ovat kaksoishermeneutiikan kautta tarkasteltuna asettuneet selvästi päällekkäisiksi.

---

⁵¹¹ Nokkalan mukaan (2009, 147) Puolustusasianhallinnon piirissä turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekomenettelyä arvostetaan edelleen suuresti, mikä johtunee siitä, että selonteon resursseja allokoiva osa on suosinut pitkään postmodernistisempaan maailmaan viittaavasta turvallisuusympäristökuvauksestaan huolimatta juuri maanpuolustuksen kehittämistä. Tästä viimeisin esimerkki on vuoden 2009 selonteon maanpuolustustasojen korotusautomaatti.

⁵¹² HS, 2.2.2006. Korostukset minun.

⁵¹³ HS, 22.12.2004.

Ulkopoliittisen instituutin johtajana vuosina 2007–2009 välisen ajan toiminut Raimo Väyrynen korosti, että Vanhasen toisen hallituksen aikana julkaistavan selonteon yhteydessä tulisi aloittaa samalla kriittinen keskustelu turvallisuuskäsitteen sisällöstä. Väyrynen katsoi, että uuden selonteon tulisi 1990-luvun alussa kansainvälisessä keskustelussa kehitetyn laajan turvallisuuskäsitteen sijaan perustua ”kestävän ja tehokkaan” turvallisuuskäsityksen kehittämiseksi. Väyrynen ehdottaa, että ”[...] varsinaisiksi turvallisuusongelmiksi määritetään vain sellaiset toimet, jotka on tarkoitettu tuottamaan lyhyellä aikavälillä tuhoa ja vahinkoa niiden kohteissa”⁵¹⁴. Väyrysen turvallisuuskäsitys on näin ollen *toimijakeskeinen* ja varsin *lyhytjänteinen*: maailmanlaajuisesti suoraan ihmisten fyysistä olemassaoloa uhkaavat rakenneperustaiset ongelmat, kuten otsonikerroksen oheneminen, pandemiat sekä ilmakehän lämpeneminen eivät ole Väyrysen sotilaallista turvallisuuskäsitystä julkilausumattomasti tukevassa maailmankuvassa turvallisuusuhkia, vaan toisille politiikanaloille kuuluvia ”ongelmia”⁵¹⁵. Väyrysen ehdottama ”täsmennetty” turvallisuuskäsitys – ajatus, joka sittemmin ohjasi myös vuoden 2009 selonteon virallista valmistelua – on täten paitsi toimijakeskeinen ja lyhytjänteinen, myös *valtiokeskeinen* ja *empiirisesti havainnoitavia turvallisuusongelmia* korostava: valtio on väyrysen ”keskivälin” turvallisuusmääritelmässä edelleen turvallisuuden viittauskohde, joskin valtiokeskeinen turvallisuuskäsite ymmärretään sen rajojen koskemattomuuden lisäksi myös kansallisten ydinarvojen ja yhteiskunnan toimivuuden säilymisen kautta. Samalla turvallisuus sidotaan toimijakeskeisyyden myötä väkivaltaiseen selviytymistaisteluun; vesivarojen niukkeneminen, ympäristöongelmat ja ympäristöpakolaisuus ovat turvallisuusongelmia vain kyseisten ongelmien eskaloituessa väkivaltaisiksi konflikteiksi.⁵¹⁶

Väyrysen ehdottama ”järkevä turvallisuuden määritelmä” ja siihen liittyvä ”käsitteellinen selkeys” on keino, jolla edistetään ”johdonmukaista politiikkaa ja hallintoa” sekä estetään ”ministeriöiden välistä kädenvääntöä”⁵¹⁷. Väyrysen tavoitteena on turvallisuus- ja puolustuspoliittisen, kansalliset intressit yhdistävän linjan käsitteellisten edellytysten saavuttaminen⁵¹⁸. Tämä paljastaa Väyrysen turvallisuuskäsityksen taustalla julkilausumattomasti vaikuttavan syvärakenteen, joka perustuu edelleen

⁵¹⁴ Väyrynen 2007. Korostukset minun.

⁵¹⁵ Väyrysen argumentti muistuttaa näin ollen selvästi Kööpenhaminan koulukunnan turvallisamisteoriaan kuuluvaa jaottelua ongelmallisen ja negatiivisen turvallisuuspolitiikan ja toisaalta muun normaalipolitiikan välillä (katso edellä alaluku 3.1.2.).

⁵¹⁶ Ibid. Väyrysen käsitys ympäristöturvallisuudesta perustuu *ympäristökonfliktien* korostamiseen, jossa turvallisuusympäristöä luetaan vain lyhyen tähtäimen strategisen politiikan pohjalta *konfliktien ehkäisemiseksi*. Viimeaikaisessa ympäristöturvallisuuden teoreettisessa keskustelussa tämä konfliktilähtöinen näkemys on haluttu erottaa ihmislähtöisistä ja yhteisöllisistä ympäristöturvallisuuden teorioista, joissa turvallisuusongelmiksi nostetaan myös ihmispopulaation *suoraan* ympäristöturvallisuudesta kokemat turvallisuusuhkat. Tällöin huomio keskittyy konfliktien sijaan suoraan ihmisten käytökseen, taloudellisiin prosesseihin, kuluttamiseen sekä yli- ja alikansallisten toimijoiden vastuun korostamiseen valtiokeskeisesti ohjatun politiikan sijaan. (Katso esimerkiksi Detraz ja Betsill 2009, 305–308.)

⁵¹⁷ Väyrynen 2007.

⁵¹⁸ Katso esimerkiksi TS, 17.9.2007.

ajatukselle valtiollisen yhtenäisyyden säilyttämisestä turvallisuuspolitiikan keskeisimpänä päämääränä⁵¹⁹. Samalla turvallisuuspolitiikka pyritään eristämään omaksi poliittiseksi erityisalueekseen muusta politiikasta⁵²⁰. Vaikka Väyrynen kokee valtion olevan uudessa, monimutkaisemmassa globaalissa turvallisuustodellisuudessa entistä haavoittuvaisemmassa asemassa, ei hän koe turvallisuuskäsittämistämme rajoittavan valtiolähtöisyyden olevan turvallisuuspolitiikan muotoilemiselle 2000-luvun saatossa tuottamien ongelmien syy. Kansallisen turvallisuuskäsityksen politisoimisen sijaan Väyrynen keskittää kritiikkinsä turvallisuuskäsitteen laajuuteen, mikä viittaa Kööpenhaminan koulukunnan näkemykseen politiikan turvallistamisesta. Kansallisen edun, konsensuksen ja poliittisten linjojen kokemus, joiden ympärille turvallisuuden poliittisuuden Väyrynen mallissaan sitoo, on turvallisuuden saavuttamisen kannalta niin tärkeä arvo, että myös turvallisuuskäsite tulee muotoilla tämän ajatuksen mukaisesti. Poliitiikan turvallistaminen laajan turvallisuuskäsityksen perusteella ei Väyrysen mukaan selkiytä käsitystämme maailmasta ja itsestämme. Päinvastoin, se tekee linjakkaan politiikan toteuttamisen eri ministeriöiden välillä mahdottomaksi.

Väyrysen arviossa on piirteitä sekä Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoriasta että perinteisen turvallisuustutkimuksen kriittisistä äänistä, joiden mukaan turvallisuuskäsitteen laajentaminen tekee siitä tutkimukselle (ja Väyrykselle myös kansallisen politiikan muotoilemiselle) hyvin epäselvän ja vaikeakäyttöisen. Turvallistamisteoreettinen lähestymistapa on saavuttanut kasvavaa suosiota Suomessa paitsi poliitikkojen ja turvallisuusasiantuntijoiden joukossa, myös turvallisuuspolitiikkaa analysoivan tiedeyhteisön sisällä (johon toki Väyrynen on myös laskettava). Esimerkiksi Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella⁵²¹ vaikuttavat nuoret upseerit Jarno Linnéll ja Jyri Raitasalo ovat omaksuneet

---

⁵¹⁹ Turvallisuus siis koetaan turvattomuutta tuottavien uhkakuvien ja asioiden poistamiseen pyrkivänä päämääränä, ei kriittisen turvallisuustutkimuksen suosittamana prosessina, jonka puitteissa ihmiset saattaisivat emansipaation myötä kehittää vastavuoroista ymmärrystä hyvän elämän edellytyksistä ja sisällöstä.

⁵²⁰ Kari Laitinen kuvailee tätä modernin turvallisuusajattelun ilmiötä ansiokkaasti: ”Nykyuotoinen ja -sisältöinen turvallisuus omaa linkin sotaan, maahanmuuttoon, terrorismiin ja esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mutta *ei humaaneihin ulottuvuuksiin* kuten työttömyyteen, terveyteen, ympäristön tilaan tai auto-onnettomuuksiin, jotka kuitenkin yksilöiden arjessa ovat keskeisiä turvattomuutta tuottavia ilmiöitä. Tässä mielessä turvallisuus sisältää *yhä kapeamman ja kovan ulottuvuuden huolimatta pitkään esillä olleesta laajan turvallisuuden ideasta*. Turvallisuus on siten *palautettu* valvontaan, informaatioon ja pakottaviin toimiin tapauksessa, jotka uhkaavat valtion ja yhteisön haavoittavuutta [...] väkivallan ja kontrollin elementit näyttävät muodostavan turvallisuuden ytimen eikä niinkään turvallisuuden ymmärtämisen prosessina, jossa tavoitellaan irti pääsyä ongelmallisista käytännöistä.” (Laitinen 1999, 47. Korostukset minun.)

⁵²¹ Valtioon poliittisesti ja tiedonintresseiltään kytkeytyvää strategian tutkimusta tehdään maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella. Laitoksen oppiainekohtainen esittely osoittaa vallitsevan politiikan tukemisen ja toisaalta tieteellisesti objektiiviseksi väitetyn tutkimuksen välisen jännitteen. Strategian laitos ”[...] tuottaa tarvittavaa tietoa puolustusvoimien pitkän aikavälin suunnitteluun, kehittämiseen ja päätöksentekoon” sekä ”[...] antaa alansa asiantuntijalausuntoja viranomaisille ja muille tarvitsijoille”. Strategisesti valistuneelle tieteelliselle tiedolle on olemassa omanlaisensa tuottajan ja tilaajan välinen logiikka. Mainituissa esittelytekstissä ei kuitenkaan pureuduta siihen, mikä, kuka tai ketkä ovat tällaisen tieteellisen tiedon itseoikeutettuja tarvitsijoita ja millä perusteilla. Strategian tutkimus on toisaalta läheisessä kytköksessä turvallisuuspolitiikkaan ja kansainväliseen politiikkaan laajemmin, mutta silti se erotetaan näistä erilliseksi kokonaisuudeksi: ”[s]trategian olennainen tunnusmerkki on, että se on politiikan jatkoa. Tästä seuraa, että asevoimat toteuttavat aina poliittisen

lähestymistapaansa konstruktivistisia elementtejä, joissa turvallisuusteorioiden puolelta Kööpenhaminan koulukunnan teoriaperinteen vaikutukset on selviä⁵²². Erityisesti tämä näkyy heidän töissään esiintyvänä ratkaisuna sitoa turvallisuus käsitteellisesti poliitikkojen tai asiantuntijoiden turvallisuusuhkapuheisiin, joissa sekoittuu heidän mielestään kansalliset ja länsimaiset uhkakuva-arviot⁵²³. Uhkakuvamallit ovat Limnéllin ja Raitasalon mukaan valtioiden keskeisiä identiteettipoliittisia rakennuspalikoita, joiden perusteella ne kykenevät paitsi priorisoimaan politiikkaansa, myös määrittelemään sen mistä ne eroavat ja mihin ne kuuluvat:

Uusien uhkien esittämisen kautta valtioilla on sotilaallisia uhkakuvia helpompaa osoittaa kuulumistaan haluttuun sosiaaliseen viiteryhmään, esimerkiksi länsimaihin. Tällöin uhkan ”todellisuus” esimerkiksi Suomen turvallisuudelle on tietyssä määrin toissijaista, sillä tärkeämpää on osoittaa samanlaista uhkaymmärrystä siihen suuntaan, jonka osana Suomi haluaa kansallista identiteettiään rakentaa.⁵²⁴

Uhkakuvakeskeinen turvallisuusteoria luo konstruktivistisesta todellisuuskuvastaan huolimatta tutkimusintressejä ohjaavan käsityksen siitä, mitä turvallisuus on: valtioinstituution sidotuksi ja uhkakuvakeskeiseksi *päämääräksi*, joka käsitteellisen avoimuuden sijaan palvelee muista erottautumisen politiikkaa (turvallisuuspolitiikan ihannetilanne on täysi turvallisuusuhkapuheiden poissaolo), eikä esimerkiksi emansipaatioprosessin mahdollistavaksi, muiden kanssa toteutettavaksi instrumentaaliseksi välineeksi, kuten esimerkiksi Ken Booth ja Suomessa Ilkka Laitinen ovat esittäneet⁵²⁵. Vuoden 2009 selonteossa tehtyä turvallisuuskäsitteen täsmentämistä Limnéll ja Raitasalo pitävät hyvänä lähtökohtana, jolloin turvallisuuspolitiikassa kyetään keskittymään ”[...] niihin uhkakuviin, jotka uhkaavat ensisijaisesti Suomen valtiollista itsenäisyyttä tai yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja”⁵²⁶. Näin Limnéll ja Raitasalo luovat osittain omia metateoreettisia lähtökohtiaan vastaisesti ontologialtaan muuttumattomalta vaikuttavan käsityksen turvallisuuden viittauskohteesta sekä tavoitteista, jotka ovat sidottuja valtiolähtöisyyteen sekä tähän kiinnittyvään ”tahtotilaan”.

---

johdon päätöksiä.” Suhteutettuna omaan episteemiseen ympäristöönsä on huomautettava, että Limnéllin ja Raitasalon konstruktivistinen tutkimusote vaikuttaa paikoin jopa varsin radikaalilta. Esimerkiksi Limnéll esittää tuoreessa, Suomen uhkavapoliittikkaa 2000-luvun alussa tarkastelevassa väitöskirjassaan julkilausumattomasti tyytymättömyytensä strategiantutkimukselle muodostuneeseen identiteettiin, joka rajoittaa tarpeettomasti sen selityskykyä. Limnéll itse haluaa nähdä strategian tutkimuksen pragmaattisena ”[...] prosessina, joka muuttuu ja kehittyy ajan vaatimusten myötä” (Limnéll 2009, 16–19). Erot kriittisen turvallisuustutkimuksen lähtökohtien kanssa eivät enää ole tässä kohdin järin isot.

⁵²² Katso esimerkiksi Raitasalo ja Sipilä 2008, 9–10; Raitasalo 2008; Limnéll ja Raitasalo 2008 ja 2009; Limnéll 2008 ja 2009, 71–78. Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoreettisesta ja konstruktivistisesta suuntauksesta kielii etenkin useat, suomalaiskansallisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan uhkakuvia ja niiden rakentamista käsittelevät tutkimukset, joita Limnéllin ja Raitasalon lisäksi ovat tehneet myös muun muassa Arto Nokkala.

⁵²³ Limnéll ja Raitasalo 2008, 6.

⁵²⁴ Emt., 9.

⁵²⁵ Booth 2007, 105; Laitinen 2009.

⁵²⁶ Limnéll ja Raitasalo 2009, 1–2.

Turvallistamisteoreettisen lähestymistavan mukaisesti politiikkaa on kylmän sodan jälkeisen ajan turvallistettu erilaisissa puheakteissa liiaksi: poliitikkojen ja tutkijoiden tulisikin näin ollen kiinnittää huomionsa käsitteen eheyttämiseen. Samalla jätetään kuitenkin huomioimatta, että uudelleenkäsitteellistämistä johdetaan edelleen samasta, valtiolähtöisestä perspektiivistä, jolloin turvallistamisteoreetikot tulevat itse luoneeksi (ja vahvistaneeksi) konservatiivista, traditioihin sidottua turvallisuusdiskurssia⁵²⁷. Tämä selviää turvallisuuden politisoimisen, eli turvallisuuden käsitteellisen johdannaisuuden ajatuksesta – turvallisuus ei ole arkipäiväisestä poliittisuudesta erilleen rajattava ”ongelmatila”, vaan lähtemättömästi kiinnittynyt eri toimijoiden näkemykseen siitä, mitä politiikka on ja mihin sillä pyritään. Ongelma ei ole turvallisuuskäsitteen (laaja-alaisessa) merkityksessä, vaan näiden merkitysten taustalla olevissa poliittisissa katsannoissa.⁵²⁸ Limnéll ja Raitasalo kritisoivat vuoden 2004 selonteon massiivista turvallisuusympäristökuvausta, jolloin erilaisten uhkakuvien välistä priorisointia tai konkreettisia vaikutuksia ei kyetty erittelemään tarpeeksi tehokkaasti⁵²⁹. Juuri näillä hetkillä osoittautuu kuitenkin konstruktivistisen tutkimusotteen merkittävä heikkous: se pyrkii pääasiassa kuvailemaan todellisuutta sen muuttamisen tai syvemmän ymmärtämisen sijaan; turvallisuuspolitiikan ja turvallisuustutkimuksen yhteiseksi ongelmaksi nostetaan turvallisuuskäsitteen analyttinen käyttökelpoisuus sen sijaan, että problematisoitaisiin tämän ongelman varsinaisia syitä – ristiriitaa, jossa vastakkain ovat monimutkaisen jälkimodernin todellisuuden vaatimuksia vastaamaan noussut laaja-alainen, yksilön turvallisuuden kokijaksi nostava turvallisuuskäsitys sekä toisaalta ihmisille ongelmia ja turvattomuutta tuottava, mutta edelleen länsimaisen turvallisuusontologian ydinajatuksena kulkeva kansallisvaltiolähtöinen turvallisuusajattelu.

Suomalaiskansallisessa kontekstissa tämä ristiriita on selitettävissä kylmän sodan ajan vaikutushistoriallisesti merkittävällä roolilla. Valtion virallista turvallisuuspoliittista linjaa ei ole saatu laaja-alaisen turvallisuuskäsityksen puitteissa sulautettua yhteen kansallisen konsensuksen perään haikailevan merkityshorisontin kanssa. Syntipukkia tälle *linjateknologiselle traumalle* on viime aikoina alettu etsiä turvallisuuskäsitteen liiallisesta laajentamisesta. Esimerkiksi Limnéll ja Raitasalo katsovat, että ”[l]aaja turvallisuuskäsitys ei [...] ole sellaisenaan muodostunut käyttökelpoiseksi välineeksi *valtioiden* turvallisuuspolitiikan muotoilulle”⁵³⁰. Poliitiikan turvallistamisesta ei kuitenkaan ole siirrytty turvallisuuden politisoimiseen, vaan laaja turvallisuuskäsitys on korvattu uudella, valtiolähtöisen linjan

---

⁵²⁷ Vastaavaa kritiikkiä Kööpenhaminan turvallistamisteorialle on esittänyt muun muassa Felix Ciută (2009, 304 ja 308).

⁵²⁸ Booth 2007, 101.

⁵²⁹ Voitaisiin myös aivan hyvin kääntää asetelma pääläelleen ja sanoa, että vajaan 200 sivun *selonteko* kykenee käsittelemään vain pintaraapaisun muodossa jälkimodernin todellisuuden monimutkaista luonnetta, jolloin se pikemminkin pelkistää kuin monimutkaistaa sitä.

⁵³⁰ Limnéll ja Raitasalo 2009, 10. Korostus minun.

saavuttamisen toiveen itseensä sitovalla, *kokonaisvaltaisen turvallisuuden* käsitteellä. Kokonaisvaltaisuudella viitataan kuitenkin vain ulkoisen ja sisäisen turvallisuusympäristökuvauksen keskinäisriippuvuuteen⁵³¹, jonka perusteella esimerkiksi kriisinhallintatehtävät ja Suojelupoliisin terrorismin vastainen toiminta⁵³² voidaan tilallisesti ulottaa maanpuolustusintressejä tukevana toimintana tarvittaessa omien valtiollisten rajojen ulkopuolelle, periaatteessa mihin tahansa maapallolla.

Turvallisuuspolitiikasta tulisi konstruktivistisen tulkinnan mukaan puhua harkiten. Turvallisuuspoliittisen asialistan paisumista tulisi välttää, kuten Limnell ja Raitasalo asian toteavat⁵³³. Ajatusta tukee implisiittinen pyrkimys erottaa turvallisuuspolitiikka muista politiikan toimialoista. Samalla kansalliset turvallisuusintressit ovat kokonaisvaltaisen turvallisuuskäsitteen kautta levitettävissä, paitsi tilallisesti mihin tahansa maapallolla (kuten esimerkiksi terrorismin vastaisessa sodassa ja kriisinhallinnan oikeutuksessa), myös eettisesti tulkinnanvaraisten ”länsimaisten arvojen” yhteyteen, minkä perusteella turvallisuutta luodaan edelleen jotain tai joitakin vastaan. Turvallistamisteoreettinen lähestymistapa luo itse uuden diskurssin turvallisuudesta. Siinä korostuvat turvallisuuskäsitysten taustalla vaikuttavien poliittisten päämäärien arvioinnin sijaan hallinnollisen esittämisen muodon ja tyylin problematisointi, pyrkimys turvallisuuskäsityksen analyyttisen eheyden säilyttämiseen sekä turvallisuuden näkeminen poliittiseen konsensuksen kautta ymmärrettävänä *päämääränä* dynaamisen, pragmaattisen ja ihmislähtöisen *prosessin* sijaan. Samalla turvallistamisteoreetikot vaikuttavat olevan vaarassa unohtaa oman konstruktivistisen asemansa suhteessa tutkimaansa todellisuuteen: turvallisuus on myös sitä, mitä turvallisuustutkijat siitä tekevät.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittiselle selontekomenetelmälle, joka on pitkään pohjautunut laajaan turvallisuuskäsitykseen, on kohdistettu yhä laajemmin kritiikkiä⁵³⁴. Turvallisuuskäsitteen ylimalkaisuuden lisäksi selontekomenetelmä on kriitikkojen mukaan liian joustamaton vastataakseen

---

⁵³¹ Katso esimerkiksi Pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) puhe turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon lähetekeskustelussa eduskunnassa (Vanhanen 2009).

⁵³² Katso esimerkiksi HS, 19.10.2009.

⁵³³ Limnell ja Raitasalo 2009, 10.

⁵³⁴ Pääministeri Matti Vanhanen kiteyttää selontekomenetelmälle kohdistetun kritiikin teemat hänen selontekoa eduskunnassa käsittelevän lähetekeskustelun yhteydessä pitämässään puheessa: ”On selvää, että puolustuspolitiikan osalta tullaan jatkossakin tarvitsemaan selvityksiä [...] Meidän on jatkossa kuitenkin harkittava sitä, olisiko nykyistä selontekomenettelyä yleisen turvallisuuspolitiikan osalta syytä kehittää tekemällä siitä *joustavampi ja paremmin ajassa elävä*. Neljä vuotta on pitkä aika, ja turvallisuusympäristön kehitykselle on ominaista *muutosten nopeus ja ennakoimattomuus*. [...] Suomen puolustuksen perustana on *tuloksellinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka*.” (Vanhanen 2009. Korostukset minun.) Poliitikoista selontekomenetelmälle ovat osoittaneet kritiikkiä myös esimerkiksi SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen sekä Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Pertti Salolainen (kok.) (katso esimerkiksi US, 23.1.2009; HS, 23.1.2009), mikä viestii puoluerajat ylittävästä yksimielisyydestä – konsensus on saavutettava, mutta millä keinoilla, ja ennen kaikkea, mitä päämääriä vasten? Esimerkiksi Vanhasen maininta ”tuloksellisesta ulko- ja turvallisuuspolitiikasta” ei kerro kansalaisille juuri mitään turvallisuuspolitiikan päämääristä ja arvoista.

turvallisuusympäristön nopeaan muuttumiseen globaalissa ja kiivastahtisessa maailmassa⁵³⁵. Turvallisuuden laajentamisen kritiikki ja toisaalta tulkinta entistä monimutkaisemmasta turvallisuustodellisuudesta ovat lähtemättömästi ristiriidassa: turvallisuusympäristön jatkuva muuttuminen viittaa kompleksiseen maailmaan, jossa erilaiset rakenteelliset prosessit, identiteetit ja ei-sotilaalliset turvallisuusongelmat ovat arkipäivää, mutta samalla turvallisuuskäsitettä tulisi kuitenkin tätä todellisuutta vastaan pelkistää. Limnéll mukaan ”[...] selontekoon halutaan ’mahduttaa’ liikaa asioita”, minkä johdosta tarvitaan ”[...] selonteossa käsiteltävien asioiden keskinäisen tasapainon ja painopisteyttämisen selkeämpää määrittämistä – ja niissä pysymistä”⁵³⁶. Limnéllin, Raitasalon ja Väyrysen näkemyksissä aistittava turvallisuuskäsitteen selkeyttäminen entistä monimutkaisemmassa ja alati muuttuvassa todellisuuskuvauksessa vaikuttaa ristiriitaiselta, joskin ne paljastavat myös olennaisia ongelmia suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan määrittelykamppailun pintarakenteesta. Tämän pinnan alta löytyy traditioiden merkityksiä ylläpitävä vaikutushistoria.

Viimeaikaisessa turvallisuuskeskustelussa koetut ongelmat eivät johdu laajan turvallisuuskäsityksen epärealistisuudesta tai siihen sisältyvistä ongelmista (laaja turvallisuuskäsityshän nimenomaan huomioi kompleksisen ja globaalisti keskinäisriippuvaisen turvallisuustodellisuuden valtiokeskeisiä käsityksiä joustavammin), vaan turvallisuuden ja politiikan välisen suhteen – turvallisuuden merkityksen, päämäärien ja viittauskohteen – kriittisen arvioimisen laiminlyömisestä. Ongelma ei ole uusi, vaan on tämän tutkimuksen hermeneuttisten tulosten mukaisesti varjostanut turvallisuuskäsityksen määrittelykamppailua Suomessa koko kylmän sodan jälkeisen ajan: traditioita, politiikan doktrinaalisuutta ja pienvaltiorealismien ideaan sidottua kansallista intressiä korostava vaikutushistoriallinen merkityshorisontti on luonut virallisen suomalaiskansallisen turvallisuusymmärryksen sisälle rakenteen, jonka ymmärtämistä ohjaavia ”viettäviä liikkeitä” ei ole turvallisuuspoliittisessa keskustelussa kyetty ylittämään. Turvallistamisteoreettisen lähestymistavan kautta myös turvallisuustutkimusta harjoittava tiedeyhteisö on omalta osaltaan, kenties omia kriittisiä tavoitteitansa vasten⁵³⁷, osallistunut tämän historiallisen kokemuksen merkityksen luonnollistamiseen. Tätä tulkintaa vasten turvallisuuspolitiikan tutkimus ei ole vielä täysin kyennyt irtautumaan sen kylmän sodan ajan perinteestä, jossa se nähtiin valitun poliittisen linjan tukijana ja analyttisenä jatkeena.

---

⁵³⁵ Limnéll 2008, 6.

⁵³⁶ *ibid.*

⁵³⁷ Esimerkiksi Jarno Limnéllin väitöskirjasta huokuu myös vahva normatiivinen vire. Hän pyrkii turvallistamisteorian avulla todella luomaan olosuhteita muutokselle: ”Uusia uhkia tuotetaan ja vanhoja korostetaan 2000-luvun alun Suomessa usein vain siksi, että uhkakuvilla pyritään ohjaamaan resurssien kohdentamista, ylläpitämään tai kasvattamaan toimijan valtopoliittista asemaa sekä lisäämään eri asioille annettavaa poliittista ja yhteiskunnallista painoarvoa. *Oleelliseksi ja samalla hyvin vaikeaksi kysymykseksi muodostuukin eri uhkakuvien yhteismitallisuus sekä keskinäinen poliittinen priorisointi.*” (Limnéll 2009, 395. Korostus minun.)”

Limnellin ja Raitalon Maanpuolustuskorkeakoulun episteemisessä yhteisössä tekemä konstruktivistinen turvallisuus- ja uhkakuvatutkimus voidaan kuitenkin nähdä lupauksia herättävänä myös kriittisen turvallisuustutkimuksen näkökulmasta.

Valtioinstituutioon eettis-poliittisesti kiinnittynyt ja tekniseen realismiin tiedonintresseiltään sitoutunut lähestymistapa saattoi sopia rakenteellisen pysyvyyden leimaamalle aikakaudelle. Jälkimodernissa, muutoksellisuutta ja epävarmuutta oireilevassa maailmassa vastaava kaksoishermeneuttinen asemoituminen on vaarassa tuottaa tilanteen, jossa tutkimusintressit ajavat itsensä osaksi tutkimaansa ongelmaa (valtion turvallisuuslegitimiteetin muodostamaa eksistentialistista epävarmuutta ja ongelmia) sen sijaan, että se kykenisi (tai pyrki) kriittisen etäisyyden ja julkilausuttujen normatiivisten tavoitteiden kautta ratkaisemaan niitä. Tässä kohdin kriittiset tutkimusorientaatiot erottautuvat konstruktivistisista lähestymistavoista. Konstruktivistille identiteettien, normien ja kulttuurien vaikutukset näyttäytyvät Steve Smithin mukaan edelleen kausaalina suhteina sen sijaan, että ne ymmärrettäisiin konstitutiivisesti. Tämä asettaa konstruktivistisesti orientoituneet turvallisuustutkijat tarkkailemaan ennalta annettuja toimijoita ja toiminnan muotoja, kuten valtioita ja niiden välisissä suhteissa vaikuttavia käsityksiä uhkakuvien tai sotilaallisen turvallisuuden varaan rakentuvista merkityksistä.⁵³⁸ Rationalistisen ja selittävän lähestymistavan sijasta kriittisesti orientoitunut turvallisuustutkimus pyrkii huomioimaan vallitsevien käsitysten, rakenteiden sekä tutkimuksen konstitutiivisen roolin merkitystä omalle ymmärryksellemme⁵³⁹. Suomalaiskansallisessa turvallisuuskeskustelussa vaaka on kuitenkin edelleen kallistuneena rationalististen lähestymistapojen puolelle. Tutkimuksen lähtökohdat ovat paitsi valtiolähtöisiä, myös hyvin jäykkiä ymmärtämään valtioinstituutiolle annettujen merkityksien ja roolien muutoksen mahdollisuutta. Tieteellisen selittämisen sijaan kriittisesti orientoituneen turvallisuustutkimuksen tulee kysyä, Kari Laitista lainatakseni, ”[...] vallitsevien totuuksien ja rakenteiden taustaa sekä olemassaolon oikeutusta”⁵⁴⁰.

---

⁵³⁸ Konstruktivistisen tutkimusotteen kausalistinen käsitys todellisuuden ja sen tulkitsijoiden suhteesta vaikuttaa myös Maanpuolustuskorkeakoulun uusien, omassa kontekstissaan hedelmällisen ja lupauksia herättävän *konstruktivistisen piirin* uhkakuvatutkimuksissa. Esimerkiksi Jarno Linnell asettaa väitöskirjassaan tavoitteet, joilla ”[...] uhkatodellisuutta lähestytään monikerroksisesti ja -alaisesti – niin laajasti kuin eri toimijat haluavat uhkia esittää ja tätä todellisuutta perustella. Tutkimuksessa [Suomen uhkavapoliitiikasta 2000-luvun alussa] ei rajoituta ainoastaan valtiokeskeiseen tarkasteluun tai poliittis-sotilaallisiin uhkakuviin vaan tutkimus tavoittelee tässä suhteessa kokonaisvaltaisempaa näkökulmaa [tästä huolimatta] tutkimuksen sekä teoreettisessa että empiirisessä tulkinnassa pääpaino on valtiotasolla ja Suomeen kylmän sodan ajan jälkeen vakiintuneessa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selontekomenettelyssä.” (Linnell 2009, 4–5.) Konstruktivistinen tutkimusote – ja esimerkiksi Linnell sen ansiokkaana käyttäjän – on oivallinen metateoreettinen väline turvallisuutta ja uhkavapoliittikkaa koskevan *kriittisen tiedon tuottamiseksi*, mutta tämän todellisuuden kuvailun ylittävää normatiivista panosta, varsinaista teoriaa turvallisuudesta – siitä *miten asioiden tulisi olla ja miksi* – ei konstruktivistinen, rationalistinen ja reflektivismiä yhdistävä ’middle-way’ teoria kykene parhaalla mahdollisella tavalla tarjoamaan.

⁵³⁹ Katso esimerkiksi Smith 2005, 38–41.

⁵⁴⁰ Laitinen 2009, 41.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli tulkita suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan kannalta keskeisten toimijoiden turvallisuuskäsityksiä sekä edelleen analysoida näiden taustalta paljastuvia laajempia turvallisuuden poliittisia merkityksiä. Tulkintani perustui ymmärtävän tutkimusotteen ja kriittisen turvallisuustutkimuksen muodostamaan teoreettiseen viitekehykseen. Teoreettisen lähestymistavan mukaisesti keskityin paitsi turvallisuuskäsitysten taustalla vaikuttaviin, poliittisesti johdannaisiin merkityksiin, myös näiden merkitysten syiden ja mahdollisten seurausten ymmärtämiseen. Turvallisuuskäsitysten ja niiden syvärakenteiden lisäksi kiinnitin huomioni myös suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan ja siihen liittyvien merkitysten muodostamisen kiistoissa vaikuttaviin historiallisiin piirteisiin. Tältä pohjalta etsin vastauksia kahteen keskeiseen, tutkimuksen alussa asettamaani tutkimuskysymykseen: 1) minkälaisia turvallisuuskäsityksiä suomalaisessa turvallisuuskeskustelussa on löydettävissä, mitä mainitut käsitykset kertovat meille niiden käyttäjien maailmankuvasta (turvallisuuden politiikasta) sekä minkälaisista poliittis-historiallisista tulkinnoista ja konteksteista näiden turvallisuuskäsitysten voidaan katsoa muodostuvan; 2) miksi tietyt toimijat ovat luoneet tietyssä historiallisessa kontekstissa juuri tietynlaista, turvallisuuspolitiikkaa ohjaavaa ymmärrystä?

Suomessa 2010-luvulle tultaessa käytävää turvallisuuspoliittista merkityskamppailua luonnehtii kahden merkityshorisontin yhteentörmäys, jossa kohtaavat kylmän sodan traditioista juontuva vaikutushistoriallinen kokemus sekä uuden, kylmän sodan päättymisen jälkeen avautuneen monimutkaisemman turvallisuusympäristön tulkinta ja tähän liittyvä epävarmuuden kokemus. Suomi ei saavuttamien tutkimustulosten perusteella pudonnut kylmän sodan suurvaltajärjestelmän romahtamisen myötä turvallisuuspoliittiseen tyhjiöön, joka olisi kyetty täyttämään historian taakasta vapailla uusilla merkityksillä. Sen sijaan uutta hermeneuttista situaatiota luonnehti vaikutushistoriallinen ohjautuneisuus, tulkinnan esipredikatiivinen taso, jonka pohjalta toimijat tulkintojaan väistämättä ovat tehneet. Suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan traditionaalinen merkityshorisontti linjateknologisine ja doktrinaalisine piirteineen vaikutti vahvasti siihen ennakkonäkymään, jonka varassa suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan virallista linjaa ja siihen liitettyjä piileviä merkityksiä alettiin kylmän sodan jälkeisessä ajassa muodostaa. Poliittisen ja rakenteellisen murroksen tuottama epävarmuus syntyi Suomen turvallisuuspolitiikan traditionaalisten kytkösten (kansallisen pienvaltiorealismien sekä turvallisuuspoliittisen puolueettomuuspolitiikan muistot) ja uuden turvallisuusympäristön välisestä syvästä laadullisesta etäisyydestä – muutosta oli vaikea ymmärtää pysyvyyteen sekä ulkopuolisen tarkkailijan rooliin tuodittautuneesta historiallisesta asemasta.

Pysyvyyttä ja doktrinaalisuutta korostava kylmän sodan aikainen turvallisuuskäsitys ei tarjonnut sellaisenaan tyydyttäviä linjateknologisia vastauksia uusien turvallisuusuuhkien, rakenteellisen epävarmuuden sekä muutoksen leimaamalla aikakaudella. Tarve kylmän sodan ajan 'turvallisuuspoliittisen menestystarinan' muistoa mukanaan kantavan uuden linjan muodostamiseen oli kuitenkin ilmeinen. Kaipuu pysyvyyttä ja kansallisia intressejä palvelemaan uuteen turvallisuuspoliittiseen konsensukseen limittyi kylmän sodan jälkeisellä vuosikymmenellä vahvan institutionaalisen merkityksen saavuttaneen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selontekomenetelmän ja sen yhteydessä käydyn keskustelun ympärille. Selontekomenetelmä on toiminut lähes 15 vuotta eräänlaisena merkitysten ja turvallisuuskäsitysten poliittisen kamppailun areenana, jonka puitteissa kyettiin luomaan väljät reunaehdot keskenään hyvin erilaisten turvallisuuskäsitysten yhteensovittamiseksi. Selontekomenetelmän puitteissa kohtasivat ennen kaikkea uudet, laaja-alaisempaan turvallisuuskäsitykseen perustuvat sekä toisaalta edelleen vahvasti sotilasvoimakkeeseen maailmankuvaan kiinnittyneet turvallisuustulkinnat, joiden poliittisesti johdannaisia lähtökohtia – turvallisuuden poliittisia merkityksiä – hahmotin turvallisuustutkimuksen koulukuntien luomien typologioiden ja teorioiden tukemana.

5.1. Suomalaiset turvallisuusorientaatiot

Suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan merkityshorisonttien yhteensulautuminen ei lopulta toteutunut tasapainoisesti. Turvallisuuskäsitys, turvallisuusympäristötulkinta ja lopulta myös valtion virallinen turvallisuuspolitiikka alkoivat uuden linjan saavuttamattomuudesta johtuneen trauman seurauksena 2000-luvun puolivälin jälkeen siirtyä (takaisin) käymistilaan, jossa alettiin esittää voimistuvaa kritiikkiä kylmän sodan jälkeisen virallisen turvallisuuspolitiikan kahdelle keskeiselle elementille: laaja-alaiselle turvallisuuskäsitykselle sekä tämän pohjalta muodostetulle turvallisuus- ja puolustuspoliittiselle selontekomenetelmälle. Vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen kiihtyneen merkityskamppailun taustalla vaikuttaneet maailmankuvat nostivat esiin myös keskeisimmät suomalaiskansallisessa turvallisuuskeskustelussa vaikuttavat turvallisuuskäsitykset – käsitykset, jotka kehittyivät esiin 1990-luvulla ja joita analysoin tutkimuksessani turvallisuusedilemmareaktioina. Löysin analyysini perusteella kolme keskeistä turvallisuusedilemmavastausta, joiden mukaisesti eri toimijat antoivat suosituksiaan turvallisuuspolitiikan linjaamisen perusteista: offensiivisen realismin, defensiivisen realismin ja rationalistis-egoistisen liberalismien mukaiset vastaukset.

Turvallisuusedilemmavastauksien taustalla vaikuttavien syvärakenteiden ymmärtäminen paljasti myös eri toimijoiden turvallisuuskäsitysten poliittisesti johdannaisia piirteitä. Offensiivisille realisteille

ulkopuolinen turvallisuusympäristö näyttäytyi pysyvän valtataistelun ja epävarmuuden kroonisenä lähteenä. Alati muuttuvan ”uuden Venäjän” muodostaman uhka- ja viholliskuvan pysyvyys materialisoi offensiivisten realistien turvallisuusympäristötulkinnan, jonka perusteella Suomen ainoa moraalisesti perusteltu turvallisuuspolitiikan linja tulisi rakentaa sotilaallisen liittoutumisen muodostaman varustelupolitiikan varaan. Defensiiviset realistit eivät sen sijaan nähneet turvallisuusympäristöään yhtä fatalistisesti. Suomen turvallisuuspolitiikkaa tulisi offensiivisen varustautumisen sijaan edelleen luoda historiallisesti onnistuneeksi koetun itsenäisen maanpuolustuspolitiikan pohjalta. Defensiiviset realistit osoittavat näin myös rajattua turvallisuusdilemmaherkkyttä: sen lisäksi, että mahdollinen länsiliittoutuminen olisi ristiriidassa valtion rajojen itsenäisen puolustamisen tavoitteen kanssa, saattaisi se myös ruokkia vallitsevia voimasuhteita häiritsevän vastavuoroisen epäluulon ilmapiirin (Venäjän ja Suomen välille) sekä edelleen molempien turvallisuustilannetta heikentävän turvallisuusparadoksin/varustelukierteen syntymistä.

Molempien realististen turvallisuuskäsitysten syvärakenteessa turvallisuuden viittauskohteena on valtio, jota on 2000-luvulla alettu rinnastaa kansallisen yhtenäisyyden, yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ja kansallisten ydinarvojen kaltaisiin monimutkaisiin käsitteisiin. Jaetusta turvallisuuden viittauskohteesta huolimatta realistit pyrkivät hyvin erilaisiin turvallisuuspoliittisiin ratkaisuihin, mikä paljastaa niiden väliset, turvallisuuden poliittisista syvärakenteista heijastuvat jännitteet. Turvallisuuspoliittisten ratkaisujen kolmion viimeisen kärjen muodostavat liberaalimmat lähestymistavat. Toisin kuin realisteille, on rajattu ja rationalistis-egoistisesti perusteltu turvallisuusyhteistyö mahdollista liberalistien maailmankuvassa. Liberalisteille liittoutuminen ei näin ollen ole puhdas turvallisuuspoliittinen varustautumISRatkaisu, vaan yksi osa laajempaa eettis-poliittista sitoutumista länsimaiseen arvoyhteisöön. Offensiivisten realistien ja liberalististen ratkaisujen sisäiset logiikat voivat tutkimukseni perusteella kuitenkin tukea toisiaan, vaikka niiden varassa muodostetut käsitykset sotilaallisen, poliittisen ja taloudellisen länsiliittoutumisen suhteista ja näihin sidotuista merkityksistä ovat hyvin erilaisia: offensiivisille realisteille liittoutuminen on osa selviytymistäistelua, jolloin turvallisuuden viittauskohde sidotaan maantieteellisiin jakoihin; liberalisteille liittoutuneisuus sen sijaan merkitsee kiinnittymistä laajaan arvoyhteisöön (joko kansallisen intressin tai ylikansallisen intressin mukaisesti), jolloin turvallisuuden viittauskohde, kansallinen itsenäisyys ja tarina, pyritään sitomaan laajempiin eettis-poliittisiin arvoihin. Kun otetaan vielä huomioon lähinnä turvallisuustutkimuksen puolella vaikuttavat konstruktivistiset ja kriittiset suuntaukset, voidaan tutkimuksen kuluessa tulkitsemani turvallisuusorientaatiot tiivistää oheisen taulukon mukaisesti:

Lähestymistapa	Uhkakuvakäsitys	Turvallisuuden viittauskohde	Turvallisuuden politiikka	Tieteen ja politiikan suhde
Offensiivinen realismi	Toimijaperustaiset ja sotilaalliset uhat staattisessa ja anarkisessa todellisuudessa	Valtio: koskemattomuus ja rajapinnat	Turvallisuus on tuotettava muiden kustannuksella; varustautumispolitiikka	Tieteen tulee tukea suoraan kansallista intressiä; turvallisuustutkimuksella on objektiivisen, poliittisesti suojatun asiantuntijan rooli
Defensiivinen realismi	Sotilaalliset haasteet ja asevarustelukysymykset	Valtio: toimintakyky ja olemassaolo; valtioiden välisten suhteiden vakaus	Turvallisuustilanteen ylläpito; varustautumiskierrettä on vältettävä	
Rationalismi/ republikaaninen neoliberalismi	Valtion arvoihin kohdistuvat poliittiset ja taloudelliset uhat	Kansalliset ydinarvot, demokraattinen kulttuuri ja keskeiset instituutiot	Turvattomuus lievennettävissä liberaalien valtioiden rajatulla yhteistyöllä	Tiede arvioi objektiivisesti politiikan onnistumista ja antaa suosituksensa tekemänsä arvion perusteella
Liberaali institutionalismi / konstruktivistinen institutionalismi	Ylikansallisten liberaalien arvojen kehittymisen tiellä olevat haasteet suhteessa valtioon	Ylikansalliset arvot: liberaalia demokratiaa edistävät rakenteet, normit ja instituutiot	Turvallisuutta tulee edistää taloudellis-poliittisella arvoyhteisöillä ja/tai instituutioilla	
Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamisteoria	Kriittinen politiikan turvallistamiselle ja uhkakuvapuheille	Turvallisuus tuotetaan puheessa ja tekstissä	Turvallisuuspolitiikka tulee erottaa muusta (ulko)politiikasta	Tutkimuksen tulee purkaa politiikan tuottamia turvallisuushkarakenteita
Kriittiset turvallisuus-käsitykset	Rakenteelliset, toimijaperustaiset ja kulttuuriset uhkakuvat yhtä relevantteja	Yksilö	Turvallisuus on poliittisesti johdannainen käsite – turvattomuus on ylitettävissä	Tutkimuksen tulee edistää emansipaation ja muutoksen prosessia

Taulukko 1: Turvallisuusorientaatiot turvallisuuspoliittisessa merkityskamppailussa

Tulkitsemani turvallisuusorientaatiot ja niiden taustalla vaikuttavat syvärakenteet elävät toimijoiden aikaan ja paikkaan sijoittuneina tekemien tulkintojen mukaisesti. Turvallisuusorientaatioiden välillä on tarkastelemani aineiston perusteella päällekkäistä, ajan saatossa intensiteetiltään vaihtuvaa liikehdintää sekä toisaalta myös sisäisiä muospaineita, jotka voivat syntyä esimerkiksi maailmanpoliittisista tapahtumista tehtävistä tulkinnoista tai tiedeyhteisön luomien teorioiden tai käsitejärjestelmien kaksoishermeneuttisesta vaikutuksesta. Tästä dynaamisesta luonteestaan huolimatta suomalaiskansallisen turvallisuuspoliittisen merkityskamppailun orientaatiot eivät kyenneet sovittamaan sisäisiä jännitteitään yhteen. Turvallisuus-käsitysten ja -politiikan syvärakenteet – eri toimijoiden

turvallisuuskäsitysten poliittisesti johdannaiset elementit – olivat tutkimukseni perusteella siinä määrin yhteensovittamattomia, että kylmän sodan jälkeen muodostettu turvallisuuspolitiikan linja ajautui uuteen murrokseen, jota kutsuin tutkimuksessani *linjateknologiseksi dilemmaksi*.

Liberalistisen ja realistisen orientaation fuusiolle perustuva turvallisuuspoliittinen ”sekä-että” perusratkaisu⁵⁴¹ on tutkimukseni perusteella edelleen vahvasti linjaamassa suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan reunaehtoja uudesta murroksesta huolimatta. Linjateknologista dilemmaa, eli laajan turvallisuuskäsityksen, poliittis-taloudellisen integraation ja itsenäisen maanpuolustusideaalin yhteensovittamisen ongelmaa, ei ole edelleenkaan ratkaistu. Georgian ja Venäjän välinen sota ja siitä esitetyt turvallisuusympäristöarviot olivat tutkimukseni perusteella nähtävissä oireiksi linjateknologisesta dilemmasta, jota ryhdyttiin valtion virallisen turvallisuuspolitiikan yhteydessä ratkaisemaan kiinnittämällä huomio turvallisuuden poliittisten päämäärien kriittisen arvioinnin sijasta kylmän sodan jälkeen vahvan aseman saaneeseen laaja-alaiseen turvallisuusympäristökuvaukseen: turvallisuuskäsityksen kompressoimisen johdosta keskusteluun nousi lähtökohtaisesti ristiriitaiselta vaikuttava asetelma, jossa kohtasivat käsitykset kokonaisvaltaisesta turvallisuudesta sekä toisaalta täsmennetystä turvallisuuskäsityksestä. Julkisessa keskustelussa muutos ei näkynyt, sillä keskustelua ohjattiin valtamediassa semanttisiin huomioihin sotilaallisen liittoutumisen asteesta sekä puolustusmäärärahojen korotusten suuruudesta. Samalla turvallisuuden poliittiset merkitykset (sen viittauskohde ja sen varassa tavoiteltavat päämäärät), kuten kysymys siitä, mitä poliittisia tavoitteita uusi ”täsmennetty” turvallisuuskäsitys on luotu vastaamaan, jäivät edelleen keskustelun ulkopuolelle.

Myös turvallisuusorientaatioiden väliset jännitteet ja niiden yhteensovittamattomuudesta johtuvat ongelmat ovat sivuutettu turvallisuuspoliittisen keskustelun ytimestä: turvallisuuspolitiikan linjateknologisen toteuttamisen ihanne nousee näin ollen edelleen tilannesidonnaisemman, pragmaattisemman ja refleksiivisemmän politiikkakäsityksen edelle; vaikutushistorialliset piirteet ohjaavat suomalaiskansallista turvallisuuspolitiikkaa ja siihen liitettävää merkityskamppailua (takaisin) entistä kansallisvaltiolähtoisemmän politiikan suuntaan. Tyytymättömyys turvallisuuspoliittisen linjan saavuttamattomuudesta on ohjannut kritiikin selontekomenetelmää ja turvallisuusympäristökuvausten laajuutta kohtaan sen sijaan, että keskustelussa kiinnitettäisiin huomio todelliseen ongelmaan: turvallisuuden politiikan merkitysten historialliseen joustamattomuuteen ja siihen, ettei keskustelua käydä siitä, mitä itse turvallisuus ja sen politiikka merkitsee sen viimekätisille kokijoille, yksilöille.

---

⁵⁴¹ Möttölä 1998, 377.

5.2. Turvallisuuskäsitykset 2010-luvulle tultaessa: suomalaisen turvallisuuskeskustelun piilotetut merkitykset ja muutoksen mahdollisuus

Venäjän ja Georgian välisen sodan sekä edelleen vuoden 2009 alussa julkaistun turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon seurauksena Suomen virallinen turvallisuuspoliittinen linja on ottanut harppauksia takaisin perinteisen turvallisuusrealismin suuntaan. Tähän viittaa paitsi täsmennetty turvallisuusympäristökuvaus, myös selonteon resursseja allokoivan osan puolustusvoimakeskeisyys. Toisaalta Suomen turvallisuuspolitiikassa ja sitä ympäröivässä keskustelussa on edelleen myös vahva läntiseen arvoyhteisöön kytkeytymisen perusvire. Länsiliittoutuminen näyttäytyy rationalisteille ja liberalisteille kuitenkin entistä selvemmin laajempaa talous- ja ulkopoliittisena, jopa identiteettipoliittisena kysymyksenä, jota ei haluta sekoittaa edelleen koviin, sotilasvoimakeskeisiin ja realistisiin arvoihin liitetyn turvallisuuspolitiikan kanssa. Tämän kompromissin puitteissa suomalaiskansallisen turvallisuuspolitiikan virallinen linja pyrkii säilyttämään sisällään sekä rationalistis-liberalistisen integraatiopolitiikan että defensiivisen realismin mukaisen kovemman turvallisuuspoliittisen lähestymistavan.

Turvallisuuskäsityksen täsmentämiseksi kutsuttu semanttinen liike tukee tätä kehitystä, jossa turvallisuuden politiikkaa halutaan, usein julkilausumattomasti, erottamaa muusta (terveestä) politiikasta. Tämän näkemyksen syvärakenteessa sijaitsee piilotettu merkitys, jonka mukaan turvallisuus on niukka, kansainvälisessä toimintaympäristössä jatkuvan (kansallisvaltioiden) kilpailun kohteena oleva resurssi. Tässä katsannossa turvallisuus liukuu partikularistiseksi ja puolustukselliseksi arvoksi sen sijaan, että se nähtäisiin globaalin tason emansipaation mahdollistavana, vastavuoroisena prosessina. Turvallisuutta tuotetaan jotain vastaan sen sijaan, että se nähtäisiin yhteisenä ja sulkeutumattomana arvona, jonka perusteella pyrittäisiin ratkaisemaan niitä ongelmia, jotka tuottavat maailmaan sekä rakenteellista että toimijaperustaista turvattomuutta. Turvallisuuspolitiikan ja muun politiikan välisen erottelun seurauksena laajat, jopa globaalin tason turvallisuuspoliittiset kysymykset pyritään tuomaan takaisin normaalipolitiikan piiriin. Samalla jätetään kuitenkin ratkaisematta tilanteen alun perin käynnistänyt ongelma: maailmaan jää edelleen käsitys itseoikeutetusti kansallisvaltioihin sidotusta sotilasvoimakeskeisestä turvallisuuspolitiikasta. Tämä käsitys ja sen oikeuttaminen luo maailmaan paitsi kasvavan epävarmuuden ja suoran turvattomuuden lähteen, myös raskaan ja vanhentuneen instituution, jonka ylläpitäminen nakertaa mahdollisuuksia suunnata energiaa tämän ja muiden globaalin tason turvallisuusongelmien suoraan *ratkaisemiseen*.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan erottamista sekä tätä tukevaa turvallisuuskäsitteen täsmentämisen liikettä on viime aikoina alettu entistä selväsanaistemmin kannattaa myös turvallisuustutkimusta harjoittavan tiedeyhteisön puolella. Tutkimuksessani nostin esiin Kööpenhaminan koulukunnan konstruktivistisia, realistisia ja liberalistisia elementtejä yhdistävän turvallisuustutkimuksen piiristä ammentavat turvallistamisteoreettiset lähestymistavat. Tutkimusorientaation keskeinen hahmo, Maanpuolustuskorkeakoulun tutkija Jarno Linnéll, kiteyttää väitöskirjassaan turvallistamisteoreettisen lähestymistavan usein julkilausumattomat tavoitteet selkeästi ja johdonmukaisesti:

*Liialliseen turvallistamiseen (lähes kaikista asioista uhkakuvien tekemiseen) ja siten lisääntyvän uhkakulttuurin – turvattomuuden – rakentamiseen tulee suhtautua hyvin kriittisesti. Kaikkia asioita ja ilmiöitä ei tule nähdä uhkakuvina turvallisuuden kontekstissa. Tarve on päinvastoin pyrkiä vähentämään turvallistettavia asioita ja samalla korostaa normaalin poliittisen päätöksenteon merkitystä ilman turvallisuus- tai turvattomuusaspektin mukaan tuomista. Turvallistamisen tulee olla harkittua ja myös turvallistamisen purkamisen mahdollisuuden tulee nousta entistä korostuneemmin esille. Uusia uhkia tuotetaan ja vanhoja korostetaan 2000-luvun alun Suomessa usein vain siksi, että uhkakuvilla pyritään ohjaamaan resurssien kohdentamista, ylläpitämään tai kasvattamaan toimijan valtapoliittista asemaa sekä lisäämään eri asioille annettavaa poliittista ja yhteiskunnallista painoarvoa. *Oleelliseksi ja samalla hyvin vaikeaksi kysymykseksi muodostuukin eri uhkakuvien yhteismitallisuus sekä keskinäinen poliittinen priorisointi.*⁵⁴²*

Turvallistamisteorian kannattajien mukaan normaalipoliittikkaa on turvallistettu liiaksi luomalla erilaisia uhkakuvia. Tämän vuoksi turvallisuuskäsitystä on supistettava ja turvallisuuspuhumisesta tehtävä perustaltaan taloudellisempaa. Kriittisen turvallisuustutkimuksen mukaisesti olen kuitenkin pyrkinyt osoittamaan, ettei ongelma ole niinkään siinä, että turvallisuusuhkista puhuttaisiin liikaa. Ilmastokaaos, massamuuttoliikkeet ja vesivarojen niukkeneminen ovat todellisia turvallisuusuhkia (sekä suoraan ihmisille ja heijastevaikutuksina kokonaisille yhteiskunnille), eikä niitä poisteta maailmasta vain lakaisemalla näitä korostavat puheet maton alle. Ongelma ei ole se, että ihmiset aivan oikein ja realistisesti tiedostavat globaalin tason rakenteellisista ongelmista, kuten taloudellisista ideologioista ja liiallisesta kulutuksesta aiheutuvat ongelmat. Ongelma on kriittisen turvallisuustutkimuksen mukaan siinä, että ihmisten mielikuvitusta ja turvallisuusongelmiin vastaamisen mahdollisuuksia rajoittavat edelleen väkivaltaiseen ja ihmisiä jaottelevaan kansallisvaltiolähtöiseen ajatteluun perustuvat itsepintaiset ideologiat.

Turvallisuuskäsitteen täsmentämisen liikkeen sijaan myös suomalaiskansallinen turvallisuuspoliittinen merkityskamppailu tarvitsee tämän tutkimuksen perusteella kipeästi vaiheen, jossa pureudutaan myös kysymyksiin turvallisuuden ja politiikan suhteesta – siitä mitä ja kenelle turvallisuus merkitsee, mihin sillä pyritään ja mitä tästä seuraa. Turvallistamisteoreettinen lähestymistapa, turvallisuuskäsityksen

---

⁵⁴² Linnéll 2009, 395. Korostukset minun.

täsmäntäminen ja selontekomenetelmästä luopuminen eivät ole ratkaisuja turvallisuuspolitiikan syvärakenteessa sijaitsevien merkitysten välisille jännitteille ja näistä syntyville ongelmille. Toisaalta turvallistamisteoriat voivat hyvin tukea laajempaa kriittistä tarkastelua, varsinkin kun pyritään paljastamaan turvallisuuspoliittiseen merkityskamppailuun osallistuvien toimijoiden luomia merkityksiä. Eri uhkakuvien yhteismitallisuuden sekä keskinäisen poliittisen priorisoinnin arvioiminen on mahdotonta toteuttaa ilman, että turvallisuuspoliittisessa merkityskamppailussa siirrytään avoimesti arvioimaan ja esittelemään myös turvallisuuskäsitysten taustalla vaikuttavia syvärakenteita sekä näitä ohjaavia historiallisia ja traditionaalisia kokemuksia. Tiedeyhteisön ja turvallisuustutkimuksen roolin tulee tässä keskustelussa olla kriittinen ja aktiivinen, jolloin sen tulee ymmärtää oma konstitutiivinen asemansa todellisuuden ja politiikan muokkaajana unohtamatta omaa kriittistä etäisyyttään suhteessa vallitsevaan todellisuuteen⁵⁴³.

Suomalaiskansallisessa turvallisuuskeskustelussa ei siis juuri puhuta turvallisuudesta – sen tarkoituksesta, merkityksestä ja etenkin turvallisuuden taustalla vaikuttavista poliittisista teorioista. Sen sijaan puhetta riittää runsaasti turvallisuudesta puhumisesta ja turvallisuuspuhuminen tavoista. Vaikuttaisikin siltä, että myös kriittiset arviot keskittyvät paradoksaalisesti siihen, että puhetta on liikaa! Tämä on kriittisen turvallisuustutkimuksen kannalta sietämätön lopputulos, joskin kriittiselle prosessille tarvittaessa hyödyllinen välitavoite. Ongelma on pikemminkin se, että turvallisuudesta ei nimenomaan puhuta tarpeeksi syvällisesti, jos lainkaan. Esimerkiksi Helsingin Sanomien kolumnisti, Erkki Pennanen penäsi vuoden 2009 selonteon jälkeen sitä, miksi Suomen turvallisuuspolitiikkaa muodostetaan selonteossa edelleen jakomielisesti – suhteessa sotilaallisen liittoutumisen kysymykseen. Pennanen ei kuitenkaan viitannut turvallisuuden merkitysten syvärakenteiden välisiin ristiriitoihin ja niiden laadulliseen etäisyyteen suhteessa jälkimoderniin ja jälkivaltioolliseen globaalin todellisuuteen, joka mainitun jakomielisyyden tunteen aiheuttaa.⁵⁴⁴

Turvallistamisteorian puitteissa esitetty kritiikki 'turvallisuuskäsitteen pöhöttyneisyydestä' nostaa kenties omia normatiivisia tavoitteitaan vasten käsitteellisen eheyden arvon poliittisia arvoja ja emansipatorisia käytäntöjä keskeisempään asemaan. Tieteellisestä määrittelykysymyksestä tulee näin ollen aina politiikkaan asti vaikuttava itseisarvo. Keinot (ja niiden oikeaoppisuus) nousevat päämääriä keskeisemmäksi tavoitteeksi. Samalla, turvallistamisteorian omaa teesiä vastaisesti, varsinainen maailmanpolitiikan ydinongelma jää haastamatta; kansainvälisen politiikan itseoikeutettu sotilasstrateginen turvallisuuspuhuminen tapa saa jatkaa voittokulkuaan. Turvallisuuspuheet ovat siis

---

⁵⁴³ Bleicher 1982, 6.

⁵⁴⁴ Pennanen 2009.

tutkimukselle julkilausumattomasti eriarvoisessa asemassa. Klassisten realistien langenneen ihmisluonnon kautta aloittama, sittemmin strategisten ja neorealistien jatkama sotavoimakaskeinen, maskuliininen ja länsimaalainen turvallisuusretoriikka – retoriikka, jota on historian saatossa toistettu niin paljon, että sen puheakteilla ja käytännöillä tuottama, historian suurin turvallistamisdiskurssi on oireellisesti kuin huomaamatta sivuutettu turvallistamisteoreettisten lähestymistapojen tutkimusongelmien joukosta – jatkaa voittokulkuaan; ja ajallemme oireellisesti vasta itseään kriittisesti arvioimaan oppivan tiedeyhteisön tukemana.

Olen tässä tutkimuksessa pyrkinyt kartoittamaan suomalaiskansallisen turvallisuuspoliittisen keskustelun yhteydessä luotuja turvallisuuskäsityksiä, näiden poliittisesti johdannaisia merkityksiä, syitä ja seurauksia. Valitsemastani aineistosta tekemäni tulkinnat ja niistä päättämäni merkitykset ovat hermeneuttisessa tutkimusasetelmassa nähtävä tyhjentyttömiksi. Laadukaskin tulkinta, tieteellinen tai arkipäiväinen, muokkaa itse edelleen tulkitsemansa kohteen merkitystä, mikä tuo tulkitsijan osalliseksi hermeneuttisen ymmärryksen spiraalinomaiseen liikkeeseen. Kuten Heidegger asian ilmaisi, tämä spiraalinomainen liike on mahdollisuus, ei ongelma, ja keskeistä onkin oikea tapa astua liikkeeseen sisään – ei siitä pois. Tavoitteenani ei ole ollut lopullisten ja pitävien määritelmien tavoittelu. Sen sijaan olen analyysini puitteissa pyrkinyt luomaan mahdollisuuksia valitsemani aihepiirin syvemmälle ymmärtämiselle ja sen kautta mahdollisesti saavutettavalle muutoksen mahdollisuudelle. Tämä muutos on ymmärrettävä suhteessa kansainvälisen politiikan monimutkaiseen todellisuuteen, jonka on sanottu kylmän sodan jälkeisenä aikakautena siirtyneen jälkimoderniin ja jälki-ideologiseen tilaan, jossa ennen varmaa ja selkeää todellisuuskuvaa tarjonneet yksinkertaiset merkitykset ovat syrjäytyneet halujen, riskien ja pelkojen täyttämän maailmanpolitiikan voimasta.⁵⁴⁵ Kriittisen turvallisuustutkimuksen näkökulmasta on elintärkeää, konkreettisesti ilmaistuna, lähestyä todellisuutta ymmärryksiä ja merkityksiä sisältävänä historiallisena tilanteena, jossa ihmisille turvattomuutta tuottavat diskurssit on käännettävä immanentin kritiikin avulla positiiviseksi kehitykseksi ja emansipatorisen realismin mukaiseksi turvallisuusprosessiksi.

---

⁵⁴⁵ Katso esimerkiksi Delanty 2003.

LÄHDELUETTELO

Primääriaineisto

Puheet:

Ahtisaari, Martti, (1996), Tasavallan presidentti Martti Ahtisaaren puhe kunta-alan ammattiliiton (KTV) liittokokouksessa Helsingissä 13.6.1996, ”Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka Euroopan muutoksessa”. <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1996/ktvs.html> (luettu viimeksi 12.10.2009).

Ahtisaari, Martti, (1998a), Tasavallan presidentti Martti Ahtisaaren Berliner Rede -puheenvuoro Adlon-hotellissa Berliinissä 26.4.1998, ”Euroopan muutostaasteet globalisaation aikakautena. Turvallisuus ja yhteistyö valinkauhassa”. <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1998/P980406.berlins.html> (luettu viimeksi 5.5.2009).

Ahtisaari, Martti, (1998b), Tasavallan presidentti Martti Ahtisaaren puhe Euroopan parlamentissa, Strasbourgissa 17.6.1998. <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1998/P980617.strassu.html> (luettu viimeksi 5.5.2009).

Ahtisaari, Martti, (1999a), Tasavallan presidentti Martti Ahtisaari Maanpuolustusyhdistyksen kokouksessa Helsingin yliopistolla 13.4.2009, ”Turvallisuuspoliittisen tilanteen tarkastelua”. <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1999/P990413.maanpsu.html> (luettu viimeksi 5.5.2009).

Ahtisaari, Martti, (1999b), Tasavallan presidentti Martti Ahtisaaren puhe Israelin presidentin Ezer Weizmanin tarjoamalla illallisella Jerusalemissa 4.10.1999. <http://www.tpk.fi/ahtisaari/puheet-1999/P991004.illallsu.html> (luettu viimeksi 15.10.2009).

Halonen, Tarja, (2000), Tasavallan Presidentti Tarja Halosen Urho Kekkonen -luento Paasikivi-seurassa 31.8.2000. <http://www.paasikivi-seura.fi/98> (luettu viimeksi 15.10.2009).

Häkämies, Jyri, (2007), ”Finland: Similar Yet Different”. Centre for Strategic and International Studies, Washington, D.C., USA. 6.9.2007. http://www.defmin.fi/?663_m=3335&l=en&s=270 (luettu viimeksi 20.10.2009).

Kekkonen, Urho, (1973), Tasavallan Presidentin tervehdyssanat Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressin avajaisissa Helsingissä 3.7.1973. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/8356/TMP.objres.3998.html?sequence=1> (luettu viimeksi 15.10.2009).

Tuomioja, Erkki, (2006), Puhe Helsingin Suomalaisen yhteiskoulun 120-vuotisjuhlassa, Finlandia-talo, Helsinki, 13.5.2006. <http://www.tuomioja.org/index.php?mainAction=showPage&id=1348&category=4> (luettu viimeksi 15.10.2009).

Vanhanen, Matti, (2009), Pääministeri Matti Vanhasen puhe turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon lähetekeskustelussa eduskunnassa 12.2.2009. Valtioneuvoston viestintäyksikkö. <http://www.vnk.fi/ajankohtaista/puheet/puhe/fi.jsp?toid=4949&c=1&moid=6117&oid=253391> (luettu viimeksi 27.10.2009).

Instituutioaineisto:

(COM) Commission of the European Communities (European Commission), (2003), *Comission Working Document. The Second Northern Dimension Action Plan, 2004–2006*. Brussels, 10.6.2003.

(VN) **Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle**, (1995), *Turvallisuus muuttuvassa maailmassa. Suomen turvallisuuspolitiikan suuntalinjat*. Helsinki: Ulkoministeriön julkaisuja.

(VN) **Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle**, (1997), *Euroopan turvallisuuskehitys ja Suomen puolustus*. Helsinki: Ulkoministeriön julkaisuja.

(VN) **Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle**, (2004), *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2004 – Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko*. Helsinki: Ulkoministeriön julkaisuja.

(VN) **Valtioneuvoston periaatepäätös**, (2006), *Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia 2006*. Helsinki: Puolustusministeriön julkaisuja.

(VN) **Valtioneuvoston tiedote 256/2007**, (2007), ”Turvallisuuspoliittinen seurantaryhmä asetettiin”. 20.9.2007. <http://www.vn.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=205259> (luettu viimeksi 5.12.2009).

(VN) **Valtioneuvosto**, (2008), *Turvallisuuspoliittinen seurantaryhmä 2008*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 8/2008.

(VN) **Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle**, (2009), *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009: valtioneuvoston selonteko*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 11/2009.

Sanoma- ja aikakauslehtiaineisto:

Harle, Vilho, (2008), ”Turvallisuusrealismi jyrää Suomessa”. Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat. 22.1.2008.

Huhta, Kari, (2007a), ”Suomi hakee ’kultaista keskitietä’ Pohjolan puolustusyhteistyössä”. Kotimaa, Helsingin Sanomat. 19.1.2007.

Huhta, Kari, (2007b), ”Turvallisuuspolitiikkaa kaikille”. Kotimaa, Helsingin Sanomat. 12.5.2007.

Huhta, Kari, (2007c), ”Vaikeaa puhetta itse asiasta”. Kotimaa, Helsingin Sanomat. 8.9.2007.

Huhta, Kari, (2008), ”Hätiköityjä ratkaisuja suurista muutoksista”. Artikkel, Helsingin Sanomat. 20.8.2008.

Huhta, Kari, (2009), ”Vaikeita vastauksia turvallisuusselonteosta”. Kotimaa, Helsingin Sanomat. 19.2.2009.

Häkämies, Jyri, (2009), ”Suomen puolustamista ei pidä altistaa suhdanteille”. Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat. 21.2.2009.

Jakobson, Max, (1990), ”Mitä Suomi voi antaa uudistuvalla Euroopalle?”. Artikkel, Helsingin Sanomat. 25.2.1990.

Jakobson, Max, (1994), ”Euroopan turvallisuus”. Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat. 16.11.1994.

Jakobson, Max, (1995), ”Puolueettomuus Euroopan unionissa”. Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat. 10.3.1995.

Jakobson, Max, (2007a), ”Venäjää on seurattava tarkkaan”. Kolumni, Helsingin Sanomat. 10.2.2007.

Jakobson, Max, (2007b), ”Venäjä on taas vahvistunut”. Kolumni, Helsingin Sanomat. 2.6.2007.

Jakobson, Max, (2007c), ”Askel askeleelta kohti Natoa”. Kolumni, Helsingin Sanomat. 2.9.2007.

Jakobson, Max, (2009), ”Venäjä ja Suomi”. Näkökulma, Suomen Kuvalehti. 13/2009. Ss. 54–55.

Kivinen, Olli, (1989), "Vuosisadan vallankumous Euroopassa". Artikkel, Helsingin Sanomat 31.12.1989.

Kivinen, Olli, (2006), "Ei ollut lautasongelmaa". Kolumni, Helsingin Sanomat. 5.12.2006.

Kivinen, Olli, (2007a), "Kolaus EU-turvallisuudelle". Kolumni, Helsingin Sanomat. 8.5.2007.

Kivinen, Olli, (2007b), "Nalle, otso, mesikämmen". Kolumni, Helsingin Sanomat. 11.9.2007.

Kivinen, Olli, (2008), "Kova kolaus Suomelle". Kolumni, Helsingin Sanomat. 8.4.2008.

Klinge, Matti, (1991), "Gangut ja Retvizan". Näkökulma, Helsingin Sanomat. 13.12.1991.

Penanen, Erkki, (2009), "Jakomielistä turvallisuuspolitiikkaa". Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat. 31.1.2009.

Sadeniemi, Pentti, (1994), "Viattomien imperiumi". Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat. 15.2.1994.

Tarkka, Jukka, (2000a), "Vanhat asenteet ohjaavat uutta turvallisuusajattelua". Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat. 8.7.2000.

Tarkka, Jukka, (2000b), "Vanhan omakuvan sijaan vielä vanhempi". Artikkel, Helsingin Sanomat. 6.12.2000.

Vahtoranta, Tapio, (2007), "Suomi yrittää pysyä piilossa". Artikkel, Helsingin Sanomat. 11.11.2007.

Väyrynen, Raimo, (2008), "Turvallisuuden käsite kaipaa täsmennystä". Artikkel, Turun Sanomat. 1.8.2007.

HS, 31.12.1989. "1980-luku: Vapauden ja rahan vuosikymmen". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 18.9.1990. "Turvallisuuspolitiikka eduskunnassa". Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat.

HS, 6.9.1994. "Koivisto: Suomi oli varustautunut sotaan suhteellisen hyvin". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 4.10.1994. "Haavisto: EU-jäsenyys ei vie Natoon". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 27.3.1995. "Venäjistä uusi Brasilia? Yhteiskuntatieteilijä Timo Piirainen uskoo, ettei itänaapurimme kehity eurooppalaista demokratiaa, vaan villi kapitalismi köyhineen ja rikkaineen". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 14.9.1996. "Ahtisaari toivoo Venäjälle demokraattista kehitystä. Presidentti vakuutti Suomen pysyvän Naton ulkopuolella". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 27.11.2004. "Ulkoasiainvaliokunta: Hallituksen luovuttava turvallisuusselonteista". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 22.12.2004. "Turvallisuuspolitiikan linjasta edelleen laaja yhteisymmärrys". Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat.

HS, 3.2.2005. "Halonen näpätty ulkopoliittikan eriseuralaisia". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 2.2.2006. "Jaakonsaari: Turvallisuus- selonteista voisi luopua". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 18.2.2007. "Vaara vaanii, Suomi". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 7.9.2007. "Häkämies: Venäjä Suomen suurin haaste". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 12.9.2007. "Kanerva: Häkämiehen Venäjä-lause epäonnistunut". Uutinen, Helsingin Sanomat.

HS, 16.9.2007. "Halonen: Häkämies saattoi antaa aiheutta ihmettelyyn ulkopoliittikan linjasta". Uutinen, Helsingin Sanomat.

- HS**, 31.10.2007. ”Turvallisuuspolitiikan seurantaraportti kevääksi”. Uutinen, Helsingin Sanomat.
- HS**, 11.5.2008. ”Turvaselonteosta hidaskamppailu”. Uutinen, Helsingin Sanomat.
- HS**, 27.6.2008. ”Seurantaryhmä: Suomen haettava turvaa kriisitilanteessa EU:sta”. Uutinen, Helsingin Sanomat.
- HS**, 26.8.2008. ”Vanhanen ja Stubb arvostelivat Venäjän sotilaallisia toimia Georgiassa”. Uutinen, Helsingin Sanomat.
- HS**, 14.11.2008. ”Selonteon valmistelu pitkittyi mutta ei helpottunut”. Uutinen, Helsingin Sanomat.
- HS**, 23.1.2009. ”Urpilainen haluaa pitkän ajan turvallisuusstrategian”. Uutinen, Helsingin Sanomat.
- HS**, 24.1.2009. ”Puolustusmenojen reaalityson korotus tuntuu epärealistiselta”. Pääkirjoitus, Helsingin Sanomat.
- SK**, 34/2008. ”Vaikutukset laajenevat”. Pääkirjoitus, Suomen Kuvalehti. s. 7.
- TS**, 17.9.2007. ”Raimo Väyrynen perää selkeämpiä ulkopoliittisia linjauksia”. Uutinen, Turun Sanomat.
- US**, 23.1.2009. ”Selontekoähelys: ’maailmaa ei voida pysäyttää kerran neljässä vuodessa’”. Uutinen, Uusi Suomi.

Tutkimuskirjallisuus:

- Aaltola**, Mika, (2003), *Suomen ulkopoliitiikan kielipelejä. Analyysi ulkopoliitiikan tutkimuksesta 1970–2003*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Apunen**, Osmo, (1994), ”Aika muuttuu, entä ajattelu?”, *Kosmopolis*, Vol. 24, No. 1. Ss. 57–71.
- Browning**, Stuart, (2002), ”Coming Home or Moving Home?: ‘Westernizing’ Narratives in Finnish Foreign Policy and the Reinterpretation of Past Identities”, *Cooperation & Conflict*, Vol. 37, No. 1. Ss. 47–72.
- Browning**, Stuart – Marko **Lehti**, (2007), ”Beyond East-West: Marginality and National Dignity in Finnish Identity Construction”, *Nationalities Papers*, Vol. 35, No. 4. Ss. 691–716.
- Forsberg**, Tuomas – Tapani **Vaahtoranta**, ”Johdanto: Suomen ulkopoliittika tutkimuksen kohteena”, teoksessa Forsberg, Tuomas – Tapani Vaahtoranta (toim.), *Johdatus Suomen Ulkopoliittikkaan. Kylmästä sodasta uuteen maailmanjärjestykseen*. Ss. 9–24. Tampere: Gaudeamus.
- Hakalehto**, Ilkka, (1969), ”Turvallisuuspoliittinen ajattelu Suomessa”, teoksessa Hakalehto, Ilkka (toim.), *Suomi kansainvälisen jännityksen maailmassa*. Ss. 23–38. Porvoo, Helsinki: WSOY.
- Harle**, Vilho, (2007a), ”Saatteeksi”, teoksessa Harle, Vilho (toim.), *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. Ss. 7–14. Tampere: Studia Politica Tamperensis.
- Harle**, Vilho – Sami **Moisio**, (2000), *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipoliitiikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Harle**, Vilho – Sami **Moisio**, (2002), ”Populaarista käytännölliseen geopolitiikkaan. Kansallisen identiteettiprojektin teoria empirian valossa”, *Politiikka*, Vol. 44, No. 2. Ss. 160–182.
- Huru**, Jouko, (1993a), ”Johdanto: Kuusi näkökulmaa ulko- ja turvallisuuspoliittiseen keskusteluun”, teoksessa *Uuden ulkopoliitiikan haasteet. Kekkosen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle*. Ss. 9–21. Tampere: Rauhan- ja konfliktitutkimuslaitos, tutkimuksia No. 53.

- Huru, Jouko**, (1993b), ”Suomen ulkopoliittika ja yhteisöllisyyden haasteet”, teoksessa Huru, Jouko (toim.), *Uuden ulkopoliittikan haasteet. Kekkosen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle*. Ss. 145–218. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos, tutkimuksia No. 53.
- Huru, Jouko**, (1995), ”Puolueettomuudesta eurooppalaiseen yhteisöllisyyteen”, teoksessa Huru, Jouko – Olli-Pekka Jakonen (toim.), *Eurooppalaistuvan Suomen turvallisuushaasteet*. Ss. 170–226. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimuksia No. 72.
- Huru, Jouko**, (2004), ”Turvallisuus on politiikkaa”, teoksessa Huru, Jouko – Tarja Väyrynen (toim.), *Kadonnutta poliittista etsimässä. Kansainvälinen turvallisuus ja politiikka*. Ss. 43–85. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jalonen, Olli-Pekka**, (1995a), ”Turvallisuusyhteisön jäsenyyden sotilaallinen ulottuvuus”, teoksessa Huru, Jouko ja Olli-Pekka Jalonen (toim.), *Eurooppalaistuvan Suomen turvallisuushaasteet*. Ss. 100–127. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimuksia No. 72.
- Jalonen, Olli-Pekka**, (1995b), ”Turvallisuus kompleksisessä Euroopassa”, teoksessa Huru, Jouko ja Olli-Pekka Jalonen (toim.), *Eurooppalaistuvan Suomen turvallisuushaasteet*. Ss. 65–99. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimuksia No. 72.
- Jansson, Jan-Magnus**, (1986), ”Suomalaisten ulkopoliittinen ajattelu ja sen kehitys”, *Suomalaiset ja turvallisuuspolitiikka*. Ss. 25–34. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- Jukarainen, Pirjo**, (2004), ”Tieteellinen katse ja politiikka – tilan, identiteetin ja turvallisuuden politiikan tarkastelua”, teoksessa Huru, Jouko – Tarja Väyrynen (toim.), *Kadonnutta poliittista etsimässä. Kansainvälinen turvallisuus ja politiikka*. Ss. 13–42. Helsinki: Yliopistopaino.
- Juutikkala, Eino – Kauko Pirinen**, (2003), *A History of Finland*. Helsinki: WSOY. Kuudes painos (1962).
- Kekkonen, Urho**, (1968), ”Suomen turvallisuuspolitiikkaan liittyviä lähtökohtia”, teoksessa Hakalehto, Ilkka (toim.), *Suomen ulkopoliittikan kehityslinjat 1809–1966*. Ss. 137–146. Porvoo, Helsinki: WSOY.
- Killinen, Kullervo**, (1969), *Kansainvälinen Poliittika II*. Porvoo, Helsinki: WSOY. Kolmas painos (1959).
- Käkönen, Jyrki**, (1993), ”Suomen ulkopoliittikan suuret traditiot ja tulevaisuuden valinnat”, teoksessa Huru, Jouko (toim.), *Uuden ulkopoliittikan haasteet. Kekkosen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle*. Ss. 23–47. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitos, tutkimuksia No. 53.
- Laitinen, Kari**, (1999), *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka. Tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen*. Tampere: Tampereen yliopisto, Poliittikan tutkimuksen laitos.
- Laitinen, Kari**, (2005), ”Turvallisuusrajat muuttuvien uhkien maailmassa”, *Kosmopolis*, Vol. 35, No. 2. Ss. 7–21.
- Laitinen, Kari**, (2009), ”Muuttuva turvallisuusympäristömme ja keskustelu turvallisuudesta”, *Kosmopolis*, Vol. 39, No. 2. Ss. 39–53.
- Linnéll, Jarno**, (2008), *Toimiiko turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selontekomenettely?* Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 4: työpapereita No. 26.
- Linnéll, Jarno – Raitasalo, Jyri**, (2008), *Georgian sota uhkakuvien näkökulmasta*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 4: työpapereita No. 28.
- Linnéll, Jarno – Raitasalo, Jyri**, (2009), *Selonteko 2009 – turvallisuuden uudelleenarviointia*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, julkaisusarja 4: työpapereita No. 29.

- Limnell,** Jarno, (2009), *Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos, julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia No. 29.
- Möttölä,** Kari, (1993), ”Puolueettomuudesta sitoutumiseen. Turvallisuuspoliittisen perusratkaisun muutos kylmästä sodasta Euroopan murrokseen”, teoksessa Forsberg, Tuomas – Tapani Vaahtoranta (toim.), *Johdatus Suomen Ulkopoliitiikkaan. Kylmästä sodasta uuteen maailmanjärjestykseen*. Ss. 62–89. Tampere: Gaudeamus.
- Möttölä,** Kari, (1995), ”Uusnormativismi – järkiperäistä vai katteetonta optimismia?”, *Kosmopolis*, Vol. 24. No. 2. Ss. 87–92.
- Möttölä,** Kari, (1998), ”Järjestyksen, epävarmuuden ja mahdollisen välissä – Suomen turvallisuuspolitiikan linjasta Euroopan unionin jäsenenä”, teoksessa *Tieto, valta ja maailmanpolitiikka*. Ss. 329–385. Tampere: Studia Politica Tamperensis.
- Nokkala,** Arto, (1995), ”Suomen puolustuspolitiikka ja yhteisöllisyyden haaste”, teoksessa Huru, Jouko – Olli-Pekka Jakonen (toim.), *Eurooppalaistuvan Suomen turvallisuushaasteet*. Ss. 128–169. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimuksia No. 72.
- Nokkala,** Arto, (1996), ”Nato-keskustelun piilo-oletukset”, *Kosmopolis*, Vol. 26, No. 3. Ss. 91–101.
- Nokkala,** Arto, (1999), ”Kylmä sota päättyi – miten Suomen uhkakuvat muuttuivat?”, *Kosmopolis*, Vol. 29, No. 4. Ss. 47–66.
- Nokkala,** Arto, (2001), *Laajeneva sotilaspolitiikka. Strategia ja turvallisuus suomalaisen asevoiman rakentamisessa*. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimuksia No. 94.
- Nokkala,** Arto, (2004), ”Suomen uhkakuvat ja asevelvollisuuden politiikka”, *Kosmopolis*, Vol. 34, No. UV60 – Juhlanumero Unto Vesan täyttäessä 60 vuotta 4.12.2004. Ss. 112–121.
- Nokkala,** Arto, (2009), *Uhka ja Kumppani. Venäjä Suomen puolustushallinnossa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos, julkaisusarja 1: strategian tutkimuksia No. 28.
- Pakaslahti,** Johannes, (1987), ”Integraatiopaineet ja Suomen linja”, teoksessa Friberg, Ralf (toim.), *Suomen turvallisuuden haasteet 1990-luvulla. Puheenvuoroja ja keskustelua*. Ss. 83–102. Jyväskylä: Kirjasuomi Oy.
- Raitasalo,** Jyri, (2008), *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No. 23.
- Raitasalo,** Jyri – Joonas **Sipilä**, (2008), ”Näkökulma sotaan”, teoksessa Raitasalo, Jyri – Joonas Sipilä (toim.), *Sota – teoria ja todellisuus. Näkökulmia sodan muutokseen*. Ss. 1–10. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No. 24.
- Salomaa,** Markku (1994), ”WEU:n tarkkailu ei ole strateginen ratkaisu”, *Ulkopolitiikka*, Vol. 31, No. 4. Ss. 4–16.
- Suhonen,** Pertti, (1986), ”Arvot ja turvallisuuspoliittinen ajattelu”, teoksessa *Suomalaiset ja turvallisuuspolitiikka*. Ss. 149–159. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- Törnudd,** Klaus, (1986), ”Ulkopolitiikka turvallisuuspoliittikkamme välineenä”, teoksessa *Suomalaiset ja turvallisuuspolitiikka*. Ss. 16–24. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- Vesa,** Unto, (1986), ”Rauhantutkimus ja turvallisuuspolitiikka”, teoksessa *Suomalaiset ja turvallisuuspolitiikka*. Ss. 186–199. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- Vesa,** Unto, (1995), *Miten rauhantutkimus tuli Suomeen*. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimuksia No. 69. Toinen painos (1980).

Vesa, Unto, (1997), *Rauhantutkimuksesta ja rauhanajattelusta*. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus, tutkimustiedote No. 71.

Vesa, Unto, (2006), ”Minne lie vie rauhantutkimuksen tie – jatkoa quo vadis -keskusteluun”, *Kosmopolis*, Vol. 36, No. 1. Ss. 56–66.

Visuri, Pekka, (2003), ”Suomen turvallisuuspolitiikan ja maanpuolustuksen linjaukset”, teoksessa Visuri, Pekka (toim.), *Turvallisuus- ja puolustuspolitiikan linjaukset*. Ss. 21–56. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. Toinen painos (2001).

Väyrynen, Tarja, (2004), ”Kuka pelkää poliittista? Sodan selitykset ja konfliktinratkaisun poliittisuus”, teoksessa Huru, Jouko – Tarja Väyrynen (toim.), *Kadonnutta poliittista etsimässä. Kansainvälinen turvallisuus ja politiikka*. Ss. 155–178. Helsinki: Yliopistopaino.

Muut lähteet ja internet-lähteet:

Maanpuolustuskorkeakoulu, ”Tutkimus ja opetus”, <http://www.mpkk.fi/fi/tutkimus-opetus/> (luettu viimeksi 24.9.2009).

Ulkopoliittinen instituutti, (2008), *Toimintakertomus*. http://www.upi-fia.fi/assets/UPI_toimintakertomus_2008.pdf (luettu viimeksi 14.8.2009).

Ulkopoliittinen instituutti, Ulkopoliittisen instituution strategia UPI:n strategia. <http://www.upi-fia.fi/fi/info/74/> (luettu viimeksi 18.10.2009).

Sekundääriaineisto

Tutkimuskirjallisuus:

Aho, James A., (1994), *This Thing of Darkness: a Sociology of the Enemy*. Seattle, London: University of Washington Press.

Adler, Emanuel – Michael N. Barnett, (1996), ”Governing Anarchy: A Research Agenda for the Study of Security Communities”, *Ethics & International Affairs*. Vol. 10. Ss. 63–98.

Alker, Hayward, (2005), ”Emancipation in the Critical Security Studies Project”, teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. 189–213. London: Lynne Rienner Publishers.

Apunen, Osmo, (1991), *Kansainvälisen politiikan metodologiset perusteet. Oppihistoriallisia ääriäriivoja erään tieteenalan vaiheista*. Tampere: Tampereen yliopisto, Rauhan- ja kehitystutkimuksen yksikkö.

Ashley, Richard K., (1981), ”Political Realism and Human Interest”, *International Studies Quarterly*, vol. 25, No. 2. Ss. 204–236.

Ayoob, Mohammed, (1997), ”Defining Security: A Subaltern Realist Perspective”, teoksessa Krause, Keith – Michael C. Williams (toim.), *Critical Security Studies. Concepts and Cases*. Ss. 121–146. London: UCL Press Limited.

Barnes, Barry, (1982), *T. S. Kuhn and Social Science*. London and Basingstoke: The Macmillan Press Ltd.

Bauman, Zygmunt, (1992), *Hermeneutics and Social Science. Approaches to Understanding*. Aldershot: Gregg Revivals.

- Beck, Ulrich**, (1996), "Politiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa", teoksessa Beck, Ulrich – Anthony Giddens – Scott Lash, *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Ss. 11–82. Suomentanut Leevi Lehto alkuperäisteoksesta *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order* (1994). Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich**, (1998), "The Cosmopolitan manifesto", *New Statesman*, Vol. 127, No. 4377. Ss. 28–30.
- Beck, Ulrich**, (2000), *What is Globalization?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Beer Francis A. – Robert Hariman**, (1996), "Realism and Rhetoric in International Relations", teoksessa Beer Francis A. – Robert Hariman (toim.), *Post-realism: the Rhetorical Turn in International Relations*. Ss. 1–30. East Lansing: Michigan State University Press.
- Bernstein, Richard J.**, (1991), *The New Constellation: the Ethical-political Horizons of Modernity/Postmodernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bernstein, Richard J.**, (2002), "The Constellation of Hermeneutics, Critical Theory and Deconstruction", teoksessa Robert J. Dostal (toim.), *The Cambridge Companion to Gadamer*. Ss. 267–282. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berger, Peter L. – Thomas Luckmann**, (1994), *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus Kirja. Suomentanut Vesa Raiskila alkuperäisteoksesta *The Social Construction of Reality* (1966).
- Bigo, Didier**, (2007), "International Political Sociology", teoksessa Williams, Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 116–129. London, New York: Routledge.
- Bilgin, Pinar**, (2007), "Critical Theory", teoksessa Williams Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 89–102. London, New York: Routledge.
- Bleicher, Joseph**, (1983), *The Hermeneutic Imagination. Outline of a Positive Critique of Scientism and Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul. Toinen painos, (1982).
- Bleicher, Joseph**, (1987), *Contemporary Hermeneutics. Hermeneutics as Method, Philosophy and Critique*. London, New York: Routledge & Kegan Paul. Kolmas painos, (1980).
- Booth, Ken**, (1991a), "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, Vol. 17, No. 4. Ss. 313–326.
- Booth, Ken**, (1991b), "Security in Anarchy: Utopian Realism in Theory and Practice", *International Affairs*, Vol. 67, No. 3. Ss. 527–545.
- Booth, Ken**, (1991c), "Introduction. The Interregnum: World Politics in Transition", teoksessa Booth, Ken (toim.), *New Thinking about Strategy and International Security*. Ss. 1–28. London: Harper Collins Academic.
- Booth, Ken**, (1991d), "War, Security and Strategy: Towards a Doctrine for Stable Peace", teoksessa Booth, Ken (toim.), *New Thinking about Strategy and International Security*. Ss. 335–376. London: Harper Collins Academic.
- Booth, Ken**, (1995), "Dare Not to Know: International Relations versus the Future", teoksessa Booth, Ken – Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*. Ss. 328–350. Cambridge: Polity Press.
- Booth, Ken**, (1996), "75 Years on: Rewriting the Subject's Past – Reinventing its Future", teoksessa Smith, Steve – Ken Booth – Marysia Zalewski (toim.), *International Theory: Positivism and Beyond*. Ss. 328–339. Cambridge: Cambridge University Press.

- Booth, Ken**, (1997), “Security and Self: Reflections of a Fallen Realist”, teoksessa Krause, Keith – Michael C. Williams (toim.), *Critical Security Studies. Concepts and Cases*. Ss. 83–113. London: UCL Press Limited.
- Booth, Ken**, (1998), “Cold Wars of the Mind”, teoksessa Booth, Ken (toim.), *Statecraft and Security. The Cold War and Beyond*. Ss. 29–55. Cambridge: Cambridge University Press.
- Booth, Ken**, (2004), “Realities of Security: Editor’s Introduction”, *International Relations*, Vol. 18, No. 5. Ss. 5–8.
- Booth, Ken**, (2005a), “Preface” teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. vii–ix. London: Lynne Rienner Publishers.
- Booth, Ken**, (2005b), “Critical Explorations” teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. 1–18. London: Lynne Rienner Publishers.
- Booth, Ken**, (2005c), “Emancipation”, teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. 181–187. London: Lynne Rienner Publishers.
- Booth, Ken**, (2005d), “Beyond Critical Security Studies”, teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. 259–278. London: Lynne Rienner Publishers.
- Booth, Ken**, (2007), *Theory of World Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Booth, Ken – Nicholas J. Wheeler**, (2008a), *The Security Dilemma. Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave-MacMillan.
- Booth, Ken – Nicholas J. Wheeler**, (2008b), “Uncertainty”, teoksessa Williams, Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 133–150. London, New York: Routledge.
- Buzan, Barry**, (1983), *People, States and Fear. The National Security Problem in International Relations*. Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books ltd.
- Buzan, Barry**, (1991a), *People States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold war Era*. Hempstead, Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf. Toinen painos, julkaistu ensimmäisen kerran nimellä *People, States and Fear. The National Security Problem in International Relations* (1983).
- Buzan, Barry**, (1991b), “Is International Security Possible”, teoksessa Booth, Ken (toim.), *New Thinking about Strategy and International Security*. Ss. 31–55. London: Harper Collins Academic.
- Buzan, Barry – Ole Waever**, (2003), *Regions and Powers. The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry – Ole Waever – Jaap de Wilde**, (1998), *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
- Buzan, Barry – Ole Waever**, (2009), “Macrosecuritisation and Security Constellations: Reconsidering Scale in Securitization theory”, *Review of International Studies*, Vol. 35, No. 2. Ss. 253–276.
- Campbell, David**, (1992), *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- CASE collective**, (2006), “Critical Approaches to Security in Europe: A Networked manifesto”, *Security Dialogue*, Vol. 37, No. 4. Ss. 443–487.
- Chilton, Paul A.**, (1996), “The Meaning of Security”, teoksessa Beer Francis A. – Robert Hariman (toim.), *Post-realism: the Rhetorical Turn in International Relations*. Ss. 193–216. East Lansing: Michigan State University Press.

- Ciută**, Felix, (2009), "Security and the Problem of Context: a Hermeneutical Critique of Securitisation Theory", *Review of International Studies*, Vol. 35, No. 2. Ss. 301–326.
- Cox**, Robert, (1981), "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 10. No. 2. Ss. 126–155.
- Cox**, Robert, (1992), "Towards a Post-Hegemonic Conceptualisation of World Order: Reflections on the Relevancy of Ibn Khaldun", teoksessa Rosenau, James N. – Ernst-Otto Czempiel (toim.), *Governance without Government: Order and Change in World Politics*. Ss. 132–159. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft**, Stuart, (2008), "What Future for Security Studies", teoksessa Williams, Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 499–511. London, New York: Routledge.
- Delanty**, Gerard, (2003), "Meaning and Social Transformations – Ideology in a Post-ideological Age" teoksessa Mandaville Peter – Andrew Williams (toim.), *Meaning and International Relations*. Ss. 51–64. London: Routledge.
- Der Derian**, James, (1995), "The Value of Security: Hobbes, Marx, Nietzsche, and Baudrillard", teoksessa Lipschutz, Ronnie D. (toim.), *On Security*. Ss. 25–45. New York: Columbia University Press.
- Derrida**, Jacques, (1981), *Positions*. Kääntänyt Alan Bass. Chicago: Chicago University Press. Julkaistu ensimmäisen kerran 1972.
- Detraz**, Nicole – Michele M. **Betsill**, (2009), "Climate Change and Environmental Security", *International Studies Perspective*, Vol. 10, No. 3. Ss. 303–320.
- Devetak**, Richard, (2005a), "Critical Theory", teoksessa Scott Burchill – Andrew Linklater – Richard Devetak – Jack Donnelly – Matthew Paterson – Christian Reus-Smit – Jacqui True (toim.), *Theories of International Relations*. Ss. 137–160. New York: Palgrave Macmillan.
- Devetak**, Richard, (2005b), "Postmodernism", teoksessa Scott Burchill – Andrew Linklater – Richard Devetak – Jack Donnelly – Matthew Paterson – Christian Reus-Smit – Jacqui True (toim.), *Theories of International Relations*. Ss. 161–187. New York: Palgrave Macmillan.
- Dillon**, Michael – Julian **Reid**, (2009), *The Liberal Way of War. Killing to Make Life Live*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Donnelly**, Jack, (2005), "Realism", teoksessa Burchill, Scott – Andrew Linklater – Richard Devetak – Jack Donnelly – Matthew Paterson – Christian Reus-Smit ja Jacqui True (toim.), *Theories of International Relations*. Ss. 29–54. New York: Palgrave Macmillan.
- Dostal**, Robert J., (2002), "Gadamers Relation to Heidegger and Phenomenology", teoksessa Robert J. Dostal (toim.), *The Cambridge Companion to Gadamer*. Ss. 247–266. Cambridge: Cambridge University.
- Dunn**, David J., (1991), "Peace Research versus Strategic Studies", teoksessa Booth, Ken (toim.), *New Thinking about Strategy and International Security*. Ss. 56–72. London: Harper Collins Academic.
- Dunne**, Tim – Michael **Cox** – Ken **Booth** (1998), "Introduction: The Eighty Years' Crisis", Teoksessa Dunne, Tim – Michael Cox – Ken Booth (toim.), *The Eighty Years' Crisis. International Relations 1919–1999*. Ss. xiii–xx. Cambridge: Cambridge University Press.
- Enwald**, Marika, (2004), *Displacements of Deconstruction. The Deconstruction of Metaphysics of Presence, Meaning, Subject and Method*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

- Fay**, Brian, (1987), *Critical Social Science. Liberation and its Limits*. New York, Ithaca: Cornell University Press.
- Fierke**, Karin M., (2007), *Critical Approaches to International Security*. Cambridge: Polity Press.
- Forsberg**, Tuomas, (1996), ”Kriittinen turvallisuustutkimus – ankkuripaikkoja etsimässä? Ken Boothin haastattelu”, *Kosmopolis*, Vol. 26, No. 3. Ss. 27–42.
- Fukuyama**, Francis, (1989), ”The End of History?”, *The National Interest*, Vol. 16, Summer 1989. Ss. 3–18.
- Fuller**, Steve, (2003), *Kuhn vs. Popper. The Struggle for the Soul of Science*. New York: Columbia University Press.
- Gadamer**, Hans-Georg, (2005a), *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Valikoinut ja suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino. Toinen painos, (2004).
- Gadamer**, Hans-Georg, (2005b), ”Esipuhe ’Wahrheit und Methode’ teoksen toiseen painokseen”, teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 122–135. Suomentanut Kimmo Jylhä. Tampere: Vastapaino.
- Gadamer**, Hans-Georg, (2005c), ”Vastauksia kritiikkeihin”, teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 211–238. Suomentanut Jaakko S. Tuusvuori. Tampere: Vastapaino.
- Galtung**, Johan, (1969), ”Violence, Peace, and Peace Research”, *Journal of Peace Research*, Vol. 6, No. 3. Ss. 167–191.
- Galtung**, Johan, (1971), ”A Structural Theory of Imperialism”, *Journal of Peace Research*, Vol. 8, No. 2. Ss. 81–117.
- Grondin**, Jean, (2002), ”Gadamer’s Basic Understanding of Understanding”, teoksessa Robert J. Dostal (toim.), *The Cambridge Companion to Gadamer*. Ss. 36–51. Cambridge: Cambridge University Press.
- Habermas**, Jürgen, (2005), ”Gadamerin hermeneutiikasta”, teoksessa Tontti, Jarkko (toim.) *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 202–210. Suomentanut Jaakko S. Tuusvuori. Tampere: Vastapaino.
- Hall**, Stuart, (2005), *Identiteetti*. Suomentanut ja toimittanut Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino. Toinen painos, (1999).
- Halliday**, Fred, (1995), ”The End of the Cold War and International Relations: Some Analytical and Theoretical Conclusions”, teoksessa Booth, Ken – Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*. Ss. 38–61. Cambridge: Polity Press.
- Hankamäki**, Jukka, (2003), *Dialoginen filosofia. Teoria, metodi ja politiikka*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hansen**, Lene, (2000), ”The Little Mermaid’s Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen School”, *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 29, No. 2. Ss. 285–306.
- Hansen**, Lene, (2008), ”From Camps to Conversations in Critical Security Studies”, *International Studies Review*, Vol. 10, No. 3. Ss. 652–654.
- Harle**, Vilho, (1991), *Hyvä, Paha, Ystävä, Vihollinen*. Helsinki: Rauhankirjallisuuden edistämisseura ry.
- Harle**, Vilho, (2000), *The Enemy With a Thousand Faces: The Tradition of the Other in Western Political Thought and History*. Westport, Connecticut: Praeger.

- Heidegger**, Martin, (2000), *Oleminen ja aika*. Suomentanut Reijo Kupiainen alkuperäisteoksesta *Sein und Zeit* (1926). Tampere: Vastapaino.
- Hekman**, Susan J., (1986), *Hermeneutics and the Sociology of Knowledge*. Cambridge: Polity Press.
- Held**, David, (1980), *Introduction to Critical Theory. Horkheimer to Habermas*. London: Hutchinson.
- Hellmann**, Gunther, (2009), "Beliefs as Rules for Action: Pragmatism as a Theory of Thought and Action", *International Studies Review*, Vol. 11, No. 3. Ss. 638–641.
- Herz**, John H., (1950), "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics*, Vol. 2, No. 2. Ss. 157–180.
- Horkheimer**, Max, (1972), *Critical Theory. Selected Essays*. New York: The Seabury Press.
- Huntington**, Samuel P., (1993), "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs*, Vol. 72, No. 3. Ss. 22–49.
- International Institute for Strategic Studies**, (2001), *The Military Balance 2001–2002*. Oxford: Oxford University Press.
- International Institute for Strategic Studies**, (2007), *The Military Balance 2007*. London: Routledge.
- Jalava**, Marja – Jukka **Relander**, (2001), "Huomioita Petteri Pietikäisen artikkelista 'psykokulttuurin kritiikki'", *Tieteessä tapahtuu*, 19/2001: 1. <http://www.tsv.fi/ttapaht/011/kesk.htm> (luettu viimeksi 20.3.2009).
- Kakkori**, Leena, (2009), *Martin Heideggerin olemisen kysyminen*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Kangas**, Anni, (2007), "Kansainvälisen politiikan historia ja kriittisen kysymisen taito – Hermeneuttisia pohdintoja tieteenalan tieteellisyydestä", *Kosmopolis*, Vol. 37, No. 1. Ss. 59–77.
- Kannisto**, Heikki, (2002), "Ymmärtäminen, kritiikki ja hermeneutiikka", teoksessa Niiniluoto, Ilkka – Esa Saarinen (toim.), *Nykyajan filosofia*. Ss. 303–436. Helsinki: WSOY. Toinen, uudistettu laitos (1986).
- Kincheloe**, Joe L. – Peter **McLaren**, (2000), "Rethinking Critical Theory and Qualitative Research", teoksessa Denzin, Norman K. – Yvonna S. Lincoln (toim.), *Handbook of Qualitative Research*. Ss. 279–313. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Kolodziej**, Edward A., (2005), *Security and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kuhn**, Thomas S., (1996), *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press. Kolmas painos, (1962).
- Kupiainen**, Reijo, (2005), "Heidegger ja faktisuuden hermeneutiikka", teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 85–97. Tampere: Vastapaino.
- Kurki**, Milja – Colin **Wight**, (2007), "International Relations and Social Science", teoksessa Dunne, Tim – Milja Kurki – Steve Smith (toim.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Ss. 13–33. Oxford: Oxford University Press.
- Kusch**, Martin, (1986), *Ymmärtämisen haaste*. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen.
- Käpylä**, Juha – Harri **Mikkola**, (2007a), "Pääkirjoitus: kansainvälisen politiikan tieteenalan itsekuva", *Kosmopolis*, Vol. 37, No. 1. Ss. 3–6.

- Käpylä**, Juha – Harri **Mikkola**, (2007b), “Kansainvälinen politiikka ‘käytännöllisten ratkaisujen joukkona’. Pragmatistinen tulkinta kansainvälisen politiikan tieteenalan itsekuvasta”, *Kosmopolis*, Vol. 37, No. 1. Ss. 7–28.
- Lakatos**, Imre, (1978), *The Methodology of Scientific Research Programmes. Philosophical Papers Volume 1*. Edited by John Worrall and Gregory Currie. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lammenranta**, Markus, (1993), *Tietoteoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lawler**, Peter, (2008), “Peace Studies”, teoksessa Williams Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 73–88. New York: Routledge.
- Linklater**, Andrew, (1996), “The Achievements of Critical Theory”, teoksessa Smith, Steve – Ken Booth – Marysia Zalewski (toim.), *International Theory: Positivism and Beyond*. Ss. 279–298. Cambridge: Cambridge University Press.
- Linklater**, Andrew, (1997), ”Neo-realism in Theory and Practice”, teoksessa Booth, Ken – Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*. Ss. 241–262. Cambridge: Polity Press, Cambridge.
- Kolmas pianos, (1995).
- Linklater**, Andrew, (2001), The Changing Contours of Critical International Relations Theory”, teoksessa Wyn Jones, Richard (toim.), *Critical Theory and World Politics*. Ss. 23–43. London: Lynne Rienner Publishers.
- Linklater**, Andrew, (2005), “Political Community and Human Security”, teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. 113–131. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
- Lipschutz**, Ronnie D., (1995), ”On Security”, teoksessa Lipschutz, Ronnie D. (toim.), *On Security*. Ss. 1–23. New York: Columbia University Press.
- Little**, Richard, (1995), “International Relations and the Triumph of Capitalism”, teoksessa Booth, Ken – Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*. Ss. 62–89. Cambridge: Polity Press.
- Marx**, Karl, (2001), *The German Ideology*. Toimittanut C.J. Arthur. London: Electric Book Company.
- McDonald**, Matt, (2007), “Constructivism”, teoksessa Williams Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 59–72. New York: Routledge.
- McDonald**, Matt, (2008), “Securitization and the Construction of Security”, *European Journal of International Relations*. Vol. 14, No. 2. Ss. 563–587.
- Meredith**, Finola, (2005), *Experiencing the Postmetaphysical Self. Between Hermeneutics and Deconstruction*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave-MacMillan.
- Morgenthau**, Hans J., (2006), *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*. Revised by Kenneth W. Thompson and W. David Chilton. New York: McGraw–Hill. Seitsemäs pianos, (1948).
- Möller**, Frank, (2007), *Thinking Peaceful Change. Baltic Security Policies and Security Community Building*. Syracuse, New York: Syracuse University Press.
- Navari**, Cornelia, (2008), “Liberalism”, teoksessa Williams Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 29–43. New York: Routledge.
- Neumann**, Iver B., (1999), *The Uses of Other. “The East” in European Identity Formation*. Manchester: Manchester University Press.
- Niemelä**, Pauli, (2000), ”Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko”, teoksessa Niemelä, Pauli – Anja Riitta Lahikainen (toim.), *Inhimillinen turvallisuus*. Ss. 21–37. Tampere: Vastapaino.

- Nikander**, Ismo, (2005), ”Dialogin mahdollisuus ja mahdottomuus – Gadamerin ja Derridan ’epätodennäköinen kiistely’”, teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 241–265. Vastapaino, Tampere. 2005.
- Oesch**, Erna, (1994), *Tulkinnasta. Tulkinnan tiedolliset perusteet modernissa ja filosofisessa hermeneutiikassa*. Tampere: Filosofisia tutkimuksia Tampereen yliopistosta, vol. 53.
- Oesch**, Erna, (2005), ”Hermeneutiikka tiedonalueiden järjestelmässä – ’sydämen sanasta’ ymmärtämisen kehälle”, teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 13–34. Tampere: Vastapaino.
- Owen**, Taylor, (2004), ”Human Security – Conflict, Critique and Consensus: Colloquium Remarks and a Proposal for a Threshold-Based Definition”, *Security Dialogue*, Vol. 35, No. 3. Ss. 373–387.
- Prins**, Gwyn, (1998), ”The Four-stroke Cycle in Security Studies”, *International Affairs*, Vol. 74, No. 4. Ss. 781–808.
- Puumala**, Eeva, (2007), ”’Olipa kerran kansainvälinen politiikka...’ – mutta mikä on tarinan opetus”, teoksessa Harle, Vilho (toim.), *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. Ss. 127–148. Tampere: Studia Politica Tamperensis.
- Rappard**, William E., (1927), ”The Evolution of the League of Nations”, *The American Political Science Review*, Vol. 21, No. 4. Ss. 792–826.
- Rappard**, William E., (1933), ”Nationalism and The League of Nations Today”, *The American Political Science Review*, Vol. 27, No. 5. Ss. 721–737.
- Rappard**, William E., (1946), ”Collective Security”, *The Journal of Modern History*, Vol. 18, No. 3. Ss. 195–201.
- Rauhala**, Lauri, (2005), *Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyseja ja sovelluksia*. Helsinki: Yliopistopaino. Toinen painos, julkaistu ensimmäisen kerran nimellä *Eksistentiaalinen fenomenologia hermeneuttisen tieteenfilosofian menetelmänä* (1993).
- Reus-Smit**, Christian, (2005), ”Constructivism”, teoksessa Scott Burchill – Andrew Linklater – Richard Devetak – Jack Donnelly – Matthew Paterson – Christian Reus-Smit – Jacqui True (toim.), *Theories of International Relations*. Ss. 188–212. New York: Palgrave Macmillan.
- Ricœur**, Paul, (2000), *Tulkinnan teoria. Diskurssi ja merkityksen lisä*. Suomentanut Heikki Kujansivu alkuperäisteoksesta *Interpretation Theory: Discourse and the Surplus of Meaning*. Helsinki: Tutkijaliitto. Julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 1976.
- Rytövuori-Apunen**, Helena, (2009), ”Abstractive Observation as the Key to the ’Primacy of Practice’”, *International Studies Review*, Vol. 11, No. 3. Ss. 641–645.
- Saarinen**, Esa, (2007), *Länsimaisen filosofian historia huipulta huipulle Sokrateesta Marxiin*. Helsinki: WSOY. Yhdestoista painos, (1985).
- Salonen**, Toivo, (2008), *Filosofian sanat ja konseptit*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. Neljäs uudistettu painos, (2000).
- Shapiro**, Michael J., (1998), ”The Events of Discourses and the Ethics of Global Hospitality”, *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 27, No. 3. Ss. 695–713.
- Sheehan**, Michael, (2005), *International Security. An Analytical Survey*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.

- Smith**, Steve, (1996), "Positivism and Beyond", teoksessa Smith, Steve – Ken Booth – Marysia Zalewski (toim.), *International Theory: Positivism and Beyond*. Ss. 11–46. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith**, Steve, (1997), "The Self-Images of a Discipline: A Genealogy of International Relations Theory", teoksessa Booth, Ken – Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*. Ss. 1–37. Cambridge: Polity Press. Kolmas painos, (1995).
- Smith**, Steve, (2005), "The Contested Concept of Security", teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. 27–62. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
- Schmidt**, Brian, (2008), "International Relations Theory: Hegemony or Pluralism", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 36, No. 2. Ss. 295–310.
- Tickner**, Ann J., (1995), "Re-visioning Security", teoksessa Booth, Ken – Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*. Ss. 175–197. Cambridge: Polity Press.
- Tontti**, Jarkko, (2005), "Olemisen haaste – 1900-luvun hermeneutiikan päälinjat", teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 50–84. Tampere: Vastapaino.
- Tuusvuori**, Jarkko S., (2005a), "Emilio Betti – suomentajan alkusanat", teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 98–107. Tampere: Vastapaino.
- Tuusvuori**, Jarkko S., (2005b) "Ideologikritiikki ja hermeneutiikka", teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 195–201. Tampere: Vastapaino.
- Ullman**, Richard H., (1983), "Redifining Security", *International Security*, Vol. 8, No. 1. Ss. 129–153.
- Varto**, Juha, (2005), "Hermeneutiikka ja historismi: kaksi vuosisadanvaihdetta", teoksessa Tontti, Jarkko (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta*. Ss. 35–49. Tampere: Vastapaino.
- Vasquez**, John A., (1997), "The Post-Positivist Debate: Reconstructing Scientific Enquiry and International Relations Theory after Enlightenment's Fall", teoksessa Booth, Ken – Steve Smith (toim.), *International Relations Theory Today*. Ss. 215–240. Cambridge: Polity Press. Kolmas painos, (1995).
- Vesa**, Unto – Frank Möller, (2003), *Security Community in the Baltic Sea Region. Recent Debate and Recent Trends*. Tampere: Tampere Peace Research Institute.
- Väyrynen**, Raimo, (2006), "Introduction: Contending Views", teoksessa Väyrynen, Raimo (toim.), *The Waning of Major War. Theories and Debates*. Ss. 1–30. London: Routledge.
- Väyrynen**, Tarja, (2003), "The Search for Meaning in Global Conjunctions: From Ethnographic Truth to Ethnopolitical Agency" teoksessa Mandaville, Peter – Andrew Williams (toim.), *Meaning and International Relations*. Ss. 106–116. London: Routledge.
- Waever**, Ole, (1995), "Securitization and Desecuritization", teoksessa Lipschutz, Ronnie D. (toim.), *On Security*. Ss. 46–86. New York: Columbia University Press.
- Waever**, Ole, (1996), "The Rise and Fall of the Inter-paradigm Debate" teoksessa Smith, Steve – Ken Booth – Marysia Zalewski (toim.), *International Theory: Positivism and Beyond*. Ss. 149–185. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walker**, R. B. J., (1990), "Sovereignty, Identity, Community: Reflections on the Horizons of Contemporary Political Practice", teoksessa Walker, R. B. J. – Saul H. Mendlovitz (toim.), *Contending Sovereignties. Redefining Political Community*. Ss. 159–185. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.

Walker, R. B. J., (1993), *Inside/Outside. International Relations as Political Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Walker, R. B. J., (1997), "The Subject of Security", teoksessa Krause, Keith – Michael C. Williams (toim.), *Critical Security Studies. Concepts and Cases*. Ss. 61–81. London: UCL Press Limited.

Walt, Stephen M., (1992), "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2. Ss. 211–239.

Ward, Thomas J., (2007), "The Political Economy of NGOs and Human Security", *International Journal on World Peace*, Vol. 14, No. 1. Ss. 43–64.

Williams, Andrew, (2003), "Introduction", teoksessa Mandaville, Peter – Andrew Williams (toim.), *Meaning and International Relations*. Ss. 1–7. London: Routledge.

Williams, Michael C. – Keith **Krause**, (1997), "Preface; Toward Critical Security Studies", teoksessa Krause, Keith – Michael C. Williams (toim.), *Critical Security Studies. Concepts and Cases*. Ss. Vi–xxi. London: UCL Press Limited.

Williams, Paul D., (2008a), "Security Studies. An Introduction", teoksessa Williams Paul D. (toim.), *Security Studies: An Introduction*. Ss. 1–12. London, New York: Routledge.

Wyn Jones, Richard, (1999), *Security, Strategy, and Critical Theory*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.

Wyn Jones, Richard, (2001), "Introduction: Locating Critical International Relations Theory", teoksessa Wyn Jones, Richard (toim.), *Critical Theory and World Politics*. Ss. 1–19. London: Lynne Rienner Publishers.

Wyn Jones, Richard, (2005), "On Emancipation: Necessity, Capacity, and Concrete Utopias", teoksessa Booth, Ken (toim.), *Critical Security Studies and World Politics*. Ss. 215–235. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.

Muut lähteet:

Routledge, (2009), *International Relations. New Titles and Key Backlist*. Routledge.